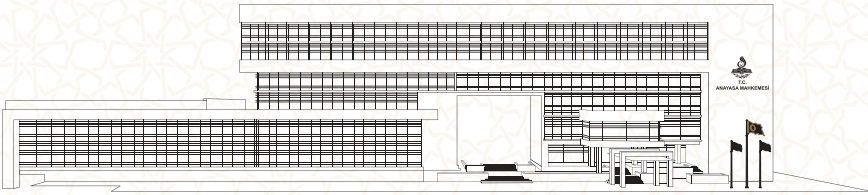

Yıllık Rapor

2018

Anayasa Mahkemesi Yayınları

ISBN: 978-605-2378-25-0

Yıllık Rapor 2018

© 2019 Anayasa Mahkemesi

Anayasa Mahkemesinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının, elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltılması ve dağıtımı yapılamaz. Yıllık Raporda yayımlanan yazılar, kısmen ya da tamamı kaynak gösterilmeden başka bir yerde yayımlanamaz.

Fotoğraflar : T.C. Anayasa Mahkemesi

Kapak : T.C. Anayasa Mahkemesi Başkanlığı Binası

Baskı - Tasarım

EPAMAT Matbaacılık Ltd. Şti.

Tel. : 0312 394 48 63

www.epamat.com.tr

Baskı Yeri ve Yılı: Ankara Nisan, 2019

İletişim ve İstem Adresi

Anayasa Mahkemesi Başkanlığı

Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü

Ahlatlıbel Mahallesi İncek Şehit Savcı Mehmet Selim Kiraz Bulvarı

No: 4 06805 Çankaya / Ankara

Telefon : (0312) 463 73 00 - Faks : (0312) 463 74 00

www.anayasa.gov.tr

İçindekiler

TAKDİM.....	19
BİRİNCİ BÖLÜM.....	21
MAHKEMENİN OLUŞUMU	21
I. GENEL OLARAK	23
II. GENEL KURULUN OLUŞUMU	25
III. BÖLÜMLERİN OLUŞUMU	26
1. BİRİNCİ BÖLÜM.....	27
2. İKİNCİ BÖLÜM	27
IV. KOMİSYONLARIN OLUŞUMU	28
İKİNCİ BÖLÜM	29
MAHKEMENİN GÖREV VE YETKİLERİ.....	29
I. GENEL OLARAK	31
II. GENEL KURULUN GÖREV VE YETKİLERİ	32
III. BÖLÜMLERİN GÖREV VE YETKİLERİ	34
IV. KOMİSYONLARIN GÖREV VE YETKİLERİ.....	36
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	37
2018 YILINDA MAHKEME.....	37
I. MAHKEME ÇALIŞMALARINA İLİŞKİN GELİŞMELER.....	39
II MAHKEMENİN ULUSLARARASI FAALİYETLERİ.....	41
1. GENEL OLARAK	41
2. ULUSLARARASI ORGANİZASYONLARLA İŞBİRLİĞİ	42
A. Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği.....	42

B. İslam İşbirliği Teşkilatı'na (İİT) Üye/Gözlemci Devletlerin Anayasa/Yüksek Mahkemeleri 1. Yargı Konferansı.....	45
3. Ulusal Anayasa Mahkemeleri İle İşbirliği	48
4. 2018 Yılında Uluslararası İlişkiler.....	49
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	61
BAŞKAN'IN KONUŞMALARI	61
I. 56. Kuruluş Yılı Dönümü Açılış Konuşması	63
II. Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan'ın Yargı Reformu Strateji Belgesinin Yenileme Çalışmalarında Yaptığı Konuşma	63
III. Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan'ın İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) Üye ve Gözlemci Devletlerin Anayasa ve Yüksek Mahkemeleri 1. Yargı Konferansı Açılışında Yaptığı Konuşma	79
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	87
2018 YILINDA MAHKEMENİN ÖNE ÇIKAN KARARLARI	87
I. NORM DENETİMİNE İLİŞKİN KARARLAR	89
1. Türkiye Varlık Fonu Hakkındaki Bazı Kurallara İlişkin Karar (E.2016/180, K.2018/4, 18/1/2018)	89
2. Türkiye Futbol Federasyonu İlk Derece Hukuk Kurullarını Bakacağı İhtilaflarda Münhasıran Yetkili Kılan Kurala İlişkin Karar (E.2017/136, K.2018/7, 18/1/2018)	93
3. İmar Uygulaması Sonucu Kamu Hizmetine Tahsis Edilen Taşınmazlara Getirilen Kısıtlamaların Yeniden Başlamasına Yol Açan Kuralın İptali (E.2016/196, K.2018/34, 28/3/2018)	96
4. İdari İşlemler Nedeniyle İdarenin Sorumlu Olmadığını Düzenleyen Kuralın İptali (E.2018/2, K.2018/43, 2/5/2018)	100
5. Seçimlere İlişkin Bazı Kuralların İptali Talebinin Reddi (E.2018/69, K.2018/47, 31/5/2018).....	101
6. Türkiye İşçi Partisinin İsim ve Rumuzunun Hükümsüzlüğü ve Siyasi Parti Sicilinden Terkini Talebinin Reddi (E.2018/1 (Değişik İş), K.2018/9, 21/6/2018)	105
7. Kamu Konutlarının Değerlendirilmesinin de İçinde Bulunduğu Bazı Kuralların İptaline İlişkin Talebin Reddi (E.2018/7, K.2018/80, 5/7/2018)	106

8. Türk-Japon Bilim ve Teknoloji Üniversitesinin Kuruluşu Hakkındaki Kanun'un Bazı Kurallarının İptali
(E.2017/144, K.2018/76, 5/7/2018) 111
9. Optisyenlik Hakkında Kanun'a Eklenen Cümlelerin İptali
(E.2018/15, K.2018/78, 5/7/2018) 115
10. İcra ve İflas Kanunu'nun 278. Maddesindeki İbarenin İptali
(E.2018/9, K.2018/84, 11/7/2018) 118
11. İhtiyati Tedbir Kararının Uygulanmasına İlişkin Emre Uymayan veya Tedbir Kararına Aykırı Davranan Kimsenin Disiplin Hapsi ile Cezalandırılmasını Düzenleyen Kuralın İptali
(E.2018/1, K.2018/83, 11/7/2018) 120
12. Noterlik Kanunu'nun Bazı Kurallarının Anayasa'ya Aykırı Olduğuna İlişkin İtirazın Reddi
(E.2017/163, K.2018/90, 6/9/2018) 122
13. Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Bazı Kurallarının İptali
(E.2017/162, K.2018/100, 17/10/2018) 124
14. Türk Ceza Kanunu'nun 188. Maddesindeki İbarenin Anayasa'ya Aykırı Olduğu İtirazının Reddi
(E.2017/179, K.2018/106, 8/11/2018) 130
15. Türkiye Maarif Vakfı Kanunu'nun Bazı Kurallarının İptali Talebinin Reddi
(E.2016/159, K.2018/108, 6/12/2018) 132
16. Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun Bazı Kurallarının İptali Talebinin Reddi
(E.2017/180, K.2018/108, 6/12/2018) 137
17. Bir Siyasi Partinin Bazı İl ve İlçe Teşkilatlarının Hukuki Varlıklarının Sona Erdiğinin Tespiti Talebinin Görevsizlik Nedeniyle Reddi
(E.2018/13 Değişik İşler, K.2018/13, 27/12/2018) 140
18. Orman Kadastro Komisyonunca Yapılan İlanın Tebliğ Hükmünde Olduğu ve On Yıl Geçtikten Sonra Dava Açılamayacağına Dair Orman Kanunu'nun İlgili Kurallarının Anayasa'ya Aykırı Olduğuna İlişkin İtirazın Reddi
(E. 2018/33, K. 2018/113, 20/12/2018) 140

19. İlk Defa İstinaf Mahkemesi Tarafından Verilen İki Yıla Kadar Hapis Cezalarının Temyiz Edilemeyeceğini Düzenleyen Kuralın İptali
(E.2018/71, K.2018/118, 27/12/2018) 142

II. 2018 YILINDA BİREYSEL BAŞVURULARDA ÖNE ÇIKAN KARARLAR ..147

A. YAŞAM HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR147

1. Yıkılarak Bir Çocuğun Ölümüne Neden Olan Kamu Binasının Oluşturduğu Tehlikelere Karşı Gerekli Önlemlerin Alınmamasının Yaşam Hakkını İhlal Ettiğine İlişkin Karar
(*Bedrettin Yalçın ve Diğerleri*, B. No: 2014/16380, 9/1/2018)147
2. Kolluk Görevlisinin Silahlı Güç Kullanması Olayıyla İlgili Etkili Bir Ceza Soruşturması Yürütülmemesi Nedeniyle Yaşam Hakkının İhlal Edilmesi
(*Cembeli Erdem*, B. No: 2014/19077, 18/4/2018) 150
3. Hazırladığı Rapordan Sonra Ölüm Tehdidinde Bulunulması ve Şüphelilerin Etkin Cezalandırılmaması Nedeniyle Yaşam Hakkı ile İfade Özgürlüğünün İhlal Edilmesi
(*Baskın Oran*, B. No: 2014/4645, 18/4/2018)153
4. Maden Kazası Sonucu Meydana Gelen Ölüm Olayına İlişkin Etkili Ceza Soruşturması Yapılmaması Nedeniyle Yaşam Hakkının İhlal Edilmesi
(*Naziker Onbaşı ve Diğerleri*, B. No: 2014/18224, 9/5/2018)157
5. Kamu Görevlilerinin İhmali Nedeniyle Yaşam Hakkının İhlali İddiasının Başvuru Yollarının Tüketilmemesi Nedeniyle Kabul Edilemez Olduğu
(*Kadri Ceyhan* [GK], B. No: 2014/1924, 17/5/2018)159
6. Arazide Bulunan El Bombasının Patlaması Nedeniyle Yaşam Hakkının İhlal Edilmediği
(*Cemal Kılıç*, B. No: 2014/8722, 11/6/2018) 161
7. İş Kazası Nedeniyle Yaşam Hakkının İhlal Edildiği İddiasının Başvuru Yollarının Tüketilmemesi Nedeniyle Kabul Edilemez Olduğu
(*Barış Sarıtaş ve Diğerleri*, B. No: 2015/161, 11/6/2018)163
8. İşyerindeki Patlamalar Sonucu Meydana Gelen Ölüm Olayında Kamu Görevlileri Hakkında Soruşturma İzni Verilmemesinin Yaşam Hakkının İhlaline Sebep Olduğu İddiasının Kabul Edilemez Olduğu
(*Abdulkadir Şimşek ve Diğerleri*, B. No: 2014/11868, 12/6/2018)165

9. Polis Tarafından Yaralanma Suçu Nedeniyle Açılan Kamu Davasında Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı Verilmesinin Yaşam Hakkını İhlal Etmediği
(*Umut Tamaç*, B. No: 2014/13514, 18/7/2018)167
10. Askerde Meydana Gelen Ölüm Olayına İlişkin Etkili Soruşturma Yapılmaması Nedeniyle Yaşam Hakkının İhlal Edilmesi
(*Fatma Bildik ve Hasan Bildik*, B. No: 2014/14995, 19/9/2018) .. 169
11. Ölümün, Geç Tıbbi Müdahale Sonucu Meydana Geldiği İddiasının Değerlendirilmemesi Nedeniyle Yaşam Hakkının İhlal Edilmesi
(*Aydın Gür*, B. No: 2015/3640, 30/10/2018)172
12. Ölümlü Tren Kazasında Ceza Yargılamasının Uzun Sürmesi Nedeniyle Yaşam Hakkının İhlal Edilmesi
(*Burcu Demirkaya ve Yücel Demirkaya*, B. No: 2015/1232, 30/10/2018).....175

B. MADDİ VE MANEVİ VARLIĞIN KORUNMASI HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR177

1. Haberde Kullanılan İfadeler İçin İnternet Sitesi Sorumlusunun Cezalandırılmaması Nedeniyle Şeref ve İtibarın Korunmasını İsteme Hakkının İhlal Edilmediği
(*KAOS GL Kültürel Araştırma ve Dayanışma Derneği*, B. No: 2014/18891, 23/5/2018)177
2. Cinsiyet Değişikliğine İzin Verilmemesi Nedeniyle Maddi ve Manevi Varlığın Korunması ve Geliştirilmesi Hakkının İhlal Edilmesi
(*M.K.*, B. No: 2015/13077, 12/6/2018).....179
3. Psikolojik Taciz Nedeniyle Kişinin Maddi ve Manevi Varlığını Koruma ve Geliştirme Hakkının İhlal Edilmesi
(*Ebru Bilgin* [GK], B. No: 2014/7998, 19/7/2018) 180
4. Doğumda Tıbbi İhmal Sonucu Çocukta Kalıcı Sakatlığa Yol Açılması Nedeniyle Maddi ve Manevi Varlığın Korunması ve Geliştirilmesi Hakkının İhlal Edilmesi
(*Hamdullah Aktaş ve Diğerleri* [GK], B. No: 2015/10945, 19/7/2018)183

C. İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE YASAĞINA İLİŞKİN KARARLAR..... 186

1. Hava Harp Okulu Öğrenciliğinden Ayrılmaya Zorlamak İçin Sistematik Davranışlarda Bulunulması Nedeniyle Kötü Muamele Yasağının İhlal Edilmesi
(*Bayram Tuğrul ve Hasan Yıldırım*, B. No: 2014/5280, 24/5/2018)186
2. Cezaevindeki Koşulların Kötü Muamele Yasağını İhlal Ettiği İddiasının Açıkça Dayanaktan Yoksun Olması Nedeniyle Kabul Edilemez Olduğu
(*Mehmet Hanifi Baki*, B. No: 2017/36197, 27/6/2018)..... 188
3. Kolluk Görevlilerinin Müdahalesi Sonucu Yaralanma ve Etkili Soruşturma Yürütülmemesi Nedeniyle İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının İhlal Edilmesi
(*Pınar Durko*, B. No: 2015/16449, 28/6/2018) 190
4. Tek Kişilik Odada Tutulmanın Kötü Muamele Yasağını İhlal Ettiği İddiasının Açıkça Dayanaktan Yoksun Olması Nedeniyle Kabul Edilemez Olduğu
(*Raşit Konya*, B. No: 2017/26780, 28/6/2018) 194
5. Cinsel Saldırı Suçunda Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Nedeniyle Kötü Muamele Yasağının İhlal Edilmesi
(*E.A. [GK]*, B. No: 2014/19112, 17/5/2018).....195
6. Aşırı Güç Kullanan Kolluk Görevlisinin Cezalandırılmaması Nedeniyle İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının İhlal Edilmesi
(*Elif Aydın Dost*, B. No: 2014/19954, 12/6/2018)..... 191
7. Ceza İnfaz Kurumunda Eğitim ve İyileştirme Faaliyetlerinin Kısıtlanması Nedeniyle Kötü Muamele Yasağı ve Eşitlik İlkesinin İhlali İddiasının Kabul Edilemez Olduğu
(*İbrahim Kaptan*, B. No: 2017/30510, 18/7/2018)..... 199

D. KİŞİ HÜRRİYETİ VE GÜVENLİĞİ HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR203

1. Anayasa Mahkemesi Eski Üyesi Olan Başvurucu Hakkında Uygulanan Tutuklama Tedbirine İlişkin Karar
(*Alparslan Altan [GK]*, B. No: 2016/15586, 11/1/2018)203
2. Gazeteci Olan Başvurucu (Şahin ALPAY) Hakkında Uygulanan Tutuklama Tedbirine İlişkin Karar
(*Şahin Alpay [GK]*, B. No: 2016/16092, 11/1/2018)207

3. Gazeteci Olan Başvurucu (Mehmet Hasan ALTAN) Hakkında Uygulanan Tutuklama Tedbirine İlişkin Karar (Mehmet Hasan Altan [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018)	215
4. Gazeteci Olan Başvurucu (Turhan GÜNAY) Hakkında Uygulanan Tutuklama Tedbirine İlişkin Karar (Turhan Günay [GK], B. No: 2016/50972, 11/1/2018)	224
5. Daha Önce Tespit Edilen İhlalin ve Sonuçlarının Ortadan Kaldırılmaması Nedeniyle Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin Karar (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018)	228
6. Eski Anayasa Mahkemesi Üyesi Erdal Tercan Hakkında Uygulanan Tutuklama Tedbirine İlişkin Karar (Erdal Tercan [GK], B. No: 2016/15637, 12/4/2018).....	232
7. Görevli Olmayan Polisler Tarafından Polis Merkezinde Tutulma Nedeniyle Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edilmesi (Mehmet Baydan [GK], B. No: 2014/16308, 12/4/2018)	239
8. Tutuklama Kararı Nedeniyle Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkı ile Milletvekilliği Görevi Yerine Getirilemediği İçin Seçilme Hakkının İhlal Edildiği İddialarının Kabul Edilemez Olduğu (Kadri Enis Berberoğlu, B. No: 2017/27793, 18/7/2018).....	241
9. Tutuklamanın Hukuki Olmaması ve Soruşturma Dosyasına Erişimin Kısıtlanması Nedeniyle Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlali İddiasının Kabul Edilemez Olduğu (Ali Şeker, B. No: 2016/68962, 20/9/2018)	244
10. Tutukluluk İncelemelerinin Hâkim Önüne Çıkarılmaksızın Yapılması Nedeniyle Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlali İddiasının Kabul Edilemez Olduğu (Salih Sönmez, B. No: 2016/25431, 28/11/2018)	246
E. ÖZEL VE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR	248
1. Kanalizasyonun Arıtılmadan Akarsuya Bağlanması Nedeniyle Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin Karar (Binali Özkaradeniz ve Diğerleri [GK], B. No: 2014/4686, 1/2/2018).....	248

2. Ceza İnfaz Kurumunda Telefonla Haberleşmenin Sınırlandırılması Nedeniyle Haberleşme Hürriyetinin ve Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiği İddialarının Kabul Edilemez Olduğu
(*Bayram Sivri*, B. No: 2017/34955, 3/7/2018)249
3. Fuhşun Özel Hayata Saygı Hakkı Kapsamında Korunması Gereken Bir Unsur Olmadığı Gerekçesiyle Başvurunun Konu Bakımından Yetkisizlik Nedeniyle Kabul Edilemez Olduğu
(*S.K.(B)*, B. No: 2014/18275, 4/7/2018)251
4. Başka Bir Yerde Görevlendirme Nedeniyle Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edilmesi
(*Nurbani Fikri*, B. No: 2014/2502, 11/10/2018)253

F. DİN VE VİCDAN ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN KARARLAR256

1. Başörtüsü Kullandığı İçin Devlet Memurluğundan Çıkarılma Nedeniyle Din Özgürlüğünün İhlal Edilmesi
(*B.S.*, B. No: 2015/8491, 18/7/2018).....256
2. Ayasofya Müzesi'nin Yılda Bir Gün İbadete Açılması Talebinin Reddi Nedeniyle Din Özgürlüğünün İhlal Edildiği İddiasının Kabul Edilemez Olduğu
(*Sürekli Vakıflar Tarihi Eserlere ve Çevreye Hizmet Derneği*, B. No: 2015/14747, 13/9/2018)259
3. Başörtüsü Yasağından Dolayı Üniversiteyle İlişğin Kesilmesi ve Bursların İadesinin İstenmesi Nedeniyle Din Özgürlüğü ve Eğitim Hakkının İhlal Edilmesi
(*Sara Akgül [GK]*, B. No: 2015/269, 22/11/2018) 260

G. İFADE VE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN KARARLAR264

1. Siyasetçiye Yönelik Eleştiri İçin Tazminata Hükmedilmesi Nedeniyle İfade Özgürlüğünün İhlal Edilmesi
(*Eyüp Hanoğlu*, B. No: 2015/13431, 23/5/2018)264
2. Gazetede Yayımlanan Bir Köşe Yazısı Nedeniyle Aleyhe Tazminata Hükmedilmesinin İfade ve Basın Özgürlüklerini İhlal Etmesi
(*Mehmet Doğan [GK]*, B. No: 2014/8875, 7/6/2018)265
3. Siyasi Parti Liderinin Dile Getirdiği İddialardan Dolayı Tazminat Ödemeye Mahkûm Edilmesinin İfade Özgürlüğünü İhlali İddiasının Kabul Edilemez Olduğu
(*Kemal Kılıçdaroğlu (2)*, B. No: 2015/2850, 18/7/2018)267

4. Siyasi Parti Liderinin Dile Getirdiği İddialardan Dolayı Tazminat Ödemeye Mahkûm Edilmesinin İfade Özgürlüğünü İhlal Etmesi (Kemal Kılıçdaroğlu (3), B. No: 2015/1220, 18/7/2018).....	268
5. İnternetteki Habere Erişimin Engellenmesi Nedeniyle İfade ve Basın Özgürlüğünün İhlal Edilmesi (Miyase İlknur ve Diğerleri, B. No: 2015/15242, 18/7/2018).....	271
6. Ceza İnfaz Kurumunda Kargoyla Gelen Dokümanların Tutukluya Teslim Edilmemesinin İfade Özgürlüğünü İhlali İddiasının Kabul Edilemez Olduğu (İbrahim Kaptan (2), B. No: 2017/30723, 12/9/2018).....	273
7. Sosyal Medyada İdare Hakkında Yapılan Olumsuz Yorum Üzerine Kınama Cezası Verilmesi Nedeniyle İfade Özgürlüğünün İhlal Edilmesi (Hulusi Özkan, B. No: 2015/18638, 15/11/2018)	275
Ğ. TOPLANTI VE GÖSTERİ YÜRÜYÜŞÜ DÜZENLEME HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR	277
1. Kimliğini Saklayarak Terör Örgütü Propagandası Yapmak Suçundan Ceza Verilmesinin Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkını İhlal Etmediği (Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018)	277
2. Gösteri Yürüyüşüne Katılanlar Hakkında Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılmasına Karar Verilmesi Nedeniyle Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edilmesi (Ali Demirci ve Diğerleri, B. No: 2015/16311, 20/9/2018)	279
3. Maden Kazasının Protesto Edilmesinin Engellenmesi Nedeniyle Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edilmesi (Sevinç Hocaogulları, B. No: 2015/271, 15/11/2018).....	281
4. Basın Açıklamasına Katılımdan Dolayı Disiplin Cezası Verilmesi Nedeniyle Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edilmesi (Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, B. No: 2015/10676, 26/12/2018)	283

H. MÜLKİYET HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR.....286

1. Şirkete Kayyım Atanması Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlal Edilmediği
(*Hamdi Akın İpek, B. No: 2015/17763, 24/5/2018*).....286
2. Ruhsatnamenin Hukuka Uygun Kullanılmaması Nedeniyle İptalinin Mülkiyet Hakkını İhlal Etmediği
(*Ahmet Bal, B. No: 2015/19400, 11/6/2018*).....288
3. İhaleyle Alınan Aracın Geç Tescili Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlal Edilmesi
(*Ali Rıza Akarsu, B. No: 2015/6999, 12/9/2018*) 290
4. Tasfiyeye Tabi Alacağın Üçüncü Kişiye Olan Borçlara Karşılık Takas ve Mahsup Edilmesi İşleminin Geçersiz Sayılmasının Mülkiyet Hakkını İhlal Etmediği
(*Türkiye İş Bankası A.Ş. (2), B. No: 2015/7179, 12/9/2019*)292
5. Taşınmazın İmar Planında Kamu Hizmet Alanına Ayrılması Üzerine Açılan Davanın Kamulaştırma Kanununa Dayalı Olarak İncelenmemesi Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlal Edilmesi
(*Hüseyin Ünal, B. No: 2017/24715, 20/9/2018*)295
6. Sermaye Piyasası Kurallarına Aykırılık Nedeniyle İdari Para Cezası Verilmesinin Mülkiyet Hakkını İhlal Etmediği
(*Mars Sinema Turizm ve Sportif Tesisler İşletmeciliği A.Ş., B. No: 2017/23849, 10/10/2018*)297
7. İhtiyati Haczin Uzun Süre Devam Etmesi Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlal Edilmesi
(*Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/17196, 25/10/2018*)299
8. Kamulaştırmaz El Atma Suretiyle Taşınmazdan Enerji Nakil Hattı Geçirilmesi Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlal Edilmesi
(*Şevket Karataş [GK], B. No: 2015/12554, 25/10/2018*)..... 301
9. Üretilen Elektrik ve Kok Gazı Üzerinden Tüketim Vergisi Alınması Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlal Edilmesi
(*İskenderun Demir ve Çelik A.Ş. [GK], B. No: 2015/941, 25/10/2018*) 304

10. Mülkiyet Hakkının İhlali İddiasının, Sonradan Ortaya Çıkan Başvuru Yolu Bulunması Nedeniyle Kabul Edilemez Olduğu (<i>Murat Emrah Emre</i> , B. No: 2018/1275, 30/10/2018)	306
11. Patent Hükümsüzlüğü Kararının Mülkiyet Hakkını İhlal Etmediği (<i>Novartis AG</i> , B. No: 2015/11867, 14/11/2018)	308
12. Ceza Soruşturması Kapsamında İşyerinde Yapılan Aramanın Mülkiyet Hakkını İhlal Etmediği (<i>Elit Hancı Akaryakıt ve Petrol Ürünleri Gıda İnşaat Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.</i> , B. No: 2015/20, 15/11/2018)	310
13. Emekli İkramesinin Değer Kaybına Uğratılması Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlali İddiasının Kabul Edilemez Olduğu (<i>Hikmet Kuleci</i> , B. No: 2018/5145, 28/11/2018)	312
14. Banka Yöneticisi Hakkındaki Ceza Soruşturmasında Eşinin Mal Varlığına Elkoyma Tedbiri Uygulanmasının Mülkiyet Hakkını İhlal Etmediği (<i>Semra Başaran</i> , B. No: 2015/3309, 25/12/2018)	314
15. Dilencilik Gerekçesiyle Üzerinden Çıkan Malvarlığının Mülkiyetinin Kamuya Geçirilmesinin Mülkiyet Hakkını İhlal Etmediği (<i>Alişen Bağcaçı</i> , B. No: 2015/18986, 25/12/2018)	316
I. ADİL YARGILANMA HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR	319
1. Hukuka Aykırı Delillere Dayanılarak Mahkûmiyet Kararı Verilmesi Nedeniyle Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin Karar (<i>Orhan Kılıç</i> [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018)	319
2. Varsayıma Dayanarak İdari Para Cezası Kesilmesi Nedeniyle Masumiyet Karinesinin İhlal Edilmesi (<i>Ahmet Altuntaş ve Diğerleri</i> [GK], 2015/19616, 17/5/2018)	321
3. Aynı Maddi Olaya Dayanılarak Açılan Davalarda Farklı Sonuca Ulaşılması Nedeniyle Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edilmesi (<i>Hakan Altıncan</i> [GK], B. No: 2016/13021, 17/5/2018)	323
4. Dava Konusu Taşınmaz Malikin Yargılamaya Katılımının Sağlanmaması Nedeniyle Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edilmesi (<i>Sema Calgav ve Oya Yamak</i> , B. No: 2015/13950, 24/5/2018) ...	325

5. Varsayıma Dayalı Şekilde İdari Para Cezası Kesilmesi Nedeniyle Masumiyet Karinesinin İhlal Edilmesi
(**Taner Koyuncu**, B. No: 2015/11678, 24/5/2018).....326
6. Yargılamanın Yenilenmesi Taleplerinde Adil Yargılanma Hakkını İhlali İddiasının Konu Bakımından Yetkisizlik Nedeniyle Kabul Edilemez Olduğu
(**Nihat Akbulak** [GK], B. No: 2015/10131, 7/6/2018)327
7. Kara Harp Okulundan Çıkarılma İşlemine Karşı Açılan Davada Aynı Hastaneden Rapor Alınması Nedeniyle Silahların Eşitliği İlkesinin İhlal Edilmesi
(**Batuhan Yılmaz**, B. No: 2015/6071, 28/6/2018)329
8. Suç İsnadının Sebep ve Niteliğinin Değiştiğinin Bildirilmemesi Nedeniyle Suçu Öğrenme Hakkının İhlal Edilmesi
(**Salih Öz**, B. No: 2015/13327, 17/7/2018)331
9. AİHM'in İhlal Kararına Uyulmaması Nedeniyle Bağımsız ve Tarafsız Mahkemede Yargılanma Hakkının İhlal Edilmesi
(**Abdullah Altun**, B. No: 2014/2894, 17/7/2018).....333
10. Feri Müdahilin Temyiz İsteminin Reddi Nedeniyle Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddianın Açıkça Dayanaktan Yoksun Olması Nedeniyle Kabul Edilemez Olduğu
(**Akdeniz İnşaat ve Eğitim Hizmetleri A.Ş.** [GK], B. No: 2015/2909, 19/7/2018)334
11. Ceza Davasında Yargılamanın Sonucunu Değiştirme İhtimali Bulunan İddiaların Değerlendirilmemesi Nedeniyle Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiği
(**Yılmaz Çelik** [GK], B. No: 2014/13117, 19/7/2018).....337
12. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlali İddiasının 6384 Sayılı Kanuna Göre Tazminat Komisyonunun Yetkili Olması Nedeniyle Kabul Edilemez Olduğu
(**Ferat Yüksel**, B. No: 2014/13828, 12/9/2018).....339
13. İhalenin Feshi Davası Sonunda Yüksek Miktarda Para Cezası Verilmesi Nedeniyle Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edilmesi
(**Yıldız Eker** [GK], B. No: 2015/18872, 22/11/2018)341

14. Yargıtay Daireleri Arasındaki Görüş Ayrılığı Giderilmeden Davanın Reddedilmesi Nedeniyle Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edilmesi (<i>Yasemin Bodur</i> , B. No: 2017/29896, 25/12/2018)	344
J. ETKİLİ BAŞVURU HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR	346
1. Kamu Makamlarının Engelleyici Tutumundan Kaynaklanan Nedenlerle Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edilmesi (<i>Yusuf Ahmed Abdelazim Elsayad</i> , B. No: 2016/5604, 24/5/2018)	346
K. EĞİTİM HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR	349
1. Tutuklamanın Hukuki Olmadığı İddiası ile KHK'yla Hava Harp Okulundan İlişğın Kesilmesinin Eğitim Hakkını İhlali İddiasının Açıkça Dayanaktan Yoksun Olması Nedeniyle Kabul Edilemez Olduğu (<i>Melih Sivas</i> , B. No: 2016/15634, 28/6/2018)	349
L. SENDİKA HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR	353
1. Sendika Temsilcisi Öğretmenin Yöneticilik Görevinden Alınarak Başka Bir Yere Atanmasının Sendika Hakkını İhlal Etmediği (<i>İbrahim Çiçek</i> , B. No: 2015/19462, 26/12/2018)	353
ALTINCI BÖLÜM	355
İSTATİSTİKLER	355
I. NORM DENETİMİNE İLİŞKİN İSTATİSTİKLER	357
1- YILLARA GÖRE GELEN İPTAL - İTİRAZ BAŞVURU SAYISI	357
2- ÖNCEKİ YILLARDAN DEVREDEN İPTAL - İTİRAZ BAŞVURU SAYISI	357
3- 2017 YILI TOPLAM İPTAL VE İTİRAZ BAŞVURUSU İLE KARARA BAĞLANAN BAŞVURU SAYISI	358
4- YILLARA GÖRE SONRAKİ YILA DEVREDEN İPTAL-İTİRAZ BAŞVURU SAYISI	358
5- YILLARA GÖRE GELEN BAŞVURULARIN İPTAL - İTİRAZ DAĞILIMI	359
6- YILLARA GÖRE SONUÇLANDIRILAN BAŞVURULARIN İPTAL - İTİRAZ DAĞILIMI	359

7- 2017 YILI İÇİNDE SONUÇLANDIRILAN İPTAL DAVALARINDA	
VERİLEN KARARLAR.....	360
8- 2017 YILI İÇİNDE SONUÇLANDIRILAN İTİRAZ BAŞVURULARINDA	
VERİLEN KARARLAR.....	360
II. SİYASİ PARTİLERİN MALİ DENETİMİNE İLİŞKİN İSTATİSTİKLER	361
1- YILLARA GÖRE MAHKEMEMİZE GÖNDERİLEN VE KARARA	
BAĞLANAN HESAP İNCELEME SAYISI.....	361
III. BİREYSEL BAŞVURULARA İLİŞKİN İSTATİSTİKLER.....	362
Yıllara Göre Yapılan ve Sonuçlandırılan Bireysel Başvuru Sayıları ..	363
Derdest Bireysel Başvuru Sayıları.....	364
Karara Bağlanan Başvuruların Karar Türüne Göre Dağılımı.....	365
İhlal Kararlarının Oransal Durumu	366
En Az Bir Hakkın İhlal Edildiğine Karar Verilen Bireysel	
Başvuru Sayıları (Makul Sürede Yargılanma Hakkı ve	
Birleşen Dosyalar Dahil)	367
Hakkın İhlal Edilmediğine Karar Verilen Bireysel Başvuru Sayıları	
(Makul Sürede Yargılanma Hakkı ve Birleşen Dosyalar Dahil).....	368
Esastan İncelenen Bireysel Başvuru Sayıları (Makul Sürede	
Yargılanma Hakkı ve Birleşen Dosyalar Dahil).....	369
En Az Bir Hakkın İhlal Edildiğine Karar Verilen Bireysel Başvuru	
Sayıları (Makul Sürede Yargılanma Hakkı Hariç, Birleşen Dosyalar	
Dahil)	370
Esastan İncelenen Bireysel Başvuru Sayıları (Makul Sürede	
Yargılanma Hakkı Hariç, Birleşen Dosyalar Dahil)	371
İhlal Kararlarının Hak ve Özgürlüklere Göre Dağılımı (Makul Sürede	
Yargılanma Hakkı ve Birleşen Dosyalar Dahil).....	372
İhlal Kararlarının Yıllara Göre Dağılımı (Hak ve Özgürlük Bazında)	
(Makul Sürede Yargılanma Hakkı ve Birleşen Dosyalar Dahil).....	373
İhlal Kararlarının Hak ve Özgürlüklere Göre Dağılımı (Makul Sürede	
Yargılanma Hakkı Hariç, Birleşen Dosya Dahil)	374

İhlal Kararlarının Yıllara Göre Dağılımı (Hak ve Özgürlük Bazında) (Makul Sürede Yargılanma Hakkı Hariç, Birleşen Dosya Dahil)	375
Adil Yargılanma Hakkı İhlallerinin Güvencelere Göre Dağılımı (Makul Sürede Yargılanma Hakkı ve Birleşen Dosyalar Dahil)	376
Adil Yargılanma Hakkı İhlallerinin Yıllara Göre Dağılımı (Güvence Bazında) (Makul Sürede Yargılanma Hakkı ve Birleşen Dosyalar Dahil)	377
Tablo 16: İhlal Kararlarının Haklara Göre Dağılımı (Makul Sürede Yargılanma Hakkı Dahil, Birleşen Dosyalar Hariç)	378
İhlal Kararlarının Haklara Göre Dağılımı (Makul Sürede Yargılanma Hakkı ve Birleşen Dosyalar Hariç)	379

Prof. Dr. Zühtü ARSLAN

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi Başkanı

Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğünün teminatı olarak ortaya çıkan anayasa mahkemelerinin demokrasilerdeki temel rolü, anayasayı ve onun güvenceye aldığı temel hak ve hürriyetleri korumaktır. Türk Anayasa Mahkemesi, gerek norm denetimi gerekse bireysel başvuru alanında anayasal adaleti sağlamak amacıyla kararlar vermektedir.

Anayasa Mahkemesinin anayasanın üstünlüğü ile temel hak ve hürriyetlerin korunmasına yaptığı katkıyı ortaya

koymak ve kamuoyunun bilgisine sunmak amacıyla elinizdeki rapor hazırlanmıştır.

Bu kapsamda 2018 yılı için hazırlanan Anayasa Mahkemesi Yıllık Raporu, hesap verilebilirlik ve şeffaflık bağlamında önemli bir işlevi yerine getirmektedir.

Bu raporun birinci bölümünde Mahkememiz Genel Kurulu, Bölümleri ve Komisyonlarının oluşumuna ilişkin kısa bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde Genel Kurulun, Bölümlerin ve Komisyonların görevleri ile yetkileri hakkında bilgiler bulunmaktadır. Üçüncü bölümde Mahkemenin yapısında, işleyişinde, yaklaşımında, basın ve halkla olan ilişkilerinde, yayın ve eserleri ile ulusal ve uluslararası ilişkilerinde meydana gelen değişikliklere, gelişmelere ve yeniliklere yer verilmiştir. Dördüncü bölümde Mahkemenin 56. kuruluş yıl dönümü etkinliği sırasında yapılan açılış konuşması ile diğer etkinliklerde yapılan konuşmalar bulunmaktadır.

Raporun beşinci bölümünde Mahkemenin çeşitli konulardaki içtihatlarını ortaya koymak amacıyla 2018 yılında sonuçlandırılmış öne çıkan kararlara özet hâlinde yer verilmiştir. Raporun omurgasını oluşturan bu bölümde, Mahkemenin temel hak ve özgürlüklere olan yaklaşımının ortaya konması ve

başta akademisyenler ile hukuk uygulayıcıları olmak üzere içtihatları takip eden tüm ilgililere katkı sunulması amaçlanmıştır.

Son bölümde çeşitli istatistiki bilgilere grafikler eşliğinde yer verilmek suretiyle Mahkemenin 2018 yılı performansının yıllara göre karşılaştırılması yapılmıştır.

Anayasa Mahkemesince hazırlanan 2018 Raporunun ilgililer açısından yararlı olmasını diliyorum.

BİRİNCİ BÖLÜM

MAHKEMENİN OLUŞUMU

I. GENEL OLARAK

Anayasa Mahkemesi onbeş üyeden kurulur¹.

Türkiye Büyük Millet Meclisi; iki üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun kendi başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden, bir üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday içinden yapacağı gizli oylamayla seçer. Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılacak bu seçimde, her boş üyelik için ilk oylamada üye tam sayısının üçte iki ve ikinci oylamada üye tam sayısının salt çoğunluğu aranır. İkinci oylamada salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için üçüncü oylama yapılır; üçüncü oylamada en fazla oy alan aday üye seçilmiş olur.

Cumhurbaşkanı; üç üyeyi Yargıtay, iki üyeyi Danıştay genel kurullarınca kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden; en az ikisi hukukçu olmak üzere üç üyeyi Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden; dört üyeyi üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, birinci sınıf hâkim ve savcılar ile en az beş yıl raportörlük yapmış Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından seçer.

Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay genel kurulları ile Yükseköğretim Kurulundan Anayasa Mahkemesi üyeliğine aday göstermek için yapılacak seçimlerde, her boş üyelik için, en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır. Baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday için yapılacak seçimde en fazla oy alan üç kişi aday gösterilmiş sayılır.

Anayasa Mahkemesine üye seçilebilmek için, kırkbeş yaşın doldurulmuş olması kaydıyla; yükseköğretim kurumları öğretim üyelerinin profesör veya doçent unvanını kazanmış, avukatların en az yirmi yıl fiilen avukatlık yapmış, üst kademe yöneticilerinin yükseköğrenim görmüş ve en az yirmi yıl kamu

¹ Anayasa Mahkemesi'nin üye sayısı onyedi iken, 21/1/2017 tarihli ve 6771 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun 16. maddesiyle onbeş olarak belirlenmiştir. Aynı kanunun 17. maddesi ile Anayasa'ya eklenen Geçici Madde 21'in D) fıkrası "*Askerî Yargıtay ve Askerî Yüksek İdare Mahkemesinden Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçilmiş bulunan kişilerin herhangi bir sebeple görevleri sona erene kadar üyelikleri devam eder.*" hükmü dolayısıyla üye sayısı 31.12.2018 itibarıyla onaltıdır.

hizmetinde fiilen çalışmış, birinci sınıf hâkim ve savcılarının adaylık dâhil en az yirmi yıl çalışmış olması şarttır.

Mahkeme üyeleri arasından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile dört yıl için bir başkan ve iki başkanvekili seçilir, süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Anayasa'nın 149. ve Kanun'un 20. maddelerine göre Anayasa Mahkemesi genel kurul, bölümler ve komisyonlar hâlinde çalışır.

II. GENEL KURULUN OLUŞUMU

Genel Kurul Başkan ve iki Başkanvekili dâhil onbeş üyeye sahip olup Başkan veya başkanvekilinin başkanlığında en az on üye ile toplanmaktadır. Genel Kurul salt çoğunlukla karar alır. Ancak Anayasa değişikliğinde iptale, siyasî partilerin kapatılmasına ya da devlet yardımından yoksun bırakılmasına karar verilebilmesi için toplantıya katılan üyelerin üçte iki oy çokluğu şarttır.

31.12.2018 tarihi itibarıyla Genel Kurulun oluşumu şu şekildedir:

Başkan
Prof. Dr. Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Burhan ÜSTÜN

Başkanvekili
Prof. Dr. Engin YILDIRIM

Üye
Serdar ÖZGÜLDÜR

Üye
Serruh KALELİ

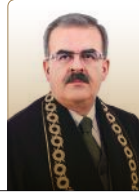
Üye
Recep KÖMÜRCÜ

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Celal Mümtaz AKINCI

Üye
Muammer TOPAL

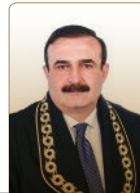
Üye
M. Emin KUZ

Üye
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Kadir ÖZKAYA

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Doç. Dr.
Recai AKYEL

Üye
Prof. Dr.
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

III. BÖLÜMLERİN OLUŞUMU

Mahkemede, bireysel başvuruları incelemek üzere başkan haricindeki üyelerden iki Bölüm kurulur. Her Bölüm bir başkanvekili ile yedi üyeden oluşur. Bölümler, Birinci Bölüm ve İkinci Bölüm olarak adlandırılır.

Bölümlerde görev alacak başkanvekilleri dışındaki üyeler, geliş kaynakları ve Bölümler arasında dengeli dağılım esasları gözetilerek başkan tarafından belirlenir. İlgili üyenin talebi ya da başkanvekillerinden birinin önerisi üzerine başkan tarafından üyelerin Bölüm değişikliklerine karar verilebilir.

Bölümler, başkanvekilinin başkanlığında dört üyenin katılımı ile toplanır. Başkanvekilinin bulunmadığı durumlarda Bölüme, en kıdemli üye başkanlık eder. Bölümlerdeki heyetlerin oluşturulması amacıyla başkanvekili haricindeki Bölüm üyeleri kıdem sırasına göre listelenir. İlk ayki toplantılar, listedeki sıralamaya göre ilk dört üye ve başkanvekilinden oluşan heyet tarafından yapılır. Daha sonraki aylarda, kıdem sırasına göre toplantılara katılmayan en kıdemli üyeden başlamak suretiyle her üyenin dönüşümlü olarak görev yapması sağlanır. Bölüm başkanı bu dönüşüme ilişkin takvimi gösteren listeyi her sene başında hazırlar. Bölüme yeni üyenin katılması durumunda buna göre gerekli düzenlemeyi yapar. Bu listeler üyelere duyurulur.

Bölüm toplantı yeter sayısı sağlanamadığı takdirde Bölüm başkanı Bölüm içinden, bunun mümkün olmaması hâlinde Bölüm başkanının önerisi üzerine başkan diğer Bölümden toplantılara katılmayan üyeleri kıdem sırasına göre toplantıya katılmakla görevlendirir.

31.12.2018 tarihi itibarıyla Bölümlerin oluşumu şu şekildedir:

1. BİRİNCİ BÖLÜM

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 29. maddesine göre 2018 yılında Birinci Bölüm toplantılarına dönüşümlü olarak katılacak üyelerin listeleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

Sıra	Adı SOYADI	Unvanı
1	Burhan ÜSTÜN	Başkan
2	Serdar ÖZGÜLDÜR	Üye
3	Serruh KALELİ	Üye
4	Nuri NECİPOĞLU ¹	Üye
5	Hicabi DURSUN	Üye
6	Hasan Tahsin GÖKCAN	Üye
7	Kadir ÖZKAYA	Üye
8	Yusuf Şevki HAKYEMEZ	Üye

2. İKİNCİ BÖLÜM

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 29. maddesine göre 2018 yılında İkinci Bölüm toplantılarına dönüşümlü olarak katılacak üyelerin listeleri aşağıdaki gibi belirlenmiştir.

Sıra	Adı SOYADI	Unvanı
1	Engin YILDIRIM	Başkan
2	Osman Alifeyyaz PAKSÜT ²	Üye
3	Recep KÖMÜRCÜ	Üye
4	Celal Mümtaz AKINCI	Üye
5	Muammer TOPAL	Üye
6	M. Emin KUZ	Üye
7	Rıdvan GÜLEÇ	Üye
8	Recai AKYEL	Üye

1. Sayın Nuri NECİPOĞLU, 2 Temmuz 2018 tarihinde emekli olmuştur.

2. Sayın Osman Alifeyyaz PAKSÜT, 3 Kasım 2018 tarihinde emekli olmuştur.

IV. KOMİSYONLARIN OLUŞUMU

Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemelerini yapmak üzere Bölümlere bağlı olarak görev yapan ve iki üyeden oluşan Komisyonlar kurulmuştur. Bunlar, bağlı bulundukları Bölümle birlikte numaralandırılmak suretiyle isimlendirilmektedir. Bölüm başkanı, Komisyonlarda görev almaz. Komisyonlara kıdemli üye başkanlık eder.

Komisyonların oluşturulması amacıyla başkanvekili haricindeki Bölüm üyeleri kıdem sırasına göre listelenir. İlk ayki toplantılara listedeki sıralamaya göre en kıdemsiz üye katılmaz. Daha sonraki aylarda kıdem sırasına göre toplantılara katılmayan en kıdemli üyeden başlamak suretiyle her üyenin dönüşümlü olarak görev yapması sağlanır. Bölüm başkanı bu dönüşüme ilişkin takvimi gösteren listeyi her sene başında hazırlar. Bölüme yeni üyenin katılması durumunda buna göre gerekli düzenlemeyi yapar. Bu listeler üyelere duyurulur.

Komisyon üyeliklerinde eksiklik olması hâlinde toplantıya katılmayan üye, Bölüme ait ilgili Komisyondaki eksik üyenin yerine görev alır.

Genel Kurul, Bölümlere bağlı Komisyonların ve Komisyonları oluşturan üye sayılarının değiştirilmesine karar verebilir. Bu takdirde yukarıda belirtilen usulle Komisyonlar yeniden oluşturulur.

İKİNCİ BÖLÜM

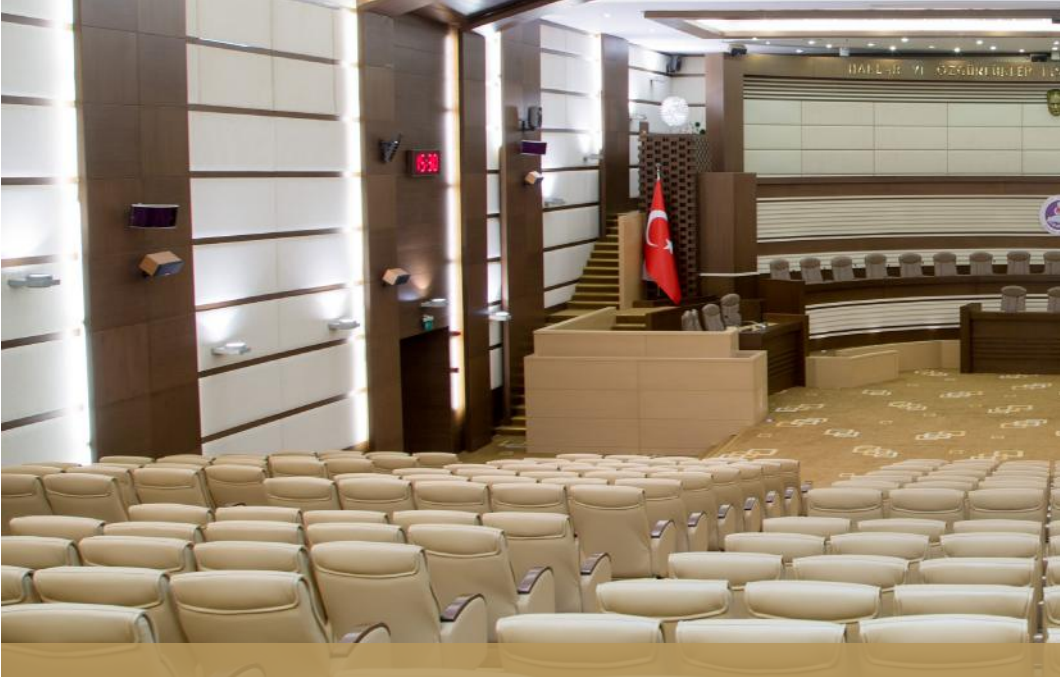
MAHKEMENİN GÖREV VE YETKİLERİ

I. GENEL OLARAK

Mahkemenin görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Kanunların, Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün Anayasaya şekil ve esas bakımlarından uygunluğunu denetlemek,
- b) Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından incelemek ve denetlemek,
- c) Anayasa'nın 152. maddesine göre mahkemelerce itiraz yoluyla kendisine intikal ettirilen işleri karara bağlamak,
- ç) Anayasa'nın 148. maddesi uyarınca yapılan bireysel başvuruları karara bağlamak,
- d) Cumhurbaşkanını, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanını, Cumhurbaşkanı yardımcılarını, bakanları, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcivekilini, Hâkimler ve Savcılar Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini, Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlarını görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılamak,
- e) Siyasi partilerin kapatılmasına ve devlet yardımından yoksun bırakılmasına ilişkin davalar ile ihtar başvuruları ve dağılma durumunun tespiti taleplerini karara bağlamak,
- f) Siyasi partilerin mal edinimleri ile gelir ve giderlerinin kanuna uygunluğunun denetimini yapmak veya yaptırmak,
- g) Milletvekillerinin yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasına veya milletvekilliklerinin düşmesine Türkiye Büyük Millet Meclisince karar verilmesi hâllerinde ilgili milletvekili veya bir diğer milletvekilinin Anayasa, kanun veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü hükümlerine aykırılık iddiasına dayanan iptal taleplerini karara bağlamak,
- ğ) Mahkeme üyeleri arasından Anayasa Mahkemesi başkanı ve başkanvekilleri ile Uyuşmazlık Mahkemesi başkanı ve başkanvekilini seçmek,
- h) Anayasa'da kendisine verilen diğer görevleri yerine getirmek.

Mahkeme kendisine verilen bu görevleri Genel Kurul, iki Bölüm ve her bir Bölüme bağlı Komisyonlar aracılığıyla yerine getirir.

II. GENEL KURULUN GÖREV VE YETKİLERİ

- a) İptal ve itiraz davaları ile Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara bakmak,
- b) Siyasi partilere ilişkin dava ve başvuruları karara bağlamak, malî denetim yapmak,
- c) İçtüzük'ü kabul etmek veya değiştirmek,
- ç) Başkan ve başkanvekilleri ile Uyuşmazlık Mahkemesi başkanı ve başkanvekilini seçmek,
- d) Bireysel başvurulara ilişkin olarak Bölümlerin kararları arasında oluşmuş veya oluşabilecek farklılıkları gidermek, Bölümlerce Genel Kurula sevk edilen konuları karara bağlamak,
- e) Bölümler arasında iş bölümü yapmak,
- f) Başkanın çağrısı üzerine Bölümler arasında meydana gelen iş bölümü uyuşmazlıklarını kesin olarak karara bağlamak,

Yüce Divan Salonu

- g) Bölümlerden birinin yıl içinde gelen işlerinin normal çalışmayla karşılanamayacak şekilde artması, Bölümler arasında iş bakımından dengesizlik meydana gelmesi ya da fiili veya hukuki imkânsızlıktan bir Bölümün görevine giren işe bakamaması hâlinde diğer Bölümü görevlendirmek,
- ğ) Üyeler hakkında disiplin ve ceza soruşturması açılmasına, soruşturma ve kovuşturma tedbirlerine, gerektiğinde disiplin cezası verilmesine ya da üyeliğin sona erdirilmesine karar vermek,
- h) İtirazları incelemek,
- ı) Kanun'da ve İçtüzük'te Genel Kurula bırakılan görevleri yerine getirmek,

Genel Kurul, kararlarını katılanların salt çoğunluğuyla alır. Oyların eşitliği hâlinde başkanın bulunduğu tarafın görüşü doğrultusunda karar verilmiş olur. Anayasa değişikliklerinde iptale, siyasi partilerin kapatılmasına ya da devlet yardımından yoksun bırakılmasına toplantıya katılan üyelerin üçte iki oy çokluğu ile karar verilir.

III. BÖLÜMLERİN GÖREV VE YETKİLERİ

Bölümlerin görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Komisyonlar tarafından kabul edilebilir bulunan başvuruların esas incelemesini yapmak,
- b) Komisyonlarca kabul edilebilirliği karara bağlanamamış başvuruların Bölüm başkanınca gerekli görüldüğü takdirde kabul edilebilirlik ve esas incelemesini birlikte yapmak.

Bölümler, kabul edilebilirliğe ilişkin bir engelin varlığını tespit etmeleri ya da bu durumun sonradan ortaya çıkması hâlinde incelemenin her aşamasında başvuru hakkında kabul edilemezlik kararı verebilir.

Bölümlerden birinin görülmekte olan bir başvuruya ilişkin olarak vereceği karar, Bölümlerin önceden vermiş olduğu bir kararla çelişecekse ya da konunun niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görülürse ilgili Bölüm dosyadan el çekebilir. Bölüm başkanı başvuruyu Genel Kurul önüne götürmek üzere başkana iletir.

Bölümler, kararlarını katılanların salt çoğunluğuyla alır.

Bölümler Toplantı Salonu

Esas inceleme sonunda başvurunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine Bölümlerce karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. Bu durumda Mahkemenin önünde aşağıdaki seçenekler mevcuttur:

- a) Bölüm, ihlalin bir mahkeme kararından kaynaklandığını tespit ederse ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosyayı ilgili mahkemeye gönderir. İlgili mahkeme, Bölümün ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde yeniden yargılama yapar ve mümkünse dosya üzerinden ivedilikle karar verir.
- b) Bölümlerce yapılan inceleme sonunda başvurunun bir hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi hâlinde yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı takdirde başvuru lehine uygun bir tazminata hükmedilebilir.
- c) Tazminat miktarının tespitinin daha ayrıntılı bir incelemeyi gerektirmesi hâlinde Bölüm bu konuyu kendisi karara bağlamaksızın genel mahkemelerde dava açılması yolunu gösterebilir.

IV. KOMİSYONLARIN GÖREV VE YETKİLERİ

Kabul edilebilirlik incelemesi Komisyonlarca yapılır.

Bireysel başvuru hakkında kabul edilebilirlik kararı verilebilmesi için başvurunun, Kanun'un 45 ila 47. maddelerinde öngörülen şartları taşıması gerekir.

Başvurunun kabul edilebilirliği ya da edilemezliği kararları Komisyonlarca oybirliği ile alınır. Oybirliği sağlanamayan durumlarda başvuru, karar vermek üzere Bölüme havale edilir.

Kabul edilemezlik kararları kesindir ve ilgililere tebliğ edilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2018 YILINDA MAHKEME

I. MAHKEME ÇALIŞMALARINA İLİŞKİN GELİŞMELER

2018 yılında verilen kararlarda Mahkeme temel hak ve özgürlüklerin koruma alanını genişleten ve standartlarını yükselten yaklaşımını devam ettirmiştir.

Norm denetimi ve bireysel başvurulara ilişkin 2015 yılında başlatılan ve olumlu sonuçları gözlemlenen yeni uygulamalar 2018 yılında da sürdürülmüştür.

İçtihat uyumunun ve dosya koordinasyonun sağlanması açısından derdest başvuruların sınıflandırılmasında kullanılan ve 2015 yılında ilk uygulamaları yapılan kodlamalar, ihtiyaçlar doğrultusunda geliştirilmiştir.

16/4/2017 tarihli ve 6771 sayılı Kanunla Anayasa'nın bazı maddelerinde yapılan değişiklikler, bireysel başvuru sayılarındaki artış ve bu süreçte karşılaşılan sorunlar dikkate alınarak Anayasa Mahkemesi İçtüzüğünde değişiklik yapılmıştır. İçtüzük değişikliği ile başvuruların kalitesini artırarak başvurularda dile getirilen taleplerin gözden kaçmaması, ilgili kişilerin bilgilerine daha hızlı ve doğru şekilde ulaşılması, başvuruların tasnif edilerek Bireysel Başvuru Müdürlüğü'nün daha etkin şekilde çalışması ve uygulamada karşılaşılan kimi tereddütlerin giderilmesi amaçlanmıştır.

Mahkemenin akademik dünyayla ilişkisini kurmak ve geliştirmek amacıyla anayasa yargısı alanında araştırma, yayın ve etkinlik yapmakla görevli Anayasa Yargısı Araştırmaları Merkezi (AYAM) adı altında hizmet birimi kurulmuştur.

18/5/2018 tarihinde yayımlanan Anayasa Mahkemesi Kararlarının Basın Duyuruları Yönergesine istinaden bireysel başvuru basın duyurularına ilaveten norm denetimi basın duyuruları da hazırlanmaya başlanmıştır. 2018 yılında sekseni bireysel başvuru, yirmisi norm denetimi olmak üzere; yüz Anayasa Mahkemesi kararının basın duyurusu hazırlanmış ve farklı iletişim kanalları kullanılarak kamuoyu ile paylaşılmıştır.

Sosyal medya daha etkin kullanılmaya başlanmış, bu çerçevede Twitter üzerinden ilk canlı yayın 25/4/2018 tarihindeki Anayasa Mahkemesi'nin 56. Kuruluş Yıl Dönümü etkinlikleri sırasında gerçekleştirilmiştir.

Anayasa Mahkemesi arşivinin geliştirilmesi çalışmaları çerçevesinde Anadolu Ajansı ve TRT arşivlerinden yararlanılarak Mahkeme ile ilgili çok sayıda yeni fotoğraf temin edilmiş, Devlet Arşivleri Başkanlığında bulunan geçmiş personel dosyaları mahkeme arşivine kazandırılmıştır. Arşiv yerleşke planı ve ayrıca “Anayasa Mahkemesi Tarihi Kronolojisi” oluşturulmuştur.

1984 yılından bu yana Anayasa Mahkemesinin kuruluş yıldönümü sempozyumlarının bildiri kitabı olarak yayımlanmakta olan Anayasa Yargısı dergisinin, 2019 yılı ve 36/1 sayısından itibaren yılda iki sayı olarak yayımlanmak üzere hakemli bilimsel dergi niteliğinde yayın hayatına devam etmesine karar verilmiştir.

Mahkemenin yayın ve halkla ilişkiler faaliyetleri kapsamında “Kararlar Dergisi”nin 2018 yılına ait 54. sayısı 2 cilt olarak, “Anayasa Yargısı Sempozyum”un 34. sayısı, “Yıllık Rapor 2017” ve İngilizcesi “Annual Report 2017”, “Bireysel Başvuru Seçme Kararlar 2017”, “T.C. Anayasası -Gerekçeli-”, “Bireysel Başvuruya Dair Sık Sorulan Sorular”, “Bireysel Başvuru Sık Sorulan Sorular Broşür” adlı kitapların basımları, iç ve dış dağıtımları gerçekleştirilmiştir. Anayasa Mahkemesinin Kuruluşunun 55. Yılı olması dolayısıyla hazırlanan “Anayasa Mahkemesi Albümü” basılarak dağıtımı yapılmıştır.

2018 yılında ayrıca Anayasa Mahkemesi ile Avrupa Konseyinin birlikte yürüttüğü proje çalışması kapsamında, Özgürlük ve Güvenlik Hakkı, İfade Özgürlüğü, Örgütlenme ve Toplanma Özgürlüğü, Adil Yargılanma Hakkı, Yaşama Hakkı ve Mülkiyet Hakkı adı altında 6 adet Bireysel Başvuru El Kitabı yayımlanmıştır.

Bu dönemde Mahkeme kütüphanesine 966 yeni yayın kazandırılmıştır.

2018 yılında, kurumsal intranet ve hizmet birimleri tarafından ihtiyaç duyulan yazılımlar faaliyete geçirilerek kurumsal iletişimin arttırılmasına ve hizmet kalitesi ile hızının yükselmesine katkı sağlanmıştır.

İş Güvenliği ile ilgili teknik kontroller yapılarak iş güvenliğinin temini için çalışılmıştır.

II MAHKEMENİN ULUSLARARASI FAALİYETLERİ

1. GENEL OLARAK

Dünyanın en köklü anayasa mahkemelerinden biri olan Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi, verdiği önemli kararlarıyla dünya anayasa yargısı camiasının dikkatini çekmeye devam etmektedir.

Türkiye'nin pek çok ülkeyle tarihsel ve kültürel ilişkisi bulunması nedeniyle Anayasa Mahkemesi, hem Avrupa Anayasa Mahkemeleri Konferansı'nın hem de Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği'nin ilk üyeleri arasında yer almıştır. Anayasa Mahkemesi, ayrıca dünyadaki bütün anayasa yargısı organları ve organizasyonlarının çatı organizasyonu olan Dünya Anayasa Yargısı Konferansı'nın da kurucu üyesidir.

Anayasa Mahkemesi gerek yabancı ülkelerin yüksek mahkemeleriyle gerekse uluslararası mahkemeler ve kuruluşlarla işbirliğine büyük önem vermektedir.

Mahkememiz tarafından her yıl düzenlenen geleneksel kuruluş yıldönümü etkinlikleri kapsamında gerçekleştirilen sempozyumlara ülkemizden ve yabancı ülkelere mahkeme başkanları, yargıçlar ve bilim adamları davet edilmektedir.

Aynı şekilde, yapılan uluslararası sempozyumlara aktif katılım sağlanarak Anayasa Mahkemesinin ve Türk yargısının dünyaya kendisini tanıtmaya yarayan çeşitli bilimsel çalışmalar, kitap basın ve yayımı, ikili işbirliği çalışmaları ve diğer faaliyetler yürütülmektedir.

Anayasa Mahkemesi'nin 56. Kuruluş Yıldönümü etkinlikleri kapsamında, “Bireysel Başvurunun 5 Yılında Değerlendirilmesi Sempozyumu” düzenlenmiş olup, “Bireysel Başvuru Kararlarının Anayasanın Yorumuna Etkileri”, “Bireysel Başvuru Kararlarının Yargı Sistemine Etkileri”, “Anayasa Mahkemesi Kararlarının AİHM Kararlarına Etkisi” ve “Bireysel Başvuru Kararlarına İlişkin İstatistikler ve Genel Değerlendirme” konularında oturumlar gerçekleştirilmiştir.

2. ULUSLARARASI ORGANİZASYONLARLA İŞBİRLİĞİ

A. Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği

Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği (AAMB), 2010 yılının Temmuz ayında, Asya'da demokrasinin, hukukun üstünlüğünün ve temel hakların korunması ile anayasa yargısına ilişkin deneyim ve bilgilerin paylaşımını artırma ve anayasa yargısında yetkili olan kurumlar arasındaki dostluk ve işbirliğini güçlendirme amacıyla oluşturulan bölgesel bir forumdur.

AAMB dönem başkanlığını 2012-2014 yılları arasında Mahkememiz yürütmüştür. Birliğin 2014 yılı Nisan ayında İstanbul'da gerçekleştirilen 2. Üyeler Kurulu Toplantısında, Anayasa yargısına ilişkin Yaz Okulu etkinliğinin, her yıl Türkiye'de Mahkememizce düzenlenmesine oybirliği ile karar verilmiştir. 2016 yılında Endonezya'nın Bali adasında gerçekleştirilen

Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği (AACC) Daimi Sekreterliğinin faaliyetleri kapsamında Anayasa Mahkemesi tarafından 17-22 Eylül 2018 tarihleri arasında düzenlenen "Özgürlük ve Güvenlik Hakkı" konulu Yaz Okulu etkinliği

3. Üyeler Kurulu Toplantısında, AAMB Daimi Genel Sekreterliğinin kurulmasına, Sekreterliğin üç ana ayağından biri olan Eğitim ve İnsan Kaynaklarını Geliştirme Merkezinin Türkiye’de kurularak faaliyete geçirilmesine karar verilmiştir. 4., 5., ve 6. Yaz Okulu bu Merkezin faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilmiştir.

6. Yaz Okulu Programı, Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği (AACC) Daimi Sekreterliğinin faaliyetleri kapsamında Anayasa Mahkemesi tarafından 17-22 Eylül 2018 tarihlerinde düzenlenmiştir.

“Özgürlük ve Güvenlik Hakkı” konulu Yaz Okulu etkinliğine Azerbaycan, Arnavutluk, Bulgaristan, Endonezya, Filistin, Gürcistan, Karadağ, Kazakistan, Kırgızistan, Kore, Kosova, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Malezya, Moğolistan, Tacikistan, Tayland, Türkiye ve Ukrayna anayasa mahkemeleri veya muadili kurumlarından ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinden üyeler, raportör hâkimler, araştırmacılar, konuşmacılar, hukukçular ve danışmanlar katılmıştır.

Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği (AACC) Daimi Sekreterliğinin faaliyetleri kapsamında Anayasa Mahkemesi tarafından 17-22 Eylül 2018 tarihleri arasında düzenlenen “Özgürlük ve Güvenlik Hakkı” konulu Yaz Okulu etkinliği

Sayın Başkan Zühtü ARSLAN Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği (AACC) Daimi Sekreterliğinin faaliyetleri kapsamında Anayasa Mahkemesi tarafından 17-22 Eylül 2018 tarihleri arasında düzenlenen “Özgürlük ve Güvenlik Hakkı” konulu Yaz Okulu etkinliğinde konuşmalarını yaparken

Anayasa Mahkemesi Başkanı Zühtü Arslan'ın açılış töreni konuşmasıyla başlayan 6. Yaz Okulu etkinliği boyunca katılımcılar kendi ülkelerindeki “Özgürlük ve Güvenlik Hakkı” ile ilgili sunumlar yapmış, 19 Eylül'de Genel Değerlendirme Oturumu ve Sertifika Töreni ile etkinliğin Ankara ayağı tamamlanmıştır.

6. Yaz Okulu etkinliği, katılımcıların, sosyal program çerçevesinde 20-22 Eylül tarihlerinde Konya'yı ziyaretleri ile sona ermiştir.

B.İslam İşbirliği Teşkilatı'na (İİT) Üye/Gözlemci Devletlerin Anayasa/Yüksek Mahkemeleri 1. Yargı Konferansı

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi, bir ilki gerçekleştirerek İslam İşbirliği Teşkilatı Üye ve Gözlemci Devletlerin Anayasa ve Yüksek Mahkemeleri 1. İİT Yargı Konferansını, Anayasa ve Yüksek mahkemeleri arasında görüş alışverişi ve işbirliğine yönelik herhangi bir platformun bulunmayışından hareketle 14-16 Aralık 2018 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirmiştir. 40 ülkenin yüksek Mahkeme Başkanı ve bazı uluslararası birlik Başkanlarının katıldığı, Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın konuşmasıyla açılan “Hukuk Devleti ve İnsan Haklarının Korunmasında Yüksek Yargının Rolü” konulu konferansta, İİT'ye üye ülkelerin Anayasa ve Yüksek Mahkemeleri arasında bir yargısal forumun oluşturulması ve daha fazla işbirliği sağlanmasının önemi vurgulanarak şu amaçlar belirlenmiştir:

14-16 Aralık 2018 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen İslam İşbirliği Teşkilatı Üye/Gözlemci ülkeleri Anayasa/Yüksek Mahkemelerinin katılımıyla "Hukuk Devleti ve İnsan Haklarının Korunmasında Yüksek Yargının Rolü" konulu konferans

14-16 Aralık 2018 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen İslam İşbirliği Teşkilatı Üye/Gözlemci ülkeleri Anayasa/Yüksek Mahkemelerinin katılımıyla "Hukuk Devleti ve İnsan Haklarının Korunmasında Yüksek Yargının Rolü" konulu konferans

İnsan hakları ve hukukun üstünlüğüyle ilgili ortak konuları tartışmak üzere tematik konferanslar düzenlenmesi.

Türkiye, Endonezya, Cezayir, Pakistan ve Gambiya Anayasa ve Yüksek Mahkemelerinden oluşan bir çalışma grubu kurulması.

14-16 Aralık 2018 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen İslam İşbirliği Teşkilatı Üye/Gözlemci ülkeleri Anayasa/Yüksek Mahkemelerinin katılımıyla "Hukuk Devleti ve İnsan Haklarının Korunmasında Yüksek Yargının Rolü" konulu konferans

Bu çalışma gruplarının işbirliğinin geliştirilmesi için neler yapabileceğine ilişkin bir rapor hazırlaması ve ilgili mahkemelere sunması.

Gelecek konferansın 2020'de Endonezya Anayasa Mahkemesinin ev sahipliğinde yapılması.

3. ULUSAL ANAYASA MAHKEMELERİ İLE İŞBİRLİĞİ

Anayasa Mahkemesi son on yılda ikili iş birliği etkinliklerini geliştirmek için diğer anayasa mahkemeleri ve yüksek mahkemeler ile yirmi altı mutabakat zaptı imzalamıştır. Bu itibarla Mahkeme, anayasa mahkemelerinden gelen yabancı heyetleri, üyeleri, araştırmacıları ve personeli Türk misafirperverlik ve dostluk ruhuyla ağırlamaktadır. Bu iş birliği protokolleri, iki tarafın da yararı için yapılan karşılıklı deneyim paylaşımlarının temelini sağlamaktadır.

Anayasa Mahkemesi aşağıdaki anayasa mahkemeleri ya da muadili kurumlar ile mutabakat imzalamıştır:

ÜLKE	MAHKEME-KURUM	İMZALANDIĞI TARİH
Endonezya	Endonezya Anayasa Mahkemesi	24 Nisan 2007
Makedonya	Makedonya Anayasa Mahkemesi	26 Nisan 2007
Azerbaycan	Azerbaycan Anayasa Mahkemesi	10 Mayıs 2007
Şili	Şili Anayasa Mahkemesi	07 Haziran 2007
Kore	Kore Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi	24 Nisan 2009
Ukrayna	Ukrayna Anayasa Mahkemesi	24 Nisan 2009
Pakistan	Pakistan Federal Yüksek Mahkemesi	24 Nisan 2009
Bosna Hersek	Bosna Hersek Anayasa Mahkemesi	24 Nisan 2009
Bulgaristan	Bulgaristan Anayasa Mahkemesi	07 Nisan 2011
Tacikistan	Tacikistan Anayasa Mahkemesi	26 Nisan 2012
Karadağ	Karadağ Anayasa Mahkemesi	28 Nisan 2012
Afganistan	Afganistan İslam Cumhuriyeti Anayasayı Gözlem Bağımsız Komisyonu	25 Nisan 2013
Arnavutluk	Arnavutluk Anayasa Mahkemesi	10 Haziran 2013
Tayland	Tayland Krallığı Anayasa Mahkemesi	29 Nisan 2014
Kırgızistan	Kırgız Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesi Anayasa Dairesi	28 Eylül 2014
Romanya	Romanya Anayasa Mahkemesi	17 Ekim 2014
Cezayir	Cezayir Anayasa Mahkemesi	26 Şubat 2015

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	Kuzey Kıbrıs Yüksek Mahkemesi	29 Haziran 2015
Kosova	Kosova Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi	27 Nisan 2016
Irak	Irak Federal Yüksek Mahkemesi	25 Nisan 2017
Kazakistan	Kazakistan Cumhuriyeti Anayasa Konseyi	25 Nisan 2017
Moğolistan	Moğolistan Anayasa Mahkemesi	25 Nisan 2017
Gürcistan	Gürcistan Anayasa Mahkemesi	28 Nisan 2017
Rusya	Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi	30 Mart 2018
Bolivarcı Venezuela Cumhuriyeti	Bolivarcı Venezuela Cumhuriyeti Yüksek Adalet Mahkemesi	10 Mayıs 2018
Somali	Somali Yüksek Mahkemesi	19 Aralık 2018

4. 2018 YILINDA ULUSLARARASI İLİŞKİLER

Anayasa Mahkemesinin gerek yabancı ülkelerin Yüksek Mahkemeleriyle gerekse uluslararası mahkeme ve kuruluşlarla ilişkileri 2018 yılında devam etmiştir.

Bu çerçevede, 15 Şubat 2018 tarihinde Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Thorbjørn Jagland ve beraberindeki heyet ile bir görüşme gerçekleştirilmiştir.

Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Thorbjørn Jagland ve beraberindeki heyetin 15 Şubat 2018 tarihinde mahkememize yaptıkları ziyaret

Mart ayında Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi'nin daveti üzerine Raportör Dr. Mücahit Aydın, Paris'te 12-14 Mart 2018 tarihleri arasında düzenlenen Yuvarlak Masa Toplantısına katılmıştır.

30 Mart 2018 tarihinde Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesinin daveti üzerine, St. Petersburg şehrinde bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Türkiye'yi temsilen Anayasa Mahkemesi Başkanı Prof. Dr. Zühtü Arslan, Üyeler Hasan Tahsin Gökcan ve Prof. Dr. Yusuf Şevki Hakyemez ile Genel Sekreter Yardımcısı Dr. Abdullah Çelik'in katıldığı toplantı sonrasında Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi ile Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi arasında "İkili İşbirliği Mutabakat Zaptı" imzalanmıştır.

Nisan ayında Anayasa Mahkemesi heyetimiz Tayland Anayasa Mahkemesinin 20. kuruluş yıl dönümü etkinlikleri kapsamında düzenlenen uluslararası konferansa katılmıştır. Bangkok'ta, 6-11 Nisan tarihlerinde gerçekleştirilen, "Anayasa Mahkemeleri: Hukukun Üstünlüğünün Koruyucusu" konulu uluslararası konferansta Türkiye'yi, Anayasa Mahkemesi Başkanı Prof. Dr. Zühtü Arslan, Üye Serruh Kaleli ve Raportör Aydın Şimşek temsil etmiştir. Anayasa Mahkemesi Başkanı Arslan tarafından konferansta, "Hukukun Üstünlüğü ve İnsan Haklarının Koruyucusu Olarak Türk Anayasa Mahkemesi" başlıklı bir sunum yapılmıştır.

Anayasa Mahkemesi Üyesi Rıdvan Güleç ve Raportör Volkan Has, 18-21 Nisan 2018 tarihleri arasında Kırgızistan Yüksek Mahkemesi Anayasa Dairesi'nin 25. kuruluş yıl dönümü etkinliklerine katılmışlardır. Rıdvan Güleç konferansta, "Anayasal Yorum ve Anayasa Mahkemesinin Yorumunun Bağlayıcılığı ile Sınırları" başlıklı bir sunum yapmıştır.

Sayın Başkan Zühtü ARSLAN, Mahkememiz üye ve raportörlerinden oluşan heyetin Tayland Anayasa Mahkemesinin 20. kuruluş yıldönümü etkinlikleri kapsamında 6-11 Nisan 2018 tarihlerinde Bangkok'ta düzenlenen "Anayasa Mahkemeleri: Hukukun üstünlüğünün koruyucusu" konulu uluslararası konferansa katılımları

Anayasa Mahkemesinin 56. kuruluş yıl dönümü kutlamaları kapsamında 25-26 Nisan 2018 tarihleri arasında bir sempozyum düzenlemiştir. “Bireysel Başvurunun Beşinci Yılına Değerlendirilmesi” konulu sempozyuma yirmi ülkenin Anayasa Mahkemesi Başkan ve Üyeleri katılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi ile Venezuela Yüksek Adalet Mahkemesi arasında 30 Mayıs 2018 tarihinde ikili işbirliği mutabakat zaptı

T.C. Anayasa Mahkemesinin 56. kuruluş yıldönümü programı

Sayın Başkan Zühtü ARSLAN T.C. Anayasa Mahkemesinin 56. kuruluş yıldönümü programında konuşmalarını yaparken

T.C. Anayasa Mahkemesinin 56. kuruluş yıldönümü programı kapsamında 25-26 Nisan 2018 tarihinde düzenlenen “Bireysel Başvurunun Beşinci Yılına Değerlendirilmesi” konulu sempozyum

imzalanmıştır. Böylece Venezuela, Şili'den sonra Türkiye'nin ikili işbirliği mutabakat zaptı imzaladığı ikinci Latin Amerika ülkesi olmuştur.

Rusya Anayasa Mahkemesi tarafından 14-18 Mayıs 2018 tarihleri arasında St. Petersburg'da düzenlenen VIII. Uluslararası Hukuk Forumuna, Anayasa Mahkemesi Üyesi Muammer Topal ve Dış İlişkiler Müdürü Mustafa Kadir Atasoy katılmıştır.

Gürcistan Anayasa Mahkemesi'nin ev sahipliğinde 15-17 Mayıs 2018 tarihleri arasında Tiflis'te düzenlenen Baltık ve Karadeniz Ülkeleri Anayasa Yargısı Birliği 3. Kongresi'nde Türkiye'yi Anayasa Mahkemesi Üyesi Celal Mümtaz Akıncı ve Raportör Dr. Hüseyin Turan temsil etmiştir.

29 Mayıs - 1 Haziran 2018 tarihlerinde Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği (AAMB) Araştırma ve Geliştirme Daimi Sekreterya'sının Kore'nin Seul şehrinde gerçekleştirilen "AAMB Üyelerinin Görevleri ve Teşkilat" konulu toplantısına Anayasa Mahkemesi Raportörü Dr. Mücahit Aydın katılmıştır.

8 Haziran 2018 tarihinde Strazburg-Fransa'da düzenlenen Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Yüksek Mahkemeler Ağı 2. İrtibat Kişileri Forumuna Anayasa Mahkemesi Raportörü Dr. Mücahit Aydın katılmıştır.

Lozan-İsviçre'de 27-28 Haziran 2018 tarihlerinde Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu (Venedik Komisyonu) tarafından düzenlenmiş olan Anayasa Yargısı Ortak Konseyi 17. Toplantısına Anayasa Mahkemesi Raportörü Dr. Mücahit Aydın katılmıştır.

Üye Sayın Celal Mümtaz AKINCI ve beraberindeki heyetin Tiflis'te düzenlenen Baltık ve Karadeniz Ülkeleri Anayasa Yargısı Birliği 3. Kongresine katılımları

Üye sayın Serdar ÖZGÜLDÜR ve beraberindeki heyetin Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşunun 20. Yıldönümü vesilesiyle düzenlenen "Hukukun Üstünlüğü ve Anayasal Hukuk ile Devlet Yönetimi: Değerler ve Öncelikler Konferansı"na katılımları

Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin Kuruluşunun 20. yıl dönümü vesilesiyle "Hukukun Üstünlüğü ve Anayasal Hukuk ile Devlet Yönetimi: Değerler ve Öncelikler Konferansı" gerçekleştirilmiştir. 6 Temmuz 2018 tarihinde Azerbaycan Anayasa Mahkemesi tarafından Bakü'de düzenlenen uluslararası konferansta Türkiye'yi Anayasa Mahkemesi Üyesi Serdar Özgüldür ve Raportör Melek Karali Saunders temsil etmiştir.

Kazakistan Cumhuriyetinde kutlanan Anayasa Günü vesilesiyle, Kazakistan Anayasa Konseyi tarafından Astana'da 27-30 Ağustos 2018 tarihleri arasında düzenlenen uluslararası konferansta Türkiye'yi Anayasa Mahkemesi Başkanvekili Prof. Dr. Engin Yıldırım ve Raportör Fatih Şahin temsil etmiştir.

Başkanvekili Sayın Engin YILDIRIM ve beraberindeki heyetin Kazakistan Anayasa Konseyi tarafından Astana'da 27-30 Ağustos 2018 tarihleri arasında düzenlenen uluslararası konferansa katılımları

Üye sayın Osman Alifeyyaz PAKSÜT ve beraberindeki heyetin Güney Kore Anayasa Mahkemesinin kuruluşunun 30. yıl dönümü nedeniyle “Anayasa Yargısı ve Demokrasi” konulu uluslararası konferansa katılımları

Güney Kore Anayasa Mahkemesi’nin 30. kuruluş yıldönümü nedeniyle 2-5 Eylül 2018 tarihleri arasında Seul’da düzenlenen “Anayasa Yargısı ve Demokrasi” konulu konferansta Türkiye’yi Anayasa Mahkemesi Üyesi Osman Alifeyyaz Paksüt ve Genel Sekreter Yardımcısı Ayşegül Atalay temsil etmiştir.

Eylül ayında, Anayasa Mahkemesi Başkanı Prof. Dr. Zühtü Arslan, ikili işbirliği kapsamında, Makedonya ve Bosna Hersek’i ziyaret etmiştir. Makedonya Anayasa Mahkemesi’nin daveti üzerine Başkan Prof. Dr. Zühtü Arslan, Üyeler Recep Kömürcü, Hasan Tahsin Gökcan ve Raportör Şermin Birtane Makedonya’yı ziyaret etmişir. Heyet, Makedonya’daki temasları çerçevesinde Başkent Üsküp’te Uluslararası Balkan Üniversitesi’ni ziyaret etmiştir. Başkan Arslan, üniversitede “Türkiye’de Anayasa Yargısının Dünü, Bugünü ve Yarını” başlıklı bir konuşma yapmıştır. Başkan Arslan, temasları kapsamında

Başkan Sayın Zühtü ARSLAN, Üyeler sayın Recep KÖMÜRCÜ, sayın Hasan Tahsin GÖKCAN ve beraberindeki heyetin ikili işbirliği kapsamında, Makedonya ve Bosna Hersek’i ziyaretleri

Başkan Sayın Zühtü ARSLAN, Üyeler sayın Recep KÖMÜRCÜ, sayın Hasan Tahsin GÖKCAN ve beraberindeki heyetin ikili işbirliği kapsamında, Makedonya ve Bosna Hersek'i ziyaretleri

Makedonya Cumhurbaşkanı Gjorge Ivanov ve Makedonya Anayasa Mahkemesi Başkanı Nikola Ivanovski ile bir araya gelmiştir. Makedonya'daki temaslarını tamamlayan Anayasa Mahkemesi Başkanı Prof. Dr. Zühtü Arslan ve beraberindeki heyet Bosna Hersek'e geçerek Bosna Hersek Anayasa Mahkemesi Başkanı Zlatko M. Knežević ve Mahkeme Üyeleriyle "Anayasa Mahkemesi Kararlarının Uygulanması ve Uygulamadaki Sorunlar" konusunda görüşmelerde bulunmuştur. Görüşmenin ardından heyet, Devlet Başkanlığı Konseyi Başkanı Bakir İzetbegovic ile bir araya gelmiştir.

Yeni adli yıl açılışı nedeniyle 16-18 Eylül 2018 tarihlerinde KKTC'de gerçekleşen etkinliklere Anayasa Mahkemesi Başkanvekili Burhan Üstün, Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanı ve Anayasa Mahkemesi Üyesi Hicabi Dursun ile Raportör Yılmaz Çınar katılmışlardır.

Başkanvekili sayın Burhan Üstün, Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanı ve Anayasa Mahkemesi Üyesi sayın Hicabi Dursun Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) 2018-2019 Adli Yılı açılış programına katılımları

17-22 Eylül 2018 tarihleri arasında Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi, Asya Anayasa Mahkemeleri ve Muadili Kurumlar Birliği 6. Yaz Okulu'na ev sahipliği yapmıştır. Yaz okulu kapsamında katılımcılar kendi ülkelerindeki “Özgürlük ve Güvenlik Hakkı” ile ilgili sunumlarını gerçekleştirmişlerdir. Etkinlik çerçevesinde 19 Eylül'de Genel Değerlendirme Oturumu ve Sertifika Töreni düzenlenmiştir. Etkinlik; 20-22 Eylül tarihlerinde düzenlenen sosyal program çerçevesinde katılımcıların Konya'yı ziyaretleri ile sona ermiştir.

Fas'ın Marakeş şehrinde 26-29 Eylül 2018 tarihleri arasında Fas Anayasa Mahkemesi tarafından düzenlenen “Anayasa Yargısına Erişim: Düzeltici (A Posteriori) Anayasal Denetime İlişkin Yeni Sorunlar” konulu konferansa Anayasa Mahkemesi Başkanı Prof. Dr. Zühtü Arslan, Üye Doç. Dr. Recai Akyel ve Raportör Dr. Mücahit Aydın katılmışlardır.

Endonezya'nın başkenti Cakarta'da 29 Eylül - 5 Ekim 2018 tarihleri arasında AAMB üyesi olan mahkemelere yönelik düzenlenen “Siyasi Dinamiklerde Anayasalcılık ve Anayasa Mahkemesi” konulu Konferansa Anayasa Mahkemesi Başkanvekili Prof. Dr. Engin Yıldırım ile Raportörü Sayın Dr. Recep Kaplan katılmışlardır.

Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Sisteminin Desteklenmesi Ortak Projesi kapsamında (SIAC) Anayasa Mahkemesi Başkanı Prof. Dr. Zühtü Arslan ve mahkeme heyetimiz (Başkanvekili Burhan Üstün, Üyeler Serdar Özgüldür, Recep Kömürcü, Hicabi Dursun, Celal Mümtaz Akıncı, Muammer Topal, Hasan Tahsin Gökcan, Rıdvan Güleç, Doç. Dr. Recai Akyel ve Prof.

Sayın Başkan ve sayın üyelerden oluşan heyet Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Sisteminin Desteklenmesi Ortak Projesi kapsamında (SIAC) 1- 5 Ekim 2018 tarihleri arasında Macaristan ve Hırvatistan'a ziyaretleri

Sayın Başkan ve sayın üyelerden oluşan heyetin Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Sisteminin Desteklenmesi Ortak Projesi kapsamında (SIAC) 1- 5 Ekim 2018 tarihleri arasında Macaristan ve Hırvatistan'a ziyaretleri

Dr. Yusuf Şevki Hakyemez) 1-5 Ekim 2018 tarihleri arasında Macaristan ve Hırvatistan'a ziyaret gerçekleştirmiştir. Yapılan görüşmelerde, Türk, Macaristan ve Hırvat Anayasa Mahkemelerinin yapısı, çalışma usulleri ile bireysel başvurunun uygulanması konuları ele alınmıştır.

Anayasa Mahkemesi Başkanı Prof. Dr. Zühtü Arslan ve Raportör Dr. Mücahit Aydın Arjantin'de düzenlenen G20 Ülkeleri Yüksek Yargı Toplantısı'na (J20) katıldı. Başkan Arslan, Arjantin Yüksek Mahkemesi tarafından Buenos Aires'te 8-10 Ekim tarihlerinde gerçekleştirilen toplantıda "Türkiye'de Hukuk Devletinin Korunmasında Anayasa Mahkemesi'nin Rolü" başlıklı bir sunum yapmıştır.

Sayın Başkan Zühtü ARSLAN ve beraberindeki heyetin Arjantinde düzenlenen G20 Ülkeleri Yüksek Yargı Toplantısına katılımları

Başkan sayın Zühtü ARSLAN'ın 1 Kasım 2018 tarihinde Macaristan Adalet Bakanı Laszlo Trocsanyi'yi Anayasa Mahkemesinde kabulleri

Almanya'da 11-14 Ekim 2018 tarihleri arasında Erfurt Üniversitesi tarafından düzenlenen “Türk Alman Hukukçuları” forumuna Anayasa Mahkemesi Raportörü Dr. Volkan Has katılmıştır.

Anayasa Mahkemesi Başkanı Prof. Dr. Zühtü Arslan, 18 Ekim 2018 tarihinde Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Dunja Mijatovic'i Anayasa Mahkemesinde kabul etmiştir.

Bağımsız Bosna Hersek'in ilk Cumhurbaşkanı Aliya İzzetbegović'in vefatının 15. yıl dönümünde 18 – 19 Ekim 2018 tarihlerinde düzenlenen törenlere Anayasa Mahkemesi Başkanı Prof. Dr. Zühtü Arslan da katılmıştır. Başkan Arslan Saraybosna Üniversitesi'nde düzenlenen anma konferansında da söz almıştır.

25-26 Ekim 2018 tarihlerinde düzenlenen Kosova Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi 9. Adli Yıl Açılışında Üye Rıdvan Güleç ve Raportör Sadettin Ceyhan Türk Anayasa Mahkemesini temsil etmişlerdir.

Anayasa Mahkemesi Başkanı Prof. Dr. Zühtü Arslan, 1 Kasım 2018 tarihinde Macaristan Adalet Bakanı Laszlo Trocsanyi'yi Anayasa Mahkemesinde kabul etmiştir.

Hindistan'da 14-20 Kasım 2018 tarihleri arasında Dünya Baş Hâkimleri 19. Uluslararası Konferansı düzenlendi. Konferansta Türkiye'yi Anayasa Mahkemesi Üyesi Celal Mümtaz Akıncı ile Başraportör Murat Şen temsil etmiştir. Anayasa Mahkemesi heyeti ayrıca Hindistan Yüksek Mahkemesine bir ziyarette de bulunmuştur.

Üye sayın Celal Mümtaz Akıncı ve beraberindeki heyetin 14-20 Kasım 2018 tarihleri arasında Dünya Baş Hâkimleri 19. Uluslararası Konferansına katılımları

Anayasa Mahkemesi Başkanı Prof. Dr. Zühtü Arslan, 16 Aralık 2018 tarihinde İslam İşbirliği Teşkilatı'na (İİT) Üye/Gözlemci Devletlerin Anayasa/Yüksek Mahkemeleri 1. Yargı Konferansı'na katılmak üzere Türkiye'de bulunan Hindistan Yüksek Mahkemesi Başkanı Shri Ranjan Gogoi ile özel bir görüşme gerçekleştirmiştir.

Anayasa Mahkemesi Başkanı Prof. Dr. Zühtü Arslan, 17 Aralık 2018 tarihinde Pakistan Yüksek Mahkemesi Başkanı Mian Saqib Nisar ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Ankara'daki görüşmede iki ülke yargı sistemlerinin işleyişi hakkında bilgi alışverişinde bulunulmuş, mahkemeler arası işbirliğinin güçlendirilmesi üzerinde durulmuştur.

Sayın Başkan Zühtü ARSLAN 17 Aralık 2018 tarihinde Pakistan Yüksek Mahkemesi Başkanı Mian Saqib Nisar ile görüşmeleri

Anayasa Mahkemesi Başkanı Prof. Dr. Zühtü Arslan, 19 Aralık 2018 tarihinde Somali Yüksek Mahkemesi Başkanı Bashe Yusuf Ahmed ile görüşmüştür. Görüşmenin ardından mahkemeler arasında İkili İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BAŞKAN'IN KONUŞMALARI

I. 56. KURULUŞ YIL DÖNÜMÜ AÇILIŞ KONUŞMASI

Sayın Cumhurbaşkanım,

Değerli Konuklar,

Anayasa Mahkemesinin kuruluşunun 56. yıldönümü dolayısıyla düzenlediğimiz törene hoşgeldiniz diyor, sizleri en içten duygularımla, saygıyla selamlıyorum.

Bugün aramızda Venedik Komisyonu Başkanı, Afrika Anayasa Yargısı Konferansı Genel Sekreteri ve 20 ülkenin Anayasa Mahkemesi başkan ve üyeleri de bulunmaktadır. Kendilerine bu anlamlı günde bizi yalnız bırakmadıkları için ayrıca teşekkür ediyorum.

Bu yıl düzenlediğimiz sempozyumun konusunu bireysel başvurunun beş yılının değerlendirilmesi olarak belirledik. Mahkememizin bireysel başvuru uygulamasını bütün boyutlarıyla ele alarak beş yıllık tecrübenin bir anlamda muhasebesini yapmak istiyoruz. Bu nedenle konuşmamı önemli ölçüde bu konuya ayırdım. Ancak bu konuya geçmeden bireysel başvuruyu da içine alan anayasa yargısını ortaya çıkaran kavramsal ve tarihsel arkaplana kısaca değinmek faydalı olacaktır.

Bilindiği üzere anayasa yargısının temelinde anayasanın üstünlüğü ilkesi yatar. Buna göre anayasa, normlar piramidinin en üstünde yer alan bağlayıcı kurallar bütünüdür. “Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz” şeklindeki Anayasa hükmü anayasanın üstünlüğü ilkesini ifade eder.

Üstün ve bağlayıcı kurallar bütünü olarak anayasaların iki temel işlevi vardır. Birincisi bireyin sahip olduğu temel hak ve özgürlükleri güvenceye almak, ikincisi de bu amaçla iktidar haritasını, başka bir ifadeyle devlet otoritesinin sınırlarını çizmektir.

Anayasaların bu iki işlevi, bilhassa yargının yasama ve yürütmeden bağımsız olmasını gerektirir. Bu noktada yargının, bir anlamda siyasetin alanını oluşturan yasama ve yürütmeye ilişkisi hayati derecede önemlidir. Yargı-siyaset ilişkisinin sağlıklı bir zeminde kurulması ve sürdürülmesi, bir yandan yargı bağımsızlığının ve tarafsızlığının sağlanmasına, diğer yandan da yargının anayasal ve yasal sınırları içinde kalarak yerindelik denetiminden ve yargısal aktivizmden kaçınmasına bağlıdır.

T.C. Anayasa Mahkemesinin 56. kuruluş yıldönümü programı

Anayasaların temel hakları güvenceye alma ve bu amaçla devlet otoritesini sınırlama işlevi, anayasanın üstünlüğü ilkesi ile birleşerek bir adım sonra anayasa yargısını ortaya çıkarmıştır. Anayasa Mahkemeleri, anayasanın üstünlüğü fikrini etkili bir şekilde hayata geçirmek için kurulmuştur. Başka bir ifadeyle anayasa mahkemeleri, anayasal hak ve hürriyetleri korumak amacıyla iktidar haritasının ihlal edilip edilmediğini denetlemekle görevli kurumlar olarak düşünülmüştür.

Anayasa mahkemelerinin kurulması ve yaygınlaşması, tarihsel olarak büyük ölçüde İkinci Dünya Savaşı sonrasına rastlar. Bu gelişmenin arkasında, savaş öncesinde ve sırasında yaşanan yoğun hak ihlalleri yatmaktadır. Bu nedenle ulusal ölçekte anayasa mahkemelerinin ortaya çıkışı, bölgesel düzeyde de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin imzalanması ve devamında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) kuruluşu, büyük acılara yol açan sistematik hak ihlallerine tepkinin sonucudur.

Türk Anayasa Mahkemesi ise farklı bir tarihsel bağlamda ve farklı bir misyonla kurulmuş olsa da, bugün Anayasa'yla kendisine verilen norm denetimi,

bireysel başvuruları inceleme ve diğer görevlerini yerine getirmektedir. Bu görevler bağlamında Anayasa Mahkemesinin varlık nedeni, bireylerin anayasal hak ve hürriyetlerini korumaktır.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Türkiye’de anayasa yargısının 56 yıllık tarihini ilk 50 yıl ve son 6 yıl olarak ikiye ayırmak yanlış olmaz. Zira 2010 Anayasa değişikliğiyle hukuk sistemine giren ve 2012 yılında uygulanmaya başlayan bireysel başvuru anayasa yargısında yeni bir dönemi başlatmıştır. Anayasa Mahkemesi bu yeni dönemde, temel hak ve özgürlükleri esas alan ve devleti yaşatmanın yolunun insanı yaşatmaktan geçtiğini savunan “hak eksenli” bir yaklaşımı benimsemiştir.

Yaşanan bu paradigma değişimi, aslında anayasa koyucunun da iradesini yansıtmaktadır. 2010 Anayasa değişikliğine ilişkin Anayasa Komisyonu Raporu’na göre, “bugüne kadar Devletçi anlayışla, Devleti ve sistemi koruyan” bir kurum olarak algılanan Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru hakkının tanınmasıyla birlikte “artık özgürlükçü kararlar veren özgürlükleri güvenceye alan” bir kurum olarak algılanacaktır.

Bugün memnuniyetle ifade etmem gerekir ki, bireysel başvuru anayasa koyucunun belirlediği istikamette özgürlükçü bir paradigmanın temel enstrümanı hâline gelmiştir. Öte yandan, Anayasa Mahkemesi bu yolun açılmasından sonra, aynı görevi üstlenen diğer ülkelerin mahkemeleriyle karşılaştırılmayacak ölçüde, ağır bir iş yüküyle de karşılaşmış ve bu iş yüküyle başarılı bir şekilde başa çıkmıştır.

Mahkememiz, olağanüstü hâl şartlarında dahi “hak eksenli” yaklaşımla kararlar vermeye devam etmiş ve olağanüstü hâlin getirdiği aşırı başvuru sayısını da yönetilebilir hâle getirmiştir. Geçen yıl bu salonda yaptığım konuşmada, 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra yoğun bir iş yüküyle karşı karşıya olduğumuzu, ancak bir yandan bu iş yükünü azaltma, diğer yandan da öncü kararları alma sürecinin devam ettiğini söylemiştim.

Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi 20 Haziran 2017 tarihli öncü kararında öncelikle olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin hak ihlali iddialarını inceleme yetkisine sahip olduğunu belirtmiştir. Bu kararda, ayrıca olağanüstü dönemde yapılan bireysel başvuruların Anayasa’nın 15. maddesi kapsamında nasıl ele alınacağına dair temel ilkeler de belirlenmiştir. Böylece Anayasa Mahkemesi, ilk kez olağanüstü dönemlerde bireysel başvuru hukukunun temel parametrelerini tespit etmiştir.

Anayasa Mahkemesi, bu ilkeleri daha sonra tutuklu hâkim ve savcılar, gazeteciler ve diğer meslek gruplarıyla ilgili başvurularda geliştirerek öncü kararlarını önemli ölçüde tamamlamıştır. Bunlar dışında Mahkeme, tutuklu milletvekillerinin başvurularının çoğunu da karara bağlamıştır. Bu tür öncü ve ilke kararlarının hazırlığının, diğer kararlara göre, çok daha yoğun bir çalışmayı ve dolayısıyla daha uzun süreyi gerektirdiği açıktır.

Öte yandan Anayasa Mahkemesine başvuru sayısı geçen yıl bu zamanlar yüz bini aşmıştı. Bu kapsamda alınan tedbirler sayesinde derdest başvuru sayısı büyük oranda azaltılmıştır. Anayasa Mahkemesi, 15 Temmuz sonrasında olağanüstü bir çabayla yaklaşık 120 bin başvurudan 103 bin kadarını sonuçlandırmıştır. Böylece olağanüstü hâl döneminde şu ana kadar yapılan başvuruların %86’sı karara bağlanmıştır. Hâlihazırda Mahkememizin önünde yaklaşık 39 bin başvuru bulunmakta olup bu başvuruların 9 bin kadarı olağanüstü dönem tedbirlerine ilişkindir.

Anayasa Mahkemesi, olağanüstü hâl dönemine ilişkin çok sayıda başvuruyu kısa sürede sonuçlandırmanın yanında, olağan dönemde yapılan başvuruları

da incelemeye devam etmiş, bu kapsamda yaşam hakkından adil yargılanma hakkına, özel hayata saygı hakkından ifade özgürlüğüne kadar birçok alanda ihlal kararları vermiştir.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Bireysel başvuru ülkemiz için yeni bir kurumdur. Bu alanda beş yıllık tecrübe önemli olmakla birlikte, bu kurumun tam olarak anlaşılması ve getiriliş amacına uygun olarak etkili bir şekilde kullanılması için yeterli değildir.

Bilindiği üzere, bu yeni kurum Anayasa Mahkemesinin diğer mahkemelerle ilişkisini de farklı bir boyuta taşımıştır. İdari ve yargısal yolların tüketilmesi zorunluluğu, uygulamada bireysel başvuruyu büyük ölçüde mahkeme kararlarına karşı kullanılan bir yol hâline getirmiştir.

Bu durum da, “ikincillik ilkesi”nin hassasiyetle uygulanmasına karşın, zaman zaman bazı sorunların yaşanmasına neden olmaktadır. Hemen belirtelim ki, bu sorunlar bize özgü olmayıp bireysel başvuruyu kabul eden diğer ülkelerde de yaşanmaktadır. Dahası anayasa koyucu da bu yolu açarken bu tür sorunların yaşanabileceğini öngörmüş, ancak toplumsal bir talebe dayanan bireysel başvurunun zamanla gelişecek ve doğal mecrasına girecek gerekli bir kurum olduğunu belirtmiştir.

Daha önce de farklı vesilelerle ifade ettiğimiz üzere, bireysel başvuru Anayasa Mahkemesini bir temyiz mercii hâline getirmemiştir. Anayasa Mahkemesi başvuruları incelerken derece mahkemelerinin kararlarının kanunlara uygun, yerinde ya da adil olup olmadığını değerlendirmemektedir. Anayasa Mahkemesinin incelemesi Anayasa’da güvenceye alınan bir temel hakkın ihlal edilip edilmediği ve bu ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağına belirlenmesi ile sınırlıdır.

Anayasa gereğince, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlar bireysel başvuruda incelenemez. Ayrıca, ihlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ortadan kaldırılması için gerekenlere hükmedilirken kanun gereği yerindelik denetimi yapılamaz.

Anayasa Mahkemesi 15 Mart 2018 tarihinde verdiği bir kararda “kanun yolu” ve “yerindelik” incelemesi yasağından ne anlaşılması gerektiğini de değerlendirmiştir. Anayasa Mahkemesine göre yasak getirilen alan, temel haklara ilişkin anayasal güvencelerle ilgili olmayıp bireysel başvuru kapsamı

Sayın Başkan Zühtü ARSLAN T.C. Anayasa Mahkemesinin 56. kuruluş yıldönümü programında konuşmalarını yaparken

dışındaki hukuka aykırılık iddialarına ilişkindir. Dolayısıyla “Anayasa’da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme ‘kanun yolunda gözetilmesi gereken hususun incelenmesi’ veya ‘yerindelik denetimi’ olarak nitelendirilemez.”

Aynı kararda, aksi yönde bir kabulün Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruları karara bağlama yetki ve görevini işlevsiz kılacağı, bunun da bu kurumun etkili bir hak arama yolu olarak öngörülmüş olması amacıyla bağdaşmayacağı belirtilmiştir.

Bu noktada bireysel başvuruda Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı ve icrası meselesi de üzerinde durulması gereken bir konu olarak ortaya çıkmaktadır. Mahkemenin yukarıda bahsedilen kararında da vurgulandığı üzere, Anayasa’nın 153. maddesi uyarınca “Anayasa Mahkemesi kararları... yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar.” Bu durum, anayasanın bağlayıcılığını ve üstünlüğünü düzenleyen Anayasa’nın 11. maddesinin de doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu hükmün, genel olarak mahkeme kararlarının bağlayıcılığını düzenleyen Anayasa’nın 138. maddesinden temel farkı, Anayasa Mahkemesi kararlarının yasama, yürütme ve idare yanında “yargı organları”nı da bağladığını söylemesidir. Bu bağlamda Anayasa’nın açık hükümleri karşısında Anayasa Mahkemesi kararlarının uygulanmaması düşünülemez.

Esasen bireysel başvurunun etkili olması, bir başvuruda ihlal tespit edildiğinde bu ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına bağlıdır. Hiç kuşkusuz ihlalin ve sonuçlarının nasıl ortadan kaldırılacağı konusunda takdir yetkisi, kural olarak başta derece mahkemeleri olmak üzere kamu makamlarına aittir. Ancak bazı istisnai durumlarda tespit edilen ihlalin niteliği, ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından ilgili mercilerin önünde tek bir seçenek bırakabilir. Bu durumda Anayasa Mahkemesi ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için alınması gereken tedbiri açıkça gösterir, ilgili merci de bu tedbiri alır.

Sayın Cumhurbaşkanı,

Anayasa Mahkemesi anayasal hak ve hürriyetlerin ihlal edilip edilmediğini denetlerken Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni ve onu bağlayıcı olarak yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatlarını da dikkate almaktadır. Bilindiği üzere Avrupa Konseyinin kurucularından olan Türkiye, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin hazırlanması sürecine katılmış ve Sözleşme'yi 1950 yılında imzalayan ilk ülkeler arasında yer almıştır.

Bireysel başvuruda Sözleşme'yi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatlarını dikkate almak bir tercih olmaktan ziyade en az üç nedenle anayasal bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Birincisi, ülkemizde 1961 Anayasası'ndan bu yana anayasaların temel hak ve özgürlüklere ilişkin düzenlemelerinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi göz önünde bulundurulmuştur. Bu durum özellikle 1995, 2001, 2004 ve 2010 yıllarında gerçekleştirilen anayasa değişiklikleri için geçerlidir. Örneğin 1982 Anayasası'nda temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimini düzenleyen 13. maddede 2001 yılında yapılan değişikliğin tek cümlelik gerekçesi, maddenin "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesindeki ilkeler doğrultusunda yeniden düzenlenmekte" olduğu şeklindedir. Dahası olağanüstü durumlarda temel hakların sınırlandırılmasına ilişkin esasları ve güvenceleri düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi, neredeyse Sözleşme'nin 15. maddesinin tekrarından ibarettir.

İkincisi, Anayasa'nın 148. maddesi bireysel başvuruya konu olabilecek olan hak ve özgürlükleri belirlerken açıkça Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne atıf yapmaktadır. Buna göre bireysel başvuru, tüm anayasal haklar için değil Anayasa'da ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde ortaklaşa korunan hak ve özgürlükler için geçerli bir başvuru yoludur.

AlİHM içtihadını dikkate almayı gerektiren üçüncü ve pratik neden ise anayasa koyucunun bireysel başvuruya yüklediği işlevdir. Gerçekten de gerek Anayasa'nın 148. maddesinde yapılan değişikliğin gerekçesinde gerekse de Anayasa Komisyonu Raporu'nda bu kurumun işlevinin Strazburg Mahkemesine "başvuruları azaltmak ve sorunu milli hukuk içinde çözmek" olduğu açıkça ifade edilmiştir.

Beş yılı aşan uygulamada bu hedefin gerçekleştiği, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolunun açılmasından sonra, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuruların ve bu başvurularda verilen ihlal sayılarının önemli ölçüde azaldığı görülmektedir. Ayrıca 15 Temmuz sonrası olağanüstü dönemde, yüz bini aşan başvuru, bu yolun açılması sayesinde Strazburg'a gitmeden Anayasa Mahkemesi önünde karara bağlanmış veya derdest durumdadır.

Diğer yandan bireysel başvuru, bireylerin uğradıkları hak ihlallerinin uluslararası bir mahkemeye gitmeden ülke içinde giderilmesini sağlamak suretiyle Türkiye'de demokratik hukuk devletin gelişimine önemli bir katkı yapmıştır.

Tüm bu hususlar bireysel başvurunun temel hak ve özgürlüklerin korunması bakımından büyük bir kazanım olduğunu göstermektedir. Eminim gelecek nesiller bu kurumu 2010 yılında anayasal sisteme kazandıranları ve başarılı bir şekilde uygulanmasında emeği geçenleri şükranla anacaktır.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Anayasa Mahkemesi tarafından verilen ihlal kararlarının büyük bir kısmı adil yargılanma hakkına ilişkindir. Bu durum bireysel başvurudan beklenen yararın sağlanması bakımından etkili bir yargı sisteminin ne kadar elzem olduğuna işaret etmektedir.

Konuşmamın son kısmında ideal bir yargı sisteminin sahip olması gereken üç değerden kısaca bahsetmek istiyorum. Etkili bir yargı düzeni akıl, ahlak ve adalet olmak üzere üç temel kaide üzerine kurulur. Esasen "3A" olarak da formüle edilebilecek olan bu kavramlar olmadan sadece yargı değil, herhangi bir medeniyet de tasavvur edilemez.

Bilindiği üzere akıl, insanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerden biridir. Düşünme ve anlama imkânı sağlayan akıl, insanı eşyanın bilgisine

sahip kılar. Akıl, sorumluluğu ve dolayısıyla bağımsız olmayı gerektirir. Tam da bu nedenle Kant, aydınlanmanın şiarını “aklını kullanma cesaretini göster” şeklinde ifade etmiştir. Zira aklını kullanamayanlar, başkalarının aklının aracı ve esiri olurlar. Bu bağlamda yargısal akıl, hür ve bağımsız vicdanların varlığını zorunlu kılar.

İbn Rüşd'e göre ideal bir hâkimde bulunması gereken özelliklerin başında iyi ahlaklı olması gelir. Kötü ahlaklı bir hâkimin adil olması mümkün değildir. Ahlak da içe ve dışa dönük olarak sorumluluğu, bu da doğal olarak hürriyeti gerektirir. Hür olmayanın sorumluluğu da olamaz. Bu nedenle, merhum Aliya İzzetbegović'in ifadesiyle “Ahlakilik özgürlükten ayıramaz. Ancak hür fiil ahlaki fiildir.”

Diğer yandan hürriyet, insani ve ahlaki varoluşun temel değerini oluşturan insan onurunun da alamet-i farikasıdır. Osmanlı'nın son döneminde yaşayan Mehmet Tahir Münif Paşa, 1884 yılında yayınlanan Hikmet-i Hukuk (Hukuk Felsefesi) adlı kitabında özgürlük ile insan haysiyeti arasındaki ilişkiyi çok güzel anlatır. Münif Paşa'ya göre “Hürriyet insanlık haysiyetinin şahididir; hürriyet olmasa haysiyet kalmaz; hürriyeti olmayan adamın hareketleri kendi hareketleri değildir.”

Son olarak adalet ise yer ve göğün üzerine bina edildiği temel değerdir. “Adalet”, yine Aliya'nın dediği gibi, “İsbata ihtiyaç duymayan az sayıdaki şeyden biridir. Adalet ve hakkaniyete olan ihtiyacı isbatlamak, ya -kalbi olanlar için- abes, ya da -kalbi olmayanlar için- faydasız bir iştir.”

Bu nedenle adaletle olan ihtiyaçtan ziyade, onun neyi gerektirdiğini konuşmak durumundayız. Adalet en basitinden “herkese hakkı olanı ve hakettiğini verme”yi gerektirir.

Diğer yandan adalet bir söylem değil, eylem meselesidir. Dahası adaletin sağlanması da yetmez, sağlandığının bilinmesi gerekir. Zira adaletin tecelli ettiğinin görülmesi ve gösterilmesi, bir yandan devlete olan inancı diğer yandan da adalet dağıtmakla görevli yargıya yönelik güveni pekiştirir.

Sayın Cumhurbaşkanım,

15 Temmuz 2016 darbe teşebbüsü sonrasında yargının karşı karşıya kaldığı tüm zorluklara ve travmalara rağmen genelde yargı sisteminin özelde de bireysel başvuru sisteminin işliyor olması başlı başına değerlidir. Hiç kuşkusuz

diğer kurumlarda olduğu gibi yargıda da hatalı kararlar verilebilir. Ancak bunlar yargı sistemi içinde düzeltililecektir, nitekim düzeltilmektedir.

Bu vesileyle büyük bir özveriyle çalışan ve Anayasa'ya göre "Türk Milleti adına" karar veren tüm yargı mensuplarımızı tebrik ediyor, zor ve fakat onurlu görevlerinde başarılar diliyorum. Aynı şekilde fedakarca çalışan Mahkememizin başkanvekillerine, üyelerine, raportör ve raportör yardımcılara ve her düzeyde görev yapan personeline teşekkür ediyorum.

Konuşmamı tamamlamadan önce geride bıraktığımız dönemde vefat eden emekli üyemiz, aynı zamanda Uyuşmazlık Mahkemesinin emekli başkanlarından Ahmet Akyalçın'a ve vefat eden tüm mensuplarımıza Allah'tan rahmet, hayatta olan Mahkememiz mensuplarına da sağlık ve afiyet diliyorum.

Son olarak, öğleden sonra başlayacak ve bireysel başvurunun beş yılının değerlendirileceği sempozyumun verimli ve başarılı geçmesini temenni ediyorum. Sempozyuma bildirileriyle katkı yapacak olan değerli akademisyenlere ve yargı mensuplarına şimdiden şükranlarımı sunuyorum.

Sayın Cumhurbaşkanı,

Değerli konuklar,

Törenimize katıldığınız ve beni sabırla dinlediğiniz için bir kez daha teşekkür ediyor, hepinize sağlık, huzur ve mutluluk diliyorum.

II. ANAYASA MAHKEMESİ BAŞKANI ZÜHTÜ ARSLAN'IN YARGI REFORMU STRATEJİ BELGESİNİN YENİLEME ÇALIŞMALARINDA YAPTIĞI KONUŞMA

Değerli katılımcılar,

Öncelikle sizleri en içten duygularımla, saygıyla selamlıyorum.

Toplantıda emeği geçenleri tebrik ediyor, nazik davetlerinden dolayı Sayın Adalet Bakanına teşekkür ediyorum.

Toplantının başlığı “yargı reformu”. Bu iki kelimenin yan yana geldiği bir konu hayati derecede önem taşımaktadır. Zaten toplantıya yargı sürecinin hemen hemen tüm aktörlerinin katılımı da bunu göstermektedir.

Bilindiği üzere yabancı dillerden dilimize geçen “reform” kelimesi, yeniden şekil verme, düzeltme anlamına geliyor. Yeniden şekil verme ve düzel(t)menin yönünü anlayabilmek için “form”un yani biçimin belirlenmesi gerekir. Bu form olması gerekeni, ideali ifade eder. Bu anlamda reform, bozulana düzelterek “form”u yakalama arayışıdır.

Reform eğer yargı alanındaysa, formun ya da ideal yargının biri bireye diğeri devlete bakan iki yönünden bahsedebiliriz. İlk olarak yargı, adalet dağıtma hizmetini en iyi şekilde sağlayarak bireylerin temel hak ve hürriyetlerinin güvencesi olan bir kurumdur.

İkinci olarak ise yargı, başta Anayasa olmak üzere hukuk kurallarıyla çizilen iktidar haritasını koruma ve bu yolla demokratik hukuk devletinin en önemli güvencesi olma işlevine sahiptir. Yargı reformunun araçları zamana ve mekâna göre değişse de, yönü bu iki temel işlevin etkili bir şekilde sağlanması olmalıdır.

Bu iki işlev, bir yandan yargı aktörlerinin belli kişisel ve mesleki niteliklere sahip olmasını; diğer yandan da kişisel ve kurumsal düzeyde bağımsızlık ve tarafsızlığı gerektirmektedir.

Değerli katılımcılar,

İyi işleyen bir yargının sahip olması gereken bu nitelikleri, başka ifadeyle yargının “form”unu “3A” olarak da formüle edebiliriz. Bunlar, aynı zamanda

erdemli bir toplumun temelini oluşturan akıl, ahlak ve adalettir. Akıl ve ahlak daha ziyade bireyi, adalet ise toplum ve devleti niteleyen değerlerdir.

Akıl, en genel anlamda doğruyu yanlıştan, faydalı olanı zararlıdan ayırt edebilme gücüdür. İnsanı eşyanın bilgisine sahip kılan akıl, hür olmayı gerektirir. Tam da bu nedenle Kant, aydınlanmanın mottosunu “aklını kullanmaya cesaret et!” şeklinde ifade etmiştir. Zira aklını kullanamayanlar, başkalarının aklının aracı/esiri olurlar. Bunun adı da vesayettir. Vesayet yine Kant’ın ifadesiyle “tasavvur edilebilen en büyük despotizm”dir.

Bu bağlamda bilhassa yargısal akıl, hür ve bağımsız vicdanları zorunlu kılar. Vesayet altında bir yargının, uzaktan kumandalı yargı mensuplarının nasıl ölümcül sonuçlara yol açtığını hep birlikte yaşayarak gördük. Akıl, yaşananlardan ders çıkarmayı; basiret de aynı delikten ikinci kez ısırılmamayı gerektirir.

Diğer yandan 3A’nın ikinci prensibi olan ahlak da içe ve dışarı dönük olarak sorumluluğu, son kertede özgürlüğü gerektirir. Hür olmayanın sorumluluğu da olamaz. Tam da bu nedenle, rahmetli Aliya İzzetbegoviç “Ahlakilik özgürlükten ayrılamaz. Ancak hür fiil ahlaki fiildir” demiştir.

Ahlak, toplumsal düzeyde, “öteki”ne karşı sorumluluğu da beraberinde getirmektedir. Dostoyevski, Karamozov Kardeşler’de şöyle der: “Her birimiz, herkesten ve her şeyden dolayı herkese karşı sorumluyuz”.

Son olarak adalet, yer ve göğün üzerine bina edildiği, tüm dinlerin ve ideolojilerin ortak değeridir. Burada adalet olan ihtiyaçtan ziyade, onun neyi gerektirdiğini konuşmak durumundayız. Adalet, en basitinden bize benzemeyene, bizim gibi olmayana da dinine, diline ve ırkına bakmadan hak ettiklerini vermeyi gerektirir. Adalet, hak sahibine kimliğini sormaz, onu “öteki”leştirmez.

Ancak adalet söylem değil, bir eylem meselesidir. Dahası adaletin sağlanması da yetmez, sağlandığının bilinmesi gerekir. Zira adaletin tecelli ettiğinin görülmesi ve gösterilmesi, bir yandan devlete olan inancı diğer yandan da adalet dağıtmakla görevli yargıya yönelik güveni pekiştirir.

Değerli katılımcılar,

Hiç kuşkusuz, adaletin günümüzde en önemli tezahürü ve ete kemiğe bürünmüş hali, temel hak ve hürriyetlerdir.

Anayasal hak ve hürriyetlerin korunması alanında son 10 yılda yapılan belki de en önemli yargı reformu, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolunun kabul edilmesidir. Anayasa Mahkemesi 23 Eylül 2012 tarihinden itibaren bireysel başvuruları incelemeye başlamıştır. Bireysel başvuruyla birlikte bireysel hak ihlallerinin ülke sınırları içinde giderilmesi imkanı sağlanmıştır. Belirtmek gerekir ki, bu yeni kurum ülkemizde temel hak ve hürriyetlerin daha iyi korunması noktasında çok önemli bir işlev görmüştür ve görmeye devam etmektedir.

Bireysel başvuru Anayasa Mahkemesini bireylerin günlük hayatına dokunan bir kuruma dönüştürmenin ötesinde, diğer mahkemelerle ilişkisini de farklı bir boyuta taşımıştır. Bireysel başvuru için tüm idari ve yargısal yolların tüketilmesi zorunluluğu, uygulamada bireysel başvuruyu büyük ölçüde mahkeme kararlarına karşı kullanılan bir başvuru yolu haline getirmiştir. Bu nedenle, bireysel başvuru, diğer kazanımlarının yanı sıra, yargının işleyişini ilgilendiren sorunları daha yakından gözlemlene fırsatı vermiştir.

Altı (6) yılı aşan bireysel başvuru tecrübesinden hareketle yargının iki temel sorunu olduğunu söyleyebiliriz:

Birincisi, gittikçe artan iş yükü ve bununla bağlantılı olan uzun yargılama sorunudur. Diğer mahkemeler gibi, AYM'nin de önündeki en önemli sorunlardan biri gittikçe artan başvuru sayısıdır. 2012 yılından bu yana yapılan başvuru sayısı 208 bin civarında olup, bu başvuruların 167 bin kadarı sonuçlandırılmış durumdadır.

Bugün bireysel başvuruda derdest başvuru sayısı 40 bin civarındadır. Bu rakam aynı zamanda AYM'nin son iki yılda yıllık düzeyde aldığı başvuru sayısına eşittir. Bireysel başvuruyu yıllardır uygulayan Alman Anayasa Mahkemesine yılda 5-6 bin kadar başvuru geldiği düşünüldüğünde, Mahkememizin karşılaştığı iş yükünün boyutları daha iyi anlaşılabilir.

Bilindiği üzere, mahkemelerin ağır iş yükü, yargılamaların uzun sürmesine neden olmaktadır. Nitekim bireysel başvuruya ilişkin ihlal istatistikleri de en fazla ihlalin adil yargılanma hakkına, özellikle de uzun yargılamalara ilişkin olduğunu gösteriyor. Anayasa Mahkemesinin bulunduğu toplam ihlallerin % 61,4'ü makul sürede yargılanma hakkıyla ilgilidir.

Dolayısıyla yargılamanın hızlandırılması yolunda yapılacak reformlar büyük önem taşımaktadır. Belirtmeliyim ki, Anayasa Mahkemesi olarak artan işyükü

ile mücadele anlamında reform çalışmalarımız hız kesmeden devam ediyor. Bunların başında kısa süre önce tam olarak uygulamaya başladığımız liste usulü kabul edilemezlik kararları gelmektedir. Bu yolla, daha önce açıkça kabul edilemezlik kararı verdiğimiz konularda yapılan benzer nitelikteki başvuruları hızlı bir şekilde sistemden çıkarıyoruz.

Diğer yandan, kısa süre önce yapılan kanuni değişiklikle 31 Temmuz 2018 tarihinden önce makul sürede yargılanma hakkının ihlali iddiası ile mahkeme kararlarının icra edilmemesi konusunda yapılan başvurulara 6384 sayılı Kanun'a göre kurulan Tazminat Komisyonunun bakması sağlanmıştır. Bu şekilde yaklaşık 7.000 dosyada başvuru yollarının tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı verilmiştir.

Ancak bu değişikliğin geçici bir çözüm olduğunu belirtmek gerekir. Bu konuda daimi bir değişiklik yapılarak Tazminat Komisyonunun tam anlamıyla yetkili olması sağlanabilir.

Yargının ikinci temel sorunu en genel anlamda nitelik sorunudur. Bunun da iki boyutu var.

Birincisi, Anayasa Mahkemesi kararları da dâhil olmak üzere, mahkeme kararlarımız dil ve anlatım bakımından maalesef istenen düzeyde değil. Kararlar, çok uzun cümlelerden oluşuyor. Bazen bir kaç sayfa uzunluğunda olan cümlelerin ortasına geldiğinizde başını, sonuna geldiğinizde ise ortasını ve başını unutabiliyorsunuz.

Mahkemedeki raportör arkadaşlara diyorum ki, yabancı dile çevrilemeyecek bir cümleyi kurmayın. Kısa cümlelerle herkesin anlayabileceği bir dil kullanın. Kararlarımız sadece eczacıların okuyup anlayabildiği doktor reçeteleri gibi olmamalı. Mahkeme kararları elbette teknik hukuki terimler içerecektir, ancak bu durum onların herkes tarafından anlaşılabilir şekilde yazılmasına engel değildir.

Dil ve anlatım dışında, kararların önemli bir kısmında gerekçelerin çok iyi ifade edilmediğini, argümanların sağlam olmadığını, sonuca etkili bir iddianın gerekçede karşılanmadığını görüyoruz. Nitekim makul sürede yargılanma hakkı dışarıda bırakıldığında adil yargılanma hakkına ilişkin ihlallerin neredeyse dörtte biri (1/4) gerekçeli karar hakkının ihlaline dairdir.

Değerli katılımcılar,

Bu ve benzeri tespitlerin, hiçbir mesleki ya da kurumsal taassup içine girilmeden, açık yüreklilikle ve özeleştirici anlayışıyla yapılması gerekir. Bu toplantının amacı da sanırım önce deforme olanı tespit etmek, ardından reforme etmenin yollarını aramak olsa gerek.

Son olarak belirtmek gerekir ki yargının tüm sorunlarını bugünden yarına çözmek kolay değildir. Bunu sağlayacak bir sihirli değnek de yok. Bu bağlamda yargı reformu süreklilik arz eden, sabırlı, kararlı ve katılımcı bir çalışma sürecini gerekli kılıyor.

Bu düşüncelerle, toplantının başarılı ve verimli geçmesini temenni ediyorum. Sabırla dinlediğiniz için teşekkür ediyor, hepinize sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

III. ANAYASA MAHKEMESİ BAŞKANI ZÜHTÜ ARSLAN'IN İSLAM İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI (İİT) ÜYE VE GÖZLEMCİ DEVLETLERİN ANAYASA VE YÜKSEK MAHKEMELERİ 1. YARGI KONFERANSI AÇILIŞINDA YAPTIĞI KONUŞMA

Sayın Cumhurbaşkanım,

Değerli Misafirler,

Öncelikle sizleri en içten duygularımla, saygıyla selamlıyorum. Konferansımıza hoşgeldiniz diyor, teşriflerinizden dolayı zat-ı alinize ve tüm misafirlerimize şükranlarımı sunuyorum.

Bilindiği üzere, içinde bulunduğumuz “Muayede Salonu”, tarih boyunca çok önemli olaylara tanıklık etti. Bunlardan belki de en önemlisi, anayasacılık ve parlamento tarihimizin dönüm noktalarından biri olan Osmanlı Meclisi Mebusanının açılış törenidir.

Sultan II. Abdülhamid'in, 20 Mart 1877 tarihinde bu salonda okunan açış nutku konferansımızın temasıyla yakından ilgilidir. Osmanlı Devletinde ilk kez toplanan Meclis'in açılışını yapmaktan duyduğu memnuniyeti ifade ettikten hemen sonra şunları söylemişti: “Hepinizin malumu olduğu üzere, devlet ve milletlerin gelişmesi, büyüklük ve kudreti ancak adalet vasıtasıyla olur. Devleti Aliyyemizin kuruluşundan itibaren kudret ve kuvvetinin dünyaya yayılması, hükümet işlerinde adalete ve tebaanın her sınıfının hak ve menfaatlerine riayet olunmasıyla gerçekleşti. Büyük ecdadımız Fatih Sultan Mehmed Han merhumun hürriyetin temini ile din ve mezhep serbestiyeti hakkında gösterdiği müsaadeler herkesin malumdur.”

Bu salonda o gün hazır bulunan Avrupa devletlerinin elçileri ile yüzde kırkı gayri müslimlerden oluşan Mebusan Meclisi üyeleri, Sultan Abdülhamid'in söylediklerini çok iyi anlamışlardı. Zira Sultan Fatih'in 1463 tarihli “Ahidname”si hepsinin malumuydu. Buna göre Bosnalı [Fransiskan] ruhbanlara ve kiliselerine hiç kimse dokunmayacak, ülkede güven içinde ve serbestçe yaşayacaklardı. Hiç kimse “kendilerine ve canlarına ve mallarına ve kiliselerine ve dışarıdan ülkeye gelenlerine” müdahale etmeyecek ve saldırıp onları incitmeyecekti.

Fatih'in temel hakları ileri düzeyde koruyan “Ahidname”sinden yaklaşık yüzyıl sonra Cenevre’de bu anlayışın tam zıddı bir uygulamanın trajik bir

14-16 Aralık 2018 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen İslam İşbirliği Teşkilatı Üye/Gözlemci ülkeleri Anayasa/Yüksek Mahkemelerinin katılımıyla "Hukuk Devleti ve İnsan Haklarının Korunmasında Yüksek Yargının Rolü" konulu konferans

yansıması yaşanmıştır. Dini kanaatlerinden dolayı Miguel Servet adında bir İspanyol, sapkınlıkla suçlanmış, yargılama sonunda düşük ateşte kitaplarıyla birlikte yakılmak suretiyle ölüme mahkûm edilmiş ve cezası ibreti âlem için şehrin meydanında infaz edilmiştir.

Ancak, hemen belirtmek gerekir ki, ölümcül bağnazlığa karşı vicdanın sesini yükseltenler de her devirde ve her yerde olmuştur. Nitekim kendisi de bir din âlimi olan Castellio, Servet'in yakılmasına sebep olan zihniyeti mahkûm eden bir manifesto yayınlamış ve tüm bu vahşetin Hz. İsa'ya mal edilmesini şu sözlerle eleştirmiştir: "Ah, yalnızca iblisin isteği ve icadı olabilecek böylesi şeyleri İsa'nın üzerine atmak, insanların ne alçakça cüreti!"

Malumları olduğu üzere geçmiş ders ve ibret almak içindir, oraya takılıp kalmak ve orada yaşamak için değil. Bugüne geldiğimizde de maalesef dünyanın dört bir yanında aynı vahşetin ve alçakça cüretin yansımalarını görüyoruz. Fanatizmin pençesinde kutsal adına ve onun adını kirletme pahasına işlenen cinayetler bugün de devam ediyor.

İstismar edilen kutsallar ve istismarcılar değişebilmekte, ancak bağnazlığın beslendiği kaynak aynı kalmaktadır. Biz ve öteki ayrımının sürekli yeniden üretilmesi, "öteki" olanın birlikte yaşanılacak değil yok edilecek bir varlık olarak görülmesi, kutsal adına yapılan kötülüklerin anası olmaya devam etmektedir.

"Öteki" ile sağlıklı bir ilişkinin kurulmasının önündeki en önemli engelin, bağnazlık olduğu, bunun da bugün özellikle Batı'da yabancı düşmanlığı,

ırkçılık ve İslamofobi olarak ortaya çıktığı bilinmektedir. Hızla yayılan bu virüs, farklılıkların bir arada yaşaması için gerekli ortamı her geçen gün daha fazla zehirlemektedir.

Daha vahimi, insan hakları bakımından veba mesabesinde öldürücü olan bu hastalığı tedavi etmesi beklenenlerin tavrı da ne yazık ki hayal kırıklığına yol açabilmektedir. Batı'da özellikle yüksek mahkemelerin yabancı düşmanlığını ve İslamofobiye besleyecek yönde kararlar vermesi gerçekten endişe vericidir. Müslümanlara yönelik seyahat yasağını onaylayan, üniversitelerde uygulanan başörtüsü yasağını haklılaştıran, çalışanın başörtüsünden dolayı işten çıkarılmasını ayrımcılık olarak görmeyen ulusal ve uluslararası düzeydeki mahkeme kararları, İslamofobik politikaları tahkim etmiştir.

Sayın Cumhurbaşkanım,

İslam coğrafyasına baktığımızda da çok iyi bir manzara göremiyoruz. Kıyıya vuran çocuk cesetleri, açlıktan ölen çocukların bir deri bir kemik hali, bombalanmış bir kasabada yakınlarını yitirmiş ve eli yüzü kan içinde kalmış bir çocuğun korkudan donmuş bakışları vicdanlarımızı kanatmaya devam ediyor. Bu görüntüler, “kalbi sökülmiş bir çağ”da insanlığın suçüstü halidir.

Adı “barış” anlamına gelen ve Peygamberinin sıfatı “emin” olan bir dinin mensuplarının, bir kaç istisna dışında, yaşanan cinayetler, katliamlar ve haksızlıklar karşısında kuzuların sessizliğine bürünmesi gerçekten ibret vericidir. Diğer yandan İslam ülkelerinin, adalet, hukukun üstünlüğü, demokrasi, temel hak ve özgürlükler gibi alanlarda da iç açıcı bir durumda olduğu maalesef söylenemez. Bu noktada özeleştiri yapmalı, hukukun üstünlüğü ve temel haklar gibi değerlerin korunması konusunda çok da parlak durumda olmadığımızı belirtmeliyiz.

Bu durumu en iyi ve açık şekilde anlatan kişi merhum Aliya İzzetbegoviç olmuştur. İslam Konferansı Teşkilatı'nın 1997 yılında Tahran'da düzenlediği toplantıda Aliya şöyle seslenmişti: “Çok açık konuştuğum için beni bağışlayın. Güzel yalanların yardımı olmaz, ama acı gerçekler bir ilaç olabilir... İslam en iyisi, ama biz en iyisi değiliz”.

Aliya'nın bu sözlerinin, üzerinden yirmi yıl geçmesine rağmen, bugün de geçerli olması üzüntü vericidir. Bununla birlikte, belirtmek gerekir ki “biz en iyisiyiz” diyeceğimiz konular da bulunmaktadır. Kant, Levinas ve Derrida gibi Avrupalı düşünürlerin kafa yordukları “misafirlik hakkı” ve “misafirperverlik

14-16 Aralık 2018 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen İslam İşbirliği Teşkilatı Üye/Gözlemci ülkeleri Anayasa/Yüksek Mahkemelerinin katılımıyla "Hukuk Devleti ve İnsan Haklarının Korunmasında Yüksek Yargının Rolü" konulu konferans

etiği" gibi düşüncelerin hayata geçirilmesi noktasında "biz en iyisiyiz". Bu düşünürlerin vatani olan coğrafyada mülteciler, ekmeklerine ortak olacak, yaşam ve zihin konforlarını bozacak diye tel örgülü sınırlardan içeri sokulmaması gereken tehlikeli "yaratık"lar olarak görülmektedir.

Buna karşılık ülkemiz, ruh köklerinde ve kültüründe bulunan "misafir rızıklı ve bereketiyle gelir" anlayışıyla, milyonlarca mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Böylece Türkiye, lügatlarında "bereket" kelimesinin karşılığı olmayanların "misafirperverlik" politikası ve uygulamasının karşısında, tüm dünyaya örnek olacak bir misafirperverlik politikasını hayata geçirmektedir.

Değerli Misafirler,

Doğu'dan ve Batı'dan örneklerini verdiğimiz sorunlar ve içinde bulunduğumuz durum sadece ulusal düzeyde değil dünya düzeninde de bir değişimi zorunlu kılmaktadır. Bu değişimin yönü adalet ve hürriyettir. Hz. Ali'ye atfedilen güzel bir söz vardır. "Devletin dini adalet, adaletin

devleti hürriyettir". Gerçekten de hürriyetin olmadığı yerde adalet, adaletin olmadığı yerde ise hiçbir ahlaki, siyasi veya toplumsal değer yoktur.

Hiç kuşkusuz adaletin günümüzdeki en önemli yansıması, ete kemiğe bürünmüş hali bireylerin temel hak ve özgürlükleridir. Bu hak ve özgürlükler, her birimizin insan haysiyetine uygun şekilde, insanca yaşaması için gerekli, vazgeçilmez ve devredilmez kazanımlardır.

Adaletin sağlanması ve temel hakların korunması noktasında en büyük sorumluluk mahkemelere düşmektedir. Bilhassa anayasallık denetimi yapan yüksek mahkemelerin varlık nedeni, hukukun üstünlüğünü sağlamak suretiyle temel hak ve özgürlükleri güvenceye almaktır.

Sayın Cumhurbaşkanı,

İslam ülkelerindeki yüksek mahkemelerin kendilerinden beklenen bu rolü hakkıyla yerine getirebilmesi için üç hususun önemli olduğu kanaatindeyim.

Birincisi, hukukun üstünlüğü, temel haklar ve hürriyetler bize yabancı olan, dışarıdan tevarüs ettiğimiz değerler değildir. Bunlar, adları ve zamanla aldıkları şekiller ne olursa olsun, adalet esaslı medeniyet ve kültür dünyamızın öz değerleridir. Örneğin Kur'an-ı Kerim'de "Ey iman edenler! Adaleti titizlikle ayakta tutan, kendiniz, ana-babanız ve akrabanız aleyhinde de olsa Allah için doğru şahitlik eden kimseler olun. Hislerinize uyup, adaletten sapmayın..." (4/135) şeklindeki ayet bile, tek başına, adalet eksenli bir anlayışı ortaya koymak bakımından yeterlidir.

Elbette kavramlar ve kurumlar tarihsel süreçte ve farklı coğrafyalarda farklı biçimler kazanır. Ancak adalet, hukuk devleti, temel hak ve özgürlükler, çoğulculuk, hoşgörü gibi evrensel değerler, bugün geldiğimiz noktada Doğu'nun ve Batı'nın ortak mirasıdır. Bu değerleri koruyan insan-odaklı bir hukuk kültürünü ve pratiğini geliştirerek gelecek nesillere aktarmak hepimizin, özellikle de yüksek mahkemelerin müşterek sorumluluğudur.

İkinci olarak, kuvvetler ayrılığı ilkesi hukukun üstünlüğü ile temel hak ve hürriyetlerin korunması için son derece önemlidir. Türk Anayasa Mahkemesinin kararlarında da vurgulandığı üzere, yasama, yürütme ve yargı yetkilerinin farklı ellerde olması anlamında kuvvetler ayrılığı, temel hak ve özgürlüklerin en önemli teminatlarından biridir.

Ancak belirtmek gerekir ki, kuvvetler ayrılığı, kuvvetler çatışması da değildir. Aslında hayatın birçok alanında geçerli olan "düello mu düet mi?" ikilemi burada da geçerlidir. Millet adına devlet yetkisi kullanan organların, milletin hak ve hukukunu birlikte korumaları için düelloya değil, düete ihtiyaçları vardır. Nitekim Anayasamız, kuvvetler ayrımının yasama, yürütme ve yargı organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmediğini, bu organlar arasında medeni bir işbölümü ve işbirliğinden ibaret olduğunu belirtmektedir.

Üçüncü ve son olarak, yargının hukukun üstünlüğü ve temel hakları korumak için bağımsız ve tarafsız olması gerekir. Aksi takdirde yargının, yasama ve yürütme tasarruflarını hukuka uygunluk bakımından denetlemesi, bireysel hak ve özgürlükleri koruması imkânsız hale gelir.

Mecelle'de ifade edildiği gibi "Hâkim, beyn-el-hasmeyn adl ile me'murdur". Başka bir ifadeyle hâkim taraflara adaletle, eşit olarak muamele etmekle yükümlüdür. Bu da hâkimin bağımsız ve tarafsız olmasını gerektirir.

Başkan Sayın Zühtü ARSLAN 14-16 Aralık 2018 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen İslam İşbirliği Teşkilatı Üye/Gözlemci ülkeleri Anayasa/Yüksek Mahkemelerinin katılımıyla "Hukuk Devleti ve İnsan Haklarının Korunmasında Yüksek Yargının Rolü" konulu konferans konuşmalarını yaparken

Aklı ve vicdanı hür olmayanların, omuzlarının üzerinde başkasının kafasını taşıyanların, dini de istismar ederek bu ülkeye ne büyük zararlar verdiğini hep birlikte yaşayarak gördük. İslam coğrafyasının bu yaşananlardan ders çıkarması, bağımsız ve tarafsız yargıyı temin etmenin hayati derecede önemli olduğunu kavraması, gerekliliğin de ötesinde zorunluluk arz etmektedir.

Sayın Cumhurbaşkanı,
Değerli Misafirler,

Bugün bu tarihi mekânda bir ilk gerçekleşmektedir. Birleşmiş Milletler'den sonra en fazla üyeye sahip olan İslam İşbirliği Teşkilatı'na (İİT) üye devletlerin anayasa mahkemeleri, anayasa konseyleri ve benzeri görev yapan yüksek mahkemeleri ilk kez bir konferansta bir araya geliyor. Bunun yanında, üye olmayan birçok misafir ülkenin yüksek mahkemeleri ile bazı uluslararası kuruluş temsilcileri de aramızda bulunuyor.

Bu konferansı genel hatlarıyla ifade etmeye çalıştığım sorunları ve çözüm yollarını konuşmak için organize ettik. Konferansın amacı, mahkemelerimiz arasında bilgi ve tecrübe paylaşımını sağlamak, bilhassa hukukun üstünlüğü ve temel hakların korunması noktasında iyi uygulama örneklerini birlikte değerlendirmektir.

Alanında ilk olan bu konferansın kalıcı bir platformun oluşturulmasına da öncü olmasını umuyoruz. Bu kapsamda yüksek mahkemelerimiz

arasında kurulacak bir yargı forumu, ortak hukuki sorunların tartışılması, mahkemelerin işleyişine dair konuların ele alınması, fikir alışverişi ve tecrübelerin paylaşılması için çok önemli bir fırsat sağlayacaktır. Esasen yüksek mahkemeler olarak, hukukun üstünlüğü ve temel haklar alanında karşılaştığımız sorunlara kalıcı çözümler bulmak, bu konuda taşıdığımız ağır sorumluluğun da bir gereğidir.

Bu vesileyle, aynı zamanda İslam İşbirliği Teşkilatı'nın dönem başkanlığını yapan Sayın Cumhurbaşkanımıza, tüm katılımcılara ve organizasyonda emeği geçen herkese katkılarından dolayı teşekkür ediyorum. Konferansın verimli ve başarılı geçmesini temenni ediyorum.

Sözlerime son vermeden, ruh köklerimizden Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî'yi vuslatının 745. yılında rahmetle anıyorum. Aynı şekilde tüm şehitlerimizi ve bu tarihi mekanda hayata veda eden Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü rahmet ve minnetle anıyoruz.

Konuşmamı Mevlâna'nın sözleriyle tamamlamak istiyorum. Şöyle diyor: "İnsanın değeri neyle ölçülür, bilir misin? Aradığı şeyle... İnsan neyi ararsa ona layıktır".

Hukukun üstünlüğüne ve temel haklara dayanan adil bir dünya arayışıyla, hepinize saygılar sunuyorum.

BEŞİNCİ BÖLÜM

2018 YILINDA MAHKEMENİN ÖNE ÇIKAN KARARLARI

I. NORM DENETİMİNE İLİŞKİN KARARLAR

1. Türkiye Varlık Fonu Hakkındaki Bazı Kurallara İlişkin Karar (E.2016/180, K.2018/4, 18/1/2018)

A. Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Tasarrufu Altında Bulunan İhtiyaç Fazlası Gelir, Kaynak ve Varlıkların Türkiye Varlık Fonu'na Aktarılmasına veya Şirket Tarafından Yönetilmesine “Bakanlar Kurulu Tarafından” Karar Verilmesi

İptal Talebinin Gerekçesi

Dava dilekçesinde özetle, kuralla ülke varlıklarının nakde çevrilerek yaratılan kaynakla portföy yönetimi faaliyetine girilmesinin ve bunun sürdürülmesinin amaçlandığı, bu işlemlerin ise kamu yararı amacı taşımadığı, Bakanlar Kuruluna sınırları açık olarak düzenlenmeden verilen yetkinin belirsiz olduğu, toplanacak ve kullanılacak kaynakların bütçe ve kamu mali sisteminde ikincil bir kamu finansman havuzu (ikincil hazine) anlamı taşıdığı ve bu yetkinin Bakanlar Kurulu'na bırakılmasının parlamentonun bütçe hakkı ve buna ilişkin anayasal hükümlere aykırı olduğu belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 2., 6., 7., 8., 87., 161. ve 163. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Dava Konusu Kural

Kanun'un 4. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendinde, kamu kurum ve kuruluşlarının tasarrufu altında bulunan ihtiyaç fazlası gelir, kaynak ve varlıklardan “Bakanlar Kurulu tarafından” Türkiye Varlık Fonuna aktarılmasına veya Şirket tarafından yönetilmesine karar verilenler Fon'un kaynakları arasında gösterilmiştir. Bentte yer alan “...Bakanlar Kurulu tarafından...” ibaresi, dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa Mahkemesi, bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Dava konusu kuralla, kamu kurum ve kuruluşların tasarrufu altında bulunan ihtiyaç fazlası gelir, kaynak ve varlıkların söz konusu amaçları gerçekleştirmek üzere kurulan Türkiye Varlık Fonuna aktarılması veya Şirket tarafından yönetilmesine karar verilme yetkisinin Bakanlar Kurulu'na

verilmesi suretiyle kanun koyucunun bunlara en hızlı şekilde kaynak ve finansman sağlanmasını amaçladığı anlaşılmaktadır.

Kamu kurum ve kuruluşların tasarrufu altında bulunan ihtiyaç fazlası gelir, kaynak ve varlıklar, bunların mevzuatlarında öngörülen ana faaliyet ve hizmetlerini yürütmesi için zorunlu olmayan, ana faaliyetlerinin icrasında ihtiyaç duyulmayan gelir, kaynak ve varlıkları ifade etmektedir. Kuralın kamu kurum ve kuruluşlarının tasarrufu altında olan ancak esas faaliyetlerin yürütülmesi için gerekli olmayıp atıl durumda bulunan ihtiyaç fazlası gelir, kaynak ve varlıklarının bir yandan ekonomiye kazandırılmasını diğer yandan da bunların aktarılmasına karar verilen Türkiye Varlık Fonunun kaynak ve finansman bakımından güçlenerek söz konusu amaçların hayata geçirilmesi noktasında daha etkili bir rol üstlenmesinin sağlanması amacını gerçekleştirmeye yönelik olduğu kuşkusuzdur.

Öte yandan Bakanlar Kurulu'nun kural kapsamında vereceği kararlar idari yargının denetimine tâbidir. Ayrıca 6741 sayılı Kanun'la kurulan Şirket, Şirket tarafından kurulacak diğer şirketler, Türkiye Varlık Fonu ve bunun bünyesinde kurulacak alt fonlar hakkında Kanun'un 6. maddesinde üç aşamalı bir denetim öngörüldüğünden kural gereğince aktarılmasına veya yönetilmesine karar verilen kamu kaynağının denetim dışı kalması da söz konusu değildir.

Dava konusu kuralla Bakanlar Kurulu'na Türkiye Varlık Fonuna aktarılması veya Şirket tarafından yönetilmesine karar verme yetkisi verilen kamu kurum ve kuruluşlarının tasarrufu altındaki ihtiyaç fazlası gelir, kaynak ve varlıkların ihtiyaç fazlası olma durumu ise zamana ve ülkenin içinde bulunduğu ekonomik, sosyal ve stratejik durum ve koşullara göre değişiklik gösterebilecek bir husustur. Kanun koyucunun, temel kuralı saptadıktan sonra değişen durum ve koşullara göre karar verme yetkisini yürütme organına bıraktığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla temel esasları belirlenip sınırları çizdikten sonra söz konusu gelir, kaynak ve varlıkların aktarılması veya yönetilmesine karar verme yetkisinin yürütme organına bırakıldığı dava konusu kuralın belirsiz olduğu söylenemeyeceği gibi yasama yetkisinin devredilmezliği ilkesine aykırı bir yönü de bulunmamaktadır.

Anayasa'nın 161. maddesinde bütçe kanunlarında yer alamayacak hususlar belirtilmiş olup bir kuralın uygulanması sonucu gelir elde edilecek ya da harcama yapılacak olması, o kuralın bütçe ile ilgili bir hüküm olduğu

anlamına gelmez. Bütçe kanunlarında ilgili kurumun o yıla ait ödenek miktarı ile harcama usul ve esasları düzenlenmekle birlikte, ödeneklere ilişkin genel ve soyut nitelikteki tüm kuralların bütçe ile ilgili hüküm olduğundan söz edilemez. Bu çerçevede, kamu kurumlarının bütçe kanunlarıyla tahsis edilen ödeneklerinin harcanması ya da aktarılmasına ilişkin kurallar bütçe ile ilgili hüküm olmayıp, bu hususların kanun konusu yapılabilmesine bir engel bulunmamaktadır. Dolayısıyla kamu kurum ve kuruluşlarının tasarrufu altında bulunan ihtiyaç fazlası gelir, kaynak ve varlıkların Türkiye Varlık Fonuna aktarılmasına veya Şirket tarafından yönetilmesine Bakanlar Kurulu tarafından karar verilmesi hakkında dava konusu kural doğrudan Anayasanın 161. maddesinde yer alan anlamda “bütçe ile ilgili hüküm” niteliğinde olmadığından Anayasa’nın bütçe ile ilgili kurallarına aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’ya aykırı bulunmayarak iptal talebinin reddine karar verilmiştir.

B. Türkiye Varlık Fonu ve Şirket ile alt fonlar ve Şirket tarafından kurulan diğer şirketler hakkında 3.12.2010 tarihli ve 6085 sayılı Sayıştay Kanunu hükümlerinin Uygulanmaması

İptal Talebinin Gerekçesi

Dava dilekçesinde özetle, Kanun’un 6. maddesi ile kurulacak Şirketin, Şirket tarafından kurulacak diğer şirketlerin, Türkiye Varlık Fonu ve Türkiye Varlık Fonu bünyesinde kurulacak alt fonların denetimlerinin, bunların tamamen kamuya ait varlık ve kaynaklarla oluşturulması nedeniyle Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM) ait olması gerektiği, TBMM adına denetleme yapmak görevinin Anayasa ile Sayıştay’a verildiği, bu nedenle Türkiye Varlık Fonunun işlemlerinin denetiminin Sayıştay tarafından yapılması gerektiği, Kanun’da Fon için öngörülen denetim şeklinin Anayasa’nın 160. ve 165. maddelerinde öngörülen denetimlerle ilgisinin bulunmadığı belirtilerek kuralın, Anayasa’nın 2. ve 160. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Dava Konusu Kural

Dava konusu kuralla 3.12.2010 tarihli ve 6085 sayılı Sayıştay Kanunu hükümleri, Türkiye Varlık Fonu ve Şirket ile alt fonlar ve Şirket tarafından kurulan diğer şirketler hakkında uygulanmayacak kanunlar arasında sayılmıştır.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa Mahkemesi, bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Önemli finansal ve yapısal hedef ve beklentileri olan Türkiye Varlık Fonu ve Şirket gerekçede ifade edildiği gibi 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümlerine tâbi ancak bir Devlet şirketi formunda, birçok konuda muafiyet ve istisnalara sahip olarak özel bir statüde kurulmuştur. Farklı bir çalışma sistemi benimseyen Türkiye Varlık Fonu ile anonim şirket statüsüne haiz kendine özgü bir kuruluş olan Şirketin söz konusu hedef ve beklentileri yerine getirirken piyasa ekonomisinin gerektirdiği hız ve reaksiyon kabiliyetine sahip olmak için klasik yöntemlerin dışında farklı bir usul benimseyebileceği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda söz konusu Fon ve Şirket ile alt fon ve Şirket tarafından kurulacak diğer şirketler, Anayasa'nın 160. maddesinde Sayıştay denetimi öngörülen merkezî yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idareleri ile sosyal güvenlik kurumları arasında yer almadığı gibi aynı madde uyarınca bunlar hakkında inceleme, denetleme ve hükme bağlama işleri de takdir yetkisi kapsamında kanunla özel olarak da Sayıştay'a verilmemiştir. Ayrıca söz konusu Fon ve Şirkete genel bütçeden doğrudan bir kaynak aktarımı da yapılmadığı dikkate alındığında özel bir statüye sahip olarak kurulan ve farklı bir çalışma usulü öngörülen Türkiye Varlık Fonu ve Şirket ile alt fonlar ve diğer şirketler hakkında 6085 sayılı Sayıştay Kanunu'nun uygulanmaması hakkında dava konusu kuralın Anayasa'nın 160. maddesine aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

6741 sayılı Kanun'un "Denetim" başlıklı 6. maddesinde, Şirket, Şirket tarafından kurulacak diğer şirketler, Türkiye Varlık Fonu ve Türkiye Varlık Fonu bünyesinde kurulacak alt fonların bağımsız denetime tâbi olduğu, Şirketin 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu kapsamında kurumsal yönetim düzenlemelerine uyacağı, Şirket ile Şirket tarafından kurulacak diğer şirketlerin, Türkiye Varlık Fonu ve Türkiye Varlık Fonu bünyesinde kurulacak alt fonların bağımsız denetimden geçmiş yıllık mali tabloları ile faaliyetlerinin, Başbakan tarafından görevlendirilecek sermaye piyasaları, finans, ekonomi, maliye, bankacılık, kalkınma alanlarında uzman en az üç merkezi denetim elemanı tarafından bağımsız denetim standartları çerçevesinde denetleneceği, denetim sonucunda hazırlanacak raporun her yıl haziran ayı sonuna kadar Bakanlar Kuruluna sunulacağı, Şirketin, Şirket tarafından kurulacak diğer şirketlerin, Türkiye Varlık Fonu ve Türkiye Varlık Fonu bünyesinde kurulacak alt fonların bir önceki yıla ait mali tabloları ile

faaliyetlerinin, her yıl ekim ayında Türkiye Büyük Millet Meclisi Plan ve Bütçe Komisyonu tarafından, 6. maddenin birinci ve ikinci fıkraları kapsamında hazırlanan ve Başbakanlık tarafından gönderilen denetim raporları üzerinden görüşülerek denetleneceği hüküm altına alınmıştır.

Öngörülen denetimin Türkiye Varlık Fonu ile bu Fon bünyesinde kurulacak alt fonlar hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin denetimine yer verdiği, bu bağlamda Anayasa'nın 165. maddesinde belirtilen Türkiye Büyük Millet Meclisince yapılacak denetimin esaslarının kanunla düzenlendiği anlaşılmaktadır.

Ayrıca 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun başta 14. maddesi olmak üzere diğer maddelerinde bağımsız denetime ilişkin ayrıntılı düzenlemeler bulunmakta olup, Şirket 6741 sayılı Kanun'un 6. maddesi gereğince bu kapsamdaki kurumsal yönetim düzenlemelerine uyacaktır. Dolayısıyla dava konusu kuralla Sayıştay denetiminin kapsamı dışına çıkarılan Fon ve Şirket ile alt fon ve Şirket tarafından kurulacak diğer şirketlerin, gerek 6741 sayılı Kanun gerekse diğer kanunlarda çok yönlü ve etkili olarak denetimlerinin sağlanmasına yönelik ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiş olduğundan denetim dışı kaldıkları veya söz konusu denetimin yetersiz olduğu söylenemez. Bu denetimlere ek olarak Anayasa'nın 160. maddesi gereğince Sayıştay'a görev verilmesi ve bu denetimin kapsamının belirlenmesi kanun koyucunun takdir yetkisi içindedir. Bu bağlamda kanun koyucunun, söz konusu Fon ve Şirket ile alt fon ve Şirket tarafından kurulacak diğer şirketler bakımından Sayıştay denetimi dışında ayrı bir denetim usulü öngörmesinde Anayasa'nın 2. maddesine aykırılık bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'ya aykırı bulunmayarak iptal talebinin reddine karar verilmiştir.

2. Türkiye Futbol Federasyonu İlk Derece Hukuk Kurullarını Bakacağı İhtilaflarda Münhasıran Yetkili Kılan Kurala İlişkin Karar (E.2017/136, K.2018/7, 18/1/2018)

Başvuru Gerekçesi

Başvuru kararında özetle, itiraz konusu kuralla, Türkiye Futbol Federasyonu (TFF) bünyesinde kurulan ilk derece hukuk kurullarının, görev ve yetkileri kapsamında bulunan ihtilaflarda münhasıran yetkili kılındığı, Anayasa'nın

59. maddesine göre yalnızca spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı zorunlu tahkim yoluna gidilebileceği, futbola ilgili sözleşmelerden doğan alacak haklarına ilişkin uyuşmazlıkların bu kapsamda olmadığı ve genel hükümlere göre adli yargı mercilerince incelenmesi gerektiği, Anayasa'nın 59. maddesinde yapılan değişiklik gerekçesinde de bu hususun açıkça ifade edildiği, buna rağmen itiraz konusu kural ve bu kuralın ayrıntılarının düzenlendiği TFF Statüsü ile Uyuşmazlık Çözüm Kurulu Talimatı'nda futbola ilişkin sözleşmelerden doğan alacak haklarına ilişkin uyuşmazlıkların çözümünde yalnızca tahkime gidilebileceğinin öngörüldüğü, dolayısıyla söz konusu uyuşmazlıkların yargı denetimine kapatıldığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 9., 10., 11., 36., 59. ve 142. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

İtiraz Konusu Kural

İtiraz konusu kuralda, ilk derece hukuk kurullarının, kulüp lisansı ile ilgili kararlar almaya veya Kanun, TFF Statüsü, TFF'nin talimat ve düzenlemeleri ile diğer yetkili TFF kurul ve organları tarafından alınacak kararlara ilişkin olarak çıkacak ihtilaflarda karar vermeye münhasıran yetkili olduğu hüküm altına alınmaktadır.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa Mahkemesi, özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devletinin temel ilkelerinden biri de "belirlilik"tir. Bu ilkeye göre yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olması gerekir.

Bir kanunun kapsamına giren tüm uyuşmazlık türlerini kanunda tek tek saymanın güçlüğü ve bu yöntemin bazı hususları eksik bırakabilme olasılığı söz konusu olduğunda kanun koyucunun temel kuralları saptayarak detayları daha alt düzeydeki düzenlemelere bırakması belirsizlik ilkesine aykırılık oluşturmaz. Ancak kanun koyucunun saptayacağı temel kurallar, bunlara dayalı olarak şekillendirilecek ayrıntıların belirlenmesinde yol gösterici nitelikte olmalıdır.

İtiraz konusu kuralda ilk derece hukuk kurullarının görev ve yetkisine giren ihtilafların belirlenmesi konusunda TFF statüsü ile TFF'nin talimat

ve düzenlemelerine atıfta bulunulması, ihtilafların kapsamının belirlenmesini TFF'nin iradesine bırakmaktadır. Söz konusu düzenlemelerin TFF tarafından her zaman değiştirilebilir olması da TFF'nin iradesine bağlı olarak yargı yolu kapatılan uyuşmazlıkların kapsamının değişmesine yol açabilecek niteliktedir. Kural bu yönüyle kişiler yönünden belirli ve öngörülebilir değildir.

Öte yandan Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün temel unsurlarından biri mahkemeye erişim hakkıdır. Bu hak, hukuki bir uyuşmazlığın bu konuda karar verme yetkisine sahip bir mahkeme önüne taşınması hakkını da kapsar.

Bununla birlikte Anayasa'nın 13. maddesine göre temel hak ve özgürlükler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'da öngörülen sebeplerle ve ancak kanunla sınırlanabilir.

Anayasa Mahkemesi, 6.1.2011 tarihli ve E.2010/61, K.2011/7 sayılı kararında kanun koyucunun, futbol sporu alanındaki uyuşmazlıkları çözmek üzere görevli ve yetkili mahkemeye başvurmadan önce Tahkim Kuruluna başvurma yükümlülüğü getirebileceğini ancak bu aşamadan sonra kararı benimsemeyen tarafa yargı yolunun açık tutulması gerektiğini vurgulamış ve 5894 sayılı Kanun'un Tahkim Kurulunun görev ve yetkilerini düzenleyen 6. maddesinin (4) numaralı fıkrasının Tahkim Kurulu kararları aleyhine yargı yoluna başvurulamayacağını düzenleyen kısmını Anayasa'nın 9. ve 36. maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle iptal etmiştir.

Anayasa Mahkemesinin anılan kararından sonra Anayasa'nın 59. maddesinde 6214 sayılı Kanunla değişiklik yapılmış ve spor federasyonlarının spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı ancak zorunlu tahkim yoluna başvurulabileceği, tahkim kurulu kararlarının kesin olduğu ve bu kararlara karşı hiçbir yargı merciine başvurulamayacağı öngörülmüştür.

İlk derece hukuk kurullarının münhasıran yetkili olduğunu belirten itiraz konusu kural ile bu kurullar tarafından verilen kararlara karşı yargı yoluna başvurulamayacağını düzenleyen (3) numaralı fıkranın ikinci cümlesi birlikte değerlendirildiğinde, ilk derece hukuk kurullarının, bakacağı ihtilaflarda başvurulabilecek tek yetkili merci olduğu ve anılan kurulların görev ve yetkisinde bulunan konularda tahkim dışında başka bir hukuki yola başvurulamayacağı anlaşılmaktadır.

Anayasa'nın 59. maddesinde spor federasyonlarının yalnızca spor faaliyetlerinin yönetimine ve disiplinine ilişkin kararlarına karşı zorunlu tahkim yoluna başvurulabileceği ve tahkim kurulu kararlarına karşı yargı merciine başvurulamayacağı öngörülmesine rağmen, itiraz konusu kuralda böyle bir ayırım yapılmaksızın ilgili mevzuat ile TFF kurul ve organlarının kararlarına ilişkin olarak çıkacak tüm uyuşmazlıklar bakımından ilk derece hukuk kurullarının münhasıran karar vermekle yetkili kılınması ve ilk derece hukuk kurullarının kararlarına karşı yargı yoluna başvurulmasının engellenmesi, Anayasa'nın 59. maddesinde yer alan düzenlemeyle bağdaşmadığı gibi ilgililerin mahkemeye erişim hakkını ortadan kaldırmakta ve hak arama hürriyetinin özüne dokunmaktadır.

Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2., 13., 36. ve 59. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

3. İmar Uygulaması Sonucu Kamu Hizmetine Tahsis Edilen Taşınmazlara Getirilen Kısıtlamaların Yeniden Başlamasına Yol Açan Kuralın İptali (E.2016/196, K.2018/34, 28/3/2018)

İtiraz Konusu Kural

3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 18. maddesinde, düzenleme ortaklık paylarının toplamının umumi hizmetler için ayrılması gereken yerlerin alanları toplamından az olduğu takdirde eksik kalan miktarın belediye veya valilikçe kamulaştırma yolu ile tamamlanacağı öngörülmüştür.

Aynı Kanun'un 10. maddesinde kamu hizmetine tahsis edilmiş olan böyle yerlerin ilgili kamu kuruluşlarınca beş yıl içinde kamulaştırılacağı ve bu amaçla gerekli ödeneğin kuruluşların yıllık bütçelerine konulacağı hüküm altına alınmıştır.

2942 sayılı Kanun'un ek 1. maddesinde, beş yıllık sürenin uygulama imar planlarının yürürlüğe girmesinden itibaren başlayacağı düzenlenmiştir. Bu maddeyle idareye, bu süre içinde tasarrufu hukuken kısıtlanan taşınmazları kamulaştırma veya mülkiyet hakkının kullanılmasına engel teşkil edecek kısıtlılığı kaldıracak şekilde imar planı değişikliği yapma yükümlülüğü

getirilmiştir. Bu süre içinde belirtilen işlemlerin yapılmaması hâlinde taşınmaz malikleri tarafından idareye başvuru işlemleri ve uzlaştırma süreci tamamlandıktan sonra taşınmazın kamulaştırılmasından sorumlu idare aleyhine dava açılabilceğı belirtilmiştir.

Aynı Kanun'un itiraz konusu geçici 11. maddesinde ise ek 1. madde kapsamında kalan ve bu maddenin yürürlüğe girdiğı tarihten önce tasarrufu hukuken kısıtlanan taşınmazlar bakımından söz konusu beş yıllık sürenin bu maddenin yürürlüğe girdiğı tarihten itibaren başlayacağı öngörölmüştür. Bu beş yıllık sürenin dolması, imar yoluyla el atma işlemlerine karşı dava açılabilmesi için bir ön koşul olarak düzenlenmiştir. İtiraz konusu kuralın ikinci fıkrasında bu Kanun'un ek 1. maddesinin üçüncü fıkrası hükmünün bu madde kapsamında kalan taşınmazlara ilişkin dava ve takipler hakkında da uygulanacağı öngörölmüştür.

İtiraz konusu kural, yürürlüğe girdiğı tarihten önceki kısıtlılık sürelerinin dikkate alınmaması sonucunu doğurmaktadır. Dolayısıyla bu düzenleme, zaten kısıtlılığı devam eden taşınmazlar yönünden Kanun'un ek 1. maddesiyle maliklere tanınan idareye başvuru ve idari yargıda dava açma hakkının kullanılabilmesi için geçmesi gereken beş yıllık süreyi yeniden başlatmaktadır.

Başvuru Gerekçeleri

Başvuru kararlarında, derdest olan davaların esası hakkında karar verilmesini engelleyen ve mülkiyet hakkı üzerindeki kısıtlamaların daha uzun sürmesine yol açan itiraz konusu kuralın mülkiyet hakkını, hak arama hürriyetini ve hukuk devleti ilkesini zedelediğı ve Anayasa'nın 2., 5., 9., 35. ve 36. maddelerine aykırı olduğı ileri sürölmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

İmar planları onaylanarak idare ve bireyler açısından hukuki sonuçlar doğurmaktadır. İmar planlarının onaylanmasından sonra özellikle imarlı alan içinde bulunulacak her türlü imar ve yapı faaliyetlerinde imar plan ve programlarına uygun davranma, her türlü yapı için ilgili idareden izin alma ve izin ilkelerine uygun olarak yapı inşa etme yükümlülüğü doğmaktadır. Bunun yanında taşınmazın imar planında kamu hizmetine ayrılması henüz bir kamulaştırma yapılmayıp fiilen de taşınmaza el atılmadığı için mülkiyet hakkını ortadan kaldırmamakla birlikte malikin

mülkiyet hakkından doğan yetkilerini önemli ölçüde kısıtlamaktadır. Bu kapsamda kamu hizmet alanı olarak ayrılmasından dolayı taşınmaz üzerinde inşai faaliyette bulunulabilmesi mümkün olmadığı gibi bu durumun satış, bağış, ipotek ve diğer irtifak haklarının tesisi yönünden yapılacak işlemler ve taşınmazın rayiç değeri bakımından da olumsuz etkileri bulunmaktadır. Dolayısıyla imar uygulamalarının ve bu bağlamda taşınmazların imar durumunun kamu hizmet alanı olarak belirlenmesinin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği kuşkusuzdur.

Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabilmesi öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir.

Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilir. İmar planlarıyla arazi ve arsa düzenlemesi sırasında taşınmazların bir kısmının kamu hizmetine ayrılmasının kamu yararı amacına dönük olduğu kuşkusuzdur.

İtiraz konusu kuralla mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kamu yararı amacına dönük olması yeterli olmayıp ayrıca ölçülü olması gerekir. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır.

Düzenli ve planlı bir kentleşmenin sağlanabilmesi amacına yönelik olarak arsa ve arazi düzenlemesi yapılmasının ve bu kapsamda kamu hizmetleri için ihtiyaç duyulan taşınmazların kamu hizmetine ayrılmasının itiraz konusu kural bakımından elverişsiz bir araç olduğu söylenemez. Diğer taraftan sosyal birer varlık olarak aynı yerleşim yerinde ve bir arada yaşayan bireylerin bu ihtiyaçlarının giderilmesi, özel mülkiyette bulunmayan kamusal birtakım alanların varlığını gerekli hâle getirmektedir. Dolayısıyla kamu yararı amacıyla imar uygulamasında taşınmazların kamu hizmeti alanlarına ayrılması suretiyle itiraz konusu kural kapsamında mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin gerekli olmadığı söylenemez.

İtiraz konusu kuralla mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin orantılı olup olmadığı da incelenmelidir. Özel mülkiyette bulunan taşınmazların imar

uygulamasında kamu hizmeti alanı olarak ayrılması yoluyla malike aşırı ve orantısız bir külfet yüklenmemelidir.

İmar uygulamalarının geniş alanları kapsamı nedeniyle ve bütçeye yeterli ödeneğin konulması amacıyla kanun koyucu kamulaştırma sürecinin beş yıllık süre içinde tamamlanmasını öngörmüştür. Mülkiyetin kontrolüne ilişkin söz konusu müdahaleler bakımından kanun koyucunun takdir yetkisi bulunmaktadır. Bu takdir yetkisi çerçevesinde söz konusu kamu yararı amacının gerçekleştirilmesi yönünden belirtilen fiili ve hukuki engeller sebebiyle malikin makul ve belirli bir süre boyunca bu kısıtlamalara katlanması beklenebilir. Ancak bu sürenin uzaması hâlinde söz konusu kısıtlamalar, taşınmaz malikine yüklenen külfeti ağırlaştıracak gibi kısıtlılık süresinin uzamasına bağlı olarak malikin zararını karşılayabilecek herhangi bir giderim imkânının getirilmemesi de malike aşırı bir külfet yüklenmesine sebep olacaktır.

İtiraz konusu kuralda, imar uygulamasıyla getirilen kısıtlılık yönünden öngörülen beş yıllık sürenin maddenin yürürlük tarihinden itibaren yeniden başlaması hüküm altına alınmıştır. Başka bir ifadeyle mülkiyet hakkından dilediği gibi tasarruf edebilmesi ve yararlanabilmesi kısıtlanan malikin kamulaştırma bedeline kavuşabilmesi veya söz konusu kısıtlılık hâlinin kaldırılarak mülkiyet hakkından yararlanabilmesi için geçmesi gereken beş yıllık sürenin yeniden başlaması söz konusu olmaktadır. Kanun koyucu bu süre nedeniyle malikin uğradığı zararları telafi etmeye veya gidermeye yönelik herhangi bir düzenleme ise getirmemiştir. Üstelik bu kısıtlılık nedeniyle açılacak davalarda taşınmazı kullanamamaktan doğan zararların tazminine yönelik bir düzenleme mevcut olmadığı gibi itiraz konusu kural, yürürlük tarihinden önceki kısıtlılık sürelerinin de dikkate alınmamasına yol açmaktadır. Bu durum ise malike aşırı bir külfet yüklemekte ve kamu yararı ile malikin mülkiyet hakkı arasında gözetilmesi gereken adil dengeyi malik aleyhine bozmaktadır. Dolayısıyla itiraz konusu kuralla mülkiyet hakkına yapılan müdahale orantılı değildir.

Anayasa Mahkemesi, açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerine aykırı bulunan itiraz konusu kuralın birinci fıkrasının ve bu fıkranın iptali nedeniyle uygulanma olanağı kalmayan ikinci fıkrasının iptaline karar vermiştir.

4. İdari İşlemler Nedeniyle İdarenin Sorumlu Olmadığını Düzenleyen Kuralın İptali (E.2018/2, K.2018/43, 2/5/2018)

İtiraz Konusu Kural

5996 sayılı Kanun'un 26. maddesinin (5) numaralı fıkrasının birinci ve ikinci cümlelerinde; elde edilen bilgilerin değerlendirilmesi sonucunda herhangi bir gıda veya yemin insan ve hayvan sağlığı üzerinde zararlı bir etkisinin olması ihtimalinin belirmesine rağmen bilimsel belirsizliklerin devam etmesi durumunda, kapsamlı bir risk değerlendirmesine imkân sağlayacak daha fazla bilimsel veri elde edilinceye kadar Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının geçici olarak üretimin durdurulması, piyasaya arz, tüketimi engelleme, toplama ve benzeri ihtiyati tedbirlere başvurabileceği, ilgililerin Bakanlığın belirlediği ihtiyati tedbirlere uymasının zorunlu olduğu öngörülmüştür. İtiraz konusu üçüncü cümlede ise bu ihtiyati tedbirlerin uygulanması sonucu Bakanlığa herhangi bir sorumluluk yüklenemeyeceği ve Bakanlıktan herhangi bir tazminat talep edilemeyeceği hüküm altına alınmıştır.

Başvuru Gerekçeleri

Başvuru kararında idarenin sorumlu tutulamayacağını düzenleyen itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 2. ve 125. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın 125. maddesinin birinci fıkrasında, idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olduğu; yedinci fıkrasında da idarenin kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlü bulunduğu hüküm altına alınmıştır. Böylelikle idarenin hukuka bağlılığı, yargı denetimi sayesinde etkili biçimde sağlanmış ve idare edilenler, idarenin kanunsuz ve keyfi davranışlarına karşı korunmuştur. Anayasa'da sayılan istisnai hâller dışında idari eylem ve işlemlere karşı yargı yolunun kapatılabilmesi olanaklı değildir.

Anayasa'nın anılan hükmü, yetkili idare organlarının kamu hizmetlerini yürütmek üzere idari eylem ve işlem şeklinde ortaya koydukları tasarrufların kanunun koyduğu esas ve şekillere ve kanunun amacına

uygun olarak yapılmış olup olmadığının yargı mercilerince incelenip değerlendirilmesini gerektirmektedir.

İtiraz konusu kural uyarınca uygulanması hâlinde sonuçlarından Bakanlığa herhangi bir sorumluluk yüklenemeyeceği ve Bakanlıktan herhangi bir tazminat talep edilemeyeceği belirtilen *“geçici olarak üretimin durdurulması, piyasaya arz, tüketimi engelleme, toplatma ve benzeri ihtiyati tedbirler”* şeklindeki işlemler idari işlem niteliğindedir.

İtiraz konusu kuralda Bakanlıkça uygulanacak ihtiyati tedbirlere karşı yargı yoluna başvurulamayacağı yolunda bir ifadeye yer verilmemekle birlikte ihtiyati tedbirlerin uygulanması nedeniyle Bakanlığa herhangi bir sorumluluk yüklenemeyeceğinin ve Bakanlıktan herhangi bir tazminat talep edilemeyeceğinin öngörülmesi suretiyle söz konusu ihtiyati tedbirler nedeniyle açılacak davalarda idarenin işlemlerinin hukuka uygunluğunun denetlenmesi engellenmekte, bu işlemlere karşı yargı yolu dolaylı olarak kapatılmaktadır.

Öte yandan Anayasa’da idarenin kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlü olduğu belirtilmesine rağmen yargı yolunu kapatan itiraz konusu kural aynı zamanda idarenin uyguladığı ihtiyati tedbirlerden dolayı zarara uğrayan ilgililerin söz konusu zararlarının tazminini de olanaksız kılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi, açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 125. maddesine aykırı bulunan itiraz konusu kuralın iptaline karar vermiştir.

5. Seçimlere İlişkin Bazı Kuralların İptali Talebinin Reddi

(E.2018/69, K.2018/47, 31/5/2018)

A. Aynı Binada Oturanların Farklı Sandık Bölgelerine Kaydedilmelerine İlişkin Kural

Dava Konusu Kural

Dava konusu kuralla aynı binada oturan seçmenlerin, hane bütünlüklerinin korunması ve aynı seçim bölgesinde kalmaları şartıyla farklı sandık bölgelerine kaydedilebileceği belirtilmiştir.

İptal Talebinin Gerekçesi

Dava dilekçesinde aynı binada oturan ve birbirini tanıyan seçmenlerin sandık seçmen listelerini denetleme olanaklarını ortadan kaldıran ve sandığa erişimde sıkıntılara yol açan kuralın Anayasa'nın 67. ve 79. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın 67. maddesinde vatandaşların, seçme ve seçilme hakkına sahip oldukları hükmüne bağlanırken *"kanunda gösterilen şartlara uygun olarak"* denilmek suretiyle bu hakların kullanılmasının kimi koşullara ve düzenlemelere bağlı kılınabileceği belirtilmiştir. Anılan hüküm uyarınca yapılacak kanuni düzenlemelerde, Anayasa'nın temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimini belirleyen 13. maddesine uyulması gerektiği tabiidir.

Dava konusu kural, aynı binada oturan seçmenlerin farklı sandık bölgelerine kaydedilmeleri konusunda takdir yetkisi tanımaktadır. Ancak bu takdir yetkisinin kullanımı yine kural uyarınca iki şarta bağlanmış durumdadır. Buna göre aynı binada oturan seçmenler farklı sandık bölgelerine kaydedilse bile hane bütünlüğü korunacak ve bu farklı sandık bölgesi aynı seçim bölgesi içinde olacaktır.

6216 sayılı Kanun'un 4. maddesine göre her muhtarlığın bir seçim bölgesi olduğu ve aynı hanede bulunanların aynı sandık bölgesine kaydedilecekleri gözetildiğinde aynı binada oturan seçmenlerin aynı muhtarlıktaki farklı bir sandık bölgesine kaydedilebilmelerinin, seçme hakkını ortadan kaldıran veya onu kullanılamayacak ölçüde sınırlayan bir düzenleme olarak nitelendirilemeyeceği açıktır.

Ayrıca binada oturan seçmenlerin, hane bütünlüklerinin korunması ve aynı seçim bölgesinde kalmaları şartıyla farklı sandık bölgelerine kaydedilmelerinin, kullandıkları oyun belirlenmesini kolaylaştırmaması karşısında özgür iradeleri doğrultusunda oy kullanmalarına olumsuz etki edecek bir duruma yol açtığı söylenemez. Bu nedenle kuralda serbest seçim ilkesine de aykırılık bulunmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle kuralın, Anayasa'nın 13., 67. ve 79. maddelerine aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar vermiştir.

B. Seçim Güvenliği Nedeniyle Sandıkların Başka Seçim Bölgelerine Taşınmasına İlişkin Kural

Dava Konusu Kural

Dava konusu kural Yüksek Seçim Kuruluna (YSK), seçim güvenliği açısından gerekli görülmesi durumunda, vali veya il seçim kurulu başkanının oy verme gününden en geç bir ay önce talepte bulunması hâlinde, o yerdeki sandıkların en yakın seçim bölgelerine taşınmasına, sandık bölgelerinin birleştirilmesine, muhtarlık seçimleri hariç olmak üzere seçim bölgelerinin birleştirilmesi ile seçmen listelerinin karma şekilde düzenlenmesine ve bu hususların ilanına karar verme yetkisi tanımaktadır.

İptal Talebinin Gerekçesi

Dava dilekçesinde idareye geniş bir takdir yetkisi tanıyan, seçmenin sandıklara erişimini zorlaştıran, seçmen ve siyasi partilerce yapılan denetimleri zorlaştıran kuralın Anayasa'nın 7., 13., 67. ve 79. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Kural, YSK'ya seçmenin oyunu kullanacağı sandıktan daha uzak mesafede bulunan başka bir sandıkta oy kullanmasına yol açabilecek nitelikte bir yetki verdiğinden bu yetkinin kullanılmasının oy hakkının sınırlanması sonucunu doğuracağı açıktır.

Oy hakkına getirilen bu sınırlamanın sebebi ise seçim güvenliğidir.

Dava konusu kuralla oy hakkına yapılan müdahalenin seçim güvenliğinin sağlanması amacına dönük olması yeterli olmayıp ayrıca ölçülü olması gerekir.

Seçmenin oy kullanma hakkını kullanmasının önündeki engellerin kaldırılmasının devletin görevi olduğu ve bu kapsamda sandıkların taşınması, sandık veya seçim bölgelerinin birleştirilmesi hâlinde de bu birleştirmenin oy kullanımı bakımından ortaya çıkarabileceği güçlükler yönünden gerekli tedbirlerin alınması gerektiği açıktır. Ayrıca sandıklar herhangi bir seçim bölgesine değil yalnızca en yakın seçim bölgelerine (muhtarlıklara) taşınabilir. Seçim bölgelerinin birleştirilmesi ise aynı seçim çevresi dâhilinde olabilir. Diğer taraftan kural kapsamındaki tedbirlere yalnızca seçim güvenliği açısından gerekli olması hâlinde ve seçim

güvenliğine yönelik sorunun büyüklüğü ile orantılı olarak başvurulabilir. Dolayısıyla kuralla seçme hakkına getirilen sınırlamanın orantılı olduğu ve bireylere aşırı bir külfet yüklediği sonucuna ulaşılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle kuralın, Anayasa'nın 7., 13., 67. ve 79. maddelerine aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar vermiştir.

C. Sandık Kurulu Mührü Olmayan Zarf ve Oy Pusulalarının Geçerliliğine İlişkin Kurallar

Dava Konusu Kurallar

298 sayılı Kanun'un 98. maddesinin dördüncü fıkrasının son cümlesinde, üzerinde sandık kurulu mührü bulunmayan zarfların YSK filigranı, amblemi ve ilçe seçim kurulunun mührünü taşımaları hâlinde geçerli sayılacakları öngörülmüştür. Anılan cümledeki *"...bulunmamasına rağmen..."* ibaresi dava konusu birinci kuralı oluşturmaktadır.

298 sayılı Kanun'un 101. maddesinin ikinci fıkrasına eklenen (7) numaralı bentte, yetkili seçim kurulları tarafından gönderilen ve YSK filigranı bulunan oy pusulalarının arkasının sandık kurullarının ihmaliyle mühürlenmemiş olması hâlinin, oy pusulasını geçersiz kılmayacağı öngörülmektedir. Anılan bendin *"...oy pusulalarının arkasının sandık kurullarının ihmaliyle mühürlenmemiş olması..."* bölümü dava konusu ikinci kuralı oluşturmaktadır.

İptal Talebinin Gerekçesi

Dava dilekçesinde sandık kurulu mührünün sağladığı güvenceyi yerine getirme imkânı bulunmayan YSK filigranı, amblemi ve ilçe seçim kurulu mührünü geçerlilik için yeterli sayan, bu nedenle serbest seçim ve dürüstlük ilkeleriyle bağdaşmayan kuralın Anayasa'nın 67. ve 79. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Serbest seçim ve seçimlerin dürüstlüğü ilkeleri, seçmenin kendi özgür iradesi doğrultusunda oy vermesini sağlayacak ortamın oluşturulmasının yanı sıra oy vermek suretiyle ortaya konulan seçmen iradesinin muhafazasını ve sağlıklı biçimde tespiti ile geçerli kılınmasını mümkün kılacak tedbirlerin alınmasını da gerekli kılar. Bu kapsamda hangi tedbirlerin alınacağı hususu, kanun

koyucunun takdir yetkisinde olmakla beraber alınacak tedbirlerin, özgür biçimde oluşan ve ortaya konulan seçmen iradesinin muhafazası ve sağlıklı biçimde tespiti ile geçerli kılınması bakımından elverişli ve yeterli olması gerekmektedir.

Kuralla zarfların sandık kurulu mührüyle mühürlenmesi zorunluluğundan vazgeçilmemektedir. Kural belli şartlar altında bu zorunluluğa istisna getirmektedir. Kanun koyucu sandık kurulunun ihmalinin sonuçlarının seçmene yüklenemeyeceği düşüncesinden hareketle dava konusu kuralı düzenlemiştir. Sandık kurulu başkanı ve üyelerinin, oy pusulaları ile zarfları sandık kurulu mührüyle mühürlemek biçimindeki kanuni zorunluluğu yerine getirmemeleri nedeniyle ortaya çıkabilecek sorumlulukları ise devam etmektedir.

Öte yandan 298 sayılı Kanun'da seçmen iradesinin muhafazasını ve sağlıklı biçimde tespitini sağlamaya yönelik olarak seçim öncesi, sırası ve sonrasına ilişkin başkaca tedbirlerin alındığı görülmektedir.

Seçmen iradesinin muhafazası ve sağlıklı biçimde tespiti ile geçerli kılınmasına yönelik anılan tüm tedbirler çerçevesinde, zarfın üzerinde yer alan YSK filigranı ve amblemi ile ilçe seçim kurulu mührüyle yetinilmeyerek sahte oy pusulası veya zarfın kullanılması, oy pusulalarının değiştirilmesi gibi seçmen iradesinin başkalaştırılması sonucunu doğurabilecek hile ve usulsüzlüklerin önlenmesi amacıyla seçimin her bir aşamasına ilişkin olarak pek çok farklı tedbirin alındığı da göz önünde bulundurulduğunda sandık kurulu mührü ile mühürlenmemiş zarfların geçerli sayılmasının, serbest seçim ve seçimlerin dürüstlüğü ilkelerine aykırılık oluşturduğu söylenemez.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle kuralların, Anayasa'nın 67. ve 79. maddelerine aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar vermiştir.

6. Türkiye İşçi Partisinin İsim ve Rumuzunun Hükümsüzlüğü ve Siyasi Parti Sicilinden Terkini Talebinin Reddi (E.2018/1 (Değişik İş), K.2018/9, 21/6/2018)

Talebin Gerekçesi

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, Anayasa Mahkemesi tarafından temelli kapatılan bir partinin isim ve rumuzuyla aynı olduğu gerekçesiyle Türkiye

İşçi Partisinin isim ve rumuzunun hükümsüzlüğüne ve siyasi parti sicilinden terkinine karar verilmesini talep etmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Siyasi partilerin Anayasa Mahkemesince temelli kapatılan siyasi parti isimlerini kullanamayacağı ve bu partilerin devamı olduklarını beyan edemeyeceğine ilişkin kural, 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 96. maddesinde 3821 sayılı Kanun'un 8. maddesiyle yapılan değişiklikle getirilmiş ve 3/7/1992 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Anılan tarihten önce bu yönde bir yasağın bulunmaması nedeniyle 1971 yılında Anayasa Mahkemesince kapatılan Türkiye İşçi Partisi adıyla 1975 yılında yeni bir parti kurulmuş ve bu parti 16/10/1981 tarihli ve 2533 sayılı Siyasi Partilerin Feshine Dair Kanun gereğince diğer partilerle birlikte feshedilmiştir.

Dolayısıyla Türkiye İşçi Partisi 2533 sayılı Kanun'la feshedilmiş bir partidir. 3821 sayılı Kanun, Milli Güvenlik Konseyi tarafından çıkarılan 2533 sayılı Kanun'la kapatılan siyasi partilerin tekrar kurulmasına, belirtilen süre içerisinde kurulmayan partilerin ise isim, rumuz ve amblemlerinin başka partiler tarafından kullanılmasına müsaade etmektedir. 3821 sayılı Kanun'un vermiş olduğu söz konusu açık izin ortadayken 2017 yılında kurulan Türkiye İşçi Partisinin, 2533 sayılı Kanun'la feshedilmiş bir parti olan Türkiye İşçi Partisinin ismini ve rumuzunu kullanmasında bir engel bulunmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle, Türkiye İşçi Partisinin isminin ve rumuzunun hükümsüzlüğüne ve siyasi partiler sicilinden terkinine karar verilmesi talebinin reddine karar vermiştir.

7. Kamu Konutlarının Değerlendirilmesinin de İçinde Bulunduğu Bazı Kuralların İptaline İlişkin Talebin Reddi (E.2018/7, K.2018/80, 5/7/2018)

A. Kanun'un 47. Maddesiyle 3213 Sayılı Kanun'un 9. Maddesine Eklenen Fıkra

Dava Konusu Kural

Dava konusu kurallar, devlet ormanlarında gerçekleştirilecek madencilik faaliyetleri yönünden birtakım teşvik hükümleri öngörmekte ya da teşvik niteliğinde karar alınması konusunda Bakanlar Kuruluna yetki tanımaktadır.

İptal Talebinin Gerekçeleri

Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kurallarla ormanlarda gerçekleştirilen madencilik faaliyetleri nedeniyle kamu idarelerine ödenmesi gereken birtakım bedellerin alınmasından vazgeçildiği veya daha az bedel alınmasının öngörüldüğü, bu durumun devletin temel amaç ve görevlerine aykırı olarak ormanların hızla azalmasına ve çevrenin kirlenmesine yol açacağı, ayrıca sınırları tam olarak çizilmeyen belirsiz bir alanda yürütme organına uygulama yetkisi verildiği, bu durumun hukuk devletinin gereği olan belirlilik ilkesiyle bağdaşmadığı belirtilerek kuralların Anayasa'nın 2., 5., 56. ve 169. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa Mahkemesi, bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Anayasa'nın 169. maddesinde devlete ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunların çıkarılması görevi verilmiş, ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemeyeceği hükme bağlanmıştır. Ayrıca, kamu yararının bulunması hâlinde devlet ormanlarının irtifak hakkına konu olabileceği belirtilmiştir.

Anayasa'da öngörülen ilke ve kurallara uyulmak kaydıyla madencilik faaliyetlerinin yaygınlaştırılması ve gelişmesi amacıyla birtakım teşvikler öngörüp öngörmeme, öngörülen teşviklerin kapsam ve niteliğini belirleme kanun koyucunun takdir yetkisindedir. Bu konuda yapılacak düzenlemelerle kamu yararının gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini veya hangi ölçüde gerçekleşeceğini denetlemek ise yerindelik denetimi kapsamında olup anayasa yargısının denetiminin konusu dışında kalır.

Dava konusu kuralların amacı madde gerekçesinde, davaya konu edilen türden *maden sahalarının ihalesinin ve yatırımlarının cazip hale getirilmesi ve yatırım ortamının iyileştirilmesi* şeklinde ifade edilmiştir. Bu ifade karşısında kurallarla kamu yararı dışında özel bir amaç güdüldüğü söylenemez.

Anılan kurallarla bir yandan madencilik teşvik edilmekte iken bir yandan da devlet ormanlarında madencilik yapılması için gerekli olan kamu yararı ve zorunluluk unsurları muhafaza edilmek ve izin verilen alanın ağaçlandırılması için gerekli olan bedel şeklinde tanımlanabilecek

ağaçlandırma bedelinin her hâlükârda alınması hükme bağlanmak suretiyle ormanların ve çevrenin korunması gözetilmektedir. Böylece kanun koyucu tarafından çatışan iki kamu yararı arasında bir denge kurulduğu anlaşılmaktadır.

Kurallar; orman sayılan yerlerdeki madencilik faaliyetlerinin kendi mevzuatında yer alan bazı koşullar ve sınırlar çerçevesinde yürütülmesine, herhangi bir durumda ağaçlandırma bedelinin tahsil edilmesine ve devlet hakkı ile ek devlet hakkı ve taahhüt senedinde belirtilen borç ve taahhütlerin yerine getirilmesinin güvencesi olan teminatın alınmasına engel olmamaktadır. Anılan bu hususlar ile ormanların korunması ve ıslahıyla ilgili giderlerin bütçe kanunlarına konulacak ödeneklerle de karşılanabileceği dikkate alındığında kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında düzenlediği ve maden sahalarının özelliklerine göre farklılaşan ve süreye tabi olan birtakım teşvikler öngören kuralların, devletin ormanların ve çevrenin korunması ile geliştirilmesi yükümlülüğüyle bağdaşmadığı söylenemez.

Açıklanan gerekçelerle kurallar, Anayasa'ya aykırı bulunmayarak iptal talebinin reddine karar verilmiştir.

B. Kanun'un 58. Maddesiyle 4706 Sayılı Kanun'un 4. Maddesine Eklenen Fıkra

Dava Konusu Kural

Dava konusu kuralda; savunma, güvenlik, adalet ve istihbarat hizmetlerini yürüten personel tarafından kullanılanlar hariç olmak üzere genel yönetim kapsamındaki kamu idarelerinin, döner sermayelerin, fonların, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları hariç özel kanunla kurulmuş diğer kamu idarelerinin, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bunların bağlı ortaklıkları ile müesseselerinin ve sermayesinin yüzde ellisinden fazlası kamuya ait diğer ortaklıklar ve şirketlerin mülkiyetinde veya tasarrufunda bulunan kamu konutlarının ekonomiye kazandırılacağı, buna ilişkin her türlü iş ve işlemin yürütülmesinde mahallî idarelere ait konutlar için ilgili idareler, diğerleri için Maliye Bakanlığının yetkili olduğu öngörülmektedir.

İptal Talebinin Gerekçeleri

Dava dilekçesinde özetle; kamu konutlarının satışında kamu yararının bulunmadığı, kuralda yer alan kavramların açık ve anlaşılır olmadığı, bu

itibarla kuralla Maliye Bakanlığına kamu konutlarıyla ilgili, sınırları belirsiz, temel ilkeleri ve çerçevesi çizilmemiş ve keyfî kullanıma müsait bir takdir yetkisinin tanındığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 6., 7., 8., 123. ve 127. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa Mahkemesi, bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Dava konusu kuralda, hangi kuruluşlara ait kamu konutlarının ekonomiye kazandırılacağı, ekonomiye kazandırma şeklinin ve anılan süreçte hangi idarelerin yetkili olduğunun açıkça anlaşıldığı kuralda belirsizlik bulunmamakta olup bu yönüyle kural, hukuki güvenlik ve yasama yetkisinin devredilmezliği ilkelerine aykırılık teşkil etmemektedir.

Anayasa'da öngörülen ilke ve kurallara uyulmak kaydıyla kamu konutlarının tahsis ve kullanımını yaygınlaştırma veya azaltma, bu konuda belirli hizmetleri gözeterek farklı düzenlemeler öngörme kanun koyucunun takdir yetkisindedir. Bu hususta yapılacak düzenlemelerin Anayasa'ya aykırılık sorunu çözülürken *kamu yararı* konusunda Anayasa Mahkemesinin yapacağı inceleme, kuralın kamu yararı amacıyla yapılıp yapılmadığını araştırmakla sınırlıdır.

Dava konusu kuralın madde gerekçesi incelendiğinde kuralla kamu yararı dışında özel bir amaç güdüldüğü söylenemez.

Buna karşılık kamu konutlarının ekonomiye kazandırılmasının kamu sektörünün gereksinimlerine uygun olup olmadığı, kamu yararını gerçekleştirip gerçekleştirmediği bir siyasi tercih sorunu olarak kanun koyucunun takdirinde bulunduğundan bu husus, yerindelik denetimi kapsamında olup anayasa yargısının denetiminin konusu dışında kalmaktadır.

Dava konusu kuralla görevleri gereği yükümlü oldukları mahallî hizmetlerin yerine getirilmesiyle doğrudan bir ilgisi bulunmayan ve personele tanınmış aynı imkân konumundaki kamu konutlarının ekonomiye kazandırılmasının mahallî idarelerin mali özerkliğine bir müdahale teşkil ettiği söylenemez. Kaldı ki 4706 sayılı Kanun'un 4. maddesinin yedinci fıkrasında anılan kamu konutlarının satılması suretiyle elde edilen gelirin ilgili idarenin

bütçesine gelir olarak kaydedileceğinin belirtilmiş olması karşısında kuralın mahallî idarelerin mal varlığında herhangi bir eksilmeye yol açmadığı anlaşılmaktadır. Getirilen düzenlemenin sonucu, aynı mal varlığının nakde dönüştürülmesinden ibaret bulunmaktadır.

Hizmet yerinden yönetim kuruluşlarının mülkiyetinde veya tasarrufunda bulunan kamu konutlarının ekonomiye kazandırılması hususu da kanun koyucunun takdirinde olduğundan kamu konutlarının ekonomiye kazandırılmasını öngören kuralın söz konusu kuruluşların özerkliğini etkilemediği ve Anayasa'ya aykırı bir yönünün bulunmadığı açıktır.

Diğer yandan kuralın, merkezî idare ile yerinden yönetim kuruluşları arasındaki ilişkileri ve merkezî idarenin bu kapsamda sahip olduğu yetkileri ifade eden idarenin bütünlüğü ilkesine aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de merkezî idareye bu konuda herhangi bir yetki tanımayan ve birtakım istisnalar hâricinde gerek merkezî idarenin gerekse yerinden yönetim kuruluşlarının mülkiyetinde veya tasarrufunda bulunan kamu konutlarının ekonomiye kazandırılmasını öngören kuralın Anayasa'nın 123. maddesinde belirtilen idarenin bütünlüğü ilkesine bir aykırılık taşımadığı açıktır.

Açıklanan gerekçelerle kural, Anayasa'ya aykırı bulunmayarak iptal talebinin reddine karar verilmiştir.

C. Kanun'un 71. Maddesiyle 4749 Sayılı Kanun'a Eklenen Geçici Madde

Dava Konusu Kural

Dava konusu kural, 2017 yılı için net borç kullanımı tutarının -1/1/2017 tarihinden geçerli olmak üzere- Hazine Müsteşarlığının bağlı bulunduğu bakan (Bakan) ve Bakanlar Kurulu tarafından artırılan net borç kullanım tutarına otuz yedi milyar Türk lirasının ilave edilerek uygulanmasını öngörmektedir.

İptal Taleplerinin Gerekçeleri

Dava dilekçesinde; dava konusu kuralla bütçenin gelir ve gider rakamlarıyla ilişkilendirilmeksizin yürütme organına ek borçlanma imkânının verildiği, yürütme organına ilave borçlanma yetkisinin ek bütçe kanunu ile tanınması gerektiği hâlde alelade bir kanunla verildiği, bu suretle bütçe disiplininin dışına çıkıldığı, hesap verilebilirliğin önlenildiği, keyfî harcamaların teşvik

edildiği ve Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM) ait olan bütçe hakkının TBMM'nin elinden alındığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 87., 161. ve 163. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa Mahkemesi, bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Net borç kullanımı limiti, o yılki bütçe kanununda yer alan başlangıç ödenekleri ile tahmin edilen gelirlere göre belirlenmekle beraber doğrudan bütçe kanununda yer alan bir husus değildir. Nitekim anılan limitin o yılki bütçe kanununa göre belirleneceği, genel ve sürekli nitelikte olan 4749 sayılı Kanun'un 5. maddesinin gereğidir.

Bütçe kanunlarında o yıla ait başlangıç ödenek miktarları ile tahmin edilen gelirler düzenlenmekle birlikte, gelir elde edilmesi sonucunu doğurduğu gerekçesiyle net borç kullanımı limitinin belirlenmesine ilişkin genel ve soyut nitelikteki kuralların bütçe kanununda yer alması zorunlu değildir.

Bu itibarla 2017 yılı için geçerli olmak üzere net borç kullanımı tutarının artırılmasını öngören kuralın Anayasa'nın bütçe ile ilgili kurallarına aykırılığından söz edilemez.

Diğer yandan kamu idareleri tarafından yapılan her türlü iç ve dış borçlanma, 3/12/2010 tarihli ve 6085 sayılı Sayıştay Kanunu uyarınca Sayıştay denetimine tabidir. Bu konuda herhangi bir değişiklik getirmeyen kuralın hesap verilebilirliği önlediği ve keyfi harcamaları teşvik ettiği de söylenemez.

Açıklanan gerekçelerle kural, Anayasa'ya aykırı bulunmayarak iptal talebinin reddine karar verilmiştir.

8. Türk-Japon Bilim ve Teknoloji Üniversitesinin Kuruluşu Hakkındaki Kanun'un Bazı Kurallarının İptali (E.2017/144, K.2018/76, 5/7/2018)

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Japonya Hükümeti arasında Türkiye Cumhuriyeti'nde Türk-Japon Bilim ve Teknoloji Üniversitesinin Kurulmasına Dair Anlaşma 30/6/2016 tarihinde imzalanmıştır. Anlaşmanın onaylanması

19/8/2016 tarihli ve 6742 sayılı Kanun'la Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından uygun bulunmuştur.

Üniversitenin kuruluş Anlaşması ve bu Anlaşmanın uygun bulunmasına ilişkin 6742 sayılı Kanun'dan ayrı olarak 7034 sayılı Kanun'la Üniversite ve Vakfın kuruluşuna ilişkin hususlar düzenlenmiştir.

Dolayısıyla Üniversitenin kuruluş Anlaşması ile bu Anlaşmanın uygun bulunmasına ilişkin Kanun'dan tamamen bağımsız olarak yasalaşan dava konusu kuralların yargısal denetiminin yapılmasına herhangi bir engel bulunmamaktadır.

A. 7034 Sayılı Kanun'un 6. Maddesi

Dava Konusu Kural

Dava konusu kuralda, Harcırah Kanunu, Basın İlan Kurumu Kanunu, Taşıt Kanunu, Devlet İhale Kanunu, Kamu İhale Kanunu, Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu, Kamu Konutları Kanunu, Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, Sayıştay Kanunu ve Kamu görevlilerinin mali ve sosyal haklarını düzenleyen 631 sayılı KHK'nın, Üniversite ve Üniversite tarafından kurulan şirketler ile doğrudan veya dolaylı olarak pay sahipliği nedeniyle bunlara tabi hâle gelen bağlı ortaklıkları ve iştirakleri hakkında uygulanmayacağı belirtilmiştir.

İptal Talebinin Gerekçeleri

Dava dilekçesinde özetle; Anayasa'nın 130. maddesinde üniversiteler ile bağlı birimlerinin devletin gözetimi ve denetimi altında olduğu açıkça ifade edilmesine karşın Türk-Japon Bilim ve Teknoloji Üniversitesi (Üniversite) ve Üniversiteye bağlı kuruluşların devletin denetimi dışında bırakıldığı, Üniversiteye özerkliğin ötesinde bir bağımsızlık tanındığı, bu durumun diğer devlet üniversiteleri ile eşitsizliğe neden olduğu belirtilerek kuralın Anayasa'nın 10. ve 130. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa Mahkemesi, bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur:

Türk-Japon Bilim ve Teknoloji Üniversitesinin Kurulmasına Dair Anlaşmanın 1. maddesinde, Üniversitenin devlet üniversitesi şeklinde kurulması öngörülmüştür. Dolayısıyla adı geçen Üniversite, Anayasa'nın 130.

maddesinde yükseköğretim kurumları için öngörülen düzenlemelere tabidir. Bu bağlamda Devletin diğer üniversitelerde olduğu gibi adı geçen Üniversite üzerinde de denetim ve gözetim yetkisi bulunmaktadır.

Devletin bu yetkiyi kullanırken dava konusu kuralda sayılan kanunların uygulanmasını zorunlu kılan bir Anayasa kuralı bulunmamaktadır. Üniversiteye aktarılan kamu kaynağının hukuka uygun bir şekilde kullanılmasının denetleme görevinin Sayıştay'a ait olması gerektiği yönünde anayasal bir zorunluluk yoktur.

Üniversitenin, Kanun'un 6. maddesinde sayılan kanunlardan muaf tutulması, milletlerarası anlaşmaya dayalı olarak kurulmasından kaynaklanmaktadır. Bu muafiyet kanun koyucunun takdir yetkisinde olup kuralda Anayasa'ya aykırı bir husus görülmemiştir.

Açıklanan gerekçeyle kural, Anayasa'ya aykırı bulunmayarak iptal talebinin reddine karar verilmiştir.

B. 7034 Sayılı Kanun'un 7. Maddesi

Dava Konusu Kural

Dava konusu kuralda, Üniversite bütçesinin ve mali yönetime ilişkin diğer hususların Üniversite tarafından düzenleneceği hüküm altına alınmıştır.

İptal Talebinin Gerekçeleri

Dava dilekçesinde özetle; Kanun'un 6. maddesine yönelik gerekçelerle kuralın Anayasa'nın 10. ve 130. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa Mahkemesi, bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur:

Üniversitenin milletlerarası anlaşmaya dayalı olarak kurulmasından dolayı bazı kanunlardan muaf tutulması mümkün ise de Devletin bu Üniversite üzerindeki denetim ve gözetim görevini yerine getirebilmesi için temel kuralların kanunla düzenlenmesi, Anayasa'nın 130. maddesinin gereğidir.

Üniversite, Anlaşmayla yürürlükteki yükseköğretim kanunlarından muaf tutulmuş ve Üniversiteyle ilgili tüm akademik, mali ve idari konularla ilgili

iç düzenlemeleri yapma konusunda Üniversite Konseyi yetkili kılınmıştır. Üniversite, bütçesinin onaylanması ve denetlenmesi süreci de dâhil olmak üzere mali konularda devletin gözetim ve denetiminden muaf tutulmuştur.

Üniversitenin kurulmasının milletlerarası anlaşmayla öngörülmüş olması, kanun hükümlerinin Anayasa'nın yükseköğretim kurumları ve üst kuruluşlarını düzenleyen maddelerine uygun olma zorunluluğunu ortadan kaldırmamaktadır.

Bu bağlamda dava konusu kuralla Anayasa'da üniversite bütçeleri için öngörülen sistemin dışına çıkılması ve Üniversitenin devletin gözetim ve denetiminden muaf tutulması Anayasa'nın 130. maddesinde yükseköğretim kurumları için öngörülen hükümlerle bağdaşmamaktadır.

Açıklanan gerekçeyle kural, Anayasa'ya aykırı bulunarak iptaline karar verilmiştir.

C. Kanun'un Geçici 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrası

Dava Konusu Kural

Dava konusu kuralda, mülkiyeti Hazineye ait taşınmazların, -orman vasıflılar da dâhil olmak üzere- başka hiçbir işleme gerek kalmaksızın, Üniversiteye bedelsiz olarak tahsis edilmiş sayıldığı belirtilmiştir.

İptal Taleplerinin Gerekçeleri

Dava dilekçesinde özetle; kuralda kullanım koşulları belirlenmeden ve ormanlık arazinin korunmasına ilişkin herhangi bir güvence öngörülmeden orman arazisinin Üniversiteye tahsis edilmesinin Devletin korumakla yükümlü olduğu ormanlık alanın yok olmasına sebebiyet vereceği, ormanlık alanın Üniversiteye tahsis edilmesini gerektiren bir zorunluluk bulunmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2. ve 169. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa Mahkemesi, bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmelerde bulunmuştur:

6831 sayılı Orman Kanunu'nda orman arazileri üzerinde yapılaşma kuralı olarak yasaklanmıştır. Anayasa'nın 169. maddesi uyarınca irtifak hakkına

konu bina ve tesislerin devlet ormanları üzerinde yapılabilmesi, kamu yararının orman arazisinin bu hizmetlere tahsisini zorunlu kılmasına bağlı bulunmaktadır. Orman arazisinin eğitim ve öğretim amacıyla Üniversiteye tahsis edilmesinde kamu yararı bulunduğu açıktır. Ancak orman arazilerinin başka amaçla kullanımı için kamu yararı bulunması tek başına yeterli olmayıp Üniversiteye ait bina ve tesislerin devlet ormanları üzerinde yapılmasındaki kamu yararının orman arazisinin bu hizmetlere tahsisini zorunlu hâle getirmesi de gerekmektedir.

Dava konusu kuralda, herhangi bir zorunluluk hâli belirtilmeksizin, Hazineye ait orman vasıflı taşınmazların Üniversiteye tahsis edilmesi öngörülmüştür. Buna göre Üniversite, ormanlık alanı orman vasfını koruyarak kullanabileceği gibi zorunluluk hâli bulunmadan başka amaçlarla da kullanabilecektir. Dolayısıyla tahsis edilen orman vasıflı taşınmazın, başka amaçla kullanılıp kullanılmayacağı tamamen Üniversitenin takdirine bırakılmıştır.

Hazineye ait orman vasıflı taşınmazların herhangi bir zorunluluk ölçütü gözetilmeksizin Üniversiteye tahsis edilmesi, Anayasa'nın 169. maddesinde öngörülen Devletin ormanları koruma ve genişletme yükümlülüğüyle bağdaşmamaktadır.

Açıklanan gerekçelerle kural, Anayasa'ya aykırı bulunarak iptaline karar verilmiştir.

9. Optisyenlik Hakkında Kanun'a Eklenen Cümlelerin İptali (E.2018/15, K.2018/78, 5/7/2018)

A. Kanun'un Geçici 4. Maddesinin İkinci Fıkrasında Yer Alan İbare

Dava Konusu Kural

Dava konusu ibarenin yer aldığı kuralda, Türkiye Optisyen-Gözlükçüler Birliğinin (TOGB) ilk genel kurulunun bu kuralın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren dört ay içinde Sağlık Bakanlığının daveti üzerine toplanacağı öngörülmüştür.

İptal Talebinin Gerekçeleri

Dava dilekçesinde özetle TOGB'nin ilk genel kurulunun, Sağlık Bakanlığının davetine bırakılmasının Anayasa'da düzenlenen vesayet yetkisinin

aşılması anlamına geldiği belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

TOGB'nin tüzel kişi olarak varlık kazanabilmesi için öncelikle ilk genel kurul toplantısının yapılması ve bu genel kurulda organlarının oluşturulması gerekmektedir.

Sağlık Bakanlığına tanınan davet yetki ve görevi kapsamında TOGB'nin yaptığı bir işlemin denetimi söz konusu değildir. İdarenin bütünlüğü ilkesi uyarınca hizmet yerinden yönetim kuruluşları üzerinde merkezi idareye tanınan vesayet yetkisi kapsamında Sağlık Bakanlığına TOGB'nin ilk toplantısına davet yetki ve görevi verilebilir. Kaldı ki yasama yetkisinin genelliği ilkesi uyarınca kanun koyucunun Anayasa'ya aykırı olmamak kaydıyla her konuyu kanunla düzenleyebileceği kuşkusuzdur. Dolayısıyla TOGB'nin organlarının oluşumunu ve faaliyete geçmesini sağlamak üzere ilgili bakanlık olan Sağlık Bakanlığına ilk genel kurula davet görevinin verilmesinde Anayasa'ya aykırılık bulunmamaktadır.

Açıklanan gerekçelerle kural, Anayasa'nın 135. maddesine aykırı bulunmayarak iptal talebinin reddine karar verilmiştir.

B. Kanun'un Geçici 4. Maddesinin Üçüncü Fıkrasının İkinci Cümlesi

Dava Konusu Kural

Kanun'un geçici 4. maddesinin üçüncü fıkrasının ilk cümlesinde; Birlik Merkez Yönetim Kurulunun seçimden itibaren bir ay içinde toplanarak yönetmelikleri hazırlayacağı belirtilmiştir. Dava konusu ikinci cümlesinde ise bu yönetmeliklerin Sağlık Bakanlığının uygun görüşüyle seçimden itibaren iki ay içinde Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe konulacağı hükme bağlanmıştır.

İptal Talebinin Gerekçeleri

Dava dilekçesinde özetle TOGB Merkez Yönetim Kurulunca hazırlanan yönetmeliklerin yürürlüğe girmesinin, Sağlık Bakanlığının uygun görüş vermesi koşuluna bağlanmasının vesayet yetkisinin sınırlarını belirsizleştirdiği, Birliğin özerkliğine müdahale edildiği belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın 135. maddesi merkezî idarenin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları üzerindeki vesayet yetkisinin kanunla düzenlenmesini ve bu yetkinin idari ve mali denetim kapsamındaki konular ile sınırlı olmasını hükme bağlamıştır. Bu konuda takdir yetkisi anayasal ilkelere aykırı olmamak koşuluyla kanun koyucuya aittir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına özerklik tanınarak, bu kuruluşların faaliyetlerini hizmetin gereklerine ve kamu yararına uygun şekilde sürdürmeleri güvence altına alınmıştır. Meslek kuruluşlarının özerkliği; merkezi idareden bağımsız olarak karar ve yürütme organlarını seçebilme, ilgili mesleki faaliyetlerle sınırlı olmak üzere üyelerini ve örgütlerini bağlayıcı karar alma ve uygulama, meslek mensuplarının uyacağı ilke ve kuralları belirleme ve üyeleri hakkında disiplin tedbirleri uygulama hak ve yetkisini içermektedir.

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları sınırsız bir özerkliğe sahip olmayıp devletin idari ve mali denetimine tabidir. Bununla birlikte, söz konusu vesayet yetkisi, bu kuruluşların özerkliğini anlamsız kılacak ölçüde düzenlemelere imkân vermemektedir. Hiç kuşkusuz Anayasa Mahkemesi, idari vesayet yetkisine ilişkin bir kanun hükmünü denetlerken söz konusu kamu kurumu niteliğindeki kuruluşun sahip olduğu idari özerkliği ne ölçüde etkilediğini ve onu anlamsız hale getirip getirmediğini belirlemek durumundadır.

Başvuruya konu kuralın geçici 4. maddesinin üçüncü fıkrasında TOGB Merkez Yönetim Kurulu tarafından hazırlanacak yönetmeliklerin Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi için Sağlık Bakanlığının uygun görüş vermesi gerektiği belirtilmiştir. Sağlık Bakanlığı uygun görüş vermediği sürece bu yönetmelikler Resmî Gazete'de yayımlanamayacağından ve dolayısıyla yürürlüğe girmeyeceğinden söz konusu uygun görüş idareye tanınan onama yetkisi niteliğindedir.

Kural bu haliyle, TOGB'nin hemen hemen bütün faaliyet alanları ve işlemleri ile ilgili düzenlemelerde “onay” yetkisini Bakanlığa vermektedir. Böylesine geniş bir idari vesayet yetkisinin kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının özerkliği ile bağdaştığı söylenemez. Dolayısıyla kural, TOGB'nin Anayasa gereğince sahip olduğu idari özerkliği anlamsız hâle getirmektedir.

Açıklanan gerekçelerle kural Anayasa'nın 135. maddesine aykırı bulunmuş ve iptaline karar verilmiştir.

10. İcra ve İflas Kanunu'nun 278. Maddesindeki İbarenin İptali (E.2018/9, K.2018/84, 11/7/2018)

A. Kanun'un 278. Maddesinin Üçüncü Fıkrasının (1) Numaralı Bendinde Yer Alan İbare

Dava Konusu Kural

Dava konusu kuralda, borçlunun neseben üçüncü dereceye kadar (bu derece dâhil) hısımları ile yaptığı karşılıklı (ivazlı) tasarrufların bağışlama gibi kabul edileceği düzenlenmiştir.

İptal Talebinin Gerekçeleri

Başvuruda, alacaklıların zarara uğramasını engellemek amacıyla mülkiyet hakkını sınırlandıran düzenlemenin kamu yararı amacı taşımadığı, mülkiyet hakkının özüne dokunduğu ve ölçülülük ilkesine uymadığı belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Borçlunun, henüz mal varlığı üzerindeki tasarruf yetkisinin hukuken kısıtlanmadığı bir dönemde gerçekleştirmiş olduğu tasarruf işlemlerine daha sonra sorumluluğunu doğuracak şekilde sonuç bağlayan ve tasarrufta bulunan üçüncü kişiye cebri icra işlemlerine katlanma yükümlülüğü getiren itiraz konusu kural, borçlu ve tasarrufta bulunan üçüncü kişinin mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmektedir.

Mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kamu yararı amacına dönük olması yeterli olmayıp ayrıca ölçülü olması, malike aşırı ve orantısız bir külfet yüklememesi gerekir.

Neseben üçüncü dereceye kadar (bu derece dâhil) hısımlar arasında gerçekleşen karşılıklı (ivazlı) tasarruflara kesin olarak bağışlama sonucunu bağlayan itiraz konusu düzenleme, taraflara belirtilen hususlarda iddia ve savunmada bulunma, bu hususların ispatı yönünden delil, bilgi ve belge sunma imkânı vermemektedir. Bu yönüyle mülkiyet hakkına yapılan

müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında gözetilmesi gereken makul dengeyi, malik aleyhine bozan düzenlemenin orantılı olduğu söylenemez.

İtiraz konusu kural, kamu yararı ile kişisel yarar arasındaki dengeyi bozmak suretiyle mülkiyet hakkının ve hak arama özgürlüğünün ölçüsüz biçimde sınırlandırılmasına neden olmaktadır.

Açıklanan gerekçelerle “...neseben veya...” ibaresi, Anayasa’nın 13, 35 ve 36. maddelerine aykırı bulunarak iptaline; iptal kararının Resmî Gazete’de yayımlanmasından dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir.

B. Kanun’un 278. Maddesinin Üçüncü Fıkrasının (2) Numaralı Bendi

Dava Konusu Kural

İtiraz konusu kuralda, akdin yapıldığı sırada kendi verdiği şeyin değerine göre borçlunun karşılık (ivaz) olarak pek aşağı bir fiyat kabul ettiği akitlerin bağışlama gibi kabul edileceği öngörülmüştür.

İptal Talebinin Gerekçeleri

Başvuruda, iptal davası yönünden akdin yapıldığı sırada borçlunun karşılık (ivaz) olarak pek aşağı bir fiyat kabul ettiği akitlerin bağışlama olarak kabul edilmesine ilişkin kuralın kamu yararı amacı taşımadığı, mülkiyet hakkının özüne dokunduğu ve ölçülülük ilkesine uymadığı gerekçeleriyle Anayasa’ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

İtiraz konusu kural kapsamında kalan tasarrufların temel özelliği, karşılıklı (ivazlı) olmalarına rağmen karşı tarafın elde ettiği menfaat ile eşdeğer bir menfaatin borçlunun mal varlığına girmemiş olmasıdır. Bu kural, alacaklıya ispat kolaylığı sağlayarak borçlunun gerçekleştirilen tasarruf işleminde karşılık olarak pek aşağı bir fiyat kabul edildiğinin alacaklı tarafından ortaya konulmasını tasarrufun bağışlama sayılması bakımından yeterli görmüştür.

Anılan durumun aksinin iddia ve ispatı mümkün olup borçlu veya tasarruf işleminin tarafı olan üçüncü kişinin tasarruf işleminin gerçek değere yakın veya gerçek değer üzerinden yapıldığını ortaya koyması, bu yönde iddia ve savunmada bulunması, buna ilişkin bilgi, belge ve delillerini sunmak suretiyle tasarrufun iptal edilmesini önlemesi mümkündür. Bu bakımdan

itiraz konusu kuralın kamu yararı ile bireyin hak ve özgürlükleri arasındaki adil dengeyi bozduğu ve ölçülülük ilkesine aykırı olduğu söylenemez.

Açıklanan gerekçelerle kural Anayasa'ya aykırı bulunmayarak iptal talebinin reddine karar verilmiştir.

11. İhtiyati Tedbir Kararının Uygulanmasına İlişkin Emre Uymayan veya Tedbir Kararına Aykırı Davranan Kimsenin Disiplin Hapsi ile Cezalandırılmasını Düzenleyen Kuralın İptali
(E.2018/1, K.2018/83, 11/7/2018)

İtiraz Konusu Kural

İtiraz konusu kuralda, ihtiyati tedbir kararının uygulanmasına ilişkin emre uymayan veya tedbir kararına aykırı davranan kimsenin, bir aydan altı aya kadar disiplin hapsi ile cezalandırılması öngörülmüştür.

Başvuru Gerekçesi

Başvuru kararında; yargılamanın yapıldığı mahkeme hukuk mahkemesi olsa da itiraz konusu kural kapsamında verilen kararın ceza hukuku alanında sonuç doğurduğu, suçun kanuniliği ilkesi gereği hangi eylemlerin yaptırıma bağlandığının, suçun yasal unsurlarının, ağırlaştırılmış hâllerinin yeterince anlaşılır biçimde düzenlenmediği, yargılamanın nasıl yapılacağı, verilecek karar üzerine başvurulacak kanun yollarına ilişkin bir düzenlemenin bulunmadığı ileri sürülmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Hukuk devletinin temel unsurlarından biri olan belirlilik ilkesi uyarınca yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir.

Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi ise hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar.

Kanun koyucu, cezalandırma yetkisini kullanırken toplumda hangi eylemlerin suç sayılacağı, bunun hangi tür ve ölçüdeki ceza yaptırımı ile karşılanacağı, cezalarda alt sınır kabul edilip edilmeyeceği, nelerin ağırlaştırıcı veya hafifletici sebep olarak kabul edilebileceği konularında takdir yetkisine sahiptir. Kanun koyucunun bu konudaki tercih ve takdirinin yerindeliliğinin incelenmesi, anayasal denetimin kapsamı dışında kalmaktadır.

İtiraz konusu kuralda geçici hukuki korumalar kapsamında bulunan ihtiyati tedbir kararına muhalefet edilmesi hâlinde uygulanacak yaptırım düzenlenmiştir. Düzenlemede hangi eylemlerin cezalandırılacağı ve uygulanacak cezanın türü, alt ve üst sınırı açıkça gösterilmiş olup kuralda belirtilen eylemlerin gerçekleştirilmesi durumunda ne kadar süre ile ne tür bir cezaya muhatap olunabileceğinin öngörülebilir ve bilinebilir olduğu anlaşılmaktadır. Bu nedenle kuralda cezayı gerektiren eylemler, cezanın türü ve miktarı yönünden herhangi bir belirsizlik söz konusu değildir.

İhtiyati tedbir kararı ile yargılama sonunda verilecek hükmün uygulanabilir olması imkânının ayakta tutulması ve bu şekilde hak arama özgürlüğü kapsamında etkin bir hukuki korumanın sağlanması hedeflenmiştir. Bu bakımdan geçerli bir ihtiyati tedbir kararına muhalefet eyleminin yaptırıma bağlanmasının elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

Buna karşın 6100 sayılı Kanun'da ihtiyati tedbir kararına muhalefet edilmesi sebebiyle verilecek disiplin hapsi yönünden yargılama usul ve esasları ile disiplin hapsi kararına karşı başvurulacak kanun yoluna ilişkin açık bir düzenlemeye yer verilmemiştir.

İhtiyati tedbire muhalefet sebebiyle verilen disiplin hapsine karşı başvurulacak kanun yoluna ilişkin uygulamada çok çeşitli mahkeme içtihatlarının bulunduğu, kararlarda bazen temyiz kanun yolunun bazen de 6100 sayılı Kanun'a veya 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre itiraz yolunun uygulanabilir olduğu, verilen disiplin hapsi kararına karşı hangi kanun yolunun uygulanacağına ilişkin istikrarlı ve güven veren bir uygulamanın bulunmadığı anlaşılmıştır.

Bu kapsamda, itiraz konusu kuralın ihtiyati tedbire muhalefet dolayısıyla verilecek disiplin hapsi yönünden yapılacak yargılamadaki usul ve esaslar ile başvurulması mümkün kanun yolları yönünden belirli ve öngörülebilir nitelikte olduğu söylenemez.

Disiplin hapsi suç karşılığı uygulanan hapis cezası niteliğinde bulunmayıp ceza yargılamasının konusunu oluşturan suç kavramının dışında kalmakta ise de itiraz konusu kural kapsamında düzenlenen disiplin hapsinin bir mahkeme tarafından verileceği ve kişi hürriyetini kısıtlayacağı hususu kuşkusuzdur. Bu yönleri de dikkate alındığında ihtiyati tedbire muhalefet dolayısıyla verilecek disiplin hapsi yönünden yapılacak yargılamadaki usul ve esaslar ile verilecek karara karşı başvurulacak kanun yollarındaki belirsizliğin kişilerin hukuki güvenliği ile hak arama özgürlüklerini zedeleyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

Açıklanan gerekçelerle kural, Anayasa'nın 2. ve 36. maddelerine aykırı bulunarak iptal edilmiş, iptal hükmünün, kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir.

12. Noterlik Kanunu'nun Bazı Kurallarının Anayasa'ya Aykırı Olduğuna İlişkin İtirazın Reddi (E.2017/163, K.2018/90, 6/9/2018)

İtiraz Konusu Kural

Dava konusu kuralda, Noterlik ortak cari hesabı ve bu uygulamadan kaynaklanan gelirin dağıtımı düzenlenmiştir.

Başvuru Gerekçesi

Dava dilekçesinde özetle daha çok işlem yapan noterlerin diğer noterlere göre ortak hesaba daha fazla katkıda bulundukları, daha çok emek harcadıkları ve giderlerinin de fazla olduğu belirtilmiş, noterlik işlemlerinden elde edilen gelirin ortak bir hesapta toplanarak paylaştırılması uygulamasının Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Noterlik bir kamu hizmetidir. Kamu hizmetleri sürekli ve düzenli hizmetlerdir. Kamusal yararları karşılayan bu hizmetler kanun koyucu tarafından görevin ve ülkenin gereklerine ve zorunluluklarına göre serbestçe takdir edilebilir. Noterlik, özel teşebbüs sayılamaz ve hakkında özel teşebbüslerle ilgili kurallar uygulanamaz.

Noterlik işlemlerinden elde edilen ücretlerin belli bir yüzdesinin işlemi yapan noterce alınması, aynı sınıftaki noterler tarafından yapılan işlemlerden elde edilen gelirden noterlerin eşit biçimde yararlanmaları ve noterlerin tümünün aynı statüye bağlı olduğu göz önüne alındığında ortak cari hesap uygulamasında kişinin çalışmasından karşılıksız yararlanmanın söz konusu olmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle ortak cari hesap uygulamasına ilişkin düzenlemenin angarya olarak nitelendirilmesi mümkün değildir.

İtiraz konusu kuralların aynı il, ilçe veya büyükşehir belediyesi sınırları içinde faaliyette bulunan aynı sınıftaki noterler arasında rekabetin önlenmesi ve aşırı gelir farkının ortadan kaldırılması amacıyla öngörüldüğü madde gerekçesinde ifade edilmiştir. Bu yönüyle itiraz konusu kurallarla kamu yararını gerçekleştirmeye yönelik olarak mülkiyet hakkına sınırlama getirildiği görülmüştür.

Kurallarla mülkiyet hakkına yönelik sınırlama noterlerin gelirleri yönünden değil, sadece harç veya damga vergisine tabi değerinin belli bir oranı üzerinden hesaplanacak miktarın ortak cari hesaba aktarılması yönünden öngörülmüştür.

Bu itibarla kurallarla getirilen sınırlamanın mülkiyet hakkının kullanımını ciddi surette güçleştirip amacına ulaşmasına engel olmadığı ve sınırlandırma aracının amacına uygun ve orantılı olduğu, noterler arasındaki rekabetin önlenmesi ve aşırı gelir farkının ortadan kaldırılması şeklindeki kamu yararı ile mülkiyet hakkı arasındaki makul dengenin gözetildiği tespit edilmiştir.

Bu yönleriyle sınırlamanın hakkın özünü zedelediğinden söz edilemeyeceği gibi bunun demokratik toplum düzeninin ve hukuk devletinin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı düştüğü de söylenemez.

Açıklanan gerekçelerle söz konusu kurallar Anayasa'ya aykırı bulunmayarak itirazın reddine karar verilmiştir.

13. Türkiye Büyük Millet Meclisi İktüzüğü'nün Bazı Kurallarının İptali (E.2017/162, K.2018/100, 17/10/2018)

A. Karar'ın 3. Maddesiyle TBMM İktüzüğü'nün 37. Maddesinin Değiştirilen İkinci Fıkrasının Dördüncü Cümlesinde Yer Alan “...ayrı bir siyasi parti grubundan bir milletvekili tarafından yerine getirilmek kaydıyla...” İbaresİ

İptal Talebinin Gerekçeleri

Dava dilekçesinde özetle; bağımsız veya grup kuramamış siyasi partiye mensup milletvekilleri tarafından verilen tekliflerin doğrudan Genel Kurul gündemine alınmasına ilişkin önergelerin işleme konulamayacağı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 10., 87. ve 88. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Dava Konusu Kural

Dava konusu kuralda, kanun tekliflerinin TBMM Genel Kurul gündemine alınması taleplerinin, her hafta *ayrı bir siyasi parti grubundan bir milletvekili tarafından yerine getirilmek kaydıyla* işleme alınacağı belirtilmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devletinin temel ilkelerinden biri *belirliliktir*.

İktüzük hükümleri belirlilik içermeli ayrıca milletvekillerinin yasama ve denetim faaliyetlerine katılımını ve bu faaliyetleri gereği gibi yerine getirmelerini engelleyecek nitelikte olmamalıdır.

Anayasa'nın anılan maddesinde ayrıca Cumhuriyet'in niteliklerinden biri olarak *demokratik devlet ilkesine* yer verilmiştir. Demokratik devlet ilkesi, milletvekillerinin yasama ve denetim faaliyetlerine gereği gibi katılabilmeleri için gerekli şartların oluşturulmasını zorunlu kılar.

Siyasi parti grubu üyesi olup olmadığı önem taşımaksızın tüm milletvekilleri Anayasa'nın 88. maddesi uyarınca kanun teklif etmeye yetkili kılınmıştır. Teklif sahibi milletvekilinin bağımsız ya da grup kuramamış bir siyasi partinin mensubu olması mümkündür. Nitekim bu olasılığı gözönünde bulunduran iktüzük koyucu da 37. maddede siyasi parti grubu

üyeleri olup olmadığını gözetmeksizin teklif sahibi tüm milletvekillerinin süresinde görüşülmemiş tekliflerinin doğrudan Genel Kurul gündemine alınmasına dair önerge verebileceklerini hükme bağlamıştır.

Dava konusu kural, her hafta ayrı bir siyasi parti grubundan bir milletvekilinin önergesinin işleme alınacağını öngörmek suretiyle grup kuramamış bir siyasi partiye mensup ya da bağımsız milletvekillerinin verdikleri önergelerin hangi usul izlenerek, hangi anda işleme alınacağı, hatta işleme alınıp alınmayacağı konusunda bir belirsizlik oluşturmuştur.

Siyasi parti gruplarının kanun teklif etme ve dolayısıyla süresinde görüşülmeyen tekliflerin doğrudan Genel Kurul gündemine alınmasına yönelik önerge verme hakları bulunmadığı hâlde bu kapsamdaki önergelerin işleme alınması sırasında *siyasi parti grubu* ölçütünün gözetilmesinin, grup kuramamış bir siyasi partiye mensup ya da bağımsız milletvekillerinin yasama faaliyetlerine katılımını önemli ölçüde zorlaştırdığı ve bu nedenle demokratik devlet ilkesiyle bağdaşmadığı değerlendirilmiştir.

Öte yandan Genel Kurul gündemine alınmasına dair önergelerin işleme alınması sırasında siyasi parti grubu üyesi olma esasının aranması, eşitlik ilkesini de ihlal eder niteliktedir. Nitekim siyasi parti grubu üyesi olsun ya da olmasın milletvekilleri arasında kanun teklif etme yetkisi bakımından bir farklılık bulunmamaktadır. Aynı hukuki statüye sahip, grup kuramamış bir siyasi partiye mensup ya da bağımsız milletvekillerine tekliflerinin doğrudan Genel Kurul gündemine alınmasına dair önergelerin işleme alınması sırasında farklı muamelede bulunulması, eşitlik ilkesiyle de bağdaşmamaktadır.

Açıklanan gerekçelerle kural Anayasa'nın 2., 10. ve 88. maddelerine aykırı bulunmuş ve iptaline karar verilmiştir.

B. Karar'ın 6. Maddesiyle İçtüzük'ün Değiştirilen 57. Maddesinin İkinci Fıkrasında Yer Alan “Görüşmeye tabi...” ve “...maddelerine geçilmesi ve tümünün...” İbareleri

İptal Talebinin Gerekçeleri

Dava dilekçesinde özetle; kanunların maddeleri ile görüşmeye tabi olmayan tezkerelerin işaretli oylanması esnasında yoklama isteme yetkisinin ortadan kaldırıldığı, bu itibarla toplantı yeter sayısının varlığının tespitinin imkânsız hâle geldiği belirtilerek kuralların Anayasa'nın 87. ve 96. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Dava Konusu Kural

Dava konusu kuralda *görüşmeye tabi* tezkerelerin oylanması ile kanunların *maddelerine geçilmesi ve tümünün* oylanması esnasında, işaretle oylamaya geçilirken en az yirmi milletvekilinin ayağa kalkmak veya önerge vermek suretiyle yoklama yapılmasını isteyebileceği belirtilmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın 96. maddesi TBMM'nin bütün işlerinde üye tam sayısının en az üçte biri ile toplanmasını hükme bağlamaktadır.

Dava konusu kurallar öncesinde herhangi bir sınırlama olmaksızın tüm işaretle oylamalar esnasında yoklama isteminde bulunabilmek mümkün iken kurallar yoklama talebinde bulunabilecek hâlleri, görüşmeye tabi olan tezkereler ile kanunların maddelerine geçilmesi ve tümünün işaretle oylanması ile sınırlamaktadır. Kurallar uyarınca görüşmeye tabi olmayan tezkereler ile kanunların maddelerinin oylanmaları sırasında yoklama istenebilmesi mümkün olmayacaktır.

Meclis iradesinin oluşması ve alınan kararların sağlığı konusunda belirleyici olan toplantı yeter sayısının bulunup bulunmadığına yönelik itiraz ve tereddütlerin milletvekilleri tarafından ileri sürülmesinin yegâne aracı yoklama talebinde bulunmaktır. Bu aracın sınırlı tutulmasının toplantı yeter sayısı zorunluluğunu öngören Anayasa hükmüyle bağdaşmadığı değerlendirilmiştir.

Açıklanan gerekçelerle kurallar Anayasa'nın 96. maddesine aykırı bulunmuş ve iptaline karar verilmiştir.

C. Karar'ın 16. Maddesiyle İçtüzük'ün 163. Maddesinin Dördüncü Fıkrasından Sonra Gelmek Üzere Eklenen Fıkra**İptal Taleplerinin Gerekçesi**

Dava dilekçesinde özetle; milletvekilinin ödenek ve yolluğunun kesilmesi tehdidi altında bırakılmasının yasama faaliyetine gereği gibi katılımını ve seçmenlerinin hak ve taleplerini takip etmesini engellediği, disiplin cezası olarak para cezası öngörülmesinin yasama sorumsuzluğuna da aykırı olduğu belirtilerek, kuralın Anayasa'nın 2., 67., 83., 86. ve 87. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Dava Konusu Kural

Dava konusu kuralda kınama cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte birinin, Meclisten geçici olarak çıkarma cezasına çarptırılan milletvekilinin ise bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte ikisinin kesileceği belirtilmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Dava konusu kural Anayasa'nın 13. ve 26. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

Anayasa'nın 95. maddesine göre çalışmalarını düzenleme konusunda takdir yetkisine sahip olan Meclisin bu yetkisini Anayasa'nın 2. maddesi uyarınca belirli, adil ve hakkaniyete uygun düzenlemeler yapmak suretiyle kullanması gerekmektedir.

Anayasa'da yer alan yasama sorumsuzluğunun amacı milletvekillerinin Meclis çalışmalarında görevlerini yaparken söyleyecekleri söz ve düşüncelerinden, kullanacakları oylarından dolayı sorumlu tutulmalarını önlemektir. Bu itibarla yasama sorumsuzluğu, milletvekillerinin yasama ve denetim görevini korkusuzca ve tam bir serbesti içinde yerine getirmelerini sağlayan parlamenter bir bağışıklıktır.

Yasama sorumsuzluğu yasama düzeninin gereklerini ortadan kaldırmamakta, milletvekillerine içtüzük kurallarına uymama özgürlüğü tanımamaktadır. Bu bağlamda Meclis çalışmalarının belirli bir düzen içinde yapılmasının sağlanması amacıyla milletvekilleri hakkında disiplin suç ve cezalarının öngörülmesi yasama sorumsuzluğuna aykırılık teşkil etmez.

Disiplin suç ve cezasının yasama sorumsuzluğunu ve temelinde yatan ifade özgürlüğünü ihlal edip etmediğinin ayrıca belirlenmesi gerekir.

Dava konusu kural uyarınca milletvekilinin bir aylık ödeneğinin üçte ikisinin kesilmesini gerektiren nedenlerden biri *Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü esasında Anayasada düzenlenen idari yapısına aykırı tanımlamalar yapma* fiilidir. Bu fiil Meclis çalışmalarının belirli bir düzen içinde yapılmasının sağlanmasıyla ilgisiz olabilecek, belirsiz, soyut ve öngörülemez biçimde tanımlanmıştır.

Anılan tanımlamanın belirsiz oluşu nedeniyle Meclis görüşmeleri kapsamında kullanılan söz ve ifadelerin bu kapsamda olup olmadığına Meclis çoğunluğu tarafından karar verilecektir. Bu durum ise özellikle muhalif milletvekillerinin çoğunluk tarafından cezalandırılma tehdidi altında kalmalarına, böylelikle yasama ve denetim faaliyetlerine gereği gibi katılamamalarına yol açacak niteliktedir. Bu itibarla muhalif milletvekillerinin cezalandırılma tehdidiyle susturulmaları sonucunu doğurabilecek kural, demokratik devlet ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

Öte yandan Anayasa'nın 26. ve 83. maddeleri; milletvekillerinin çoğunluk tarafından benimsenen idari yapıya ilişkin tanımlamalara aykırı, bunlardan farklı tanımlama ve değerlendirme yapabilmelerini de güvence altına almıştır. Demokratik bir devlette özellikle milletvekilleri; barışçıl olması kaydıyla her türlü görüş ve düşüncüyü savunma, ne kadar *aykırı* olursa olsun her türlü tanımlamayı yapma özgürlüğüne sahip olmalıdır. Aksi hâlde çoğulcu demokrasiden söz etmek mümkün değildir.

Seçmenlerini temsil eden, onların taleplerini, endişelerini ve düşüncelerini politik alana aktaran ve çıkarlarını savunan seçilmiş kimseler için ifade özgürlüğü özellikle değerlidir.

Elbette, kullanılan ifadelerin ırkçılık, nefret söylemi, savaş propagandası, şiddete teşvik ve tahrik, ayaklanmaya çağrı veya terör eylemlerini haklı göstermek gibi demokratik devlet düzeninde korunması mümkün olmayan bir içeriğe sahip olması halinde ifade özgürlüğünün sınırlandırılabilmesi açıktır.

Kuralla milletvekilinin belirsiz ve öngörülemez bir *tanımlamada* bulunmaktan ibaret eyleminin, ödenek ve yolluğundan kesinti yapılma sebebi olarak öngörüldüğü anlaşılmıştır. Kuralın düşünce açıklaması niteliğindeki beyanları nedeniyle milletvekillerinin her an cezalandırılma tehdidi altında kalmalarına neden olduğu, milletvekilleri açısından genel olarak ifade özgürlüğünü, özel olarak ise yasama sorumsuzluğunu kullanılamaz ve anlamsız hâle getirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Belirtilen niteliğiyle söz konusu düzenlemenin, demokratik toplumda zorlayıcı toplumsal bir ihtiyacı karşılamaya yönelik bir sınırlama olduğu söylenemez.

Kuralla ayrıca ifade özgürlüğünün ihlal edilmesi ve yasama sorumsuzluğunun işlevsiz kılınması suretiyle milletvekilinin yasama ve

denetim görevini korkusuzca ve tam bir serbesti içinde yerine getirme özgürlüğünün önemli ölçüde engellendiği görülmüştür.

Açıklanan gerekçelerle kural, İçtüzük'ün 161. maddesinde yer alan “...*Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü* esasında Anayasada düzenlenen idari yapısına aykırı tanımlamalar yapmak...” ibaresi yönünden Anayasa'nın 2., 13., 26., 83. ve 87. maddelerine aykırı bulunmuş ve iptaline karar verilmiştir. Kural, kınama ve Meclisten geçici olarak çıkarma cezalarını gerektiren diğer nedenler yönünden Anayasa'ya aykırı görülmemiştir.

D. Diğer Kurallar

Karar'ın,

1. maddesiyle İçtüzük'ün başlığıyla birlikte değiştirilen 3. maddesinin beşinci fıkrasının ikinci cümlesi,

2. maddesiyle İçtüzük'ün 19. maddesinin değiştirilen beşinci fıkrasının dördüncü cümlesinde yer alan “...*beş...*” ibaresi ile beşinci cümlesinde yer alan “...*üçer...*” ibaresi,

3. maddesiyle İçtüzük'ün 37. maddesinin değiştirilen ikinci fıkrasının beşinci cümlesi,

7. maddesiyle İçtüzük'ün başlığıyla birlikte değiştirilen 58. maddesinin birinci cümlesinde yer alan “...*yazılı...*” ibaresi,

8. maddesiyle İçtüzük'ün değiştirilen 63. maddesinin ikinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “...*üçer...*” ibaresi,

16. maddesiyle İçtüzük'ün 163. maddesinin dördüncü fıkrasından sonra gelmek üzere eklenen fıkranın;

a. “...*Meclisten geçici olarak çıkarma cezasına çarptırılan milletvekilinin bir aylık ödenek ve yolluğunun üçte ikisi...*” ibaresinin İçtüzük'ün 161. maddesinin kalan bölümü yönünden,

b. Kalan bölümü

Anayasa'ya aykırı bulunmayarak iptal talebinin reddine;

7. maddesiyle İçtüzük'ün başlığıyla birlikte değiştirilen 58. maddesinin başlığında yer alan “...*düzeltilme...*” ibaresine ilişkin,

9. maddesiyle İktüzük'ün 73. maddesinin değiştirilen son fıkrasında yer alan "...yazılı..." ibaresinin yer aldığı madde, 9/10/2018 tarihli ve 1200 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi İktüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair Karar'ın 25. maddesiyle yürürlükten kaldırıldığından konusu kalmayan bu ibareye ilişkin,

10. maddesiyle İktüzük'ün 81. maddesinin değiştirilen ikinci fıkrasında yer alan "...bu oylamalar ile maddelerin oylamaları..." ibaresi, 9/10/2018 tarihli ve 1200 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi İktüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair Karar'ın 12. maddesiyle değiştirildiğinden konusu kalmayan bu ibareye ilişkin,

16. maddesiyle İktüzük'ün 163. maddesinin değiştirilen başlığında yer alan "...ve kesinti" ibaresine ilişkin

iptal talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiştir.

14. Türk Ceza Kanunu'nun 188. Maddesindeki İbarenin Anayasa'ya Aykırı Olduğu İtirazının Reddi (E.2017/179, K.2018/106, 8/11/2018)

İtiraz Konusu Kural

İtiraz konusu kuralda uyuşturucuyla ilgili suçların okul, yurt, hastane, kışla veya ibadethane gibi tedavi, eğitim, askerî ve sosyal amaçla toplu bulunan bina ve tesisler ile bunların sınırlarına iki yüz metreden yakın mesafe içindeki umumi veya umuma açık yerlerde işlenmesi hâlinde verilecek cezaların yarı oranında artırılacağı öngörülmüştür.

Başvuru Gerekçesi

İlgili Kanun'da yer alan "... ve sosyal amaçla toplu bulunan bina ve ..." ifadesinin yoruma açık olmasının mahkemelerce farklı değerlendirmelere ve ceza artırımı/artırılmaması sonuçlarına yol açabileceği gerekçesiyle Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

İtiraz konusu kuralda "...amaçla toplu bulunan bina ve..." bölümü, kuralda bu ibareden önce yer alan "...tedavi, eğitim, askerî ... amaçla toplu

bulunulan bina”ları da kapsamakta ve bunlar yönünden de uygulanacak ortak kural niteliği taşımaktadır. Bu nedenle esasa ilişkin inceleme “...ve sosyal...” ibaresi ile sınırlı olarak yapılmıştır.

Anayasa’nın 2. maddesinde yer alan hukuk devletinin temel ilkelerinden biri belirliliktir. Yasal düzenlemeye dayanarak erişilebilir, bilinebilir ve öngörülebilir gibi niteliksel gereklilikleri karşılaması koşuluyla mahkeme içtihatları ve yürütmenin düzenleyici işlemleri ile de hukuki belirlilik sağlanabilir.

Anayasa’da öngörülen “*suçta ve cezada kanunilik ilkesi*” insan hak ve özgürlüklerinin öne çıktığı günümüzde, ceza hukukunun da temel ilkelerinden birini oluşturmaktadır. Kişilerin yasak eylemleri önceden bilmeleri düşüncesine dayanan bu ilkeyle temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması amaçlanmıştır.

Kanun koyucunun, Anayasa ile kendisine verilen uyuşturucuyla mücadelede gerekli tedbirleri alma yükümlülüğü ve ceza siyasetini belirleme yetkisi kapsamında kanuni düzenlemeler yapabileceği kuşkusuzdur. Bu kapsamda kanun koyucu; Anayasa’nın temel ilkelerine bağlı kalmak koşuluyla suçla ilgili hangi hâl ve hareketlerin ağırlaştırıcı ya da hafifletici olacağı konularında da takdir yetkisine sahiptir.

İtiraz konusu kuralla kamu sağlığının korunması amaçlanmıştır. Bu bağlamda takdir yetkisi kapsamında kanun koyucu, sosyal amaçlarla toplu bulunulan bina ve tesisler ile buralara belli uzaklıkta bulunan umumi veya umuma açık yerlerde suçun işlenmesini, söz konusu eylemlerin topluma yayılmasını sağlayan bir etken olarak görerek bunu ağırlaştırıcı bir sebep kabul etmiş ve suçun yaygınlaşmasını önlemeyi amaçlamıştır.

Umumi veya umuma açık yerler kapsamına giren farklı sosyal amaçlarla toplanılacak bina ve tesislerin özellikle ekonomik, kültürel, sosyal ilişkilerin çeşitlilik gösterdiği çağımızda tek tek sayılması ve kanun koyucu tarafından önceden öngörülmesi mümkün değildir. Kanun koyucu sadece tedavi, eğitim, askerî ve sosyal amaçla toplu bulunulan bina ve tesislerin; okul, yurt, hastane, kışla veya ibadethane gibi yerler olabileceğini belirterek bu bina ve tesislere örnekler vermiştir.

Esasa ilişkin incelemenin konusunu oluşturan “...ve sosyal...” ibaresinin soyut bir kavram olması belirsizlik taşıdığı anlamına gelmemektedir. İtiraz

konusu ibareyle ilgili olarak suçun işlendiği yerin, somut olayın özellikleri dikkate alınıp kuralda sayılan örnekler de gözetilerek sosyal amaçla bulunulan bir bina ve tesis olup olmadığı yargı organlarınınca tespit edilecek ve kural bu suretle uygulanacaktır. Dolayısıyla itiraz konusu ibarenin belirlilik ve kanunilik ilkelerine aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

Açıklanan gerekçelerle kural Anayasa'ya aykırı bulunmayarak itirazın reddine karar verilmiştir.

15. Türkiye Maarif Vakfı Kanunu'nun Bazı Kurallarının İptali Talebinin Reddi (E.2016/159, K.2018/108, 6/12/2018)

A. Kanun'un 1. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrasında Yer Alan “...ve yurtlar gibi tesisler...” İbaresini

Dava Konusu Kural

Dava konusu kuralda, Türkiye Maarif Vakfının (Vakıf) amacının yurt dışında insanlığın ortak birikim ve değerlerini esas alarak örgün ve yaygın eğitim hizmetleri vermek ve geliştirmek amacıyla okul öncesi eğitimden üniversite eğitimine kadar tüm eğitim süreçlerinde burslar vermek, okullar, eğitim kurumları ve yurtlar gibi tesisler açmak olduğu belirtilmiştir.

İptal Talebinin Gerekçeleri

Dava dilekçesinde özetle; Tevhidi Tedrisat Kanunu ile tüm eğitim öğretim merkezlerinin Millî Eğitim Bakanlığına bağlandığı, dava konusu kuralla Bakanlığın yetkilerinin bir kısmının Vakfa devredildiği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 10. ve 174. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Vakfın amacının yurt dışında insanlığın ortak birikim ve değerlerini esas alarak örgün ve yaygın eğitim hizmetleri vermek ve geliştirmek olduğu Kanun'un 1. maddesinde belirtilmiştir. Dolayısıyla Vakfın tesis açma yetkisi bu maddede sayılan amaçlarla sınırlıdır.

Öte yandan Vakıf, yurt dışında örgün ve yaygın eğitim hizmetleri vermek amacıyla kurulduğundan bu hizmetleri yerine getirebilmek için açacağı

tesisler faaliyette bulunacağı ülkenin mevzuatına göre farklılık gösterebilir. Dolayısıyla bu tesislerin önceden tek tek sayılmak suretiyle belirlenmesine imkân bulunmamaktadır. Kanun koyucu da bu durumu gözeterek okul, eğitim kurumları ve yurtları örnek göstermek suretiyle genel bir belirleme yapmış ve Vakfa, sayılan kurumlarla bu kurumlara benzer nitelikte tesisler açma yetkisi vermiştir. Dolayısıyla kuralın Vakfa, sınırları belirsiz bir şekilde tesis açma yetkisi tanınması söz konusu değildir.

Vakfın kuruluş amacını gerçekleştirebilmesi amacıyla diğer vakıflardan farklı kurallara tabi tutulmasında eşitlik ilkesine aykırılık bulunmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar vermiştir.

B. Kanun'un 2. Maddesinin (1) Numaralı Fıkrasının (e) Bendinde Yer Alan “Eğitim kurumlarında eğitmenlik, okutmanlık, danışmanlık ve akademisyenlik gibi görevleri üstlenecek kadroları yetiştirmek amacıyla...” İbaresini

Dava Konusu Kural

Dava konusu kuralda Vakfın yurt dışında açacağı eğitim kurumlarında eğitmenlik, okutmanlık, danışmanlık ve akademisyenlik gibi görevleri üstlenecek kadroları yurt içi de dâhil olmak üzere kendi bünyesinde açacağı eğitim programları ile yetiştirebileceği belirtilmiştir.

İptal Talebinin Gerekçeleri

Dava dilekçesinde özetle eğitim kurumlarında eğitmenlik, okutmanlık, danışmanlık ve akademisyenlik gibi görevleri üstlenecek kadroları yetiştirme görevinin üniversitelere ait olduğu, bu görevleri yerine getirecek kimseleri eğitime konusunda Vakfa doğrudan bir yetki verildiği ayrıca düzenlemenin belirsizlikler içerdiği ifade edilerek kuralın Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Kanun koyucu; yasamanın genelliği ilkesinin bir gereği olarak Anayasa'da düzenlenmemiş bir alanı, Anayasa'nın temel ilkeleri ile yasaklayıcı hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla öngörülebilir ve uygulanabilir şekilde kanunla düzenleyebilir.

Bu bağlamda Vakfın yurt dışındaki eğitim kurumlarında görev alacak eğitimcilerinin yetiştirilmesi, çalışma koşulları ile bu kişilerin kullanacağı unvanlara ilişkin hususları belirleme yetkisi kanun koyucuya aittir.

Vakfın yurt dışında açacağı eğitim kurumlarında görev yapmak üzere danışman unvanlı kadrolar oluşturulması ve danışmanların yetiştirilmesine yönelik eğitim programları düzenlenmesi konusunda Vakfa yetki verilmesi de kanun koyucunun takdir yetkisi kapsamında kalmaktadır.

Vakfın yurt dışında açacağı ilk, orta ve yükseköğretim kurumları ile yaygın eğitim amacıyla açacağı kurslarda görev yapacak kadroları yetiştirmek amacıyla yurt içinde açacağı eğitim kurumlarının da gerek millî eğitim mevzuatına gerekse de yükseköğretim kurumlarını düzenleyen mevzuat hükümlerine tabi olacağı açıktır. Bu itibarla Vakfa, eğitim kurumlarında görev yapacak kadroları yetiştirmek amacıyla sınırları belirsiz bir yetki verildiği söylenemez.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar vermiştir.

C. Kanun'un 2. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrasının Birinci Cümlesinde Yer Alan "...yapabileceği gibi tüzel veya gerçek kişilerle ortak olarak da..." İbaresini İle Üçüncü Cümlesinde Yer Alan "...veya şirketler devralarak..." İbaresini

Dava Konusu Kural

Dava konusu kurallarda Vakfın Kanun'da sayılan faaliyetleri tüzel veya gerçek kişilerle ortak olarak yapabileceği gibi ihtiyaç hâlinde bütün faaliyetleri, şirketler devralarak bu şirketler üzerinden de gerçekleştirebileceği belirtilmiştir.

İptal Taleplerinin Gerekçesi

Dava dilekçesinde özetle kurallarda somut bir kriter öngörülmezsizin Vakfa gerçek ve tüzel kişilerle ortaklık kurma veya şirket devralma yetkisi tanındığı, bu durumun kamu yararına aykırı olduğu ve Vakıf yöneticilerine kişisel menfaatleri doğrultusunda kamu kaynaklarının gerçek ve tüzel kişilere kullandırma keyfiyeti vereceği belirtilerek kuralların Anayasa'nın 2. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Vakıfların şirket kurmalarına veya bir şirkete ortak olmalarına herhangi bir hukuki engel bulunmamaktadır.

Vakıf, yurt dışında örgün ve yaygın eğitim hizmetleri vermek ve geliştirmek amacıyla kurulduğundan ilgili ülkelerin mevzuatına uygun şekilde faaliyette bulunması zorunludur. Faaliyette bulunacağı ülkelerin mevzuatı ise birbirinden farklılık gösterebilir. Bazı ülkeler Vakfın doğrudan faaliyette bulunmasına izin verebileceği gibi yerel bir eğitim kurumuyla ya da yerel bir şirketle ortaklaşa faaliyette bulunmasını da öngörebilir. Dava konusu kuralların da Vakfın amaçlarını gerçekleştirmesine yönelik olarak gerektiğinde gerçek ve tüzel kişilerle veya şirket devralmak suretiyle faaliyette bulunmasına imkân tanımak amacıyla düzenlendiği anlaşılmaktadır. Bu yönüyle kurallarda kamu yararına aykırı bir husus bulunmamaktadır.

Kanun'da Vakfın hangi amaçlarla kurulduğu ve amaçlarını gerçekleştirebilmek için hangi faaliyetlerde bulunacağı açık bir şekilde ifade edilmiştir. Bu amaç ve faaliyetler dışında Vakfın ortaklık kurma veya şirket devralma suretiyle faaliyette bulunmasına imkân verilmemiştir. Bu itibarla dava konusu kurallarla Vakfa ortaklık kurma veya şirket devralma konusunda sınırları belirsiz yetki verilmesi söz konusu değildir.

Vakfın kuruluş amaçlarına uygun şekilde faaliyette bulunup bulunmadığı hem Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün hem de Denetim Kurulunun denetimine tabidir. Dolayısıyla dava konusu kuralların vakıf yöneticilerinin kişisel menfaatleri doğrultusunda kamu kaynaklarının gerçek ve tüzel kişilere kullanılmasına sebebiyet vermesi söz konusu değildir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar vermiştir.

D. Kanun'un Geçici 1. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrası

Dava Konusu Kural

Dava konusu kuralda, kuruluş işlemlerinde kullanılmak ve kalanı kuruluş tamamlandıktan sonra Vakfa devredilmek üzere Millî Eğitim Bakanlığı bütçesinden Vakfa bir milyon Türk lirasının aktarılması öngörülmüştür.

İptal Talebinin Gerekçesi

Dava dilekçesinde özetle; kuralda Millî Eğitim Bakanlığı bütçesinden Vakfa aktarılabak kaynağın miktarının belirlenmesinde hiçbir ölçütün dikkate alınmadığı, kaynak aktarımı konusunda kanun koyucunun takdir yetkisini keyfî şekilde kullandığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2. ve 10. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'ya ve hukukun genel ilkelerine aykırı olmamak kaydıyla kamu yararı gözetilerek merkezî yönetim bütçesi kapsamındaki idarelerin bütçelerinden dernek, vakıf, birlik, kurum, kuruluş, sandık ve benzeri teşekküllere yardım yapılmasına yönelik düzenleme yapma konusunda kanun koyucunun takdir yetkisi bulunmaktadır.

Vakıf; yurt dışında insanlığın ortak birikim ve değerlerini esas alarak örgün ve yaygın eğitim hizmetlerinde bulunmak, tüm eğitim süreçlerinde burslar vermek, okullar, eğitim kurumları ve yurtlar gibi tesisler açmak, eğitmenler yetiştirmek, bilimsel araştırma ve yayınlar yapmak gibi amaçlarla kurulmuştur. Vakfın belirtilen amaçları gerçekleştirmek üzere bir an önce kuruluş işlemlerini tamamlaması ve faaliyete başlaması amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı bütçesinden bir milyon Türk lirasının Vakfa aktarıldığı anlaşılmaktadır. Bu yönüyle kuralın kamu yararına aykırı olduğu söylenemez. Vakfa aktarılması öngörülen kamu kaynağının miktarının makul ve ölçülü olup olmadığı ise yerindeliğe ilişkin olup anayasallık denetimi kapsamı dışında kalmaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı bütçesinden Vakfa aktarılması öngörülen ödeneğin amacına uygun şekilde kullanılıp kullanılmadığı ise Vakıflar Genel Müdürlüğünün ve Vakıf bünyesinde oluşturulan Denetim Kurulunun denetimine tabidir. Dolayısıyla Vakfa aktarılan kamu kaynağının amacına uygun şekilde kullanılıp kullanılmadığının denetimsiz kalması söz konusu değildir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle kuralın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin reddine karar vermiştir.

16.Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun Bazı Kurallarının İptali Talebinin Reddi

(E.2017/180, K.2018/108, 6/12/2018)

İptal Talebinin Gerekçeleri

Dava dilekçesinde özetle; İslam dinine ait dinî hizmetleri yürütmekle görevli olan müftülüklere evlendirme memurluğu yetkisi verilmesinin devletin tüm inanç grupları karşısında tarafsız olmasını gerektiren laiklik ilkesine aykırı olduğu, toplumdaki diğer inanç gruplarına böyle bir imkân tanınmamasının din ve vicdan özgürlüğü bakımından ayrımcılık oluşturduğu, müftülüklere özel kanununda gösterilmeyen bir görev verildiği belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Dava Konusu Kural

Dava konusu kuralda, İçişleri Bakanlığının, il ve ilçe müftülüklerine evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verebileceği belirtilmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Farklı dinî inançlara sahip olanlar ile herhangi bir dinî inanca sahip olmayanlar laik devletin koruması altındadır. Laik devlet, dinler karşısında tarafsız olmakla birlikte toplumun dinî ihtiyaçlarının karşılanması konusunda kayıtsız değildir. Devlet, din ve vicdan özgürlüğünün gerçekleştirileceği ortamı hazırlamak için gerekli önlemleri almak zorundadır. Nitekim Anayasa'da, resmî bir dine yer verilmemekle birlikte genel idare içinde bir kamu kuruluşu olarak Diyanet İşleri Başkanlığının kurulması öngörülmüştür.

Anayasa'nın 136. maddesinde, Diyanet İşleri Başkanlığının laiklik ilkesi doğrultusunda bütün siyasi görüş ve düşüncülerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek özel kanununda gösterilen görevleri yerine getireceği hüküm altına alınmıştır. Dava konusu kuralla evlendirme memurluğu yetkisi verilen il ve ilçe müftülükleri ise Başkanlığın taşra teşkilatını oluşturmaktadır. Kuralın genel gerekçesinde, vatandaşların evlendirme işlemlerini kolaylaştırmak, daha hızlı bir şekilde hizmet almalarını sağlamak amacıyla il ve ilçe müftülüklerine de evlendirme memurluğu yetkisinin verildiği ifade edilmiştir.

Evlenmenin maddi ve şekli şartları ile evlilik işlemlerinde uyulması gereken usul ve esaslar Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenmiştir. Dolayısıyla kişiler bakımından hukuki sonuç doğuran resmî evlilik işlemleri Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre gerçekleştirilmektedir.

Dava konusu kuralla müftülükler verilen evlendirme memurluğu yetkisi, resmî evlilik işlemlerinin gerçekleştirilmesine yöneliktir. Müftülük görevlileri resmî evlilik işlemlerini Türk Medenî Kanunu'nda belirlenen usul ve esaslara göre gerçekleştirmekle yükümlüdür. Anayasal bir kurum olan Diyanet İşleri Başkanlığının taşra teşkilatı olan il ve ilçe müftülüklerine evlendirme memurluğu yetkisi verilmesinin kişiler bakımından hukuki sonuçlar doğuran resmî evlilik işlemlerine dinî bir nitelik kazandırması söz konusu değildir. Bu itibarla kuralda Anayasa'nın 24. maddesine aykırı bir husus bulunmamaktadır.

Öte yandan Türk Medenî Kanunu'nun 143. maddesinin ikinci fıkrasında, resmî evlilik işlemlerinin gerçekleştirilmesi şartıyla bireylerin evlenmenin dinî törenini yapmaları güvence altına alınmıştır. Anılan fıkarda özellikle dinî tören terimine yer verilerek sadece belli bir inanç grubuna değil farklı inanç gruplarına mensup bireylere de bu Kanun hükümlerine göre evlilik işlemleri tamamlandıktan sonra kendi dinî inançlarına göre tören düzenleme imkânı tanınmıştır.

Dava konusu kuralla İslam dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek amacıyla faaliyette bulunan Diyanet İşleri Başkanlığının taşra teşkilatı olan müftülükler evlendirme memurluğu yetkisi verilerek toplumun büyük çoğunluğunu oluşturan İslam dinine mensup bireylerin resmî evlilik işlemleri gerçekleştikten sonra aynı ortamda evlenmenin dinî törenini de yaptırmalarına imkân tanındığı görülmektedir. Böylece evlendirme memurluğu yetkisi verilen müftülük görevlileri, Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre resmî evlilik işlemlerini gerçekleştirdikten sonra tarafların talebine göre aynı ortamda evlenmenin dinî törenine de iştirak edebilecektir. Bu yönüyle kuralın İslam dinine mensup bireylerin din ve vicdan özgürlüğü kapsamında olan evlenmenin dinî töreninin yapılmasını kolaylaştırmaya yönelik bir düzenleme olduğu anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan 5490 sayılı Kanun'da, evlendirme işlemlerini gerçekleştirecek evlendirme memurunun belirlenmesi bakımından bireylere seçenek tanınmakta olup evlilik işlemlerinin sadece müftülüklerde yapılması gibi bir

zorunluluk bulunmamaktadır. Dolayısıyla kural, İslam dini dışındaki inanç sahiplerinin veya İslam dini inancına sahip olmakla birlikte müftülüklerde evlilik işlemlerini yaptırmak istemeyenler yönünden zorlayıcı bir hüküm içermemektedir.

Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre resmî evlilik işlemleri herhangi bir dinî unsur veya ritüel barındırmadığından kişilerin evlilik işlemlerinin herhangi bir aşamasında dinî inanç ve kanaatlerini açıklamalarını gerektiren bir durum da bulunmamaktadır. Evlendirme memurlarının evlilik talebiyle başvuruda bulunan çiftlerin inançlarını sorgulama yetkisi yoktur. Bu itibarla kuralın bireylerin dinî inanç ve kanaatlerini açıklama yönünde bir baskı oluşturduğu da söylenemez.

Toplumu oluşturan bireylerin din ve vicdan özgürlüğü alanındaki yaygın ve müşterek ihtiyaçlarının karşılanmasını kolaylaştıran tedbir ve uygulamalar eşitlik ilkesine de aykırı olarak görülemez.

Dava konusu kural İslam dini dışındaki inanç sahipleri aleyhine bir düzenleme getirmemektedir. Kanun'da evlilik işlemlerini gerçekleştirecek evlendirme memuru konusunda bireylere seçenek tanınmakta olup gayrimüslim azınlıklar da dâhil olmak üzere toplumdaki herhangi bir inanç grubu yönünden evlilik işlemlerinin müftülüklerde yaptırılması gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır.

Kuralla müftülüklere verilen evlendirme memurluğu yetkisi, Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre gerçekleştirilen resmî evlilik işlemlerine yönelik olup medeni nikâh esaslarında herhangi bir değişiklik öngörülmemektedir. Evliliğin hukuki sonuç doğurabilmesi için Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre resmî evlilik işlemlerinin gerçekleştirilmesi zorunlu olup bu konuda herhangi bir dinî gruba ayrıcalık tanınmamıştır.

Açıklanan gerekçelerle kural Anayasa'ya aykırı bulunmayarak iptal talebinin reddine karar verilmiştir

17. Bir Siyasi Partinin Bazı İl ve İlçe Teşkilatlarının Hukuki Varlıklarının Sona Erdiğinin Tespiti Talebinin Görevsizlik Nedeniyle Reddi

(E.2018/13 Değişik İşler, K.2018/13, 27/12/2018)

Talebin Gerekçesi

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından, genel kurul toplantılarını süresinde yapmadıkları gerekçesiyle Engelsiz Türkiye Partisinin bazı il ve ilçe teşkilatlarının kendiliğinden dağılma hâllerinin ve buna bağlı olarak hukuki varlıklarının sona erdiğinin tespitine karar verilmesi talep edilmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa Mahkemesinin siyasi partilerin dağılma hâlini tespiti ile ilgili görevi, genel merkez, il ve ilçe teşkilatlarının tamamını kapsayan siyasi parti tüzel kişiliğine yönelik olup siyasi partilerin il ve ilçe teşkilatlarının dağılma hâllerinin tespiti görevi bulunmamaktadır.

Nitekim Anayasa Mahkemesi, daha önce siyasi partilerin dağılma durumunun tespiti talebiyle yapılan başvurularda yalnızca ilgili partilerin genel merkezlerinin veya il ve ilçe teşkilatlarının değil bu teşkilatların tamamını kapsayan siyasi parti tüzel kişiliğinin dağılma durumunun tespitine yönelik kararlar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Engelsiz Türkiye Partisinin bazı il ve ilçe teşkilatlarının kendiliğinden dağılma hâllerinin ve buna bağlı olarak hukuki varlıklarının sona erdiğinin tespitine yönelik başvurunun görevsizlik nedeniyle reddine karar vermiştir.

18. Orman Kadastro Komisyonunca Yapılan İlanın Tebliğ Hükmünde Olduğu ve On Yıl Geçtikten Sonra Dava Açılamayacağına Dair Orman Kanunu'nun İlgili Kurallarının Anayasa'ya Aykırı Olduğuna İlişkin İtirazın Reddi

(E. 2018/33, K. 2018/113, 20/12/2018)

İtiraz Konusu Kural

Dava konusu kuralda, askı suretiyle yapılan ilanın ilgililere şahsen yapılan tebliğ hükmünde olduğu, dava açılmayan kararlara ilişkin tutanak ve

haritaların kesinleşeceği ve orman kadastro komisyonlarınca düzenlenen tutanak ve haritaların kesinleştiği tarihten itibaren on yıl geçtikten sonra, kadastrodan önceki hukuki sebeplere dayanarak itiraz olunamayacağı ve dava açılmayacağı hüküm altına alınmaktadır.

Başvuru Gerekçesi

Başvuru kararında, orman kadastro komisyonu tarafından yapılan orman sınırı tespitlerinden maliklerin haberdar olmadıkları, bu nedenle anılan tespitlere itiraz edemedikleri ve orman kadastro tutanağının kesinleştiği, kesinleşen tutanaklara ilişkin on yıllık süre geçtikten sonra dava açılmadığı belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

İtiraz konusu kuralların mülkiyet hakkı ve hak arama hürriyetine yönelik bir sınırlama getirdiği açıktır. Ancak kuralların kadastro tespitlerine karşı dava açma hakkını tamamen ortadan kaldırmayıp tebligat usulü ve dava açma süresi bakımından bazı sınırlamalar öngördüğü dikkate alındığında kurallarla mahkemeye erişim hakkının ve mülkiyet hakkının özüne dokunulmadığı anlaşılmaktadır. Bu nedenle değerlendirilmesi gereken husus söz konusu sınırlamanın ölçülülük ilkesine uygun olup olmadığıdır.

Orman kadastro komisyonlarınca alınan kararlara ilişkin tutanak ve haritaların askı suretiyle ilan edilmesi ve askı tarihinden itibaren otuz gün içinde dava açılmaması hâlinde bu tutanak ve haritaların kesinleşmesi ile gerek orman gerekse diğer taşınmazların sınırları belirlenmiş olacaktır. Yapılan kadastro tespitlerinin ilgililere tebliğinin ilan suretiyle yapılmasının kadastro yapılan yerdeki tüm taşınmazların mülkiyetine ilişkin belirsizlikleri sona erdirmeye amacıyla öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Orman kadastrounun pek çok parseli ilgilendirdiği ve bazı hâllerde tapu kaydının bulunmadığı yerlerde yapıldığı da dikkate alındığında ilan tebligat usulünün benimsenmesinin anılan amaca ulaşma yönünden elverişli ve gerekli bir araç olmadığı söylenemez.

Öte yandan orman kadastro komisyonunca alınan kararlara ilişkin tutanak ve haritaların askı suretiyle ilan tarihinden itibaren bu tutanak ve haritalara karşı kadastro mahkemelerinde açılacak davalar için otuz günlük süre öngörülmüş ise de bu durum söz konusu süre geçtikten sonra ilgililerin dava açamamaları sonucunu doğurmamaktadır.

İlgililer orman kadastro komisyonlarınca düzenlenen tutanak ve haritaların kesinleştiği tarihten itibaren on yıl içinde genel yetkili mahkemelerde dava haklarını kullanabileceklerdir. Söz konusu sürelerin kişilerin dava haklarını kullanabilmeleri açısından kısa ve yetersiz olduğu söylenemez. Taşınmaz mülkiyetine ilişkin hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması biçimindeki kamu düzenine dair genel yarar ile taşınmazlarından uzun süre haberdar olmayan kişilerin bireysel yararının dengelenmesi açısından da anılan hak taleplerinin on yıllık hak düşürücü süreye bağlanmasının gereksiz olduğu veya anılan sürenin yetersiz olduğu ileri sürülemez.

Bu çerçevede taşınmaz mülkiyetine ilişkin hukuki belirliliğin sağlanması böylece hukuki güvenlik ve istikrarın tesis edilmesi amacıyla öngörülen itiraz konusu kuralların, anılan amaçlara ulaşma yönünde gerekli ve elverişli olmadığı değerlendirilemeyeceği açıktır. Söz konusu kurallarda bireyin hakları ile kamu yararı arasındaki makul dengenin gözetildiği, dolayısıyla kuralların mülkiyet hakkı ve hak arama hürriyeti yönünden ölçüsüz bir sınırlama niteliği taşımadığı ve hukuk devleti ilkesini ihlal eden bir yönünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Açıklanan gerekçelerle söz konusu kurallar Anayasa'ya aykırı bulunmayarak itirazın reddine karar verilmiştir.

19. İlk Defa İstinaf Mahkemesi Tarafından Verilen İki Yıla Kadar Hapis Cezalarının Temyiz Edilemeyeceğini Düzenleyen Kuralın İptali (E.2018/71, K.2018/118, 27/12/2018)

İtiraz Konusu Kural

İtiraz konusu kuralda, ilk derece mahkemelerinin görevine giren ve kanunda üst sınırı iki yıla kadar hapis cezasını gerektiren suçlar ve bunlara bağlı adli para cezalarına ilişkin her türlü bölge adliye mahkemesi kararlarının temyiz edilemeyeceği öngörülmüştür.

Başvuru Gerekçesi

Başvuru kararında özetle; ilk derece mahkemesince verilen beraat kararına karşı istinaf kanun yoluna başvurulması üzerine bölge adliye mahkemesi ceza dairesince mahkûmiyet kararı verilmesi hâlinde temyiz yolunun kapalı olmasının ilk defa verilen mahkûmiyet kararına karşı kanun yoluna

başvurulamaması sonucuna yol açtığı belirtilerek kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama hürriyeti, hakların korunmasını amaç edinen vazgeçilmez meşru yolların başında gelmektedir. Hak arama hürriyeti, hükmün denetlenmesini talep etme hakkını da güvenceye bağlamaktadır. Bu hak, kişinin aleyhine verilen bir hükmün başka bir yargı mercii tarafından gözden geçirilmesini ve denetlenmesini talep edebilmeyi teminat altına almaktadır.

Hükmün denetlenmesinin sadece hukuk kurallarının doğru uygulanıp uygulanmadığı hususuyla mı sınırlı olacağı yoksa bunun yanında maddi olguların değerlendirilmesini de mi kapsayacağı hususu kanun koyucunun takdir yetkisindedir. Bu bağlamda mahkeme hükmünün denetiminin maddi olguların değerlendirilmesini de kapsamı gerektiğine dair bir anayasal zorunluluk bulunmamaktadır. Denetimi yapacak yargı merciinin hukuk kurallarının doğru uygulanıp uygulanmadığına yönelik bir denetim yapma yetkisi ile donatılması, hükmün denetlenmesini talep etme hakkının sağlanmasına ilişkin anayasal yükümlülüğün yerine getirilmesi bakımından yeterli görülebilir.

Hükmün denetlenmesini talep etme hakkı kanun koyucu tarafından bazı sınırlamalara tabi tutulabilir. Ancak bu sınırlandırmaların Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ölçütlere uygun olarak yapılması gerekir.

Öte yandan hükmün denetlenmesini talep etme hakkının ceza hukuku alanındaki kapsam ve sınırıyla diğer alanlardaki kapsam ve sınırının aynı olmayacağının da belirtilmesi gerekir. Bu yönüyle anılan hak, bireyin temel hak ve özgürlüklerine daha ağır müdahalelerin söz konusu olduğu ceza hukuku alanında daha geniş bir uygulama alanı bulurken diğer alanlarda daha esnek uygulanabilecektir.

Kanun'un (2) numaralı fıkrasının itiraz konusu kuralı içeren (d) bendine göre, ilk derece mahkemelerinin görevine giren ve kanunda üst sınırı iki yıla kadar (iki yıl dâhil) hapis cezasını gerektiren suçlar ve bunlara bağlı adli para cezalarına ilişkin her türlü bölge adliye mahkemesi kararlarına karşı temyiz yoluna başvurulamaz. Kuralda yer alan "*her türlü bölge adliye mahkemesi kararları*" ifadesi, kararın niteliği bakımından herhangi bir

ayırım yapılmadığını göstermektedir. Dolayısıyla ilk derece mahkemesinin mahkûmiyet kararı üzerine verilen onama kararına karşı temyiz yoluna başvurulması imkânı ortadan kaldırdığı gibi beraat kararı üzerine verilen onama veya mahkûmiyet kararları da temyiz yolunun kapsamı dışında tutulmuştur.

İlk derece mahkemelerinin kanunda üst sınırı iki yıla kadar hapis cezasını gerektiren suçlar ve bunlara bağlı adli para cezalarına ilişkin mahkûmiyet kararlarına karşı istinaf yoluna başvurulması üzerine bölge adliye mahkemesinin yapacağı istinaf incelemesiyle hükmün denetlenmesini talep etme hakkına güvence sağlanmaktadır. Zira bu durumda kişi, ilk derece mahkemesince aleyhine verilen hükmü bir üst mahkemeye denetletmiş olmaktadır. Bu durumda sanığa, bu hükme karşı temyiz yoluna başvurma hakkı tanınmaması hükmün denetlenmesini talep etme hakkına sınırlama teşkil etmez.

İlk derece mahkemesinin verdiği beraat kararına karşı istinaf yoluna müracaat edilmesi üzerine bölge adliye mahkemesince sanık hakkında mahkûmiyet kararı verilmesi durumu ise farklıdır. Bu durumda ilk derece mahkemesince verilmiş herhangi bir mahkûmiyet hükmü söz konusu değildir.

Henüz aleyhe bir hükmün bulunmadığı bir aşamada hükmün denetlenmesini talep hakkına ilişkin güvenceler devreye girmez. Bu hakkın sağladığı güvenceler ancak ilk kez aleyhe hüküm kurulduğu anda işlerlik kazanır. Dolayısıyla beraat kararının bölge adliye mahkemesince bozularak sanık hakkında ilk kez mahkûmiyet kararı verilen durumlarda bu hükmün başka bir mahkeme tarafından denetlenmesini talep etme hakkı doğar. Bu durumda sanık hakkında ilk kez verilen mahkûmiyet kararına karşı temyiz yolunun kapalı olmasının hükmün denetlenmesini talep etme hakkını sınırladığı açıktır.

Elbette Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hükmün denetlenmesini talep hakkı hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak değildir. Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevler nedeniyle bu hakka sınırlamalar getirilebilir. Ancak hükmün denetlenmesini talep etme hakkına sınırlama getiren kanuni düzenlemelerin hakkın özünü zedelememesi, Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun ve ölçülü olması gerekir.

İtiraz konusu kural uyarınca bölge adliye mahkemelerinin ilk derece mahkemelerinin görevine giren ve kanunda üst sınırı iki yıla kadar (iki yıl dâhil) hapis cezasını gerektiren suçlar ve bunlara bağlı adli para cezalarına ilişkin hükümlerine karşı temyiz yolunun kapatılmasının amacının yargılamanın makul süre içinde tamamlanması ve usul ekonomisinin sağlanması olduğu anlaşılmaktadır.

Kişinin özgürlüğünün sınırlandırılması sonucunu doğuran hükümlerin denetime tabi tutulmasının önemi açıktır. Kaldı ki bu kapsamdaki bazı mahkûmiyet hükümleri, kamu görevlisi olmak dâhil, kişi bakımından belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma sonucunu doğurabilecek niteliktedir. Hafif nitelikteki suçlara ilişkin mahkûmiyetlerin kesin olması, hükmün denetlenmesini talep etme hakkına yönelik orantılı bir sınırlama olarak nitelendirilebilir. Ancak hürriyeti bağlayıcı ceza yaptırımını içeren suçların hafif nitelikte olduğu söylenemez.

Yargılamanın makul bir sürede sonuçlandırılması ve usul ekonomisinin sağlanması amacıyla da olsa hapis cezasına ilişkin mahkûmiyet hükümlerinin denetime tabi kılınmamasının sanığa aşırı bir külfet yükleyeceği açıktır. Hürriyeti bağlayıcı cezaya ilişkin mahkûmiyet hükmünün denetlenmesiyle elde edilecek bireysel yarar, makul sürede yargılanma hakkı ve usul ekonomisi ilkesine feda edilemez.

Bu itibarla bölge adliye mahkemesince ilk defa verilen ve hürriyeti bağlayıcı ceza içeren mahkûmiyet hükümlerine karşı denetim imkânının bulunmamasının hükmün denetlenmesini talep etme hakkına yönelik orantısız bir sınırlama getirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

İtiraz konusu kuralda bölge adliye mahkemesinin sadece hükmün denetlenmesini talep etme hakkını sınırlamayan ilk derece mahkemesinin beraat kararının onanmasına ilişkin kararlarına değil, ilk derece mahkemesinin beraat kararının bozularak ilk defa verilen mahkûmiyete ilişkin kararlarına karşı da temyiz yolu kapatılmıştır.

Bu durumda ilk derece mahkemesinin mahkûmiyet hükmünün onanmasına ilişkin kararlar ile beraat kararının bozulması üzerine ilk defa verilen mahkûmiyete ilişkin kararlar arasında ayırım yapılmaksızın bölge adliye mahkemesinin kanunda üst sınırı iki yıla kadar (iki yıl dâhil) hapis cezasını gerektiren suçlar ve bunlara bağlı adli para cezalarına ilişkin her türlü

kararına karşı temyiz yolunun kapalı olmasını öngören kuralın bütünüyle iptali gerekir.

Açıklanan gerekçelerle kural Anayasa'nın 36. maddesine aykırı bulunmuş ve iptal edilmiştir.

II. 2018 YILINDA BİREYSEL BAŞVURULARDA ÖNE ÇIKAN KARARLAR

A. YAŞAM HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

1. Yıkılarak Bir Çocuğun Ölümüne Neden Olan Kamu Binasının Oluşturduğu Tehlikelere Karşı Gerekli Önlemlerin Alınmamasının Yaşam Hakkını İhlal Ettiğine İlişkin Karar
(*Bedrettin Yalçın ve Diğerleri*, B. No: 2014/16380, 9/1/2018)

Olaylar

Muş'un Varto ilçesi Hüseyinoğlu köyünde ikamet etmekte olan ve olay tarihinde dokuz yaşında olan başvuruçular yakını E.Y. arkadaşlarıyla birlikte köye yaklaşık beş yüz metre mesafede bulunan tek katlı betonarme metruk binanın içine yanında bir eşekle girmiştir. Bağlamaya çalıştığı hayvanın duvara çarpması sonucu bina çökmüş, çöken kolonlardan birinin altında kalan E.Y. hayatını kaybetmiştir.

Yapımından itibaren farklı kamu kurum ve kuruluşları tarafından binanın kullanılmayarak atıl vaziyette bekletildiği anlaşılmaktadır.

Varto Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından kazaya ilişkin soruşturma başlatılmıştır. Soruşturma kapsamında müşteki ve tanık beyanları alınmış, ölü muayene tutanağı ve otopsi tutanağı düzenlenmiş, keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılmıştır.

Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından; bilirkişi raporlarına göre binaya büyükbaş hayvanla girerek binanın yıkılmasına sebep olan müteveffa E.Y.nin kendi kusuruyla ölümüne sebep olduğu, müteveffanın ve binayı tahrip eden şahısların eylemlerinin olay ile PTT görevlileri ve yapı müteahhidinin cezai sorumluluğu arasındaki illiyet bağıni kestiği, başkaca kusur yüklenebilecek kimse bulunmadığı gerekçeleriyle kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Öte yandan müteveffanın bakım ve gözetim yükümlülüğünü yerine getirmediği iddiası yönünden anne hakkında kamu davası açılmasına yer olmadığı sonucuna varılmıştır.

Başvuruçuların kovuşturmaya yer olmadığına dair karara karşı yaptıkları itiraz, Muş Sulh Ceza Hâkimliğince reddedilmiştir.

Başvurucuların ayrıca binanın kaza tarihinde maliki olan TRT aleyhine açtıkları tazminat davası reddedilmiştir.

Yargıtay 3. Hukuk Dairesince ceza sorumluluğu ile tazminat sorumluluğunun farklı esaslara tabi olduğu, tarafların sorumluluklarını ve kusur oranlarını ayrı ayrı gösterecek şekilde Yargıtay denetimine uygun bir bilirkişi raporu alınarak hüküm kurulması gerektiği gerekçesiyle anılan karar bozulmuştur.

Bozma kararı sonrası yargılama sürecinin devam ettiği anlaşılmaktadır.

İddialar

Başvurucular; binanın yıkılmasında kusur ve ihmalleri bulunan şüpheliler hakkında yürütülen soruşturmanın sonuçsuz kalması nedeniyle yaşama hakkı, adil yargılanma hakkı ile etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir. Başvurucular ayrıca ölüm olayında sorumluluğu bulunanların tespit edilerek cezalandırılmamış olmaları nedeniyle kendilerine yönelik olarak da kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa Mahkemesi bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşama hakkı, Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete negatif yükümlülükler yanında pozitif yükümlülükler de yükler.

Pozitif yükümlülükler kapsamında devletin yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşama hakkını kamu görevlilerinin, diğer bireylerin ve hatta kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma ödevi vardır. Devlet, öncelikle yaşama hakkına yönelen tehdit ve risklere karşı caydırıcı ve koruyucu yasal düzenlemeler yapmalı; bununla da yetinmeyerek gerekli idari tedbirleri almalıdır. Bu ödev ayrıca bireyin yaşamını her türlü tehlike, tehdit ve şiddetten koruma yükümlülüğünü de içerir.

Devletin yaşama hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin ayrıca usule ilişkin bir yönü de bulunmaktadır. Bu yükümlülük doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını

sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütülmesini gerektirmektedir. Anılan yükümlülük olayın niteliğine bağlı olarak cezai, hukuki ve idari nitelikte soruşturmalarla yerine getirilebilir.

Kasıtlı olmayan fiiller nedeniyle meydana gelen ölüm olaylarına ilişkin soruşturma yükümlülüğü her olayda mutlaka ceza davası açılmasını gerektirmez. Bununla birlikte kasıtlı olmayan fiiller nedeniyle meydana gelen ölüm olaylarında kamu makamlarının muhakeme hatası, dikkatsizliği aşan bir kusuru olduğu veya olası sonuçların farkında olmalarına rağmen söz konusu makamların kendilerine verilen yetkiler kapsamında tehlikeli bir faaliyet nedeniyle oluşan riskleri bertaraf etmek için gerekli ve yeterli önlemleri almadığı durumlarda -ilgililer diğer hukuk yollarına başvurmuş olsalar dahi- kişilerin hayatının tehlikeye girmesine neden olanlar hakkında bir ceza soruşturması yürütülmesi gerekir.

Başvuruya konu olayda yıkılan bina kamuya aittir. Kamu makamlarının söz konusu binayı teknik gerekliliklere uygun ve güvenli şekilde inşa etme yükümlülüğü bulunmaktadır. Sonraki süreçte ise kamu idarelerinin kendilerine ait binaların her türlü bakım ve onarımını yapma, kişilerin yaşamı ve vücut bütünlüklerinin korunması noktasında risk oluşturup oluşturmadığını değerlendirme ve tehlike arz eden binaları gerekirse yıkmaya yükümlülüğü bulunmaktadır.

Somut olayda bir kamu kurumu tarafından yaptırıldığı sırada inşaat tekniklerine aykırı olarak inşa edilmiş verici binasının daha sonraki süreçte kullanılmaması nedeniyle bakım ve onarım faaliyeti de gerçekleştirilmeden harabe şeklinde bırakıldığı, anılan binanın bölgede yaşayanların yaşamına yönelik kamu makamları tarafından öngörüleebilecek gerçek ve yakın bir tehlike oluşturduğu, kamu makamlarının bu tehlikeyi önleyebilmek için makul ölçüler çerçevesinde kendilerinden beklenebilecek herhangi bir tedbiri almadıkları anlaşılmaktadır.

İnşaat tekniklerine aykırı olarak inşa edilen ve bu tarihten itibaren bireylerin fiziksel bütünlüklerine ciddi tehlike oluşturduğu anlaşılan binanın bundan sonraki süreçte de her an yıkılabilecek zayıflıkta olduğunun ilgili kamu makamları tarafından bilinmesi gereken bir durum olması karşısında ölüm olayının basit bir muhakeme hatası ya da dikkatsizlik sonucu meydana geldiğinin söylenmesi bu aşamada mümkün gözükmemektedir.

Yıkılan binanın bulunduğu bölgede yaşayan özellikle küçükler gibi yetişkinlerin sahip olduğu muhakeme yeteneğine sahip olmayan savunmasız kişilerin yaşamının açıkça tehlikeye atılmasına ilişkin sorumlulukları bulunanlar hakkında yalnızca tazminata hükmedilmesinin devletin bu tür bir olaya ilişkin etkili yargısal koruma sağlaması yükümlülüğü bakımından yeterli olmayacağı, devletin bu olaya göstereceği yargısal tepkinin benzer olayların yaşanmaması bakımından da önem taşıdığı değerlendirilmektedir. Bu durumda tazminat davasının başvuru yollarının tüketilmesinin etkili yargısal koruma sağlama gereklilikleri yönünden somut başvuruya etkisi olmadığı sonucuna varılmıştır.

Açıklanan nedenlerle Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşama hakkının ihlal edildiğine; yalnızca ihlal tespitiyle ve yargılamanın yenilenmesi ile giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara müştereken net 40.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

2. Kolluk Görevlisinin Silahlı Güç Kullanması Olayıyla İlgili Etkili Bir Ceza Soruşturması Yürütülmemesi Nedeniyle Yaşam Hakkının İhlal Edilmesi

(Cembeli Erdem, B. No: 2014/19077, 18/4/2018)

Olaylar

Diyarbakır'da ikamet eden işitme engelli başvuru olay tarihinde evine doğru gitmekteyken bir kalabalıkla karşılaşmış, o anda sırtında acı hissederek yere düşmüştür.

Olay yeri inceleme raporunda, başvurunun vücudundan bir mermi çekirdeği çıkarıldığı ve üniversite hastanesince teslim alındığı bilgisi yer almıştır.

Emniyet Müdürlüğü, olay günü silahlı bir terör örgütünün saldırı hazırlığı içinde olduğunun öğrenildiğini ve görevliler ile teröristler arasında kalan yaşlı bir kadının zarar görmemesi için bazı görevliler tarafından havaya uyarı ateşi açıldığını, bu sırada görevlilerin olayla ilgisi bulunmayıp grubun arasında kalan bir kişiyi (başvuru) yerde yaralı bir şekilde görüp ambulans çağırdığını ve olayda bir kolluk görevlisinin de ayağından yaralandığını bildirmiştir.

Emniyet Müdürlüğü, başvurunun yaralanmasını *faili meçhul olay* olarak nitelendirerek yaralanma sebebinin belirlenemediğini ifade etmiştir.

Bu yaralanma sonucunda omurilik hasarına bağlı olarak geçirdiği felç nedeniyle bel altı bölgesini kullanamayan başvuru, savcıya verdiği ifadede kendisini vuranın polis memuru olduğunu kaydetmiştir.

Cumhuriyet Başsavcılığının talimatı ile olay yerinde görev yapan polis memurlarının silahları üzerinde kriminal incelemeler yapılmış, başvuru yaralayan mermi ve olay yerindeki kovanların polis memuru R.Ç.'nin tabancasından atıldığı belirlenmiştir.

Valilik, mermi çekirdeğinin deforme olduğunun ve hakkında ön inceleme yapılan polis memurunun havaya uyarı ateşi açtığının belirlenmesi karşısında başvurunun seken merminin isabeti ile yaralandığı ve bu nedenle olayda herhangi bir kusur veya ihmalin bulunmadığı gerekçesiyle R.Ç hakkında soruşturma izni vermemiştir. Bu karar, bölge idare mahkemesince kaldırılmıştır.

Cumhuriyet Başsavcılığı polis memuru hakkında olası kasıtlı nitelikli yaralama suçundan kamu davası açmıştır. Mahkeme sanık polis memurunun 1 yıl 8 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir.

Ancak mahkeme sanığın eylemini kasıt veya olası kasıtlı değil taksirle gerçekleştirdiği kanaatine varmış, ayrıca verdiği cezanın açıklanmasını geri bırakmıştır. Başvurunun bu karara itirazı, ağır ceza mahkemesince reddedilmiştir.

İddialar

Başvuru, kolluk görevlisinin silahlı güç kullanması sonucu iyileşme olasılığı bulunmayan bir hastalık meydana gelmesi ve bu olayla ilgili olarak etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedenleriyle yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı, Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete negatif yükümlülükler yanında pozitif yükümlülükler de yükler.

Devletin yaşam hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin korumaya ilişkin maddi yönü yanında usule ilişkin yönü de bulunmaktadır. Bu yükümlülük, doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütmeyi gerektirir. Bu soruşturmanın temel amacı, yaşam hakkını koruyan hukukun etkili bir şekilde uygulanmasını ve varsa sorumluların hesap vermelerini sağlamaktır.

Başvurucunun yaralanmasına sebebiyet veren delillerin muhafaza altına alınmasına ve balistik incelemeler ile başvurucuyu yaralayan atışın polis memurunca yapıldığı tespit edilmesine rağmen soruşturmanın etkililiğini zedeleyen hususlar göze çarpmaktadır.

Olay yerinde polis memurlarından bazılarının silahlarını olay sırasında ateşlediklerinin bildirilmesine ve başvurucunun vücudundan çıkarılan mermi çekirdeğinin olay yeri inceleme birimi tarafından olaydan birkaç saat sonra teslim alındığı bilinmesine rağmen polis memurlarının silahları ile söz konusu mermi çekirdeği ve kovanların mukayesesi için hangi sebeple yaklaşık altı ay beklendiği anlaşılamamıştır.

Aynı belirsizlik, olay yerindeki kamera kayıtlarının istenmesi bakımından da söz konusudur. Kayıtlara ilişkin gerekli araştırma için de yaklaşık altı ay beklendiği görülmüştür. Kayıtlar, iki ay muhafaza edilmesi sonrasında silinmiştir.

Bir diğer dikkat çeken husus da olaya karışan polis memurunun havaya ateş ettiği ancak silahından çıkan merminin bir yerden sekerek başvurucuya isabet ettiği kabul edildiği hâlde soruşturma sürecinde olay yerinde uygulamalı bir keşif yapılmamış olmasıdır.

Soruşturmada, olayda kullanılan merminin deformasyona uğraması ile ilgili olarak bu konuda bir ekspertiz raporu alınması dâhil olmak üzere herhangi bir araştırma yapılmamış; deformasyonun vücut dışında gerçekleştiği kabul edilmiştir.

Soruşturmada üzerinde durulması gereken en önemli husus ise şüpheli polis memurunun ilk ifadesinin herhangi bir engel bulunmadığı hâlde olaydan yaklaşık üç yıl, silahının olayda kullanıldığının ekspertiz raporu ile anlaşılmasından ise neredeyse iki yıl sonra alınmış olmasıdır.

Sonuç olarak yetkili makamların maddi gerçeği açığa çıkarabilmek, başka bir ifade ile olayı aydınlatabilmek için kendilerinden makul olarak beklenebilecek tedbirleri ya hiç almadıkları ya da bu konuda gecikme gösterdikleri kanaatine varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi, açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının etkili soruşturma yürütme yükümlülüğüne ilişkin usul boyutunun ihlal edildiğine karar vermiştir.

3. Hazırladığı Rapordan Sonra Ölüm Tehdidinde Bulunulması ve Şüphelilerin Etkin Cezalandırılmaması Nedeniyle Yaşam Hakkı ile İfade Özgürlüğünün İhlal Edilmesi

(Baskın Oran, B. No: 2014/4645, 18/4/2018)

Olaylar

Dış politika ve insan hakları konularında akademik çalışmaları olan başvurucu, olay tarihi itibarıyla ulusal çapta yayın yapan iki gazetede yazarlık yapmaktadır.

Başvurucu, olayların yaşandığı tarihlerde Başbakanlık İnsan Hakları Danışma Kurulu üyeliği ile onun alt komisyonu olan Azınlık Hakları ve Kültürel Haklar Alt Komisyonu başkanlığını yürütmektedir.

Başvurucu, başkanlığını yaptığı çalışma grubu tarafından hazırlanan "Azınlık Hakları ve Kültürel Haklar Raporu"nun (2014) kamuoyuna ilan edilmesinden sonra resmî ve sivil kaynaklardan saldırgan açıklamaların ve sözlü saldırıların hedefi hâline geldiğini iddia etmiştir.

Agos gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Hrant Dink'in silahlı saldırı sonucu yaşamını yitirmesinin ardından aynı gazetede yazılar yazan başvurucuya yönelik tehditlerin artması üzerine kendisine koruma tahsis edilmiştir.

2008 yılında bir örgüt adıyla ilgili gazetenin e-posta adresine, başvurucuya yönelik ölüm tehdidi mesajı gönderilmiştir. Bu tehdit üzerine Özel Yetkili Cumhuriyet Savcılığına suç duyurusunda bulunan başvurucu, ilerleyen günlerde yine aynı yerden tehdit mesajı almış ve durumu ilgili makamlara bildirmiştir.

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, ilk tehdit mesajıyla ilgili başvuruyu gazetenin merkezinin bulunduğu İstanbul'a yönlendirmiş, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı da suçun Mersin'de işlendiği gerekçesiyle yetkisizlik kararı vererek dosyayı Adana'ya göndermiştir.

Adana Cumhuriyet Başsavcılığı hazırladığı iddianameyle şüphelilerden B.Ş.nin cezalandırılması talebiyle kamu davası açmış, diğer şüpheliler hakkında ise soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir.

Adana Ağır Ceza Mahkemesinin; suçun, mesajın gönderildiği İstanbul'da olduğu gerekçesiyle yetkisizlik kararı vererek İstanbul'a gönderdiği dosya, oradan da başvurunun ikamet ettiği Ankara'ya iletilmiştir.

Dosya, Ankara Ağır Ceza Mahkemesinden görevsizlik kararı verilerek nöbetçi Sulh Ceza Mahkemesine gönderilmiştir. İlgili Mahkemenin de yetkisizlik nedeniyle görevsizlik kararı vermesi üzerine ortaya çıkan uyuşmazlığın çözümü için dosya Yargıtay'a iletilmiştir. Yargıtay, Sulh Ceza Mahkemesinin görevsizlik kararını kaldırmıştır. Sulh Ceza Mahkemesi konunun görev alanına girmediği gerekçesiyle dosyayı nöbetçi Asliye Ceza Mahkemesine göndermiştir.

Asliye Ceza Mahkemesi, sanığın durumunu yargılama süreci içinde yürürlüğe giren 6352 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesi kapsamında değerlendirerek kovuşturmanın ertelenmesine karar vermiştir.

Ağır Ceza Mahkemesinin, başvurunun bu karara yaptığı itirazı kabul etmesi üzerine yeniden yargılama yapan Asliye Ceza Mahkemesi, sanığın alt sınırdan cezalandırılmasına fakat hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar vermiştir. Bu karara karşı yaptığı itiraz reddedilen başvuru bireysel başvuruda bulunmuştur.

İddialar

Başvurucu; azınlık ve kültürel haklar alanında yaptığı çalışmalar dolayısıyla aldığı ölüm tehditleri ile ilgili yapılan soruşturmanın makul sürede tamamlanmaması, delillerin yeterli şekilde araştırılmaması ve sanığın etkili bir şekilde cezalandırılmaması nedenleriyle yaşam hakkı ve ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini öne sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

1. Yaşam Hakkının İhlaline İlişkin İddia Yönünden

Kamu görevlilerinin veya özel kişilerin eylemlerinden kaynaklanan, yaşam hakkının ihlal edildiği iddialarını içeren bir başvurunun bu hak kapsamında incelenebilmesi için eylem sonucunda yaşamın sonlanması veya eylemin ağırlığının düzeyinin ilgilinin yaşamına yönelik somut, yakın bir tehdit içermesi, kişinin bu koşullar altında yaşamını sürdürebiliyor olmasının şanslı bir tesadüf olarak açıklanabilmesi gerekir.

Somut olayda, kamuoyunda tanınan, görüşleri nedeniyle marjinal bir grubun tepkisini çeken başvurunun yaşamına yönelik gerçek ve yakın bir tehdidin bulunduğu ve yetkililerin de bu tehdidin varlığından haberdar olduğu görülmektedir. Başvurucunun yazılı olarak aldığı tehditlerin kendisini son derece haklı bir endişeye sevk ettiğinin kabulü gerekir.

Yetkililerin başvurunun yaşamına yönelik tehlikeden haberdar olmalarına rağmen olayın faili olarak tespit edilen kişiyi caydırıcı bir şekilde cezalandırmadıkları iddialarından kaynaklanan şikâyetlerinin yaşam hakkının devlete yüklediği pozitif yükümlülüklerin usul boyutu üzerinden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

Başvurucu kendisine yönelik tehditlerde bulunan kişinin caydırıcı bir şekilde cezalandırılmadığından şikâyet etmiştir. Şüphelinin örgüt bağlantısının yeterince incelenmediği yönündeki şikâyetleri Anayasa Mahkemesince de dikkate değer bulunmuştur. Şüphelinin eyleminin nitelendirilmesinin ve cezasının esaslı bir biçimde hafif olmasının başvurunun şikâyetinin ana nedeni olduğu dikkate alındığında örgüt bağlantısı konusunda araştırma eksikliğinin yargılama sürecinin tümünü olumsuz etkilediğinin altının çizilmesi gerekir.

Başvurucunun şikâyeti üzerine başlatılan soruşturma ve yargılama süreci yaklaşık altı yıl sürmüştür. Bu sürenin büyük bir kısmı şüphelinin tespiti, ardından yargılamayı yapacak mahkemenin tespitinde görev ve yetki sorununun çözülmesi için geçirilmiştir.

Başvurucu ayrıca bu sürece etkin bir şekilde katılma olanağı bulamadığını, ilk derece mahkemesinin esas hakkında ilk duruşmada karar verdiğini de ileri sürmüştür. Yargılama sürecini takip etme imkânı olan başvurunun

hangi sebeple sürece katılamadığı hususunda açıklama yapılmadığı görülmüştür. Görev ve yetki sorunları nedeniyle dava sürecinin uzaması kamu makamları yönünden yaşam hakkının usul yükümlülüklerine açık bir aykırılık teşkil etmektedir. Etkinlik konusunda ideal olmaktan uzak bir görünüm sergileyen yargı makamlarının bu yönüyle yaşama yönelen tehdit üzerinde caydırıcı etkiden uzak olduğu değerlendirilmiştir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

2. İfade Özgürlüğünün İhlaline İlişkin İddia Yönünden

İfade özgürlüğü alanında devletin pozitif yükümlülüklerinin dayanağını Anayasa'nın 5. maddesi oluşturmaktadır. Bu madde ışığında yorumlandığında ifade özgürlüğünün etkin kullanımı konusunda yazar ve gazeteciler için etkin bir koruma sisteminin oluşturularak ilgililerin fikir ve düşüncelerini korkusuzca ifade etmelerine imkân sağlayacak tedbirlerin alınması, kişilerin toplumsal tartışmalara katılımı için uygun bir ortam yaratılması devletin ifade özgürlüğü alanındaki pozitif yükümlülüklerinin önemli bir parçasıdır.

Başvurucu, akademik ve yazın yaşamının önemli bir kısmında azınlık hakları çalışmıştır; olayların meydana geldiği tarihte ve hâlen benzer konularda çalışmaktadır. Anayasa Mahkemesi, azınlık hakları konusundaki çalışmalarından ötürü ölüm tehditleri almasından sonra adli makamların etkisiz soruşturma ve kovuşturmaları nedeniyle başvurusunun güvenle yürütebileceği bir ortamın varlığından söz edilemeyeceği kanaatindedir. Etkisiz yargısal süreçlerin başvurusunun düşünce açıklamaları üzerinde caydırıcı bir etkisinin olduğu kabul edilmiştir. Bu itibarla ifade özgürlüğü kapsamında devletin pozitif yükümlülüklerinin gereğinin somut olayda yerine getirilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ve başvurucuya tazminat ödenmesine karar vermiştir.

4. Maden Kazası Sonucu Meydana Gelen Ölüm Olayına İlişkin Etkili Ceza Soruşturması Yapılmaması Nedeniyle Yaşam Hakkının İhlal Edilmesi

(Naziker Onbaşı ve Diğerleri, B. No: 2014/18224, 9/5/2018)

Olaylar

Başvurucuların erkek kardeşi, Türkiye Taşkömürü Kurumuna (TTK) bağlı bir taşkömürü işletmesi bünyesindeki maden ocağında meydana gelen *degaj* (ani gaz ve kömür püskürmesi) ve *metan gazı zehirlenmesi* sonucu hayatını kaybetmiştir.

İlgili Cumhuriyet başsavcılığınca olaya ilişkin soruşturma başlatılmış, başvuru da sorumlulukları bulunduğunu ileri sürdükleri kişiler hakkında şikâyetçi olmuşlardır.

Soruşturma kapsamında dönemin TTK Genel Müdürü ve beş yönetim kurulu üyesi hakkında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığından (Bakanlık) soruşturma izni talebinde bulunulmuştur. Bakanlık soruşturma izni vermemiş, buna yapılan itiraz ise bölge idare mahkemesince reddedilmiştir.

Bunun üzerine Cumhuriyet başsavcılığı, TTK Genel Müdürü ve beş yönetim kurulu üyesi hakkında inceleme yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir. Bu karara karşı yapılan itiraz ilgili mahkemece kabul edilmemiştir.

İddialar

Başvurucular, bilirkişi raporlarında TTK Yönetim Kurulu Başkanı ve üyelerine açıkça kusur izafe edilmesine rağmen soruşturma izni verilmemesi ve bu karara karşı yapılan itirazın gerekçesiz bir şekilde reddedilmesi nedeniyle yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Kasıtlı olmayan fiiller nedeniyle meydana gelen ölüm olaylarına ilişkin olarak soruşturma yükümlülüğü her olayda mutlaka ceza davası açılmasını gerektirmemektedir. Ancak eylem kasıtlı olmasa dahi ölüm olayı kamu makamlarının muhakeme hatası, dikkatsizliği aşan bir kusuru sonucu meydana gelmiş ise mutlaka etkili bir ceza soruşturması yürütülmesini gerektirir.

Kömür madeni işletme işi, bu işte çalışanların yaşamı ile vücut bütünlüğü bakımından birtakım riskler içermesi sebebiyle tehlikeli bir faaliyettir. Bu tür işlerde, yaşamı koruma yükümlülüğü kapsamında, ölüm ve yaralanma olaylarının önüne geçilmesi için devletin gerekli tedbirleri alması bir zorunluluktur.

Bilirkişi raporlarına göre, önceki yıllarda meydana gelen benzer olaylarda birçok kişinin yaşamını yitirdiği ve kazanın gerçekleştiği alanda ani patlama tehlikesinin olduğunun bilindiği, var olan bu riske karşı önlem alınmasının mümkün olduğu anlaşılmaktadır. Böyle bir durumda etkili bir ceza soruşturması yürütülmesi gerekliliği bulunmadığı söylenemez.

Nitekim somut olayda Cumhuriyet başsavcılığınca ceza soruşturma başlatılmıştır. Bu soruşturma kapsamında iki bilirkişi heyetinden alınan raporlarda TTK Yönetim Kurulu Başkanı ve üyelerinin olayda sorumlulukları bulunduğu ilişkin birtakım verilere yer verilmiştir.

Bununla birlikte Bakanlık anılan kişiler hakkında soruşturma izni vermemiştir. Soruşturma izni verilmemesi bu kişiler yönünden adli sürecin sona ermesi sonucunu doğurmuştur. Bu durumda 4483 sayılı Kanun kapsamında soruşturma izni alınması prosedürünün soruşturmanın etkililiği üzerine sonuçlarının değerlendirilmesi gerekmektedir.

Soruşturma izni prosedürü, kamu görevlilerinin gereksiz ithamlarla karşılaşmaları ve bu şekilde kamu görevinin aksamaması amacını taşımaktadır. Bunun için kamu görevlilerinin görevleri sebebiyle işledikleri iddia olunan suçlar bakımından ceza soruşturmasına geçilmeden önce bir ön inceleme yapılması ve ceza soruşturması yürütülmesini gerekli kılacak bir durum bulunup bulunmadığına ilişkin ön değerlendirilmesi öngörülmüştür. Soruşturma izni prosedürü, anılan amacın ötesinde ceza yargılamasının işleyişini geciktirecek ve soruşturmanın etkin olarak yürütülmesine engel olacak ya da kamu görevlilerinin ceza soruşturmasından muaf tutulduğu izlenimini oluşturacak şekilde uygulanmamalıdır.

Somut olayda soruşturma izni verilmemesi kararının *bilirkişi raporunda belirtilen kusur ile degaj/püskürme olayı arasında bire bir illiyet bağı bulunmadığı* yönündeki tespite dayandırıldığı anlaşılmaktadır.

Yaşam hakkı kapsamında devletin sahip olduğu etkili soruşturma yükümlülüğü, sorumluların belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek bir ceza soruşturması yürütülmesini gerektirmektedir. Kamu makamlarının bilirkişi raporları ile tespit edilen kusurlu davranışlarının bulunduğu somut olayda, tespit edilen kusur ile gerçekleşen netice arasında ceza hukuku anlamında bir illiyet bağı bulunup bulunmadığının ilgili idare kurullarınca karara bağlanarak adli sürecin sona erdirilmesi etkili soruşturma ilkeleriyle bağdaşmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi, açıklanan gerekçelerle, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar vermiştir.

5. Kamu Görevlilerinin İhmali Nedeniyle Yaşam Hakkının İhlali İddiasının Başvuru Yollarının Tüketilmemesi Nedeniyle Kabul Edilemez Olduğu

(Kadri Ceyhan [GK], B. No: 2014/1924, 17/5/2018)

Olaylar

Başvurucunun yaşadığı bölgede tatbikat amacıyla atış yapan askeri birlik, tatbikat sonrasında arazide patlamayan mühimmatları toplamış, bulunamayan mühimmatı da tutanakla kayıt altına almıştır.

Başvurucu tatbikattan yaklaşık iki ay sonra bölgede bulduğu metal parçanın patlaması sonucu yaralanmış ve uzuv kaybı yaşamıştır. Askeri savcılık soruşturma başlatmış, jandarma olay yerinde inceleme yapmış ve rapor tutmuştur. Laboratuvarından alınan raporda, bulunan metal parçalarının “harp mühimmatlarından” olabileceği belirtilmiştir.

Bölgede tatbikat yapan birliğin sorumlusu iki asker (sanıklar) hakkında ihmal ve gecikme gerekçesiyle görevi kötüye kullanma suçundan askeri savcılık tarafından kamu davası açılmıştır. Başvurucu, dava devam ederken olaya ilişkin soruşturmanın makul sürede tamamlanmadığını ve olayın sorumluları hakkında kamu davasının açılmadığını ileri sürerek bireysel başvuruda bulunmuştur.

Bireysel başvuru yapılmasından sonra sanıklar hakkında askeri mahkemede görülen davaya başvuru müdahil olarak katılmıştır. Askeri mahkeme

sanıklar hakkında görevi kötüye kullanma suçundan mahkûmiyet kararı vermiş başvuru bu kararı temyiz etmemiştir. Sanıkların temyize başvurusu nedeniyle dava dosyası Yargıtayda inceleme aşamasındadır.

İddialar

Başvurucu, askerî tatbikat sonrasında arazide terk edilen mühimmatın patlaması sonucunda hayati tehlike geçirecek şekilde yaralanması ve bu olayla ilgili olarak etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedenleriyle yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkının ihlaline kasten sebebiyet verilmediği durumlarda etkili bir yargısal sistem kurma yönündeki pozitif yükümlülük, mağdurlara hukuki, idari ve hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olmasıyla yerine getirilmiş sayılabilir.

Somut olayda yetkili merciler tarafından başlatılan soruşturma sonucunda olayın kamu makamlarının sorumluluğu altında meydana geldiği belirlenmiştir. Olayın sebebi ve yaşam hakkına yapılan müdahaleden doğan sorumluluk belirsizlik içinde bırakılmamıştır.

Sorumlulukları bulunduğu değerlendirilen kamu görevlilerinin cezalandırılmasına karar verilmiş; başvuru tarafından bu karara karşı cezaların azlığı veya başka bir gerekçeyle kanun yoluna başvurulmamıştır.

Anayasa Mahkemesi, başvurunun yaralanmasıyla sonuçlanan olayın gerçekleşme koşullarını dikkate alarak devletin etkili yargısal sistem kurmaya ilişkin pozitif yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için ihmal düzeyinde kişisel sorumlulukları bulunduğu ileri sürülen kamu görevlilerinin mutlaka cezalandırılmasını sağlayabilecek nitelikte bir ceza soruşturması yürütme yükümlülüğünün bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Kullanılmayan tazminat davası yolunun, etkili yargısal denetimi sağlayacağı ve başvurunun Anayasa Mahkemesinden talep ettiği maddi ve manevi zararlarını uygun bir şekilde karşılayarak ihlali gidereceği sonucuna varılmıştır.

Soruşturmada yetkili makamların sorumluları cezalandırmak için makul ölçüde süratle hareket etmemeleri, olaydaki sorumlulukların belirlenmesine

ve zarara ilişkin uygun ve yeterli giderim sağlanmasına imkân veren tazminat yolunun etkililiğine bir zarar vermemektedir.

Devlet tarafından başvurucuya, etkili yargısal sistem kurma yükümlülüğü kapsamında olayla ilgili olarak -sorumluluğu belirsizlik içinde bırakmayan bir ceza soruşturmasının yanında- etkili bir hukuk yolunun sunulduğu ancak başvurucunun bu yoldan faydalanmadan doğrudan Anayasa Mahkemesine başvurduğu kanaatine varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi, açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

6. Arazide Bulunan El Bombasının Patlaması Nedeniyle Yaşam Hakkının İhlal Edilmediği

(Cemal Kılıç, B. No: 2014/8722, 11/6/2018)

Olaylar

Başvurucu, arkadaşıyla arazide bulduğu el bombasının patlaması sonucu yaralanmış ve uzuv kaybına uğramıştır.

Patlamayla ilgili olay yerinde jandarma tarafından inceleme yapılmış ve tespit tutanağında, başvuru ve arkadaşının dere yatağında buldukları nesne ile oynamaları sonucu fünyenin patladığı, başvurucunun yaralandığı belirtilmiştir.

Olayla ilgili açılan davada hazırlanan bilirkişi raporunda, el bombasının, piminin başvuru tarafından yatağından çıkarılması sonucu patladığı belirtilmiştir. Kusur raporunda ise başvuru ve arkadaşı farklı oranlarda kusurlu bulunmuştur.

Başvurucu, patlayıcının arazide unutulmuş olması nedeniyle idarenin sorumluluğu bulunduğu iddiasıyla İçişleri Bakanlığına başvurmuş, talebinin reddedilmesi üzerine de idare mahkemesinde tam yargı davası açmıştır. Mahkeme, maddi ve manevi tazminat talebinin kabulüne karar vermiştir.

Davalı idare tarafından temyiz edilen karar Danıştay tarafından bozulmuştur.

Bozma kararının ardından yapılan yargılamada idare mahkemesi bozmaya uyarak davanın reddine karar vermiştir. Onama kararına karşı yapılan karar düzeltme istemi de Danıştay tarafından reddedilmiştir.

İddialar

Başvurucu, açık arazide bulunan el bombasının patlaması sonucu oluşan yaralanma nedeniyle yaşam hakkının; buna ilişkin olarak açılan tam yargı davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

1. Yaşam Hakkının İhlal Edildiği İddiası Yönünden

Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı, Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete negatif yükümlülükler yanında pozitif yükümlülükler de yüklemektedir.

Ancak, devletin yaşamı korumaya ilişkin yükümlülüğü, tehlikeye karşı aşırı tedbirsiz davranan kişiler bakımından da sınırsız bir şekilde söz konusu olamaz. Ayrıca bu yükümlülük her durum ve koşulda tehlikeye karşı mutlak bir güvenlik sağlamayı da garanti etmez.

Somut olayda başvuru, kamuya açık arazide bulunan el bombasının patlaması nedeniyle yaralanmıştır.

Olayın meydana geldiği yer askerî tatbikat bölgesi ya da devletin koruma altına alması beklenen mayınlı arazi gibi bir bölge değildir. Bu nedenle devletin anılan bölgede özel tedbirler alma yönünde bir yükümlülüğünden bahsedilemez. Ayrıca somut olayın incelenmesinden kamuya açık arazide bulunan nesnenin patlayıcı madde olabileceği yönünde başvurunun bir öngörüsünün olduğu da anlaşılmaktadır.

Somut olayda başvurunun tehlikeye karşı savunmasız olmadığı, yaşamı için açıkça tehlike oluşturduğunu bildiği patlayıcı maddenin ateşleme mekanizmasını eline alarak patlayıcı maddeyle oynaması suretiyle patlamaya sebebiyet verdiği anlaşılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

2. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiği İddiası Yönünden

Anayasa'nın 36. maddesi herkesin makul sürede yargılanma hakkını güvence altına almaktadır.

Yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır.

Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında başvuruya konu olaydaki 12 yıllık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

7. İş Kazası Nedeniyle Yaşam Hakkının İhlal Edildiği İddiasının Başvuru Yollarının Tüketilmemesi Nedeniyle Kabul Edilemez Olduğu (Barış Sarıtaş ve Diğerleri, B. No: 2015/161, 11/6/2018)

Olaylar

Başvurucuların iki yakını, bir inşaatda işçi olarak çalıştıkları sırada içinde bulundukları asansörün düşmesi sonucu diğer sekiz işçiyle birlikte hayatlarını kaybetmiştir.

Olaya ilişkin olarak Cumhuriyet Başsavcılığınca başlatılan soruşturma kapsamında bilirkişi heyetinden alınan raporda; cephe asansörünü kiralayan, montaj ve bakımını yapan firma yetkilileri ve teknik personeli ile asıl işveren konumundaki asansör kiracısı proje ortaklığının idari ve teknik sorumlularının asli kusurlu, iş sağlığı ve güvenliği firma ortaklığının tali kusurlu oldukları belirtilmiştir.

Cumhuriyet Başsavcılığı, asıl işveren konumundaki şüpheliler hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiş; bu karara karşı yapılan itiraz, Sulh Ceza Hâkimliğince reddedilmiştir.

Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından, asansör firması ve iş güvenliği firmasının yönetici ve çalışanlarının aralarında bulunduğu yirmi beş kişi hakkında taksirle birden fazla kişinin ölümüne sebebiyet verme suçundan cezalandırılmaları istemiyle iddianame düzenlenmiştir.

İddianamenin kabulü ile başlayan yargılama sürecinde ilgili Ağır Ceza Mahkemesince sanıkların bazılarının beraatına, bazılarının ise adli para cezası ile cezalandırılmasına hükmedilmiştir. Dosyanın istinaf incelemesi devam etmektedir.

İddialar

Başvurucular, asansör kazasında on işçinin hayatını kaybetmesi olayına ilişkin etkili ceza soruşturması yapılmaması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın yaşama hakkını güvence altına alan 17. maddesi ile devletin temel amaç ve görevlerini belirten 5. maddesi birlikte değerlendirildiğinde meydana gelen ölüm olaylarının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir ceza soruşturması yürütülmesi gerekmektedir.

Ancak yürütülen bu soruşturma, belirli bir kişinin sorumlu olup olmadığıyla sınırlı olmamalı; olayın tüm yönlerini ortaya koyacak kapsamda ve nitelikte olmalıdır.

Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur.

Somut olayda, meydana gelen kaza ve ölüm olayında sorumluluğu bulunduğu iddiasıyla yirmi beş kişi hakkındaki ceza yargılamasının devam ettiği anlaşılmaktadır. Savcılık soruşturması aşamasında yeterli araştırma yapılmadığı ve soruşturmanın etkili şekilde yürütülmediği başvuru tarafından ileri sürülmüşse de devam etmekte olan yargılama sürecinin maddi olayın koşullarını belirleyebilecek, sorumluların tespitini ve cezalandırılmalarını sağlayabilecek nitelikte olmadığına ilişkin bir veri bulunmamaktadır.

Başvurucular ayrıca Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen soruşturma sonucunda olayda sorumluluğu bulunan bazı kişiler hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmesi nedeniyle soruşturmanın etkili olmadığını ileri sürmüşlerse de devam eden yargılama sürecinde olayda sorumlulukları bulunan kişilerin tespit edilerek haklarında kamu davası açılmasının her zaman mümkün olduğu anlaşılmaktadır.

Bu kapsamda haklarında kovuşturmaya yer olmadığına karar verilen kişilerin de sorumluluklarının tespit edilmesi hâlinde bu kişilerle ilgili kamu davası açılması önünde bir engel bulunmadığı görülmektedir.

Devam eden yargılama süreci dikkate alındığında kanunda öngörülen yargısal başvuru yollarının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olduğundan söz edilemez.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle başvurunun, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

8. İşyerindeki Patlamalar Sonucu Meydana Gelen Ölüm Olayında Kamu Görevlileri Hakkında Soruşturma İzni Verilmemesinin Yaşam Hakkının İhlaline Sebep Olduğu İddiasının Kabul Edilemez Olduğu

(Abdulkadir Şimşek ve Diğerleri, B. No: 2014/11868, 12/6/2018)

Olaylar

Bir organize sanayi bölgesinde aynı gün iki ayrı işyerinde meydana gelen patlamalarda başvuru sahiplerinin yakınlarının da aralarında bulunduğu yirmi kişi yaşamını yitirmiştir.

Cumhuriyet Başsavcılığınca başlatılan soruşturma kapsamında alınan bilirkişi raporunda patlamaların işyerlerinde kullanılan sanayi tüplerinden kaynaklandığı, içlerine daha önceden doğal gaz dolumu yapılmış tüplerin boşaltılarak oksijenle doldurulduğu ve patlamanın bu tüplerin içinde kalmış olan doğal gaz nedeniyle meydana geldiği tespit edilmiştir.

Başsavcılık, tüplerin satın alındığı şirket yetkilileri hakkındaki soruşturma ile olayda ihmalleri olduğu şüphesi bulunan kamu görevlileri hakkında

yürütülecek soruşturmaların ayrı soruşturma usullerine tabi olmaları nedeniyle dosyaların tefrikine karar vermiştir.

Şirket yetkilileri ve personeli hakkında açılan kamu davası sonucu verilen mahkûmiyet kararı temyiz incelemesi aşamasındadır.

Cumhuriyet Başsavcılığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığından konuyla ilgili EPDK yetkilileri hakkında, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığından denetim görevlileri hakkında, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığından Sanayi ve Ticaret İl Müdürü ile müdürlük görevlileri hakkında, Çevre ve Orman Bakanlığından denetim görevlileri hakkında soruşturma izni istemiş ancak anılan Bakanlıklar soruşturma izni vermemiştir.

Bunun üzerine Başsavcılık itiraz yoluna gidilmeksizin işlemden kaldırma kararı vermiştir. Başsavcılık ayrıca Organize Sanayi Bölgesi yöneticileri hakkında kovuşturmaya yer olmadığına hükmetmiş, başvuru sahiplerinin itirazı Sulh Ceza Hâkimliğince reddedilmiştir.

İddialar

Başvuru sahipleri, sanayi bölgesinde faaliyet gösteren iki ayrı işyerinde aynı gün meydana gelen patlamada ihmalleri bulunduğu ileri sürülen kamu görevlileri hakkında soruşturma izni verilmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Kasten veya kötü muamele sonucu meydana gelen ölüm olaylarında Anayasa'nın 17. maddesi gereğince devletin sorumluların tespitini ve cezalandırılmalarını sağlayabilecek nitelikte bir cezai soruşturma yürütme yükümlülüğü bulunmaktadır.

Bununla birlikte, yaşam hakkının veya vücut bütünlüğünün ihlaline kasten sebebiyet verilmediği durumlarda pozitif yükümlülük her olayda mutlaka ceza davası açılmasını gerektirmez. Mağdurlara hukuki, idari ve hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması yeterli olabilir.

Kamu görevlilerinin görevlerini devlet adına ifa etmeleri ve görevlerinin ifası ile ortaya çıkan birtakım durumlarla bağlantılı olarak sık sık şikâyet edilme ve soruşturma tehdidi altında olma riski ile karşı karşıya olmaları nedeniyle haklarında adli soruşturma yürütülmesinin belirli bir makamın iznine bağlanması, hukuk devletinde makul görülebilir.

Somut olayda başvuruçular, yaşam hakkının kasten ihlal edildiğini ileri sürmemiş olup başvuruçuların yakınlarının ölümüne kasten sebebiyet verildiği izlenimi de edinilmemiştir.

Ancak eylem kasıtlı olmasa dahi ölüm olayı kamu makamlarının muhakeme hatası, dikkatsizliği aşan bir kusuru sonucu meydana gelmiş ise mutlaka etkili bir ceza soruşturması yürütülmesi gerekecektir.

Yapılan incelemelerde firmanın, doğal gaz faaliyetinde bulunmak için lisansı bulunmamasına rağmen oksijen dolumu için üretilmiş tüplere doğal gaz dolumu yaptırdığı, daha sonra bu tüpleri boşaltarak içlerine oksijen gazı doldurduğu ve tüplerin içinde kalan doğal gaz nedeniyle patlamaların gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Faaliyet alanına ve kurallara aykırı olarak tüplere doğal gaz dolumu yaptıran firma yetkilileri hakkında taksirle ölüme ve yaralanmaya neden olma suçundan yürütülen ve devam etmekte olan ceza davası ile başvuruçuların idari yargıda açmış oldukları ve devam eden tam yargı davasının etkili olmadığı yönünde bir iddia ve veri bulunmamaktadır.

Patlama, tüplerdeki bir kusurdan meydana gelmemiş, iş sağlığı ve güvenliği yönünden anılan işyerlerinin denetimlerinin zamanında yapılmamış olması ile patlama arasında teknik olarak bağlantı kurulmamıştır.

Patlama sebebi de dikkate alınarak dosya bir bütün olarak incelendiğinde tehlikenin kamu görevlilerince öngörülebilir olduğu ve buna karşın alınabilecek önlemlerin alınmadığı sonucuna ulaşılamamaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

9. Polis Tarafından Yaralanma Suçu Nedeniyle Açılan Kamu Davasında Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kararı Verilmesinin Yaşam Hakkını İhlal Etmediği

(Umut Tamaç, B. No: 2014/13514, 18/7/2018)

Olaylar

Adli evrakin gereğinin yerine getirilmesinden sorumlu polis memuru, Polis Merkezi dışında başvuruçular ile karşılaşmıştır.

Polis memuru, tebliğ edilmesi gereken adli evrak arasında başvurucuya ait belgeler de bulunduğundan başvurucuya Polis Merkezine gelmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bunun üzerine tartışma yaşanmış, başvurucu, polis memurunun tabancasından çıkan kurşunla hayati tehlike geçirecek şekilde yaralanmıştır.

Olay hakkında Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başlatılan soruşturmanın ardından polis memuru ile başvurucu hakkında Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmıştır.

Ağır Ceza Mahkemesi, taksirle yaralamaya sebebiyet vermek suçundan polis memurunun 6 ay 20 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar vermiştir. Başvurucunun, itirazı Ağır Ceza Mahkemesince reddedilmiştir.

İddialar

Başvurucu, öldürmeye teşebbüs yerine taksirle yaralamaya neden olma suçundan ceza verilmesinin adil yargılanma hakkını; hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesinin yaşam hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Başvurucunun tüm iddiaları Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı kapsamında incelenmiştir.

Devletin yerine getirmek zorunda olduğu pozitif yükümlülüklerin usule ilişkin boyutu, ölüm olayının tüm yönlerinin ortaya konmasına ve sorumlu kişilerin belirlenmesine imkân tanıyan bağımsız bir soruşturmanın yürütülmesini gerektirmektedir.

Somut olayda Ağır Ceza Mahkemesi, başvurucunun hayati tehlike geçirecek şekilde yaralanmasına neden olan olayda kullanılan tabancanın kasıtlı bir şekilde ateşlenmediği, kazayla patladığı kanaatine varmıştır. Polis memurunun, başvurucuyu öldürmek ya da yaralamak için özel bir sebebinin olduğuna işaret eden herhangi bir bilgi ve belge bulunmamaktadır.

Gerek Ağır Ceza Mahkemesinin kabulüne gerekse tanık anlatımlarının çoğunluğuna göre başvurucunun saldırgan tutumu olay boyunca

süreklilik arz etmiştir. Polis memuru, başvuruçunun bıçak çekmesi ve saldırgan davranışlarda bulunması üzerine zor ve silah kullanma yoluna başvurmuştur. Bu durumda polis memurunun kendisini savunmak amacıyla bu yetkisini kullandığı kabul edilmelidir.

Anayasa Mahkemesinin soruşturma ve kovuşturma makamlarının görüşlerinden farklı bir tespitte bulunabilmesi için bu hususta ikna edici unsurların mevcut olması gerekmektedir. Soruşturma ve kovuşturma kapsamında elde edilen delilleri ilk elden değerlendiren Ağır Ceza Mahkemesinin kararından ayrılmayı gerektirecek ikna edici bir nedenin somut olayda bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öte yandan Ağır Ceza Mahkemesince verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının elde edilen kanıtlarla çelişecek biçimde ve açıkça hukuka aykırılık oluşturacak şekilde verildiğinden söz edilemez.

Ayrıca, yaklaşık 4 yıl 3 ayda kesinleşen soruşturma ve kovuşturma sürecinde birçok tanık beyanının alındığı, olayın aydınlatılmasına yönelik birçok işlem yapıldığı dikkate alındığında soruşturma ve kovuşturmanın makul kabul edilebilecek bir sürede tamamlandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi, açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

10. Askerde Meydana Gelen Ölüm Olayına İlişkin Etkili Soruşturma Yapılmaması Nedeniyle Yaşam Hakkının İhlal Edilmesi (Fatma Bildik ve Hasan Bildik, B. No: 2014/14995, 19/9/2018)

Olaylar

Başvurucuların yakını askerlik hizmetini ifa etmekte iken kendini devriye aracından atmış, kaldırıldığı hastanede hayatını kaybetmiştir.

Askerî Savcılıkça başlatılan soruşturmada, psikolojik sorunları olan müteveffanın olayın ardından hastaneden önce karakola götürüldüğü ve bir süre burada bekletildiği belirlenmiştir. Adli Tıp Kurumunca düzenlenen raporda, olaydan sonra karakolda geçirilen sürenin kişinin ölümüne bir etkisi olmadığı belirtilmiştir.

Bilirkişi raporunda, müteveffanın muayene ve tedavisinin gereği gibi yapılmasını takip etme hususunda birinci amirinin ve müteveffanın ağlama, kaçmaya çalışma, kendini araçların altına atacağını beyan etme gibi durumlarını bilmesine rağmen bunu amirlerine aktarmayan devriye komutanının ihmalinin bulunduğu kaydedilmiştir.

Askerî Savcılık kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir.

Başvurucuların itirazını değerlendiren Askerî Mahkeme, kararın kaldırılarak bir kısım şüpheliler hakkında ihmal suretiyle görevi kötüye kullanma suçundan iddianame düzenlenmesine, bir şüpheli hakkında ise soruşturmanın genişletilmesine hükmetmiştir. Bunun üzerine yapılan soruşturma sonucunda, yeniden kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiş, bu karara yapılan itiraz kesin olarak reddedilmiştir.

Ret kararından sonra başvurucular bireysel başvuruda bulunmuştur.

Bir kısım şüpheliler hakkında ihmal suretiyle görevi kötüye kullanma suçundan açılan kamu davasında beraat kararı verilmiş ancak temyiz incelemesinin devam ettiği anlaşılmıştır.

Öte yandan başvurucular Millî Savunma Bakanlığına maddi ve manevi zararlarının tazmini istemiyle başvurmuş, talebin reddi üzerine tam yargı davası açmıştır. İdare Mahkemesi görevsizlik kararı vererek dosyayı Askerî Yüksek İdare Mahkemesine (AYİM) göndermiştir.

AYİM, süre aşımından davanın reddine hükmetmiş, karar düzeltme istemini de reddetmiştir. Bunun üzerine başvurucular bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucuların iki ayrı bireysel başvuru dosyası birleştirilmiştir.

İddialar

Başvurucular, etkili bir soruşturma yapılmaksızın kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiğini belirterek yaşam hakkı kapsamındaki etkili soruşturma yükümlülüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucular ayrıca tam yargı davasının süre aşımı gerekçesiyle reddedilmesi nedeniyle adil yargılama hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

1. Yaşam Hakkı Kapsamında Etkili Soruşturma Yükümlülüğünün İhlal Edildiği İddiası Yönünden

Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı kapsamında devletin negatif ve pozitif yükümlülükleri bulunmaktadır.

Devletin negatif bir yükümlülük olarak yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme, pozitif bir yükümlülük olarak yine yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını gerek kamusal makamların gerek diğer bireylerin gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü vardır.

Devletin pozitif yükümlülüklerinin usule ilişkin boyutu da ölüm olayının tüm yönlerinin ortaya konmasına ve sorumlu kişilerin belirlenmesine imkân tanıyan bağımsız bir soruşturmanın yürütülmesini gerektirmektedir.

Somut olayda, soruşturma işlemlerine geç başlandığı, olayın meydana geldiği aracın ve olay yerinin koruma altına alınmadığı, delillerin korunması için gerekli talimatların verilmediği ve gerekli önlemlerin alınmadığı tespit edilmiştir.

Söz konusu aracın gerekli inceleme yapılmadan önce yıkanmasının önüne geçilememiş, varsa araçta bulunan maddi delillerin toplanması imkânsız hâle gelmiştir.

Müteveffanın olay günü üzerinde olan eşyaları hastaneden kimin teslim aldığı ve eşyaların neden karakol bahçesinde bulunduğu hususu da soruşturma kapsamında açıklığa kavuşturulmamıştır.

Soruşturma makamlarının olaydan haberdar olur olmaz resen harekete geçmediği, ölüm olayını aydınlayabilecek, sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delillerin toplanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı kapsamındaki etkili soruşturma yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

2. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiği İddiası Yönünden

Olayda bir kısım askerî personelin ihmali bulunduğu, soruşturma aşamasında alınan bilirkişi raporuyla anlaşılmış, başvuru da bilirkişi raporunun alınmasının üzerinden bir yıl geçmeden idari başvuru yapmıştır.

AYİM, sürenin hesabında ölümün gerçekleştiği tarihi esas almış ancak başvuru tarafından eylemin idariliğinin ne zaman öğrenildiği ya da eylemin idariliği ihtimaline ne zaman kanaat getirildiği hakkında herhangi bir açıklama yapmamıştır.

Bu tür olaylarda ilgililerin kesin ölüm nedenini bilmeleri, takip edecekleri usul ile başvuracakları idari ve adli mercilerin belirlenmesinde önem teşkil etmektedir.

Olayın intihar olduğunu ve intiharda idarenin kusuru bulunduğunu kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararın tebliğ edilmesiyle öğrenen başvuru, bu tarih itibarıyla süresi içinde idari başvuruyu yapmıştır.

Uğranıldığı ileri sürülen zararın vefat tarihi itibarıyla öğrenildiği değerlendirilerek bu tarihin dava açma süresinin başlangıcı olarak kabul edilmesi, mahkemeye erişim hakkına yönelik katı bir yorumdur. Bu yorumun başvuru mahkemeye erişim hakkını kullanmasını aşırı derecede güçleştirdiği açıktır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

11. Ölümün, Geç Tıbbi Müdahale Sonucu Meydana Geldiği İddiasının Değerlendirilmemesi Nedeniyle Yaşam Hakkının İhlal Edilmesi

(Aydın Gür, B. No: 2015/3640, 30/10/2018)

Olaylar

Başvuru, ilaç içerek intihar girişiminde bulunan kardeşini (N.G.), 22.05'te götürdüğü acil serviste doktorların kendileriyle yeterince ilgilenmeyip normal bir hasta gibi sıra alıp beklemelerini istediğini, kardeşine fenalaşıp yere düşene kadar müdahale edilmediğini beyan etmiştir.

Hastane kayıtlarına göre ise N.G. hastaneye 22.35'te getirilmiş, yapılan tetkiklerin ardından ilaç içme (intoksikasyon) tanısıyla ildeki üniversite hastanesine ambulansla sevk edilmiştir. Üniversite hastanesi değerlendirme formuna göre N.G. 23.00'te hastaneye getirilmiş, hemen tedaviye alınmış ancak bu süreçte aniden solunumu durmuş, yapılan tüm müdahalelere rağmen kurtarılamamış ve saat 01.10'da yaşamını yitirmiştir.

Olayla ilgili ceza soruşturması başlatılmış, ayrıca N.G.nin yakınları da Devlet Hastanesi Acil Servisinde görev yapan doktorlardan şikâyetçi olmuştur. Cumhuriyet Başsavcılığı, şikâyet edilen doktorların kamu görevlisi olması nedeniyle dosyayı Valiliğe göndermiştir. Valilik olayla ilgili inceleme raporu hazırlatmış, bu rapor doğrultusunda soruşturma izni verilmemiştir.

Yapılan itiraz üzerine Bölge İdare Mahkemesi kararın kaldırılmasına hükmetmiş, bu kararın ardından Sulh Ceza Mahkemesinde açılan kamu davası sonucu doktorların beraatına karar verilmiştir. Yargıtay'ın bozma kararı sonrasında yargılamaya devam eden Sulh Ceza Mahkemesi tekrar doktorların beraatına hükmetmiştir. Temyiz edilen bu karar Yargıtay'da yine bozulmuş bunun üzerine Sulh Ceza Mahkemesi davanın zamanaşımından düşmesine karar vermiştir. Kararın temyiz incelemesi halen devam etmektedir.

Öte yandan başvuru maddi ve manevi zararlarının tazmini için başvurduğu Sağlık Bakanlığının ret cevabı üzerine tam yargı davası açmış fakat İdare Mahkemesi davanın reddine karar vermiştir. Temyiz edilen kararı Danıştay onamıştır. Karar düzeltme istemi de reddedilen başvuru, bireysel başvuruda bulunmuştur.

İddialar

Başvuru; sağlık durumu ciddi olan kardeşine geç müdahalede bulunulması sonucu ölüm olayının meydana geldiğini belirterek yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı devlete önemli ödevler yüklemektedir. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın ileri sürüldüğü davalarda, derece mahkemelerinin Anayasa'nın gerektirdiği özende bir inceleme yapma yükümlülüğü bulunmaktadır.

Bu olayda olduğu gibi tıbbi müdahalenin geç yapıldığından yakınılan durumlarda, ceza soruşturması veya idari soruşturma kapsamında elde edilen bilgi ve belgelerin idare mahkemelerince dikkate alınması gerektiği özellikle vurgulanmalıdır.

Somut olayda başvurunun beyan ettiği hastaneye geliş saati (22.05) ile resmî kayıtlar arasındaki (22.35) yarım saatlik farkın yaşanıp yaşanmadığı hususu değerlendirilmeden hastanedeki kayıt esas alınarak hazırlanan bilirkişi raporuna göre karar verilmesi, tam yargı davasının temelini oluşturan meselenin tartışılmamasına neden olmuştur.

İdare Mahkemesi, hastaya yapılan tıbbi müdahalede gecikme yaşandığı iddiasını destekleyen bir tanığın beyanına rağmen bu tanığın anlatımları hakkında herhangi bir değerlendirmede bulunmamıştır. Öte yandan yapılan tıbbi müdahalede gecikme yaşanıp yaşanmadığını tespit edebilmek için hastanenin acil servisinin olay gününe ait kamera kayıtlarını istemeyen derece mahkemesi, ceza soruşturmasında böyle bir araştırma yapıp yapılmadığını da dikkate almadan davanın reddine karar vermiştir.

Bu durumda idari yargıda görülen tam yargı davasında başvurunun temel şikâyetlerinin değerlendirilmediği ve olayın tam olarak açıklığa kavuşturulmadığı anlaşılmıştır.

Öte yandan sağlık olaylarına ilişkin soruşturma veya davaların süratli bir şekilde incelenmesi, sağlık hizmetlerinden faydalanan tüm bireylerin güvenliği için son derece önemlidir.

Başvuruya konu davanın karmaşık bir nitelik arz etmemesi ve başvurunun davanın uzamasında hiçbir dahlinin olmaması gibi hususlar dikkate alındığında yargılamanın dokuz yılı aşkın bir sürede sonlandırılması nedeniyle davanın makul süratte yürütülmediği sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar vermiştir.

12. Ölümlü Tren Kazasında Ceza Yargılamasının Uzun Sürmesi Nedeniyle Yaşam Hakkının İhlal Edilmesi

(*Burcu Demirkaya ve Yücel Demirkaya*, B. No: 2015/1232, 30/10/2018)

Olaylar

Haydarpaşa (İstanbul)-Ankara seferini yapan yolcu treninin 2004 yılında Sakarya ili Pamukova ilçesi yakınlarında raydan çıkması sonucu aralarında başvuruçuların annesinin de olduğu 37 kişi ölmüş, 90 kişi de yaralanmıştır.

Olayla ilgili Sakarya Cumhuriyet Başsavcılığı (Cumhuriyet Başsavcılığı) tarafından soruşturma başlatılmış, olayın neden kaynaklandığına ve kusur durumuna ilişkin bilirkişi raporu alınmıştır.

Cumhuriyet Başsavcılığı, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları (TCDD) Genel Müdürlüğü yetkilileri hakkında yürüttüğü soruşturmada yetkisizlik kararı vermiş ve soruşturma evrakını Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir. Bu soruşturmanın sonucu tespit edilememiştir.

Öte yandan Cumhuriyet Başsavcılığı, makinistler (birinci ve ikinci makinist) ve tren şefi hakkında, demir yolu üzerinde kazaya neden olma iddiasıyla Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açmıştır. Yargılama sonucunda makinistler hakkında mahkûmiyet; tren şefi hakkında beraat kararı verilmiştir. Hükmün başvuruçular tarafından temyizi üzerine Yargıtay, sanıklar hakkında verilen mahkûmiyet kararını bozmuştur.

Bozma kararının ardından yapılan yargılamada ise davaların düşürülmesine karar verilmiştir. Bu kararın da temyizi üzerine hüküm bozulmuş, yapılan yargılamada birinci makinist hakkında hapis cezasına hükmedilmiş, ikinci makinistin cezası ertelenmiştir.

Başvuruçular hükmü temyiz etmişler ve akabinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır. Yargıtay Ceza Dairesi, eksikliklerin giderilmesi için dosyayı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir. Davanın temyiz incelemesi henüz sonuçlanmamıştır.

İddialar

Başvuruçular, yolcu treninin raydan çıkması sonucu pek çok kişinin öldüğü ve yaralandığı olay hakkındaki ceza yargılamasının makul süratle yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Devletin yaşam hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin usule ilişkin bir yönü bulunmaktadır. Devlet, yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutu kapsamında, doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturmayı, makul bir özen ve süratle yürütmek durumundadır.

Kamu makamlarının, tehlikeli bir faaliyet nedeniyle oluşan riskleri bertaraf etmek için gerekli ve yeterli önlemleri almadığı durumlarda -ilgililer diğer hukuk yollarına başvurmuş olsalar dahi- kişilerin hayatının tehlikeye girmesine neden olanlar hakkında bir ceza soruşturması yürütülmesi gerekir.

Demir yolu taşımacılığı faaliyeti niteliği itibarıyla kişilerin yaşamı ve vücut bütünlüğü bakımından birtakım riskler içermektedir. Bu tehlikeli olma durumu nedeniyle kamu makamları, demir yollarının işletilmesinde gerekli güvenlik tedbirlerini almalı; trenlerin seyrüseferinde veya gar ve benzeri işletmelerde istenmeyen ölüm ve yaralanma olaylarının önüne geçmek için makul ölçüler çerçevesinde gerekenleri yapmalıdır.

Başvuruya konu olay 2004 yılında meydana gelmiş olup bu olay hakkındaki soruşturma iki aydan daha kısa bir sürede tamamlanmıştır. Ceza Mahkemesi ilk kararını 2008 yılında vermiştir. Ne var ki kararın kanun yoluna başvurma hakkı olan bazı kişilere tebliğ edilmemesi nedeniyle ilk bozma kararına ilişkin temyiz süreci yaklaşık 2 yıl 6 ay, ikinci bozma kararına ilişkin temyiz süreci ise yaklaşık 2 yılda sonuçlanmıştır. Ceza Mahkemesince en son 24/11/2014 tarihinde karar verilmiş olup yargılama henüz sonuçlandırılmamıştır.

Meydana gelen olayda ölen ve yaralananların fazlalığı nedeniyle ölenlerin yakınları ile yaralıların ifadelerinin tespitinin uzun zaman alması anlaşılabilir bir durum olmakla birlikte, soruşturmadaki hiçbir unsur yargılamanın bu denli uzamasını ve henüz sonuçlandırılmamasını haklı kılmamaktadır. Bu sebeple başvuru yakınlarının ölümüyle ilgili soruşturmanın makul süratle yürütüldüğü söylenemez.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ve başvuru sahiplerine tazminat ödenmesine karar vermiştir.

B. MADDİ VE MANEVİ VARLIĞIN KORUNMASI HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

1. Haberde Kullanılan İfadeler İçin İnternet Sitesi Sorumlusunun Cezalandırılmaması Nedeniyle Şeref ve İtibarın Korunmasını İsteme Hakkının İhlal Edilmediği

(KAOS GL Kültürel Araştırma ve Dayanışma Derneği, B. No: 2014/18891, 23/5/2018)

Olaylar

Bir internet haber sitesi, 6/11/2012 tarihli haberinde başvuru derneği “*sapkınların derneği*” olarak nitelemiştir.

Başvuru derneğinin avukatı, anılan haberde kendisine hakaret edildiği, ayrıca haberdeki ifadelerin halkı kin ve düşmanlığa tahrik ettiği iddiasıyla suç duyurusunda bulunmuş, Cumhuriyet Başsavcılığınca kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir.

Yapılan itirazın reddi üzerine söz konusu avukat, şeref ve itibarının korunması hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur. Mahkeme 8/5/2014 tarihinde hakkın ihlal edilmediğine hükmetmiştir.

Başvuru dernek 18/7/2014 tarihinde, söz konusu haberde kendileri hakkında kullanılan “*sapkınlar*” ifadesinin halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama suçunu oluşturduğu gerekçesiyle ilgili site yöneticisi hakkında şikâyetinde bulunmuştur. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından, müştekinin şikâyetine konu eylemle ilgili daha önce soruşturma yapıldığı ve kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiği, verilen kararın kesin olduğu ve şüpheli hakkında aynı fiil nedeniyle tekrar soruşturma yapılmasının mümkün olmadığı gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmiştir. Karara yapılan itiraz ise ilgili mahkemece reddedilmiştir.

İddialar

Başvuru, ilgili haberde kullanılan ifadelerin nefret söylemi içerdiği gerekçesiyle yapılan şikâyetin kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlar sonuçlanması nedeniyle şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Başvurucu dernek, başvuru konusu haberde geçen “*sapkınların derneği*” ifadesinin kendileri ve haklarını savundukları eş cinsel bireyler açısından nefret söylemi içerdiğini ifade etmektedir.

“*Sapkın*” kelimesinin Türk Dil Kurumu güncel sözlüğünde anlamı “*doğru yoldan ayrılmış olan*” şeklindedir. Toplumda yaptığı çağrışım ve haberin tamamından bağımsız olarak ele alındığında söz konusu ifadenin nefret ya da şiddete yönlendirici bir niteliği bulunmadığı, lafzi olarak kendi görüşüne göre meşru olmayan bir durumun betimlendiği görülmektedir.

Çoğulcu demokrasilere karşı ciddi bir tehlike arz eden, nefret söyleminin de dâhil olduğu nefret suçları, tüm dünyada artış gösteren ve devletlerin etkili önlemler alma konusunda pozitif yükümlülüğünün bulunduğu bir alandır.

Bu bağlamda cinsel yönelim temelli nefret söyleminin, şiddete yöneltme tehlikesinin ciddiyeti de gözönüne alındığında devletin, ceza yargılaması yoluyla etkili biçimde bu tür suçlarla savaşmasının, demokrasi ve hukuk devletinin işleyişi yönünden basın özgürlüğü kadar önemli olduğu vurgulanmalıdır. Bu anlamda basının da toplum üzerindeki yönlendirici etkisinin bilincinde olarak bu konuda sorumlu davranması beklenmelidir.

Bununla birlikte başvuru konusu haberin sorumlu kişiler hakkında ceza yargılaması yürütülmesini gerekli kılacak derecede nefret ve şiddete yöneltme tehlikesi içerdiğinden ve şikâyet edilen ifadenin de nefret söylemi boyutuna ulaştığından bahsedilemeyeceği değerlendirilmiştir.

Açıklanan gerekçelerle Anayasa Mahkemesi, sorumlular hakkında ceza yargılaması yürütülmemiş olmasının Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan şeref ve itibarın korunmasını isteme hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

2. Cinsiyet Değişikliğine İzin Verilmemesi Nedeniyle Maddi ve Manevi Varlığın Korunması ve Geliştirilmesi Hakkının İhlal Edilmesi

(M.K., B. No: 2015/13077, 12/6/2018)

Olaylar

Nüfus kaydında kadın olan başvurucu (trans birey) erkek kimliğine geçmek istemiştir. Ruh sağlığı ve hastalıkları bölümünün iki yıllık takibi sonucunda başvurucunun erkek cinsel kimliğini benimsediği ve cinsiyet değişikliğinin uygun olduğu bildirilmiştir.

Başvurucu ilgili rapora dayanarak cinsiyet değişikliği için ameliyat izni verilmesi talebiyle Asliye Hukuk Mahkemesinde dava açmıştır. Mahkeme, sağlık kurulu raporunda başvurucunun üreme yeteneğinin bulunması ve cinsiyet değiştirme şartlarının oluşmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Kararın temyiz incelemesi sonucu onanması üzerine başvurucu Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

Bu arada bir Asliye Hukuk Mahkemesinin başvurusu üzerine Anayasa Mahkemesi, başvurucunun da talebinin reddine gerekçe gösterilen kanundaki üreme yeteneğiyle ilgili ibareyi Anayasa'ya aykırı bularak iptal etmiştir.

Başvurucunun Asliye Hukuk Mahkemesine açtığı yeni dava ise kabul edilmiş ve cinsiyet değişikliğine izin verilmiştir.

İddialar

Başvurucu, cinsiyet değişikliğine izin verilmesi talebinin reddedilmesi nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın 17. maddesi herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkını güvence altına almaktadır.

Başvurucunun kadın üreme organlarına sahip olmasına rağmen erkek cinsiyet kimliğini benimsemiş olduğu uzmanlardan oluşan sağlık raporuyla belirlenmiş, hayatına erkek kimliğiyle devam etmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

Somut olayda cinsiyet değiştirme ameliyatından önce üreme yeteneğinden vazgeçmesini zorunlu kılan kısırlaştırma operasyonuna yönlendirilmesinin başvurusunun maddi bütünlüğüne müdahale oluşturduğu değerlendirilmektedir. Asliye Hukuk Mahkemesinin ret kararı aynı zamanda cinsiyet kimliği ve kişisel gelişim hakkı bakımından da müdahale teşkil etmektedir.

Başvurucunun cinsiyet değiştirme ameliyatından sonra her iki cinsiyete ait üreme yeteneğinden yoksun kalacağı sağlık raporunda ayrıca vurgulanmıştır. Buna karşılık ilk derece mahkemesi başvuruca üreme yeteneği bulunduğu için izin vermemiştir. Üreme yeteneği bulunan transseksüel kişinin, cinsiyet değiştirme ameliyatı olduğunda, üreme yeteneğinden de sürekli biçimde yoksun kalacağı kuşkusuzdur.

Anayasa Mahkemesinin, başvurudan sonra verdiği bir kararda ilgili kanundaki ibareyi iptal ettiği de dikkate alındığında, başvurusunun maddi ve manevi varlığının korunması hakkına yapılan müdahalenin, demokratik bir toplumda gerekli olarak değerlendirilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

3. Psikolojik Taciz Nedeniyle Kişinin Maddi ve Manevi Varlığını Koruma ve Geliştirme Hakkının İhlal Edilmesi **(Ebru Bilgin [GK], B. No: 2014/7998, 19/7/2018)**

Olaylar

Başvurucu, veteriner hekim olarak atandığı kurumda, müdürü tarafından, *kurum içinde huzurun sağlanması daha dikkatli davranması* konusunda yazılı olarak uyarılmış, ardından da *görevin iş birliği içerisinde yapılması ilkesine aykırı davrandığı, kurumun huzur ve sükûnunu bozduğu, amirlerine saygılı davranmadığı gerekçeleriyle* kınama cezası ile cezalandırılmıştır. Karara karşı başvurusunun açtığı iptal davası İdare Mahkemesince reddedilmiştir.

Görev yerinin değiştirilmesine ilişkin işlemler gerçekteştirilen başvuruca kurum bünyesinde farklı birimlerde görevlendirilmiştir. Tedavisini

öne sürerek kurumda bulunmadığı gerekçesiyle savunması istenen başvurunun sunduğu reçete idarece yeterli görülmemiş ve hakkında Kurum Müdürü tarafından disiplin cezaları verilmiştir.

Kurum Müdürünün Bakanlığa bir yazı göndererek, başvurunun bakanlığın diğer birimlerinde görevlendirilmesini talep etmesi üzerine, başvuru İl Müdürlüğünde çalıştırılmak üzere Valilik emrine naklen atanmıştır. Kararın iptaline ilişkin açılan dava İdare Mahkemesince reddedilmiş, yapılan itiraz da Bölge İdare Mahkemesince kabul edilmemiştir.

Başvurucu yaşanan olaylar sürecinde Kurum Müdürlüğüne, Başbakanlık İletişim Merkezine (BİMER) ve Bakanlığa sunduğu dilekçelerle Kurum Müdürü tarafından uygun olmayan koşullarda çalışmaya zorlandığını, hakarete uğradığını ve kendisine psikolojik taciz uygulandığını ileri sürmüştür.

Başvurucunun Kurum Müdürü hakkındaki soruşturma talebi üzerine Valilikçe hazırlanan raporda, başvurucuya psikolojik taciz uygulandığı belirtilmiş ve Kurum Müdürü hakkında soruşturma izni verilmiştir.

Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Kurum Müdürü hakkında görevi kötüye kullanma ve tehdit suçlamalarıyla iddianame düzenlenmiş, Asliye Ceza Mahkemesi beraat kararı vermiştir. Başvurucunun açtığı tam yargı davası ve bu dava sonucu verilen ret kararına itirazları da derece mahkemelerince reddedilmiştir.

İddialar

Başvurucu, çalıştığı kurumdan haksız yere tayin edildiğini, sistemli ve sürekli biçimde psikolojik tacize maruz bırakıldığını, etkili bir giderim ve koruma imkânından yararlandırılmadığını belirterek kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Çalışanların yaşamlarına etkisi bakımından çekilmez bir ağırlık ve yoğunluk derecesine ulaşarak onların manevi bütünlüklerini tehdit eden ve psikolojik taciz olarak nitelendirilen eylem, işlem ya da ihmaller konusunda Anayasa'nın 17. maddesi uyarınca devletin üstlenmesi gereken pozitif yükümlülükler bulunmaktadır.

Somut olayda, başvurunun hakkında sık sık soruşturma açılmasında, sürekli yazılı olarak uyarılmasında, kendisinden sıklıkla savunma istenmesinde ve sağlık sorunları bilinmesine rağmen sunduğu belgelerin sorgulanmasında keyfiliğe kaçan durumlar olduğu görülmektedir.

Başvurucunun şikâyetleri doğrultusunda idari bir soruşturma yapılmış ve psikolojik taciz uyguladığı öne sürülen kamu görevlisi hakkında dava açılmış ise de davranışların tekrarlanmaması için önlemler alınmasında idare tarafından gereken özen gösterilmemiştir.

Hukukumuzda kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan dolayı kişilere zarar verilmesi hâlinde tazminat davalarının idare aleyhine açılacağı, idarenin ilgili personele rücu edebileceği düzenlenmiştir.

Somut olayda, zamanında etkili önlemlerin alınmaması nedeniyle idareye atfedilecek bir hizmet kusurunun bulunduğu ve bu bağlamda başvurunun zararlarının giderilmesi gerektiği, tam yargı davasının maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı bağlamında giderim sağlayacak yol olduğu tartışmasızdır.

Başvurucunun etkili yargısal yollara başvurduğu ancak açılan tam yargı davasında ulaşılan ret sonucunun kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının içerdiği güvenceleri koruyacak ve başvurunun zararlarını tazmin edecek yeterli gerekçeler içermediği görülmüştür.

Sonuç olarak, psikolojik taciz mahiyetindeki davranışların oluşmaması için etkili önlemler alınmaması, başvurunun uğradığı zararların giderilmemesi ve derece mahkemelerince ulaşılan sonuçların ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanmaması nedeniyle kamusal makamlarca üstlenilmesi gereken pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmediği kanaatine varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

4. Doğumda Tıbbi İhmal Sonucu Çocukta Kalıcı Sakatlığa Yol Açılması Nedeniyle Maddi ve Manevi Varlığın Korunması ve Geliştirilmesi Hakkının İhlal Edilmesi

(*Hamdullah Aktaş ve Diğerleri* [GK], B. No: 2015/10945, 19/7/2018)

Olaylar

Anne ve baba, doğumundan birkaç gün sonra kızlarının sol kolunu kullanamadığını fark etmiştir. Yapılan kontrollerde, doğum esnasında çocuğun kolunda sinir zedelenmesi olduğu tespit edilmiştir. Çocuğun tedavisi devam etmektedir.

Anne ve baba, sinir zedelenmesinin, doğuma katılan sağlık personelinin yanlış ve ihmal içeren davranışı nedeniyle meydana geldiğini ileri sürerek, uğradıkları maddi ve manevi zararların tazmini talebiyle İdare Mahkemesinde tam yargı davası açmıştır.

Mahkeme, Adli Tıp Kurumu raporuna göre çocuğun doğum sırasında sol kolunun sakat kalmasında davalı idarenin hizmet kusurunun bulunmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

Danıştay, maddi tazminat isteminin reddi yönünden kararı onamış ancak olayın aydınlatılmasını sağlayacak verilerin bulunduğu hasta dosyasının muhafaza edilmemesi nedeniyle sağlık hizmetinin eksik ve kusurlu işletildiği kanaatiyle manevi tazminat yönünden bozmuştur.

Başvurucuların onama kararına karşı karar düzeltme talepleri reddedilmiştir.

İddialar

Başvurucular, maddi tazminat isteminin reddedilmesi nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının, yargılamanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınmıştır.

Buna göre devletin kişilerin maddi ve manevi varlıklarına yönelik müdahaleleri önleme, önlenememiş olan müdahalelere yönelik olarak

da gerekli soruşturma, kovuşturma, failleri tespit edip cezalandırma ve gerektiğinde bundan doğan zararları etkili bir şekilde bizzat karşılama veya sorumlularına karşılatma yükümlülüğü bulunmaktadır.

Söz konusu pozitif yükümlülük sağlık alanında yürütülen faaliyetleri de kapsamaktadır. İlke olarak tıbbi ihmallere ilişkin şikâyetler konusunda temel başvuru yolu, hukuki sorumluluğu tespit adına takip edilecek olan hukuk veya idari tazminat davası yoludur.

Somut olayda doğum öncesi tetkiklerde bebeğin sağlıklı gelişip gelişmediği, doktor tarafından annenin muayene edilip edilmediği hatta doğum ağırlığının tespiti konusunda herhangi bir girişimde bulunulup bulunulmadığı derece mahkemesince açıklığa kavuşturulmamıştır.

Normal doğum yöntemiyle dünyaya gelen çocuğun ağırlığı 5 kilogramdır. Başvurucu anne, doğuma hazırlanma sürecinde hastanede yatmasına karşın bebeğin doğum ağırlığının tespitinin yapılmamasının sebebi anlaşılamamıştır. Çocuğun yaklaşık doğum kilosunun tespit edilmesi hâlinde normal doğum yöntemiyle doğum yapılmasının risk taşıyıp taşımayacağına dair bilgiye bilirkişi raporunda yer verilmemiştir.

Karşılaşılabilecek riskli durumların öngörülmesi durumunda doğum şekline gösterilen rızanın değişebilmesi mümkün olduğundan rıza, riskler yönünden bilgilendirme yapıldığı takdirde geçerli kabul edilmelidir. Somut olayda başvuruçuların, normal doğum yönteminin tercih edilmesinde karşılaşılabilecek risklerden haberdar edilmedikleri anlaşılmaktadır. Derece mahkemeleri kararlarında başvuruçuların aydınlatılarak rızalarının alınıp alınmadığı tartışılmamıştır.

Öte yandan başvuruçular doğumun ebelerin yardımıyla gerçekleştiğini, doktorun doğuma katılmadığını belirtmişlerdir. Normal doğum yöntemiyle gerçekleşen doğumların ebelerin refakatiyle gerçekleşmesi olağandır. Fakat acil durumda veya tıbbi karar alma süreçlerinde doktor bilgisine ve müdahalesine başvurulması gerektiği de dikkatten kaçırılmamalıdır. Bu durumda idarenin eyleminin tıp kurallarına uygun olduğu görüşünü içeren bilirkişi raporu esas alınarak verilen mahkeme kararının ilgili ve yeterli gerekçeye dayandığının kabul edilmesi güçtür.

Çocuktaki sakatlığın sağlık personeli tarafından tespit edilemediği, başvuruçular taburcu olduktan sonra farkına varıldığı anlaşılmaktadır.

Yaşanan gecikmenin tedavi sürecine etkisine dair bilirkişi raporunda bir açıklama yapılmadığı gibi derece mahkemelerince de bu hususun tartışılmadığı görülmektedir.

Başvurucu anneye ilişkin hastane dosyasının muhafaza edilmemesi nedeniyle sağlık hizmetinde oluşan kusurun neden sadece manevi zarar doğurduğuna ve herhangi bir maddi zarara yol açmadığına dair herhangi bir gerekçeye de yer verilmemiştir.

Öte yandan Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar ve somut başvuruya konu yargılama sürecinin niteliği dikkate alındığında toplam 8 yıl 2 ay 21 günlük yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkı ile Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

C. İŞKENCE VE KÖTÜ MUAMELE YASAĞINA İLİŞKİN KARARLAR

1. Hava Harp Okulu Öğrenciliğinden Ayrılmaya Zorlamak İçin Sistematik Davranışlarda Bulunulması Nedeniyle Kötü Muamele Yasağının İhlal Edilmesi

(Bayram Tuğrul ve Hasan Yıldırım, B. No: 2014/5280, 24/5/2018)

Olaylar

Başvurucu Bayram Tuğrul Yıldırım, Hava Harp Okulunda (HHO) eğitim görmekte iken aldığı disiplin cezaları nedeniyle HHO Yüksek Disiplin Kurulu kararıyla okuldan çıkarılmıştır.

Başvurucu, HHO'da sistematik olarak kötü muameleye maruz kaldığı iddiasıyla askerî savcılığa suç ihbarında bulunmuş, ayrıca askerî savcıya verdiği dilekçede, işkence seviyesine varan, eğitimle ilgisiz nitelikte olaylar yaşadığını ileri sürmüş ve bu olaylara yer vermiştir.

Öte yandan, başvuru, HHO'dan çıkarma işleminin iptali için Askerî Yüksek İdare Mahkemesinde (AYİM) dava açmış ancak daha sonra davadan feragat ettiğinden AYİM uyuşmazlığın esası hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmetmiştir. Ancak feragat nedeniyle davanın esasına yönelik bir karar verilmesi bile başvurunun önemine binaen AYİM Başsavcılığı davanın esası hakkında, başvuruatılmasına yol açan eylemlerin büyük çoğunluğunun askerî disiplini onarılamayacak derecede sarsan vahamet derecesine ulaşmadığı ve HHO'dan çıkarma işleminin iptali yönünde görüş bildirmiştir.

Askerî savcılık, başvuruatılmasına ilişkin olarak şüpheliler hakkında soruşturma başlatmış, kovuşturmayla yer olmadığına karar vermiştir.

İlgili ordu komutanlığı askerî mahkemesi, başvuruatılmasına bu karara yaptığı itirazı reddetmiştir.

İddialar

Başvurucu, bazı subay ve öğrencilerin diğer öğrencileri HHO'dan ayrılmaya zorlamak için insan onuruna aykırı sistematik davranışlarda bulunmasıyla başlayan ve düzmece disiplin cezalarıyla okuldan ihraçla sonuçlanan süreçte kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası, mağdurların eylemi veya yetkililerin saiki ne olursa olsun kötü muamele yasağının ihlal edilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Devletin, bireylerin kötü muameleye maruz kalmasını engelleyecek etkili önleyici mekanizmaların kurulması yönünde pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu çerçevede bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiası bulunması hâlinde devlet, sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır.

Anayasa Mahkemesi, benzer iddialara yer verilen, inceleme konusu olayla büyük ölçüde bağdaşan bir başvuruda kötü muamele yasağının usul yükümlülüğü açısından ihlal edildiğine karar vermiştir.

Soruşturma kapsamında dinlenen bazı tanıkların başvurusunun iddialarını büyük ölçüde destekledikleri, askerî savcılığın kovuşturmaya yer olmadığı kararından önce yayımlanan TBMM raporunda da başvurusunun benzer iddiaların yer aldığı görülmüştür.

Başvurucunun yaklaşık on günde bir ceza alması, maruz kaldığı olayların sistematik bir aklın parçası olduğu iddiasını kuvvetlendirmektedir. Anayasa Mahkemesinin, FETÖ/PDY örgütünün HHO'ya sızdığını belirten benzer karardaki tespitleri ve başvurusunun şikâyetinde bulunduğu şüphelilerden bir kısmının 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra devlet memurluğundan ihraç edilmesi şikâyetin savunulabilir olduğunu göstermektedir.

Başvurucunun öğrencilik sürecinde kullandığı psikiyatrik ilaçlar ve ihraç edildikten sonra ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanınca tespit edilen muayene bulgularının, iddia konusu kötü muamele fiillerinden kaynaklanıp kaynaklanmadığı saptanmaya çalışılmalıdır.

Soruşturma, başvurucuya yönelik eylemlerin örgütsel bir yapı içinde ve yaygın şekilde başka öğrencilere yönelik olarak da gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği iddialarının tahlil edildiğini yansıtan bir öge barındırmamaktadır.

Ayrıca, başvurunun iddialarını teyit eden tanıkların ifadelerine hangi mülahazayla itibar edilmediği konusunda tatminkâr bir açıklama getirilmemiştir. Sistematik ve örgütlü bir biçimde belli bir grubun dışında kalanlara karşı gerçekleştirildiği iddia edilen kötü muamele vakasında, başvuru aleyhine ifade veren bazı tanıkların anlatımlarına üstünlük tanınması maddi gerçeğe ulaşılmasında sınırlayıcı bir etki doğurabilecektir.

Sonuç olarak, başvurunun soruşturmadaki diğer delillerle birlikte kötü muameleye ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunmasına rağmen bu iddiaların özen ve hassasiyetle soruşturma konusu yapılmadığı kanaatine ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar vermiştir.

2. Cezaevindeki Koşulların Kötü Muamele Yasağını İhlal Ettiği İddiasının Açıkça Dayanaktan Yoksun Olması Nedeniyle Kabul Edilemez Olduğu

(Mehmet Hanifi Baki, B. No: 2017/36197, 27/6/2018)

Olaylar

Başvurucu, 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu gerekçesiyle tutuklanmış ve Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiştir.

Tutulduğu odada kalan kişi sayısının fazlalığı nedeniyle koşulların uygun olmadığından şikâyet eden başvuru, kişi sayısının azaltılması talebiyle İnfaz Hâkimliğine başvurmuştur.

Hâkimlik, darbe teşebbüsü nedeniyle tutuklu sayısının çok fazla olması ve Ceza İnfaz Kurumu kapasitesinin yetersiz kalması nedeniyle başvurunun talebini kabul etmemiştir. Başvurucunun Hâkimlik kararına itirazı da Ağır Ceza Mahkemesi kararıyla reddedilmiştir. Başvurucunun bireysel başvurusu üzerine Anayasa Mahkemesi, Ceza İnfaz Kurumundan ayrıntılı bilgi istemiştir.

Bireysel başvuru yapmasından yaklaşık dört ay sonra başvurunun tutukluluk hâli sona ermiştir.

İddialar

Başvurucu, Ceza İnfaz Kurumunda kalabalık odada tutulma nedeni ile kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Ceza İnfaz Kurumundaki koşullara ilişkin şikâyetler, Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

Somut olayda başvuru, tutulduğu Ceza İnfaz Kurumunun kalabalık olmasından şikâyetçi olmuş, bunun dışında başka bir şikâyet dile getirmemiştir.

15 Temmuz 2016 gecesi gerçekleşen silahlı darbe teşebbüsünden sonra FETÖ/PDY ile bağlantılı olduğu değerlendirilen kişiler hakkında soruşturma başlatılmasıyla yurt çapında tutuklu sayısı çok kısa süre içinde artmıştır. Başvurucunun bulunduğu Ceza İnfaz Kurumunda tutulan kişi sayısı bu nedenle kapasitenin üzerine çıkmış ancak ilerleyen süreçte odalardaki ranza ve dolap sayısının artırılması gibi birtakım tedbirler alınarak koşullarda yetersizlik oluşmamasına gayret edilmiştir.

Üstelik toplu nakiller gibi yeni tedbirlerin alınması ve bazı tutukluların serbest bırakılmasıyla başvurunun tutulduğu odadaki kişi sayısı, oda kapasitesinin altına düşürülmüştür.

Başvurucunun tutulduğu odanın tuvalet ve banyosunun mahremiyete uygun olduğu; mutfak, açık havalandırma ve ortak kullanım alanının standartlara uyduğu anlaşılmıştır.

Somut olaydaki tutulma koşulları tüm yönleriyle değerlendirildiğinde; kötü muamele kabul edilebilecek asgari eşik derecesinin aşılmadığı sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

3. Kolluk Görevlilerinin Müdahalesi Sonucu Yaralanma ve Etkili Soruşturma Yürütülmemesi Nedeniyle İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının İhlal Edilmesi
(*Pınar Durko*, B. No: 2015/16449, 28/6/2018)

Olaylar

Bir grup üniversite öğrencisi, terör örgütü mensuplarının güvenlik güçlerine yönelik saldırılarını protesto etmek amacıyla üniversite yerleşkesi içerisinde yürüyüş düzenlemiştir.

Kolluk görevlilerinin talebi üzerine grubun çoğunluğu dağılmış, bir grup ise karşıt görüşlü öğrencilerin daha önce çeşitli etkinlikler düzenlediği fakülteye doğru harekete geçmiştir. Karşıt görüşlü öğrenciler arasında meydana gelebilecek olayların önlenmesi amacıyla her iki öğrenci grubu ile de görüşen kolluk görevlileri öğrencilerden dağılmalarını istemiştir.

Bir grup öğrencinin dağılmaması ve kolluk görevlilerine taş atarak saldırması üzerine kolluk görevlileri güç kullanmak suretiyle grubu dağıtmış ve bu esnada boyalı plastik top atan silah da kullanmıştır. Aralarında başvurusunun da bulunduğu dört öğrenci bu silahın kullanılması nedeniyle yaralanmıştır.

Cumhuriyet Başsavcılığı olay hakkında soruşturma başlatmış, kolluk görevlileri ve yaralanan öğrencilerin ifadelerini almıştır.

Başvurucu, dersliğine gitmek üzere yolda yürürken binaya yaklaşan bir kalabalık gördüğünü, etrafında koşuşturma yaşanınca yanındaki arkadaşı ile birlikte hareketsiz kaldığını, bu esnada sol gözüne bir şeyin çarptığını, yüzündeki boyayı arkadaşının temizlediğini, gözünde şişme ve kızarıklık oluştuğunu, bir arkadaşının aracıyla hastaneye gittiğini beyan etmiştir.

Üniversite hastanesince düzenlenen raporda; başvurusunun sol gözündeki yaralanmanın basit tıbbi müdahale ile giderilemeyeceği ve lezyonun işlev kaybına neden olup olmadığının tedavinin tamamlanmasından sonra değerlendirilebileceği belirtilmiştir.

Cumhuriyet Başsavcılığı basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek surette yaralandıkları ve olay nedeniyle şikâyetçi olmamaları dolayısıyla kimlikleri tespit edilemeyen failer hakkında ek kovuşturmaya yer olmadığına

hükmetmiş, başvurucuya yönelik eylem yönünden daimî arama kararı vermiştir.

Anılan kararla Emniyet Müdürlüğünden, zamanaşımı süresi doluncaya kadar fail/faillerin aranmaya devam edilmesi ve araştırma neticesinin belirli zamanlarla bildirilmesi istenmiştir. Faillerin tespit edilemediği yönünde zaman zaman düzenlenen kolluk tutanakları Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmiştir.

Daha sonra Cumhuriyet Başsavcılığı Emniyet Müdürlüğüne bir müzekkere yazmış ve olay tarihinde plastik mermi atan silah verilen polis memurlarının açık kimlik bilgileri ile görev yerlerinin bildirilmesini istemiştir.

Emniyet Müdürlüğü, olaya farklı şubelerden yaklaşık bin beş yüz kolluk görevlisi tarafından müdahale edildiğini, olay hakkında düzenlenen tutanağın bütün görevlilerce imzalanmadığını belirterek tutanakta imzası bulunan görevlilerin kimlik bilgileri ile görev yerlerini Cumhuriyet Başsavcılığına bildirmiş, Başsavcılık ek kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir.

Başvurucu, karara itiraz etmiş, Ağır Ceza Mahkemesi itirazı kabul edip ek kovuşturmaya yer olmadığına dair kararı kaldırmıştır. Cumhuriyet Başsavcılığı zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suretiyle neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama suçunu işledikleri iddiasıyla bazı kolluk görevlileri hakkında ceza mahkemesi nezdinde kamu davası açmıştır.

Ceza Mahkemesi suçun işlendiğinin sabit olmadığı gerekçesiyle sanıkların beraatine karar vermiş, temyiz edilmeyen karar kesinleşmiştir. Ceza Mahkemesinin gerçek fail/faillerin tespiti için suç duyurusunda bulunması üzerine yeni bir soruşturma başlatan Cumhuriyet Başsavcılığı, faillerin tespiti ve yakalanmaları amacıyla araştırmalara zamanaşımı süresi doluncaya kadar devam edilmesi için zamanaşımına kadar arama kararı vermiştir.

İddialar

Başvurucu, kolluk görevlilerinin güç kullanımı nedeniyle bir gözünü kullanamadığını, olay hakkında yürütülen soruşturmada hangi kolluk görevlisine boyalı plastik top atan silah verildiğinin tespit edilemediğini, soruşturmanın makul sürede tamamlanamadığını belirterek adil yargılama hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Başvurucunun adil yargılanma hakkı ile bağlantı kurularak ileri sürdüğü iddialar Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı kapsamında değerlendirilmiştir.

Anayasa Mahkemesi, daha önce verdiği kararlarda, bir soruşturma açılmayacağı, soruşturmada ilerleme olmadığı, etkili bir ceza soruşturması yapılmadığı ve ileride de böyle bir soruşturmanın yürütüleceği konusunda en ufak gerçekçi bir şans olmadığı anlaşıldığı andan itibaren, bireysel başvuruların kabul edilebileceğine hükmetmiştir.

İnsan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağına ilişkin şikâyetler devletin negatif ve pozitif yükümlülüğüne bağlı olarak maddi ve usule ilişkin boyutlar bakımından ayrı ayrı ele alınmıştır.

1. Maddi Boyutun İhlal Edilmesi

Toplumsal olaylara müdahale sırasında kolluk görevlilerinin kontrollü hareket etmesi ve müdahaleyi gerektiren durumu yaratan kişiler dışındakilerin müdahaleden etkilenmemesi için gerekli tedbirleri alması beklenir. Doğrudan silah kullanımı sonucu meydana gelen olaylarda güç kullanımının Anayasa'nın 17. maddesine göre başka bir çarenin kalmadığı zorunlu bir durumda ve ölçülü bir şekilde gerçekleştiğinin soruşturma makamlarınca resen ortaya konulması gerekmektedir.

Cumhuriyet Başsavcılığının yürüttüğü soruşturma, müdahale sırasında boyalı plastik top atan silah kullanan kolluk görevlilerinin bu konuda bir eğitim almış olup olmadığı, operasyonun planlama ve kontrolü kapsamında alınan tedbirlerin ve bu silahların keyfî ve aşırı kullanımına engel olacak ve kişiyi istenmeyen kazalara karşı koruyacak güvenceler içerip içermediği hususunda bir değerlendirme yapılmasına imkân vermemektedir.

Olay sırasında bir koşuşturma yaşandığı anlaşılmakta ise de bu kargaşa ortamı, kolluk görevlilerinin kontrollü hareket etme ve müdahaleyi gerektiren duruma yol açan kişiler dışındakilerin etkilenmemesi için gerekli tedbirleri alma yükümlülüklerini ortadan kaldırmamaktadır.

Sonuç olarak kolluk görevlilerinin başvurucunun müdahaleden etkilenmemesi için gerekli tedbirleri almadığı ve olaya müdahaleleri

sırasında kontrolsüz bir şekilde, hedef gözetmeden boyalı plastik top atan silahı kullanarak başvurunun yaralanmasına sebep olduğu kanaatine varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiğine karar vermiştir.

2. Usul Boyutunun İhlal Edilmesi

Başvuru konusu olayda, hangi sivil giyimli polisler boyalı plastik top atan silah verildiği, hangi sivil giyimli polis memurlarının bu silahı almak için sertifika aldığı hususlarının tespiti, başvurunun yanında olan kişinin belirlenerek ifadesinin alınması ve tespit edilen kolluk görevlilerinin teşhis ettirilmesi suretiyle failin tespiti mümkün iken Cumhuriyet Başsavcılığı daimî arama kararı vermiştir.

Başsavcılık, failin tespiti için zaman zaman düzenlenen kolluk tutanaklarını soruşturma evrakı arasına almak dışında herhangi bir işlem yapmamıştır. Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılan soruşturma sonucu açılan kamu davası, fail tespit edilmeden açıldığı için beraat kararıyla sonuçlanmıştır. Ceza Mahkemesinin gerçek fail/faillerin tespiti için yaptığı suç duyurusu üzerine başlatılan soruşturmada da daimî arama kararı verilmiş ancak aradan geçen on yılı aşkın süreye rağmen soruşturma sonuçlandırılmamıştır.

Sonuç olarak soruşturmanın makul özen ve süratle yürütüldüğünü, olayı aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delillerin toplandığını söylemek mümkün değildir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usule ilişkin boyutunun ihlal edildiğine karar vermiştir.

4. Tek Kişilik Odada Tutulmanın Kötü Muamele Yasağını İhlal Ettiği İddiasının Açıkça Dayanaktan Yoksun Olması Nedeniyle Kabul Edilemez Olduğu

(*Raşit Konya*, B. No: 2017/26780, 28/6/2018)

Olaylar

Başvurucu, 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu gerekçesiyle tutuklanmış ve Ceza İnfaz Kurumuna nakledilmiştir.

Diğer tutuklularla birlikte (çoklu odada) kalan başvuru, Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulunun güvenlik gerekçesiyle aldığı kararla tek kişilik odaya alınmıştır. Çoklu odaya alınma isteği İnfaz Hâkimliğince kabul edilmeyen başvurunun karara yaptığı itiraz Ağır Ceza Mahkemesince reddedilmiştir. Öte yandan itiraz sürecinde şartların değişmesi sonucu İdare ve Gözlem Kurulunun kararıyla başvuru yeniden diğer tutuklularla aynı odaya alınmıştır.

Başvurucunun bireysel başvuruda bulunması üzerine Anayasa Mahkemesi, Ceza İnfaz Kurumundan ayrıntılı bilgi istemiştir.

İddialar

Başvurucu, terör örgütüne üye olma suçlamasıyla ceza infaz kurumunun tek kişilik odasında tutulması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Ceza İnfaz Kurumundaki koşullara ilişkin şikâyetler, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

Tutukluların hücre hapsine alınması ya da diğerlerinden ayrılması tek başına Anayasa'nın 17. maddesine aykırı bir durum oluşturmamaktadır. Disiplinin sağlanması, güvenlik gerekçesi veya diğer tutulanlardan koruma kaygısıyla bu tür uygulamalar yapılabilmektedir. Ayrıca tek başına tutma tedbiri, tutukluların dışarıdakilerle yeni bir suç işlemek için hileli iş birliği yapmalarını önleme gibi amaçlarla uygulanabilmektedir.

Somut olayda tek kişilik odada kaldığı her gün açık havaya çıkma imkânından diğerleriyle birlikte faydalanan başvurucunun, iddialarının aksine tutuklularla iletişimi kesilmemiştir.

Ceza infaz kurumlarında kötü muamele olarak kabul edilecek hususlar farklı şekillerde tezahür edebilir. Bu bağlamda tek kişilik bir odada tutulmaya ilişkin şartlar olayın kendine özgü koşullarına göre kötü muamele yasağı kapsamında gerçek bir sorun olarak ortaya çıkarabilir. Bununla birlikte bu koşulların söz konusu uygulamanın niteliğinden kaynaklanan ve özgürlükten mahrum kalmanın doğal sonucu olan kaçınılmaz elem seviyesinin ötesinde asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olması gerekmektedir. Somut olayda başvurucunun şikâyet ettiği tutulma koşulları bakımından ise söz konusu asgari eşik derecesinin aşılmadığı sonucuna varılmıştır.

Başvurucunun tek kişilik odaya alınmasına ilişkin İdare ve Gözlem Kurulu kararı ile buna yapılan itirazın reddine dair yargı kararında bu tür bir uygulamaya gidilmesiyle başvurucunun can güvenliğinin ve devam eden soruşturmaların selametinin sağlanmasının amaçlandığı açıklanmıştır. Dolayısıyla başvurucunun, tek kişilik odada tutulmasına ilişkin kararların ilgili ve yeterli gerekçe içermediği iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olduğu kanaatine varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

5. Cinsel Saldırı Suçunda Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Nedeniyle Kötü Muamele Yasağının İhlal Edilmesi (E.A. [GK], B. No: 2014/19112, 17/5/2018)

Olaylar

Başvurucu, bir internet sitesi etkinliği çerçevesinde düzenlenen müzikli bir organizasyona katılmıştır. Anılan internet sitesinin amacı üyelerinin farklı ülke ve kültürlerle tanışmasını kolaylaştırmaktır. Bu sayede bir üye, kültürünü tanımak istediği başka bir ülke veya şehirdeki diğer bir üyenin evinde kalarak konaklama ihtiyacını karşılamaktadır.

Söz konusu organizasyonda yabancı uyruklu W.J.L. aralarında başvuru ve daha sonra şikayete konu olan müzisyen G.C.nin de bulunduğu katılımcıları evinde ağırlamak üzere davet etmiştir. Ev sahibi, başvuru ve G.C.ye ayrı birer oda tahsis etmiştir. Başvuru odasında uyurken sabah saatlerinde bir anda uyanmış ve G.C.nin uygunsuz şekilde karşısında olduğunu görmüştür. Derece mahkemelerinin kabulüne göre; başvuru, G.C.nin, vücuduna dokunduğunu algılayınca bağırarak yataktan çıkmış, salonda bulunan ev sahibinin yanına koşmuş ve kolluk görevlilerine haber verilmiştir.

Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütülen soruşturma kapsamında öncelikle başvuru ve ev sahibi W.J.L.nin beyanları alınmış, olay yeri tespit tutanağı düzenlenmiş, başvuru kıyafetleri ve yatak eşyaları incelenmek üzere delil olarak muhafaza altına alınmış ve Sulh Ceza Mahkemesi tarafından G.C. tutuklanmıştır.

Yargılama sırasında tahliye edilen G.C. hakkında Ağır Ceza Mahkemesinde yapılan yargılama sonunda, suçu işlediği kabul edilerek alt sınırdan cezalandırılmasına, fakat hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar verilmiştir. Karara yaptığı itiraz reddedilen başvuru bireysel başvuruda bulunmuştur.

İddialar

Başvuru, cinsel saldırı suçu ile ilgili yargılama sonucunda hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Derece mahkemelerinin takdir yetkisi kapsamında kaldığı kuşkusuz olan ceza miktarı tayinine Anayasa Mahkemesinin müdahalesi kural olarak düşünülmez ise de takdir yetkisinin bu tür olaylara müsamaha gösterme şeklinde kullanılması, etkin yargısal korumayı zayıflatarak temel hak ve hürriyetlerin zedelenmesine yol açabilecektir.

Bu bağlamda, başvuru konusu olay, uyku hâlinde olan başvuru tanınmadığı biri tarafından taciz edildiği sırada uyanması ve bu nedenle travma yaşamasıdır. Olayın gerçekleşme biçimi ve başvuru yaşanan travma göz önüne alındığında en alt sınırdan ceza verilmesi ve HAGB kararıyla eylem cezasız bırakılmıştır.

HAGB kararı, ceza niteliğinde olmayıp kişiyi ceza tehdidi altında bırakmaktan ibarettir. Somut olayda olduğu gibi suçu işleyen kişinin cezalandırılması ancak denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi şartına bağlanmakta, böylelikle suç olan eylem cezasız kalmaktadır. Kanun koyucunun, işlediği suçtan dolayı kişinin tekrar topluma kazandırılması amacıyla getirdiği bu cezasızlık kurumunun uygulanıp uygulanmayacağı değerlendirilirken mağdurun söz konusu suçtan etkilenme derecesiyle orantılı olarak yaptırımın caydırıcılığı hususunun da göz ardı edilmeden yorumlanması gerekmektedir.

Ağır Ceza Mahkemesi verdiği kararla bu yetkisini, söz konusu eylemlere hiçbir şekilde müsamaha edilmeyeceğini göstermek için kullanmak yerine toplumca hassasiyet gösterilen cinsel saldırı eyleminin sonuçlarını hafifletmek için kullanmayı tercih ettiği izlenimi vermiştir.

Anayasa Mahkemesi, kötü muamele iddiaları yönünden HAGB kararının uygulanmasının, sanığın infaz edilebilir bir ceza almaması sonucunu doğurduğu ve mağdur açısından yeterli ve etkili bir giderim sağlamadığını değerlendirmiştir.

Başvurucuya yönelik cinsel saldırının ağırlığı karşısında eylemi yapanın sadece ceza tehdidi altında bırakılmasının, bireylerin kötü muamele yaşağına karşı korunması amacıyla alınan caydırıcı yasal önlemleri etkisiz kıldığı kanaatine varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yaşağının ihlal edildiğine karar vermiştir.

6. Aşırı Güç Kullanan Kolluk Görevlisinin Cezalandırılmaması Nedeniyle İnsan Haysiyetiyle Bağdaşmayan Muamele Yasağının İhlal Edilmesi

(Elif Aydın Dost, B. No: 2014/19954, 12/6/2018)

Olaylar

Üniversite harçlarını protesto ederken kolluk kuvvetlerinin müdahalesiyle parmağı kırılan başvuru Adli Tıp Kurumundan rapor almış ve sorumlular hakkında kamu davası açılması için Cumhuriyet Başsavcılığına şikâyetle

bulunmuştur. Başsavcılık tarafından aşırı güç kullanan kolluk görevlisi hakkında kamu davası açılmıştır.

Asliye Ceza Mahkemesi kolluk görevlisinin fiilini sabit görmüş ve mahkûmiyet kararı vermiştir. Temyiz incelemesi sonucu kararın Yargıtay tarafından bozulması üzerine Mahkeme sanığın kasten yaralama suçundan cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar vermiştir.

Bu karara yaptığı itirazın reddedilmesi üzerine başvuru bireysel başvuruda bulunmuştur.

İddialar

Başvuru, kolluk görevlisi tarafından parmağının kırılması ve yapılan yargılama sonucu sanığın fiili sabit görülerek hapis cezasına hükmedilmesine rağmen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağına ilişkin şikâyetlerin incelenmesinde Devletin negatif yükümlülüğü, bireyleri işkence ya da insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleyle ya da cezaya tabi tutmama sorumluluğunu içerirken pozitif yükümlülük, hem bireyleri bu tür muamelelerden korumayı (önleyici yükümlülük) hem de etkili bir soruşturma yoluyla sorumluların tespiti ve cezalandırılmasını (soruşturma yükümlülüğü) içermektedir.

Başvurucunun demokratik hakkını kullanması kapsamında katıldığı toplantının dağıtılması sırasında, güç kullanımını zorunlu kılan bir durum olmadığı halde, kolluk görevlisi tarafından yaralanmasına yol açılmasının insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağı kapsamında kaldığı değerlendirilmiştir. Öte yandan derece mahkemelerinin yaptığı tespite göre olayda başvurunun kendisine karşı zor kullanılmasını gerektirecek herhangi bir eyleminin de bulunmadığı anlaşılmıştır.

Olayda, ceza verilmesine rağmen hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı nedeniyle failin fiiliyle orantılı bir ceza alma koşulu sağlanamamıştır. Ayrıca sanıkla ilgili disiplin yönünden de işlem yapılmadığı için başvurunun mağduriyeti giderilmemiştir.

Fiili işleyenlere ceza verilmemesi bu tür eylemlerin önlenmesini sağlayacak caydırıcılığı azaltmakta, kişilerin fiziksel ve ruhsal bütünlüklerinin korunması hususundaki pozitif yükümlülüğün yerine getirilememesi sonucunu doğurmaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlal edildiğine karar vermiştir.

7. Ceza İnfaz Kurumunda Eğitim ve İyileştirme Faaliyetlerinin Kısıtlanması Nedeniyle Kötü Muamele Yasağı ve Eşitlik İlkesinin İhlali İddiasının Kabul Edilemez Olduğu

(İbrahim Kaptan, B. No: 2017/30510, 18/7/2018)

Olaylar

Başvurucu, 15 Temmuz 2016 tarihli darbe teşebbüsü sonrasında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu gerekçesiyle tutuklanarak ceza infaz kurumuna konulmuştur.

Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığının “Tutuklular Hakkında Uygulanacak Eğitim ve İyileştirme Faaliyetlerinin Uygulanması” başlıklı kararıyla FETÖ/PDY soruşturmaları kapsamında tutuklananların eğitim ve iyileştirme faaliyetlerine dâhil edilmemesine karar verilmiştir. Karar gerekçesinde; Olağanüstü Hal (OHAL) sürecinin devam ettiği ve FETÖ/PDY soruşturmaları kapsamında tutuklanan kişilerin sayıca fazla olduğu belirtilerek herhangi bir güvenlik zafiyeti yaşanmaması amacıyla söz konusu tedbirin alındığı vurgulanmıştır.

Başvurucunun söz konusu karara karşı yaptığı itiraz İnfaz Hâkimliğince reddedilmiştir. Bu karara yapılan itirazın da Ağır Ceza Mahkemesi tarafından reddedilmesi üzerine başvuru bireysel başvuruda bulunmuştur.

İddialar

Başvurucu, tutuklu bulunulan ceza infaz kurumunda eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinin kısıtlanması nedeniyle kötü muamele yasağının; bu tür bir engellenmenin yalnızca FETÖ/PDY soruşturmaları kapsamında tutuklanan

kişilere uygulanması nedeniyle kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

1. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiği İddiası Yönünden

Bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının kapsamına girebilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olmasının gerektiğini ifade etmek gerekir. Her olayda asgari eşiğin aşıp aşılmadığı somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir.

Başvurucu, tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumunda mevzuat gereği, günde en az bir saat havalandırma bahçesinde gezinme ve bu alanda bireysel olarak spor yapma imkânına sahiptir. Ayrıca başvuru; sakıncalı olmaması koşuluyla süreli ve süresiz yayınlardan yararlanma hakkına, resmî kurumlar, üniversiteler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile mahkemelerce yasaklanmamış olması koşuluyla Bakanlar Kurulunca vergi muafiyeti tanınan vakıflar ve kamu yararına çalışan dernekler tarafından çıkarılan gazete, kitap ve basılı yayınları edinme hakkına sahiptir.

Somut başvuruda başvurunun açık ve kapalı spor salonları ile kütüphaneden yararlanma gibi eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinden yoksun bırakıldığı görülmektedir. Ceza İnfaz Kurumu; tutukluların güvenliğinin sağlanması, örgütsel faaliyetlerin engellenmesi, terör örgütleri tarafından bu kişilerin yönlendirilmesinin ve bu kişilere emir ve talimat verilmesinin önüne geçilmesi amacıyla söz konusu uygulamaya ihtiyaç duyulduğu yönünde bir gerekçe açıklamıştır.

Bu kapsamda yapılan değerlendirmede, Ceza İnfaz Kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi, disiplinin ve güvenliğin sağlanmasına yönelik kabul edilebilir, makul gerekliliklerin bulunduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan başvurunun günde en az bir saat açık havada gezinme imkânına sahip olduğu, bu süre zarfında egzersiz yapma gibi sportif faaliyetlerde bulunabileceği, kitap ve dergi dâhil sakıncalı olmayan her türlü süreli ya da süresiz yayına erişme imkânının bulunduğu ve bilgi edinme konusunda herhangi bir engellemeyle karşılaşmadığı, ayrıca söz konusu geçici nitelikteki uygulamanın İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığının kararıyla sonradan kaldırıldığı görülmektedir.

Somut olaya özgü şekilde tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde makul gerekliliklere dayanan geçici tedbir mahiyetindeki uygulamanın niteliğinden kaynaklanan ve tutukluluğa ilişkin kaçınılmaz olarak ortaya çıkan elemin ötesinde Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası yönünden asgari ağırlık derecesinin aşılmadığı sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle, kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

2. Kötü Muamele Yasağıyla Bağlantılı Olarak Eşitlik İlkesinin İhlal Edildiği İddiası Yönünden

İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığının FETÖ/PDY soruşturmaları kapsamında tutuklananların söz konusu eğitim ve iyileştirme faaliyetlerinden yararlanmamalarına dair kararının gerekçesi incelendiğinde tutuklananların örgütsel faaliyetlerinin engellenmesinin, terör örgütünün bu kişileri yönlendirmesinin ve bu kişilere emir ve talimat verilmesinin önüne geçilmesinin, ayrıca tutukluların güvenliğinin sağlanmasının amaçlandığı görülmektedir. Gerekçenin devamında OHAL sürecinin devam ettiği ve FETÖ/PDY soruşturmaları kapsamında tutuklanan kişilerin sayıca fazla olduğu belirtilerek herhangi bir güvenlik zafiyeti yaşanmaması amacıyla tedbir alındığı vurgulanmıştır.

FETÖ/PDY'nin yapısının karmaşıklığı ve örgütsel ilişkinin sıklığı ile OHAL kararının gerekçeleri dikkate alındığında söz konusu soruşturmalar kapsamında çok sayıda kişinin tutuklanması üzerine bu kişilerin aynı ceza infaz kurumlarında bir araya gelmesinin ve örgütsel faaliyetlerine devam etmelerinin muhtemel olduğu açıktır. Bu olası durumun engellenmesi amacını taşıyan söz konusu farklı muamelenin objektif ve makul sebeplere dayandığı kanaatine varılmıştır.

Olayda başvurucunun sınırlı imkân ve koşullarda da olsa spor yapabilme ve kitaplara erişebilme imkânının bulunduğu, ayrıca söz konusu uygulamanın geçici nitelikte olduğu görülmektedir. Sonuç olarak her ne kadar başvurucuya farklı bir muamelede bulunulduğu açık olsa da somut olaya konu muamelenin objektif ve makul bir sebebe dayandığı, kullanılan yöntemin ölçülü olduğu değerlendirilmiştir.

Anayasa Mahkemesi, açıklanan gerekçelerle kötü muamele yasağıyla bağlantılı olarak eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

D. KİŞİ HÜRRİYETİ VE GÜVENLİĞİ HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

1. Anayasa Mahkemesi Eski Üyesi Olan Başvurucu Hakkında Uygulanan Tutuklama Tedbirine İlişkin Karar

(*Alparslan Altan* [GK], B. No: 2016/15586, 11/1/2018)

Olaylar

Başvurucu, Anayasa Mahkemesi üyesi olarak görev yapmakta iken 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe teşebbüsünün savuşturulduğu sırada Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca başlatılan soruşturma kapsamında 16/7/2016 tarihinde gözaltına alınmış ve Ankara 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin 20/7/2016 tarihli kararı ile silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmıştır.

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 25/10/2017 tarihinde, silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediğinden bahisle başvurucu hakkında kamu davasının açılması için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına hitaben fezleke düzenlemiştir.

Başvurucu hakkındaki soruşturma dosyası Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı nezdinde derdesttir ve başvurunun tutukluluk durumu devam etmektedir.

Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu 4/8/2016 tarihinde başvurunun meslekten çıkarılmasına karar vermiştir.

İddialar

Başvurucu; suç şüphesi olmaksızın ve görevinden kaynaklanan güvencelere riayet edilmeksizin keyfi olarak tutuklandığını, olayda tutuklama nedenlerinin bulunmadığını ve tutuklamanın ölçsüz bir tedbir olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Başvurucu ayrıca yakalama ve gözaltına alınmasının hukuka aykırı olduğunu, sulh ceza hâkimliklerinin doğal hâkim, bağımsız ve tarafsız hâkim ilkelerine aykırı olduğunu, hukuka aykırı bir şekilde meslekten çıkarılmasına karar verildiğini, gözaltı sürecinde kötü muameleye maruz kaldığını, eşyalarına ve mal varlığına el konulmasının kanuni dayanağının

olmadığını ve yapılan bazı diğer uygulamaların temel hak ve özgürlüklerini ihlal ettiğini iddia etmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

1. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia Yönünden

Anayasa Mahkemesi bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak ortaya konduktan sonra ikinci ve üçüncü fıkralarında, şekil ve şartları kanunda gösterilmek şartıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının kısıtlanması ancak Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı hâlinde söz konusu olabilir.

Ayrıca kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin ölçütlerin belirlendiği Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 19. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve tutuklama tedbirinin niteliğine uygun düşen; kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasına göre tutuklama ancak "suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler" bakımından mümkündür. Bir başka anlatımla tutuklamanın ön koşulu, kişinin suçluluğu hakkında kuvvetli belirtinin bulunmasıdır. Dolayısıyla tutuklamanın diğer koşullarından önce bu ön koşulun bulunup bulunmadığı her somut olayda değerlendirilmelidir. Suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin bulunduğu kabulü için suçlama, kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmelidir.

Her somut olayda tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin olup olmadığının, tutuklama nedenlerinin bulunup bulunmadığının ve tutuklama tedbirinin ölçülülüğünün takdiri öncelikle anılan tedbiri uygulayan yargı mercilerine aittir. Zira bu konuda taraflarla

ve delillerle doğrudan temas hâlinde olan yargı mercileri Anayasa Mahkemesine kıyasla daha iyi konumdadır. Bununla birlikte yargı mercilerinin belirtilen hususlardaki takdir aralığını aşıp aşmadığı Anayasa Mahkemesinin denetimine tabidir. Anayasa Mahkemesinin bu husustaki denetimi, somut olayın koşulları dikkate alınarak özellikle tutuklamaya ilişkin süreç ve tutuklama kararının gerekçeleri üzerinden yapılmalıdır.

Bu genel ilkeler doğrultusunda ilk olarak somut olayda başvurunun suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

Başvurucu hakkında verilen tutuklama kararında dosyada mevcut tutanaklar, arama ve el koyma tutanakları ve tüm dosya kapsamına atıf yapılarak başvurunun da aralarında olduğu şüpheliler yönünden isnat edilen suçun işlendiğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunduğu belirtilmiştir. Fezlekede ise başvurunun isnat edilen suçu işlediğine dair delil olarak gizli tanık ve şüpheli beyanlarına, diğer kişiler arasında “ByLock” üzerinden yapılan haberleşmenin içeriğine ve cep telefonlarına ilişkin sinyal bilgilerine dayanılmıştır.

Başvurucu dışındaki bazı kişiler (Ö.İ. ile S.E. ve B.Y.) arasında “ByLock” programı üzerinden yapılan haberleşmenin içeriğinde başvurucuyla ilgili bazı olguların bulunduğu belirtilmiştir. Soruşturma mercilerine göre, öğretmen olan Ö.İ. FETÖ/PDY’nin yargı mensuplarından sorumlu sivil imamı, raportör olan S.E. yapılanmanın Anayasa Mahkemesi sorumlusu, raportör olan B.Y. yapılanmaya mensup bir kişidir. Bu kapsamda Ö.İ. ile S.E. arasındaki görüşmelerde başvurunun “Selahattin” kod adı ile anıldığı, Ö.İ.nin başvurucuya iletmek üzere bir talepte bulunduğu ve haberleşmenin S.E. üzerinden yapılmasını istediği, yine Ö.İ.nin S.E.den başvurunun kullandığı telefon hattının kullanım kodunu (başvurucudan) öğrenerek kendisine bildirmesini talep ettiği, S.E.nin de Ö.İ. tarafından başvurunun gönderildiği belirtilen telefon hattının kullanım durumuna ilişkin Ö.İ.ye bilgiler verdiği, Ö.İ. ve S.E. arasında -FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlamalardan dolayı tutuklanan bir gazetecinin yaptığı bireysel başvuruya ilişkin- Anayasa Mahkemesinin bir kararındaki başvurunun karşılığına yönelik değerlendirmeler yapıldığı anlaşılmıştır. Ö.İ. ile B.Y. arasındaki görüşmelerde ise Ö.İ.nin başvurunun geleceği gün ve saati belirterek (onu) kendisinin karşılayacağı bilgisinin iletilmesini istediği, yine Anayasa

Mahkemesi başkanvekilliği için yapılacak seçimde kime/kimlere destek verileceği hususundaki düşüncesinin Anayasa Mahkemesi üyelerinden birine başvuru tarafından söylenmesini talep ettiği görülmektedir.

Ayrıca Ö.İ. ile S.E. arasında “ByLock” üzerinden yapılan görüşmelerde ifade edilen ve soruşturma mercilerince Ö.İ. tarafından başvurucuya gönderildiği değerlendirilen telefon hattının başvurunun ikamet ettiği Anayasa Mahkemesi üye lojmanlarının bulunduğu yerden sinyal verdiği, ayrıca bu hattın başvurunun kullandığı cep telefonu hattı ile aynı zaman aralıklarında aynı yerde bulunan baz istasyonlarından sinyal verdiği tespit edilmiştir.

Öte yandan Anayasa Mahkemesinde raportör olarak görev yapmış olan R.Ü. soruşturma mercilerince şüpheli sıfatıyla alınan ifadelerinde; FETÖ/PDY mensuplarının taraf olduğu bireysel başvurulardaki tutumundan ve bu yapılanmaya mensup raportörlerle olan ilişkisinden başvurunun da FETÖ/PDY mensubu olduğu sonucuna ulaştığı, başvurunun nasıl hareket edeceği konusunda -FETÖ/PDY’nin Anayasa Mahkemesi sorumlusu olduğu belirtilen- Raportör S.E. ile konuştuğu, S.E.’nin de (kendi söylediğine göre) Anayasa Mahkemesi veya yüksek yargı imamı olan sivil kişi ile irtibata geçtiği ve başvurunun gelen talimat doğrultusunda hareket ettiği, FETÖ/PDY içinde başvuru için “Selahattin” kod adının kullanıldığı yönünde beyanda bulunmuştur. Bunun yanı sıra Anayasa Mahkemesinde raportör olarak görev yapmış oldukları anlaşılan ve soruşturma mercilerince kimlikleri gizlenerek dinlenen tanıklardan biri, başvurunun FETÖ/PDY mensubu olduğunu ve Anayasa Mahkemesine yapılan bazı başvuruları takip ettiğini, diğeri ise başvurunun sosyal ilişkilerinden FETÖ/PDY mensubu olduğu kanaatine ulaştığını ifade etmiştir.

Bu itibarla başvuru yönünden suç şüphesinin varlığını doğrulayan belirtilerin soruşturma dosya kapsamında bulunduğu görülmektedir.

Somut olayda soruşturma makamlarının tutuklama nedenlerinin varlığı ve tutuklamanın ölçülü olduğu yönündeki değerlendirmeleri de temelsiz değildir.

Açıklanan nedenlerle başvurunun bu kısmının *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

Diğer İddialar Yönünden

Başvurucunun yakalama ve gözaltına alınmasının hukuka aykırı olduğu, hukuka aykırı bir şekilde meslekten çıkarılmasına karar verildiği, gözaltı sürecinde kötü muameleye maruz kaldığı, eşyalarına ve mal varlığına el konulmasının kanuni dayanağının olmadığı yönündeki iddialarının *başvuru yollarının tüketilmemiş olması*; sulh ceza hâkimliklerinin doğal hâkim, bağımsız ve tarafsız hâkim ilkelerine aykırı olduğu iddiasının bir ihlalin bulunmaması, diğer iddiaların ise temellendirilmemesi gerekçelerine dayanılarak *açıkça dayanaktan yoksun olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

2. Gazeteci Olan Başvurucu (Şahin ALPAY) Hakkında Uygulanan Tutuklama Tedbirine İlişkin Karar **(Şahin Alpay [GK], B. No: 2016/16092, 11/1/2018)**

Olaylar

Başvurucu, kamuoyunca bilinen bir gazeteci ve yazardır.

Türkiye, 15 Temmuz 2016 gecesi askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış; bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiştir. Kamu makamları ve soruşturma mercileri -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye’de uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmişlerdir.

Bu kapsamda FETÖ/PDY’nin kamu kurumlarındaki eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmalarına yönelik soruşturmalar yapılmış ve çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbiri uygulanmıştır.

İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başvurucunun da aralarında bulunduğu ve çoğunluğu gazeteci, yazar ve akademisyen kırk üç şüpheli hakkında FETÖ/PDY’nin medya yapılanmasıyla bağlantılı olarak soruşturma başlatılmıştır.

Soruşturma makamları başvurucunun FETÖ/PDY’ye ait olduğu belirtilen Zaman gazetesinde, bu yapılanmanın amaçları doğrultusunda -özellikle de

“17-25 Aralık soruşturmaları” sonrasında- yapılanmayı öven ve yapılanmaya yönelik soruşturmaları akamete uğratmayı hedefleyen yazılar yazdığını ileri sürmektedir.

Sulh Ceza Hâkimliğince 30/7/2016 tarihinde, başvurunun da aralarında bulunduğu altı şüphelinin terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmasına karar verilmiştir.

İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 10/4/2017 tarihli iddianamesiyle, başvurunun da aralarında bulunduğu şüphelilerin FETÖ/PDY'nin medya gücünü oluşturdıklarını, örgütün genel amacı doğrultusunda anayasal düzeni, TBMM'yi ve Türkiye Cumhuriyeti hükûmetini ortadan kaldırmak için örgüt stratejisi ve hiyerarşisi içinde rollerini yerine getirerek üzerlerine atılı suçları işlediklerini ileri sürmüştür. İddianamede; başvurunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme, Türkiye Büyük Millet Meclisini (TBMM) ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme, Türkiye Cumhuriyeti hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme ve silahlı terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçlarını işlediği iddia edilmiştir.

Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesinde derdesttir.

İddialar

Başvurucu; gazeteci olduğunu ve telif ücreti karşılığı köşe yazarlığı yaptığını, yazılarının ifade ve basın özgürlükleri kapsamında kaldığını, kuvvetli suç şüphesi ve tutuklama nedenleri somut olgularla ortaya konulmadan tutuklandığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Başvurucu ayrıca sağlık durumunun ciddi riskler taşıdığını ve ceza infaz kurumunda kalmaya elverişli olmadığını belirterek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia Yönünden

Anayasa Mahkemesi bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Anayasa Mahkemesinin buradaki incelemesi, başvuru hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılması ile yargılamanın muhtemel sonuçlarından bağımsız olarak tutuklamanın hukukiliğinin değerlendirilmesiyle sınırlı olacaktır. Öte yandan Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edilip edilmediği incelenirken her bir başvuru kendi koşullarında değerlendirilir.

Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak ortaya konduktan sonra ikinci ve üçüncü fıkralarında, şekil ve şartları kanunda gösterilmek şartıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının kısıtlanması ancak Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı hâlinde söz konusu olabilir.

Ayrıca kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin ölçütlerin belirlendiği Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 19. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve tutuklama tedbirinin niteliğine uygun düşen; kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasına göre tutuklama ancak "suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler" bakımından mümkündür. Bir başka anlatımla tutuklamanın ön koşulu, kişinin suçluluğu hakkında kuvvetli belirtinin bulunmasıdır. Dolayısıyla tutuklamanın diğer koşullarından önce bu ön koşulun bulunup bulunmadığı her somut olayda değerlendirilmelidir. Suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin bulunduğu kabulü için suçlama, kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmelidir.

Her somut olayda tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin olup olmadığının, tutuklama nedenlerinin bulunup bulunmadığının ve tutuklama tedbirinin ölçülülüğünün takdiri öncelikle anılan tedbiri uygulayan yargı mercilerine aittir. Zira bu konuda taraflarla ve delillerle doğrudan temas hâlinde olan yargı mercileri Anayasa Mahkemesine kıyasla daha iyi konumdadır. Bununla birlikte yargı

mercilerinin belirtilen hususlardaki takdir aralığını aşıp aşmadığı Anayasa Mahkemesinin denetimine tabidir. Anayasa Mahkemesinin bu husustaki denetimi, somut olayın koşulları dikkate alınarak özellikle tutuklamaya ilişkin süreç ve tutuklama kararının gerekçeleri üzerinden yapılmalıdır.

Bu genel ilkeler doğrultusunda ilk olarak somut olayda başvurusunun suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

Tutuklama kararında, tüm şüpheliler hakkında kuvvetli suç şüphesi de dâhil olmak üzere tutuklama koşulları yönünden ortak değerlendirme yapmıştır. Bu kapsamda kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu sonucuna varılırken FETÖ/PDY'nin Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) içindeki unsurlarının darbe teşebbüsünde bulunduğu, şüphelilerin FETÖ/PDY'ye ait olduğu belirtilen Zaman gazetesinde -özellikle de "17-25 Aralık soruşturmaları" sonrasında- bu yapılanmayı öven ve yapılanmaya yönelik soruşturmaları akamete uğratmayı hedefleyen yazılar yazdıkları ve sosyal medya hesaplarından paylaşımda bulundukları, böylelikle yapılanmanın amacı doğrultusunda propaganda faaliyetinde bulundukları, gazetenin yöneticisi E.D. hakkında silahlı terör örgütü üyeliğinden dava açılması ve darbe teşebbüsünden önce de kamuoyunda bu örgütün silahlı kalkışma yapacağına dair duyurular olması nedeniyle FETÖ/PDY'nin silahlı unsurlarının bulunduğunu bilmelerine rağmen bu yapılanmanın içinde yer almayı ve yapılanmaya katkı vermeyi sürdürdükleri ifade edilmiştir.

Tutuklama kararında, başvuru yönünden hangi yazı veya sosyal medya paylaşımının bu kapsamda olduğuna ilişkin bir değerlendirme yapılmamıştır. İddianamede ise başvurusunun hangi yazılarının suçlamaya konu edildiği belirtilmiş, sosyal medya paylaşımlarına yer verilmemiştir.

Buna göre başvurucuya isnat edilen suçların işlendiğine dair kuvvetli belirtinin bulunup bulunmadığının tespitinde sadece iddianamede atıf yapılan yazılarla sınırlı bir değerlendirme yapılmıştır. Bu kapsamda iddianamede atıf yapılan yazılar "*Din Savaşıymış*", "*Erdoğan ile Batı Arasında*", "*Evet Suçta Cezada Şahsidir*", "*Bu Millet Bidon Kafalı Değildir*", "*Çıkar Yol Erdoğan'sız Hükümet*" ve "*Cumhurbaşkanı Seyirci Kalamaz*" başlıklı yazılardır.

Suçlamaya konu yazılar, 2013 yılının son döneminde ve 2014 yılının başlarında yazılmıştır. Bu yazılar, yayımlandığı dönemde gerçekleştirilen

“17-25 Aralık soruşturmaları”nı ve Hükûmet tarafından bu soruşturmalara gösterilen tepkileri konu almaktadır.

Başvurucu suça konu yazılarda özetle söz konusu soruşturmalar kapsamında isimleri geçen Hükûmet üyelerinin yargı önünde hesap vermeleri gerektiği, bu konuda Hükûmetin gerekenleri yapmaması nedeniyle Cumhurbaşkanı’nın ve iktidar partisi içindeki bazı kişilerin harekete geçmesinin uygun olacağı, Hükûmetin anılan soruşturmalara karşı gösterdiği tepkilerin haksız olduğu yönündeki görüşlerini dile getirmiştir. Başvurucu ayrıca anılan soruşturmaların FETÖ/PDY mensubu kişilerce bu yapılanmadan alınan talimat uyarınca yapıldığının tespit edilmesi hâlinde bu kişiler hakkında işlem yapılması gerektiğini, bununla birlikte “hizmet hareketi” olarak ifade ettiği yapılanmaya mensup olan herkesin hedef alınmasının hukuka uygun olmayacağını da belirtmiştir. Suçlamaya konu yazılarda Hükûmetin görevden zorla uzaklaştırılması gerektiği yönünde bir ifade yer almamaktadır. Aksine başvuru, bu yazılarında iktidar partisinin oy kaybettiğine ve Hükûmetin seçim yoluyla değişeceğine dair öngörülerde bulunmuştur. Başvurucu darbe teşebbüsünden bir gün önceki yazısında da darbeye karşı olduğu yönündeki görüşlerini açıklamıştır.

Soruşturma makamları suçlamaya konu yazıların FETÖ/PDY’nin amaçları doğrultusunda yazıldığını ileri sürmektedir. Bu kapsamdaki iddia; kamuoyuna yansıyan bilgiler dikkate alındığında başvurunun FETÖ/PDY’nin illegal bir yapılanma olduğunu bilmesi ve bu yapılanmanın silahlı kalkışmaya girişeceğini öngörmesi gerektiği, “17-25 Aralık soruşturmaları”na ve yapılanmaya ait olduğu belirtilen Zaman gazetesinin genel yayın yönetmeninin FETÖ/PDY kapsamında tutuklanmasına rağmen anılan gazetede yazı yazmaya devam ettiği hususlarına dayandırılmıştır.

Bununla birlikte başvurunun aylarca ülke gündeminde yer alan güncel bir konuda kamuoyunun bir kısmının ve muhalefet liderlerinin dile getirdiklerine benzer görüşlere yer verdiği yazılarının FETÖ/PDY’nin amaçlarına hizmet etmek için yazıldığının kabulünü gerektiren nedenler tutuklama kararında veya iddianamede somut olgularla açıklanmamıştır. Başvurucunun bu görüşlerini Zaman gazetesinde yayımlanan yazılarında dile getirmiş olması da bu yazıların FETÖ/PDY’nin amaçları bilinerek ve bu amaçlar doğrultusunda kaleme alındığına dair -tek başına- yeterli bir olgu olarak değerlendirilemez.

Bu itibarla somut olayda “suç işlendiğine dair kuvvetli belirti”nin yeterince ortaya konulmadığı, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

“Olağanüstü hâl” döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa’nın 15. maddesinin de başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen güvencelere aykırı bu müdahaleyi meşru kılmadığı değerlendirilmiştir.

Açıklanan nedenlerle -Anayasa’nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde de- başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

Anayasa’nın 26. maddesinde yer alan ifade özgürlüğü ile onun özel güvencelere bağlanmış şekli olan ve Anayasa’nın 28. maddesinde düzenlenmiş olan basın özgürlüğü, demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden ve toplumun ilerlemesi, her bireyin gelişmesi için gerekli temel şartlardan birini oluşturmaktadır.

Demokratik toplumda taşıdığı öneme rağmen ifade ve basın özgürlükleri, mutlak nitelikte olmayıp Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen güvencelere uygun olmak kaydıyla birtakım sınırlamalara tabi tutulabilir. İfade ve basın özgürlüklerine yönelik bir müdahale Anayasa’nın 13. maddesinde düzenlenen temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin koşullara uygun olmadıkça Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinin ihlali sonucunu doğuracaktır. Bu nedenle sınırlamanın Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen; kanun tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

Şüphesiz demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olma ve ölçülülük yönünden kamu makamlarının belirli bir takdir aralığı bulunmaktadır. Bununla birlikte bu takdir yetkisinin kullanımı sonucu ifade ve basın özgürlüklerine müdahalede bulunulurken kamu makamlarının anılan hususlarda “ilgili ve yeterli” gerekçe göstermeleri zorunludur. Bu

çerçeve de yapılacak bir müdahalenin Anayasa'daki güvencelerle uyumlu olup olmadığı hususunda nihai değerlendirme ise Anayasa Mahkemesine aittir. Anayasa Mahkemesi bu değerlendirmeyi kamu makamlarının ve özellikle derece mahkemelerinin gösterdikleri gerekçeler üzerinden yapar.

Başvurucuya soruşturma mercilerince yöneltilen sorular ve hakkında verilen tutuklama kararının gerekçelerine bakıldığında başvurucu, esas olarak gazete yazıları nedeniyle suçlanmaktadır. Bu bağlamda başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin bu yazıların içeriğinden bağımsız olarak kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yanında ifade ve basın özgürlüklerine yönelik de bir müdahale oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Somut olayda bu müdahalenin kanunda öngörülmüş olması yönünden sorun bulunmamaktadır.

İfade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden müdahalenin kanun tarafından öngörülme koşulunu sağladığı görülmüştür.

Diğer taraftan millî güvenliğe aykırı faaliyetlerde bulunduğu ve darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin amaçları doğrultusunda yazılar yazdığı iddiasıyla başvurucu hakkında tutuklama tedbiri uygulanmış olup başvurucunun ifade ve basın özgürlüklerine Anayasa'da belirtilen sebeplere bağlı olarak meşru amaçla müdahalede bulunulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Müdahalenin ihlal oluşturmaması için sadece kanuni dayanağın ve meşru amacın bulunması yeterli değildir. Başvurucuya uygulanan tutuklama tedbirinin ifade ve basın özgürlüklerinin ihlalini oluşturup oluşturmadığının değerlendirilmesi için somut olayın demokratik toplum düzeninde gerekli olma ve ölçülülük koşulları yönünden de incelenmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi bu incelemeyi tutuklama süreci ve tutuklama kararının gerekçesi üzerinden yapacaktır.

Tutuklamanın hukukiliğine ilişkin olarak yukarıda yapılan tespitler dikkate alındığında ve isnat edilen suçlamalara dayanak olarak gösterilen temel olgunun başvuruya konu yazılar olduğu gözetildiğinde hukukilik şartını sağlamayan tutuklama gibi ağır bir tedbir, ifade ve basın özgürlükleri bakımından demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü bir müdahale olarak kabul edilemez.

Ayrıca ifade ve basın özgürlüklerine müdahale eden tedbir, zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamalı ve başvurulabilecek en son çare niteliğinde olmalıdır. Bu koşulları taşımayan bir tedbir, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir tedbir olarak değerlendirilemez. Suça konu yazıların yayımlandığı dönemde kamuoyunun bir kesiminin dile getirdiklerine benzer görüşleri başvurucunun yazılarında ve konuşmalarında ifade etmesi nedeniyle hakkında tutuklama tedbirine başvurularak ifade ve basın özgürlüklerine müdahale edilmesinin hangi “zorlayıcı toplumsal ihtiyaç”tan kaynaklandığı ve demokratik toplum düzeninde neden gerekli olduğu somut olayın özelliklerinden ve tutuklama kararının gerekçelerinden anlaşılamamaktadır.

Öte yandan demokratik toplum düzeninde gerekli olma ve ölçülülük değerlendirmesi yapılırken ifade ve basın özgürlüklerine yapılan müdahalelerin başvuru ve genel olarak basın üzerindeki muhtemel “caydırıcı etkisi” de dikkate alınmalıdır. Başvuru konusu olayda tutuklama gerekçelerinde, yayımlanan yazılar dışında herhangi bir somut olgu ortaya konulmadan başvurucunun tutuklanmış olmasının ifade ve basın özgürlüklerine yönelik caydırıcı bir etki doğurabileceği de açıktır.

Açıklanan nedenlerle suç işlediğine dair kuvvetli belirtiler ortaya konulmadan temelde yazılarına ve konuşmalarına dayanarak başvuru hakkında tutuklama tedbirinin uygulanmasının ifade ve basın özgürlüklerine ilişkin olarak olağan dönemde Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

“Olağanüstü hâl” döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa’nın 15. maddesinin de bu müdahaleyi meşru kılmadığı değerlendirilmiştir.

Açıklanan nedenlerle -Anayasa’nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde de- başvurucunun ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar verilmiştir.

Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia Yönünden

Cezaevinde tutulan başvurucunun bazı sağlık sorunları bulunduğu ancak gerekli tıbbi kontrol ve tedavilerinin sağlandığı Ceza İnfaz Kurumunca sunulan bilgi ve belgelerden anlaşılmış ve somut olayın koşullarında tutulmanın kötü muamele oluşturmadığı sonucuna varılmıştır. Bu

sebeplerle bu iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

3. Gazeteci Olan Başvurucu (Mehmet Hasan ALTAN) Hakkında Uygulanan Tutuklama Tedbirine İlişkin Karar **(Mehmet Hasan Altan [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018)**

Olaylar

Başvurucu, akademisyen ve aynı zamanda kamuoyunca bilinen bir gazeteci ve yazardır.

Türkiye, 15 Temmuz 2016 gecesi askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış; bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiştir. Kamu makamları ve soruşturma mercileri bu teşebbüsün arkasında FETÖ/PDY'nin olduğunu belirtmişlerdir.

Bu kapsamda FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmalarına yönelik soruşturmalar yapılmış ve çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbiri uygulanmıştır.

İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başvurusunun da aralarında bulunduğu ve çoğunluğu gazeteci, yazar ve akademisyen on yedi şüpheli hakkında FETÖ/PDY'nin medya yapılanmasıyla bağlantılı olarak soruşturma başlatılmıştır.

Bu kapsamda başvuru 10/9/2016 tarihinde gözaltına alınmış, konutunda yapılan aramada başvuru adına çıkarılmış Bank Asyaya ait bir adet banka kartı ve -ikisi (F) serisi olmak üzere- 6 adet 1 dolarlık (ABD) banknot ele geçirilmiştir. Başvuru 21/9/2016 tarihine kadar gözaltında tutulmuştur.

21/9/2016 tarihinde İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığında ifadesi alınan başvuru, Sulh Ceza Hâkimliğinin 22/9/2016 tarihli kararı ile Türkiye Cumhuriyeti hükümetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme ve terör örgütüne üye olma suçlarından tutuklanmıştır.

Başvuru tarafından tutuklama kararına itiraz edilmiş ve itirazın duruşmalı olarak yapılması talep edilmiş ancak itirazı inceleyen İstanbul 1. Sulh Ceza

Hâkimliğince dosya üzerinden inceleme yapılarak itirazın kesin olarak reddine karar verilmiştir.

İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 12/4/2017 tarihli iddianamesi ile başvurunun Türkiye Büyük Millet Meclisini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme, Türkiye Cumhuriyeti hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme, anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve silahlı terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçlarını işlediğinden bahisle cezalandırılması istemiyle kamu davası açılmıştır.

Başvurucu hakkındaki dava, İstanbul 26. Ağır Ceza Mahkemesinde görülmeye devam etmektedir. Cumhuriyet savcısı 11/12/2017 tarihli duruşmada esas hakkındaki mütalaasını sunmuştur. Savcılık, mütalaasında başvurunun anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme suçundan cezalandırılmasına karar verilmesini talep etmiştir. Başvurucunun tutukluluk durumu devam etmektedir.

İddialar

Başvurucu; isnat edilen eylemlerin ifade ve basın özgürlükleri kapsamında olması, tutuklama nedenlerinin bulunmaması gerekçeleriyle tutuklanmasının hukuki olmadığını, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucuya göre tutuklama tedbiri Anayasa'da öngörülenin dışında siyasi saiklerle uygulanmıştır.

Başvurucu ayrıca gözaltına alınmasının hukuki olmadığı, soruşturma dosyasına erişimin kısıtlandığı, sulh ceza hâkimliklerinin bağımsız ve tarafsız hâkim ilkelerine aykırı olduğu, tutukluluğa itiraz incelemesinin duruşmasız olarak yapıldığı ve kötü muamele yasağının ihlal edildiği yönünde de şikâyetle bulunmuştur.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia Yönünden

Anayasa Mahkemesi bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Anayasa Mahkemesinin buradaki incelemesi, başvuru hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılması ile yargılamanın muhtemel sonuçlarından bağımsız olarak tutuklamanın hukukiliğinin değerlendirilmesiyle sınırlı olacaktır. Öte yandan Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edilip edilmediği incelenirken her bir başvuru kendi koşullarında değerlendirilir.

Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak ortaya konduktan sonra ikinci ve üçüncü fıkralarında, şekil ve şartları kanunda gösterilmek şartıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının kısıtlanması ancak Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı hâlinde söz konusu olabilir.

Ayrıca kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin ölçütlerin belirlendiği Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 19. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve tutuklama tedbirinin niteliğine uygun düşen; kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasına göre tutuklama ancak "suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler" bakımından mümkündür. Bir başka anlatımla tutuklamanın ön koşulu, kişinin suçluluğu hakkında kuvvetli belirtinin bulunmasıdır. Dolayısıyla tutuklamanın diğer koşullarından önce bu ön koşulun bulunup bulunmadığı her somut olayda değerlendirilmelidir. Suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin bulunduğu kabul edilebilmesi için suçlama, kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmelidir.

Bu kapsamda yapılacak değerlendirmede şüpheli veya sanığa isnat edilen eylemlerin ifade, basın ve örgütlenme özgürlükleri ile seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları gibi demokratik toplum düzeni bakımından vazgeçilmez temel hak ve özgürlükler kapsamında olduğu hususunda ciddi iddiaların bulunduğu veya bu durumun somut olayın koşullarından anlaşılabilirdiği hâllerde tutuklamaya karar veren yargı

organlarının kuvvetli suç şüphesini belirlerken daha özenli davranmaları gerekir.

Her somut olayda tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin olup olmadığının, tutuklama nedenlerinin bulunup bulunmadığının ve tutuklama tedbirinin ölçülülüğünün takdiri öncelikle anılan tedbiri uygulayan yargı mercilerine aittir. Zira bu konuda taraf ve delillerle doğrudan temas hâlinde olan yargı mercileri Anayasa Mahkemesine kıyasla daha iyi konumdadır. Bununla birlikte yargı mercilerinin belirtilen hususlardaki takdir aralığını aşıp aşmadığı Anayasa Mahkemesinin denetimine tabidir.

Anayasa Mahkemesinin bu husustaki denetimi, somut olayın koşulları dikkate alınarak özellikle tutuklamaya ilişkin süreç ve tutuklama kararının gerekçeleri üzerinden yapılmalıdır.

Bu genel ilkeler doğrultusunda ilk olarak somut olayda başvurunun suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

İstanbul 10. Sulh Ceza Hâkimliği, başvurunun 15 Temmuz 2016 tarihinde darbe girişiminde bulunan FETÖ/PDY'nin yayın organlarında ve bu örgütün amaçları doğrultusunda sürekli olarak açıklamalarda bulunmasına, böylelikle bu darbe girişimine zemin hazırlamasına ve bir televizyon programındaki konuşmasıyla da açıkça darbe çağrısı yapmasına değinerek Türkiye Cumhuriyeti hükümetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme ve silahlı terör örgütüne üye olma suçları yönünden kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu sonucuna varmıştır.

Somut olayda, başvurunun tutuklanmasına gerekçe olarak gösterilen yazı ve konuşmalarının Star gazetesinde 2010 yılında yayımlanan “*Balyoz’un Anlamı*” başlıklı köşe yazısı, darbe teşebbüsünden bir gün önce Can Erzincan TV’de yayımlanan programdaki konuşması ve kendi internet sitesinde 20/7/2016 tarihinde yayımlanan “*Türbülans*” başlıklı yazısı olduğu anlaşılmaktadır.

İlk olarak başvurunun “*Balyoz’un Anlamı*” başlıklı yazısıyla -soruşturma mercilerince FETÖ/PDY tarafından sahte delillerle kurgulandığı belirtilen- Balyoz soruşturmasını övücü nitelikte beyanlarda bulunarak örgütün amacı doğrultusunda kamuoyu oluşturmaya çalıştığı ileri sürülmüştür.

Anılan yazı ulusal ölçekte yayın yapan Star gazetesinde 2010 yılında yayımlanmıştır. FETÖ/PDY'nin gerçek amacının ortaya çıktığı belirtilen ve 2013 yılında gerçekleşen “17-25 Aralık soruşturmaları”ndan birkaç yıl önce yazılmış ve yazıldığı dönemde ülke gündeminin ilk sıralarında yer alan bir davaya ilişkin yazının FETÖ/PDY'nin amaçları doğrultusunda kaleme alındığı kanaatine soruşturma makamlarını sevk eden olgusal temeller ortaya konulmamıştır.

İkinci olarak başvurucunun darbe teşebbüsünden bir gün önce Can Erzincan TV'de yayımlanan programdaki konuşmasında “... *Türkiye Devletinin içinde de muhtemelen bütün bu gelişmeleri dış dünyadan daha fazla belgeleyen, izleyen bir başka da yapı var. Yani onun ne zaman torbadan yüzünü çıkaracağını, nasıl çıkacağı da belli değil...*” şeklindeki sözler sarf ederek darbe yapılması için kamuoyu oluşturmaya çalıştığı ve açıkça darbe çağrısında bulunduğu ileri sürülmüştür. Buna karşılık başvuru darbe olacağını bilmediğini ve darbe çağrısı yapmadığını, anılan sözlerinin bağlamından kopartılarak suçlamaya konu edildiğini, konuşmada geçen “yapı” ile kastettiğinin devlet organları olduğunu savunmuştur.

Başvurucunun sarf ettiği sözlerin içeriği ve bağlamı, anılan sözler öncesinde ve sonrasında diğer konuşmacılar ile başvuru tarafından dile getirilen hususlar bir bütün olarak değerlendirildiğinde bu sözlerin -tereddütsüz bir şekilde- darbe çağrısı olarak nitelendirilmesi ve başvurucunun bunları ertesi gün gerçekleşecek olan darbe teşebbüsünü bilerek kamuoyunu buna hazırlamak amacıyla söylediğinin kabul edilmesi zordur. Aksi durumda kullanılan sözlere, objektif bir gözlemcinin verebileceği anlamın ötesinde anlamlar yüklenmesi sonucu doğabilir. Nitekim programdaki konuşmalarda, iki yıl sonra yapılacak seçimlerde veya seçim öncesinde iktidar partisinden bir kısım milletvekilinin bir başka siyasetçiyle birlikte yeni bir parti kurması sonucunda Hükümetin değişebileceğine yönelik öngörülerde bulunulmuştur. Öte yandan suçlamaya konu sözlerin bir televizyon programında ve canlı yayın sırasında söylendiğinin böyle bir ortamda kullanılan ifadelerin kamuya duyurulmadan önce yeniden formüle edilmesi veya değiştirilmesi ya da geri alınması imkânının bulunmadığının da gözetilmesi gerekir. Anılan hususlar dikkate alındığında başvurucunun suça konu sözleri darbe teşebbüsünün ortamını hazırlamak amacıyla söylediğinin olgusal temellerinin soruşturma makamlarınca ortaya konulamadığı görülmektedir.

Öte yandan başvurunun kendisine ait internet sitesinde 20/7/2016 tarihinde yayımladığı “*Türbülans*” başlıklı yazısıyla FETÖ/PDY amaçları doğrultusunda hareket ettiği iddia edilmiştir.

Anılan yazıda başvurunun darbe girişiminin sadece FETÖ/PDY mensuplarınca gerçekleştirildiği hususundaki kuşkularını ifade ettiği, ayrıca darbe teşebbüsü sonrası alınan tedbirleri eleştirdiği görülmektedir. Kamu makamlarının değerlendirmelerinden ve çoğunluğun görüşünden farklı olan görüşlerin görüşü ifade edenin amacından hareketle bir suça konu edilebilmesi için, bu amacın -ifadelerin içeriğinin dışında- somut olgularla ortaya konulması gerekir. Buna karşılık soruşturma makamlarınca, başvurunun suça konu edilen yazıyı yazarken FETÖ/PDY’nin amacı doğrultusunda hareket ettiğine ilişkin kanaat oluşmasını sağlayacak nitelikte olguların varlığı gösterilememiştir.

Başvurunun FETÖ/PDY’nin amaçları doğrultusunda hareket ettiğine ve bu yapılanmayla irtibatının bulunduğu ilişkin olarak bir tanığın soyut anlatımlarına, başvurunun evinde yapılan aramada 1 dolarlık banknotun bulunmasına, FETÖ/PDY mensubu yargı ve kolluk görevlilerince yürütüldüğü belirtilen bir soruşturmaya dâhil edilmeyişine, bazı kişilerle yaptığı -zamanı ve içeriği belirtilmeyen- telefon görüşmelerine ve Bank Asyada hesabının olmasına dayanılmıştır. Bununla birlikte başvurunun banknot, hesap, soruşturmaya dâhil edilmeme ve telefon görüşmelerine ilişkin hayatın olağan akışına uygun olan savunmasının aksini ortaya koyacak somut bir olgu belirtilmemiştir. Tanık anlatımında ise başvurunun somut bir eylemine dair bilgiye yer verilmemiştir.

Son olarak Cumhuriyet savcısı esas hakkında mütalaasında suç işlendiğine dair delil olarak “Bylock” üzerinden yapılan bazı yazışmalara da dayanmıştır. Anılan yazışmaların başvuru dışındaki kişiler arasında yapıldığı anlaşılmaktadır. Yazışmalarda başvuruyla ilgili bazı ifadelere yer verilmiştir. Bununla birlikte somut olayın koşulları ve başvuru hakkında kullanılan ifadelerin içeriği dikkate alındığında, bunların tek başına suç şüphesini gösterir kuvvetli bir belirti olarak değerlendirilmesi mümkün görülmemiştir.

Bu itibarla somut olayda “suç işlendiğine dair kuvvetli belirti”nin yeterince ortaya konulamadığı sonucuna varılmıştır.

“Olağanüstü hâl” döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa’nın 15. maddesinin de, başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen güvencelere aykırı bu müdahaleyi meşru kılmadığı değerlendirilmiştir.

Açıklanan nedenlerle -Anayasa’nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde de- başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia Yönünden

Anayasa’nın 26. maddesinde yer alan ifade özgürlüğü ile onun özel güvencelere bağlanmış şekli olan ve Anayasa’nın 28. maddesinde düzenlenmiş olan basın özgürlüğü, demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden ve toplumun ilerlemesi ve her bireyin gelişmesi için gerekli temel şartlardan birini oluşturmaktadır.

Demokratik toplumda taşıdığı öneme rağmen ifade ve basın özgürlükleri, mutlak nitelikte olmayıp Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen güvencelere uygun olmak kaydıyla birtakım sınırlamalara tabi tutulabilir. İfade ve basın özgürlüklerine yönelik bir müdahale Anayasa’nın 13. maddesinde düzenlenen temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin koşullara uygun olmadıkça Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinin ihlali sonucunu doğuracaktır. Bu nedenle sınırlamanın Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

Şüphesiz demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olma ve ölçülülük yönünden kamu makamlarının belirli bir takdir aralığı bulunmaktadır. Bununla birlikte bu takdir yetkisinin kullanımı sonucu ifade ve basın özgürlüklerine müdahalede bulunulurken kamu makamlarının anılan hususlarda “ilgili ve yeterli” gerekçe göstermeleri zorunludur. Bu çerçevede yapılacak bir müdahalenin Anayasa’daki güvencelerle uyumlu olup olmadığı hususunda nihai değerlendirme ise Anayasa Mahkemesine aittir. Anayasa Mahkemesi bu değerlendirmeyi kamu makamlarının ve özellikle derece mahkemelerinin gösterdikleri gerekçeler üzerinden yapar.

Başvurucuya soruşturma mercilerince yöneltilen sorular ve hakkında verilen tutuklama kararının gerekçelerine bakıldığında, başvuru esas olarak yazıları ve konuşmaları nedeniyle suçlanmaktadır. Bu bağlamda başvuru hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin bu yazı ve konuşmaların içeriğinden bağımsız olarak kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı yanında ifade ve basın özgürlüklerine yönelik de bir müdahale oluşturduğu anlaşılmaktadır.

Somut olayda bu müdahalenin kanunda öngörülmüş olması yönünden sorun bulunmamaktadır.

Diğer taraftan milli güvenliğe aykırı faaliyetlerde bulunduğu ve darbe teşebbüsünün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen FETÖ/PDY'nin amaçları doğrultusunda yazılar yazdığı ve konuşmalar yaptığı iddiasıyla başvuru hakkında tutuklama tedbiri uygulanmıştır. Dolayısıyla başvurunun ifade ve basın özgürlüklerine Anayasa'da belirtilen sebeplere bağlı olarak meşru amaçla müdahalede bulunulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Müdahalenin ihlal oluşturmaması için sadece kanuni dayanağın ve meşru amacın bulunması yeterli değildir. Başvurucuya uygulanan tutuklama tedbirinin ifade ve basın özgürlüklerinin ihlalini oluşturup oluşturmadığının değerlendirilmesi için somut olayın demokratik toplum düzeninde gerekli olma ve ölçülülük koşulları yönünden de incelenmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi bu incelemeyi tutuklama süreci ve tutuklama kararının gerekçesi üzerinden yapacaktır.

Tutuklamanın hukukiliğine ilişkin olarak yukarıda yapılan tespitler dikkate alındığında ve isnat edilen suçlamalara dayanak olarak gösterilen temel olgunun başvuruya konu yazılar ve konuşmalar olduğu gözetildiğinde hukukilik şartını sağlamayan tutuklama gibi ağır bir tedbir, ifade ve basın özgürlükleri bakımından demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü bir müdahale olarak kabul edilemez.

Ayrıca ifade ve basın özgürlüklerine müdahale eden tedbir, zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamalı ve başvurulabilecek en son çare niteliğinde olmalıdır. Bu koşulları taşımayan bir tedbir, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir tedbir olarak değerlendirilemez. Suça konu yazıların yayımlandığı ve konuşmaların yapıldığı dönemde kamuoyunun

bir kesiminin dile getirdiğine benzer görüşleri başvurunun yazılarında ve konuşmalarında ifade etmesi nedeniyle hakkında tutuklama tedbirine başvuru ile ifade ve basın özgürlüklerine müdahale edilmesinin hangi “zorlayıcı toplumsal ihtiyaç”tan kaynaklandığı ve demokratik toplum düzeninde neden gerekli olduğu somut olayın özelliklerinden ve tutuklama kararının gerekçelerinden anlaşılamamaktadır.

Öte yandan demokratik toplum düzeninde gerekli olma ve ölçülülük değerlendirmesi yapılırken ifade ve basın özgürlüklerine yapılan müdahalelerin başvuru ve genel olarak basın üzerindeki muhtemel “caydırıcı etkisi” de dikkate alınmalıdır. Başvuru konusu olayda tutuklama gerekçelerinde, yayımlanan yazılar dışında herhangi bir somut olgu ortaya konulmadan başvurunun tutuklanmış olmasının ifade ve basın özgürlüklerine yönelik caydırıcı bir etki doğurabileceği de açıktır.

Açıklanan nedenlerle suç işlediğine dair kuvvetli belirtiler ortaya konulmadan temelde yazılarına ve konuşmalarına dayanarak başvuru hakkında tutuklama tedbirinin uygulanmasının, ifade ve basın özgürlüklerine ilişkin olarak olağan dönemde Anayasa’nın 26. ve 28. maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

“Olağanüstü hâl” döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa’nın 15. maddesinin de bu müdahaleyi meşru kılmadığı değerlendirilmiştir.

Açıklanan nedenlerle -Anayasa’nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde de- başvurunun ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar verilmiştir.

Gözetimin Hukuki Olmadığına İlişkin İddia Yönünden

Mahkeme, başvurunun gözetim tedbirlerine ilişkin iddiasını başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.

Soruşturma Dosyasına Erişimin Kısıtlandığına İlişkin İddia Yönünden

Mahkeme, başvurunun soruşturma dosyasına erişimin kısıtlandığına ilişkin iddiasını açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.

Sulh Ceza Hâkimliklerinin Bağımsız ve Tarafsız Hâkim İlkelerine Aykırı Olduğuna İlişkin İddia Yönünden

Mahkeme, başvurucunun tutukluluğuna ilişkin karar veren sulh ceza hâkimliklerinin bağımsız ve tarafsız olmadığına ilişkin iddiasını açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.

Tutukluluğa İtiraz İncelemesinin Duruşmasız Olarak Yapıldığına İlişkin İddia Yönünden

Mahkeme, başvurucunun tutukluluğa itiraz incelemesinin duruşmasız olarak yapıldığına ilişkin iddiasını açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.

Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia Yönünden

Mahkeme, başvurucunun kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddiasını başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.

4. Gazeteci Olan Başvurucu (Turhan GÜNAY) Hakkında Uygulanan Tutuklama Tedbirine İlişkin Karar
(Turhan Günay [GK], B. No: 2016/50972, 11/1/2018)**Olaylar**

Başvurucu, gazeteci ve yazardır.

İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık), Vakıf Yönetim Kurulundaki değişikliklerle eş zamanlı olarak gazetenin yayın politikasının -özellikle 15 Temmuz darbe teşebbüsüne uzanan süreçte- Vakfın kuruluş felsefesine aykırı şekilde değiştiği ve gazetede devlet aleyhine manipülasyon yapıldığı iddiasıyla başvurucunun da aralarında olduğu çok sayıda kişi hakkında soruşturma başlatılmıştır. Bu kapsamda özellikle gazetenin okur kitlesinin dünya görüşüyle bağdaşmayacak şekilde gündemi etkilemeye çalıştığı, yıkıcı ve bölücü manipülasyonlara yönelik haberler yaptığı, terör örgütü lider ve yöneticilerinin şiddet çağrısı yapan açıklamalarına yer verdiği, terör örgütlerini meşru gösterdiği, Türkiye Cumhuriyeti devletini terör örgütleri ile irtibatlı göstermeye yönelik yayınlar

yaptığı ileri sürülerek başvuru ve diğer kişiler hakkında soruşturma başlatılmıştır.

Savcılık, Şirket Yönetim Kurulu üyesi olduğunu belirttiği başvuru, gazetenin yayın politikasının değişmesiyle birlikte suçlamaya konu haber, yazı ve manşetler nedeniyle sorumlu olduğunu ileri sürmüştür.

Sulh Ceza Hâkimliğince 5/11/2016 tarihinde, başvuru da aralarında bulunduğu yedi şüphelinin silahlı terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına faaliyette bulunma suçundan tutuklanmasına karar verilmiştir.

Başsavcılığın 3/4/2017 tarihli iddianamesiyle başvuru ve on altı şüpheli hakkında tutuklamaya esas alınan eylemler nedeniyle örgüt hiyerarşisine dâhil olmamakla birlikte örgüte yardım etme, bir kişi hakkında silahlı terör örgütüne üye olma, bir kişi hakkında ise silahlı terör örgütü yöneticisi olma suçlarından cezalandırılmaları istemiyle İstanbul 27. Ağır Ceza Mahkemesinde dava açılmıştır.

Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla ilk derece mahkemesinde derdesttir.

İddialar

Başvuru; Şirkette veya Vakıfta herhangi bir görevinin olmadığını, kaldı ki isnat edilen eylemlerin ifade ve basın özgürlükleri kapsamında kaldığını, olayda kuvvetli suç şüphesinin bulunmadığını, tutuklamanın siyasi saikle yapıldığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Başvuru ayrıca soruşturma dosyasını inceleme talebinin “kısıtlama” kararı gerekçe gösterilerek kabul edilmediğini, bu nedenlerle kendisine yönelik suçlamaları ve bunların delillerini öğrenemediğini iddia etmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia Yönünden

Anayasa Mahkemesi bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Anayasa Mahkemesinin buradaki incelemesi, başvuru hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılması ile yargılamanın muhtemel

sonuçlarından bağımsız olarak tutuklamanın hukukiliğinin değerlendirilmesiyle sınırlı olacaktır. Öte yandan Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edilip edilmediği incelenirken her bir başvuru kendi koşullarında değerlendirilir.

Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak ortaya konduktan sonra ikinci ve üçüncü fıkralarında, şekil ve şartları kanunda gösterilmek şartıyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının kısıtlanması ancak Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı hâlinde söz konusu olabilir.

Ayrıca kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin ölçütlerin belirlendiği Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 19. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve tutuklama tedbirinin niteliğine uygun düşen; kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasına göre tutuklama ancak "suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler" bakımından mümkündür. Bir başka anlatımla tutuklamanın ön koşulu, kişinin suçluluğu hakkında kuvvetli belirtinin bulunmasıdır. Dolayısıyla tutuklamanın diğer koşullarından önce bu ön koşulun bulunup bulunmadığı her somut olayda değerlendirilmelidir. Suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin bulunduğu kabul edilebilmesi için suçlama, kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmelidir.

Her somut olayda tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin olup olmadığının, tutuklama nedenlerinin bulunup bulunmadığının ve tutuklama tedbirinin ölçülülüğünün takdiri öncelikle anılan tedbiri uygulayan yargı mercilerine aittir. Zira bu konuda taraflarla ve delillerle doğrudan temas hâlinde olan yargı mercileri Anayasa Mahkemesine kıyasla daha iyi konumdadır. Bununla birlikte yargı mercilerinin belirtilen hususlardaki takdir aralığını aşp aşmadığı Anayasa Mahkemesinin denetimine tabidir. Anayasa Mahkemesinin bu husustaki

denetimi, somut olayın koşulları dikkate alınarak özellikle tutuklamaya ilişkin süreç ve tutuklama kararının gerekçeleri üzerinden yapılmalıdır.

Bu genel ilkeler doğrultusunda ilk olarak somut olayda başvurunun suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

Soruşturma makamlarınca gazetenin yayın politikasının değişmesiyle birlikte gazetede yayımlanan haber, yazı ve manşetlerle devlet aleyhine manipülasyon yapılarak terör örgütlerinin amaçlarına hizmet edildiği ileri sürülmüştür. Bu bağlamda Şirket ve Vakıf Yönetim Kurulu üyesi olduğu belirtilen başvurunun suçlamaya konu haber, yazı ve manşetlerden sorumlu olduğu değerlendirilmiştir.

Buna göre başvuru, gazetede yayımlanan bir yazısı ya da sorumluluğunu üstlendiği kitap ekindeki bir yayın nedeniyle suçlanmamıştır. Başvurucuya isnat edilen suçlamanın temelinde gazetede yayımlanan manşet, haber ve yazılardan Vakıf ve/veya Şirket yönetiminde bulunması nedeniyle sorumlu olması gösterilmiştir.

Bununla birlikte başvuru; aşamalardaki savunmalarında hiçbir zaman Vakıf Yönetim Kurulunda görev almadığını, Şirket yönetiminde ise sadece 2011 ile 2013 tarihleri arasında görev yaptığını belirtmiştir. Öte yandan iddianamede yer verilen Vakıf Yönetim Kurulu listelerinde başvurunun adı yer almamaktadır. Başvurucunun 2013 yılından sonra Şirket yönetiminde yer aldığına dair herhangi bir bilgi de bulunmamaktadır. Tutuklamaya konu eylemler ise 2013 yılından sonra gerçekleşmiştir.

Bu itibarla başvuru yönünden “suç işlendiğine dair kuvvetli belirti”nin soruşturma makamlarınca yeterince ortaya konulmadığı sonucuna varılmıştır.

Açıklanan nedenlerle Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

“Olağanüstü hâl” döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa’nın 15. maddesinin de, başvurunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında belirtilen güvencelere aykırı bu müdahaleyi meşru kılmadığı değerlendirilmiştir.

Açıklanan nedenlerle -Anayasa'nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde de- başvurunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

Öte yandan başvurucuya yöneltilen suçlama, gazetenin yayınlarıyla bağlantılı olarak ileri sürülmüş ise de Anayasa Mahkemesi kişi hürriyeti ve güvenliğinin ihlal edildiği sonucuna varırken başvurunun anılan yayınlar üzerinde bir etkisi olduğuna dair soruşturma makamlarınca somut olguların ortaya konulamamasından hareket etmiştir. Dolayısıyla başvuru yönünden ifade ve basın özgürlükleri bağlamında inceleme yapılmasının uygun olmadığı kanaatine varılmıştır. Bu bağlamdaki inceleme, başvuruyla birlikte tutuklanan ve aynı davada yargılanan diğer kişiler tarafından yapılmış olan bireysel başvurulardan ilgili olanlar kapsamında yapılacaktır.

Soruşturma Dosyasına Erişimin Kısıtlandığına İlişkin İddia

Mahkeme, başvurunun soruşturma dosyasına erişimin kısıtlandığına ilişkin iddiasını açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.

5. Daha Önce Tespit Edilen İhlalin ve Sonuçlarının Ortadan Kaldırılmaması Nedeniyle Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin Karar

(Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018)

Olaylar

15 Temmuz 2016 gecesi yaşanan darbe teşebbüsü sonrasında, bu teşebbüsün arkasındaki yapılanma olduğu belirtilen Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasının (FETÖ/PDY) medyadaki örgütlenmesine yönelik olarak yürütülen bir soruşturma kapsamında başvuru silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmıştır.

Başvuru tarafından yapılan ilk bireysel başvuru üzerine Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu 11/1/2018 tarihinde, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

Mahkeme başvurunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak Anayasa'nın 19. maddesi uyarınca tutuklamanın ön koşulu olan

“suç işlendiğine dair kuvvetli belirti”nin soruşturma mercilerince yeterince ortaya konulmadığı sonucuna varmıştır. Mahkeme başvurusunun ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine karar verirken de esas olarak tutuklamanın hukuki olmadığı iddiası kapsamındaki tespitlerine dayanmıştır.

Bunun üzerine başvuru tarafından yapılan tahliye talepleri ve bu talepler sonucunda verilen kararlara yönelik itirazlar derece mahkemelerince reddedilmiştir. Mahkemeler bu kararlarda temel olarak “Anayasa Mahkemesinin delilleri değerlendirip kanun yolunda gözetilmesi gereken hususları inceleyemeyeceği ve yerindelik denetimi yapamayacağı; davanın esasına girmesinin ‘görev gaspı’ niteliğinde bulunduğu; somut olayda yasal sınırların dışına çıkılarak verilen ihlal kararının kesin ve bağlayıcı olmadığı ve otomatik olarak tahliye sonucunu doğurmayacağı, aksini kabul etmenin mahkemelerin bağımsızlığı, mahkemelere emir ve talimat verilemeyeceği yönündeki düzenlemelere aykırı olduğu” gerekçelerine dayanmışlardır.

İhlal kararı sonrası tahliye talepleri kabul edilmeyen başvuru 1/2/2018 tarihinde yeni bir bireysel başvuru yapmıştır.

İddialar

Başvuru, Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararının derece mahkemelerince uygulanmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile diğer bazı hak ve hürriyetlerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa Mahkemesi bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre herkes, Anayasa’da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve buna ek Türkiye’nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir.

Somut olayda Anayasa Mahkemesinin önceki kararına konu bireysel başvuruda başvuru Anayasa’nın 19. maddesine aykırı olarak suç işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunmadan tutuklandığını ileri sürmüştür.

Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı Anayasa'nın 19. ve AİHS'in 5. maddelerinin ortak koruma alanındadır. Dolayısıyla tutuklama tedbiri nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabileceği ve Mahkemenin bu kapsamdaki başvuruları karara bağlayacağı hususunda bir tereddüt bulunmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi önceki kararında başvurucunun yukarıda belirtilen iddiasını Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında incelemiştir. Anılan maddede *“Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler ... tutuklanabilir.”* denilmek suretiyle tutuklama tedbirine ilişkin anayasal güvencelerden birinin de suç işlendiğine dair *“kuvvetli belirti”* bulunması olduğu açıkça ifade edilmiştir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin *“suç işlendiğine dair kuvvetli belirti”*nin bulunup bulunmadığını incelemesi anayasal bir zorunluluktur.

Esasen her somut olayda -tutuklamanın ön koşulu olan- suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi öncelikle anılan tedbiri uygulayan yargı mercilerine aittir. Bununla birlikte yargı mercilerinin belirtilen hususlardaki değerlendirmesi Anayasa Mahkemesinin denetimine tabidir. Mahkeme bu husustaki denetimi, özellikle tutuklamaya ilişkin süreç ve tutuklama kararının gerekçeleri üzerinden yapar.

Anayasa Mahkemesi önceki kararında da yukarıda belirtilen kapsam ve yöntem doğrultusunda inceleme yapmıştır. Dolayısıyla bunun *“kanun yolunda gözetilmesi gereken bir hususun incelenmesi”* veya *“yerindelik denetimi”* olarak nitelendirilmesi mümkün değildir.

Ayrıca önceki kararda da ifade edildiği üzere Anayasa Mahkemesinin buradaki incelemesi, yargılamanın muhtemel sonuçlarından bağımsız olarak tutuklamanın hukukiliğinin değerlendirilmesiyle sınırlıdır. Bu itibarla anılan ihlal kararının, başvuru hakkındaki ceza davasının esasına ilişkin bir değerlendirme içerdiği söylenemez.

Öte yandan Anayasa'nın 153. maddesinin birinci fıkrasına göre Anayasa Mahkemesi kararları kesindir. Anılan maddenin altıncı fıkrasına göre ise bu kararlar yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını, gerçek ve tüzel kişileri bağlar. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin başvuru hakkında verdiği ihlal kararının nihai ve bağlayıcı olduğunda kuşku bulunmamaktadır.

Buna göre Anayasa Mahkemesinin vermiş olduğu ihlal kararları başka bir merci tarafından Anayasa'ya veya Kanun'a uygunluk yönünden denetlenemez. Başvurucunun tahliye taleplerini karara bağlayan derece mahkemelerinin aksi yöndeki değerlendirmelerinin anayasal veya yasal bir dayanağı bulunmamaktadır.

Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı verip 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesi uyarınca bu ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına hükmettiği durumlarda derece mahkemelerinin görevi, Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkilerinin kapsamını değerlendirmek değil, Mahkemece tespit edilen ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmaktır. Bu zorunluluk, Anayasa'nın 138. maddesi anlamında mahkemelere verilmiş bir emir veya talimatın yerine getirilmesi değil, bir hukuk devletinde mahkemeye erişim hakkının hayata geçirilmesidir. Nitekim Anayasa'nın 153. maddesinin altıncı fıkrasında, 138. maddesinden farklı olarak, Anayasa Mahkemesi kararlarının yargı organları yönünden de bağlayıcı olduğu ifade edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi önceki kararında ihlal sonucuna varırken suç işlendiğine dair kuvvetli belirtinin soruşturma makamlarınca yeterince ortaya konulmadığı tespitinde bulunmuştur.

Anayasa Mahkemesinin bu nitelikteki ihlal kararları sonrasında derece mahkemelerinin, ön koşulunun bulunmadığı tespit edilen tutukluluğu sona erdirmeleri gerekir. Aksi takdirde ihlal ve sonuçları ortadan kaldırılmamış olur. Bununla birlikte daha önce tutuklama gerekçesi olarak gösterilmeyen, dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında değerlendirilmemiş olan yeni olgularla suç işlendiğine dair "kuvvetli belirti"nin ortaya konulabildiği oldukça istisnai durumlarda da ihlal kararının gereklerinin yerine getirildiği kabul edilebilir. Ancak derece mahkemelerinin bu husustaki takdir aralığı ilk tutuklamaya göre oldukça sınırlıdır. Böyle bir durumda "kuvvetli belirti"nin yeni olgularla ortaya konulup konulmadığı yönündeki nihai değerlendirme Anayasa Mahkemesine aittir.

Somut olayda Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı sonrasında derece mahkemelerince başvurucunun tutukluluk durumu sonlandırılmamış, yukarıda belirtilen istisnai hâlin varlığı da ortaya konulmamıştır.

Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin başvuru hakkındaki kararda tespit ettiği ihlalin ve sonuçlarının derece mahkemelerince ortadan kaldırılmadığı anlaşılmaktadır.

Bu itibarla suç işlediğine dair “kuvvetli belirti”nin bulunmaması nedeniyle verilen ihlal kararına rağmen başvurucunun tutukluluğunun sonlandırılmamış olması Anayasa’nın 19. maddesinde yer alan güvencelere aykırıdır.

Sonuç olarak mahkemeye erişim hakkının sağladığı güvencelerle de bağdaşmayacak şekilde Anayasa Mahkemesinin tutukluluğa ilişkin ihlal kararının uygulanmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Başvurucunun tutukluluk durumu hâlen devam etmektedir. İncelenen başvuruda tespit edilen ihlalin niteliği dikkate alındığında bu ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için başvurucunun tutukluluk durumunun sona erdirilmesi dışında bir imkân kalmadığı değerlendirilmiştir. Bu nedenle başvurucunun tutukluluk durumunun sona erdirilmesi suretiyle ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için kararın Mahkemesine gönderilmesi gerekir.

6. Eski Anayasa Mahkemesi Üyesi Erdal Tercan Hakkında Uygulanan Tutuklama Tedbirine İlişkin Karar (*Erdal Tercan* [GK], B. No: 2016/15637, 12/4/2018)

Olaylar

Başvurucu, Anayasa Mahkemesi üyesi olarak görev yapmaktayken, 15 Temmuz darbe teşebbüsü sonrası Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başlatılan soruşturma kapsamında 16/7/2016 tarihinde gözaltına alınmış, 20/7/2016 tarihinde silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmıştır.

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, 25/10/2017 tarihinde, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediğinden bahisle hakkında kamu davası açılması için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına hitaben fezleke düzenlemiştir.

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının 16/1/2018 tarihli iddianamesiyle başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediğinden bahisle cezalandırılması istemiyle Yargıtay 9. Ceza Dairesinde kamu davası açılmıştır.

Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla derdesttir ve başvurucunun tutukluluk durumu devam etmektedir.

İddialar

Başvurucu, hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olmadığını, tutukluluğun makul süreyi aştığını ve tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapıldığını kaydederek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

Başvurucu, tutukluluğa itirazın bağımsız ve tarafsız hâkim güvencelerine aykırı olan ve kapalı bir sistem içinde faaliyet gösteren sulh ceza hâkimliklerince karara bağlandığını ve bunun da kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlali olduğunu iddia etmiştir.

Başvurucu ayrıca masumiyet karinesinin, adil yargılanma hakkının, özel hayata saygı ve konut dokunulmazlığı haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

1. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia Yönünden

Anayasa Mahkemesi, bu iddia kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Başvurucu hakkında verilen tutuklama kararında FETÖ/PDY silahlı terör örgütüne üye olma suçunun işlendiğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin dosyada bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca tutuklamaya itirazın reddine ilişkin kararda başvurucunun da aralarında olduğu şüpheliler yönünden isnat edilen suçun işlendiğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunduğu ifade edilmiştir.

Başvurucu hakkında düzenlenen fezlekede başvurucunun isnat edilen suçu işlediğine dair delil olarak gizli tanık ve şüpheli beyanları ile diğer kişiler arasında ByLock üzerinden yapılan haberleşmenin içeriğine dayanıldığı görülmektedir. İddianamede bunlara ek olarak başvurucunun telefon sinyal bilgilerine de değinilmiştir.

Başvurucunun dışındaki bazı kişiler (Ö.İ. ile S.E. ve B.Y.; S.E. ile B.Y. ve R.Ü.) arasında ByLock programı üzerinden yapılan haberleşmenin içeriğinde

başvurucuyla ilgili bazı olguların bulunduğu belirtilmiştir. Soruşturma mercileri, şüpheli/tanık beyanları ve ByLock yazışmaları gibi delillere dayanarak asıl mesleği öğretmenlik olan Ö.İ.nin FETÖ/PDY'nin yargı mensuplarından sorumlu sivil imamı, raportör olan S.E.nin bu yapılanmanın Anayasa Mahkemesi sorumlusu, B.Y. ve R.Ü.nün yapılanmaya mensup raportörler olduklarını değerlendirmiştir.

Bu kapsamda Ö.İ. ile S.E. arasındaki görüşmelerde, FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlamalardan dolayı tutuklanan bir gazetecinin yaptığı bireysel başvuruya ilişkin olarak Anayasa Mahkemesinin bir kararındaki karşıoylara yönelik değerlendirmeler yapıldığı anlaşılmaktadır. Ö.İ. ile B.Y. arasındaki görüşmelerde ise Ö.İ.nin Anayasa Mahkemesi başkanvekilliği için yapılacak seçimde kime/kimlere destek verileceği hususundaki düşüncesinin başvurucuya Anayasa Mahkemesi üyesi A.A. tarafından söylenmesini talep ettiği görülmektedir.

S.E. ile B.Y. arasındaki görüşmelerde FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlamalardan dolayı tutuklanan iki hâkim tarafından yapılan bireysel başvurulara ilişkin olarak S.E.nin dosyayı görüşecek heyette -başvurucu için kullanıldığı söylenen “Ertan” kod adı zikredilerek- başvurunun olduğunu, başvurunun bir şey sormak istediğini, bunun için -kod adlarını zikrederek- FETÖ/PDY ile bağlantılı olduğu belirtilen bazı raportörlerin başvurunun yanına gitmesinin iyi olacağını ifade ettiği, B.Y.nin olumlu karşılık verdiği, S.E. ile R.Ü. arasındaki görüşmelerin de aynı hususa ilişkin olduğu anlaşılmaktadır.

Öte yandan Anayasa Mahkemesinde raportör olarak görev yapmış olan R.Ü. soruşturma mercilerince şüpheli sıfatıyla alınan ifadelerinde; FETÖ/PDY mensuplarının taraf olduğu bireysel başvurulardaki tutumundan ve bu yapılanmaya mensup raportörlerle olan ilişkisinden başvurunun da FETÖ/PDY mensubu olduğu sonucuna ulaştığı, başvurunun nasıl hareket edeceği konusunda -FETÖ/PDY'nin Anayasa Mahkemesi sorumlusu olduğu belirtilen- raportör S.E. ile konuştuğu, S.E.nin de (kendi söylediğine göre) Anayasa Mahkemesi veya yüksek yargı imamı olan sivil kişi ile irtibata geçtiği ve başvurunun gelen talimat doğrultusunda hareket ettiği, FETÖ/PDY içinde başvuru için “Ertan” kod adının kullanıldığı, hâkimlerle ilgili başvuruda başvurunun FETÖ/PDY'den gelen talimat uyarınca karşıoy kullandığı, FETÖ/PDY'ye mensup raportörlerin de karşıoy gerekçesinin hazırlanmasında başvurucuya yardım ettiği yönünde beyanda bulunmuştur.

Bunun yanı sıra Anayasa Mahkemesinde raportör olarak görev yapmış oldukları anlaşılan ve soruşturma mercilerince kimlikleri gizlenerek dinlenen tanıklardan biri, daha önceden tanıdığı başvurusunun sosyal ilişkilerinden FETÖ/PDY mensubu olduğu kanaatine ulaştığını; diğeri ise başvurusunun FETÖ/PDY mensubu olduğunu ifade etmiştir.

Son olarak başvurusunun kullandığı cep telefonunun, FETÖ/PDY'nin *sivil imamları* oldukları iddiasıyla haklarında soruşturma yürütülen bazı kişilerin kullandıkları cep telefonlarıyla farklı tarihlerde aynı baz istasyonundan sinyal bilgisi aldığı, bu *sivil imamların* FETÖ/PDY ile bağlantılarının olması nedeniyle meslekten çıkarılan çok sayıda yüksek mahkeme üyesiyle de farklı tarihlerde bir araya geldikleri tespit edilmiştir.

Bu itibarla başvuru yönünden suç şüphesinin varlığını doğrulayan belirtilerin soruşturma dosyası kapsamında bulunduğu anlaşılmıştır.

Somut olayda soruşturma makamlarının tutuklama nedenlerinin varlığı ve tutuklamanın ölçülü olduğu yönündeki değerlendirmeleri de temelsiz değildir.

Açıklanan nedenlerle Anayasa Mahkemesi, başvurunun bu kısmının *açıka dayanaktan yoksun olması* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

2. Tutukluluğun Makul Süreyi Aştığı İddiası Yönünden

Başvurusunun üyesi olduğu iddia edilen örgütün özellikleri, yargıdaki yapılanmasının boyutu ve faaliyetlerinin niteliği, bu türdeki soruşturmanın yürütülmesinin zorluğu, her bir aşamada elde edilen bulguların yeni birtakım araştırmalar yapmayı gerektirebilmesi, başvuru hakkındaki soruşturmada örgülle bağı olduğu değerlendirilen diğer kişilerin kullandıkları farklı iletişim araçlarındaki olguların her bir kişi yönünden tespit ve değerlendirilmesi zorunluluğunun bulunması, çok sayıda kişinin uzun bir süreçteki telefon sinyal bilgilerinin eşleştirilmesi gibi toplanması güç delillerin bulunması dikkate alındığında genel olarak soruşturma ve kovuşturma süreçlerinin yürütülmesinde bir özensizlik gösterildiği tespit edilmemiştir.

Ayrıca başvuru hakkındaki tutukluluğun devamına ilişkin kararların gerekçelerinin hürriyetten yoksun bırakılmanın meşru nedenlerinin

belirtilmesi bakımından ilgili ve yeterli olması dikkate alındığında yaklaşık 1 yıl 9 aylık tutukluluk süresinin makul olduğu sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın ve 19. maddesinin yedinci fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

3. Tutukluluk İncelemelerinin Hâkim/Mahkeme Önüne Çıkarılmaksızın Yapıldığı İddiası Yönünden

Başvurucunun tutukluluk durumu, tutuklanmasına karar verildiği 20/7/2016 tarihinden itibaren duruşma yapılmaksızın dosya üzerinden yapılan incelemeler sonucunda verilen kararlar ile devam ettirilmiştir. Başvurucunun bu süreçte tutukluluğa yönelik itirazlarını, tutuklanmasına dayanak olan delillerin içeriğine veya nitelendirilmesine yönelik iddialarını, lehine ve aleyhine olan görüş ve değerlendirmelere karşı beyanlarını, tahliye taleplerini hâkim/mahkeme önünde sözlü olarak dile getirmesi mümkün olmamıştır. Dolayısıyla başvurucunun tutukluluk durumunun yaklaşık 21 ay boyunca duruşmasız olarak incelenmesi olağan dönemde “silahların eşitliği” ve “çelişmeli yargılama” ilkeleri ile bağdaşmamaktadır.

Başvurucunun tutukluluk durumunun 21 ay boyunca duruşmasız olarak dosya üzerinden yapılan incelemeler sonucunda verilen kararlar ile devam ettirilmesi ve bu süreç içinde hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaması olağan dönemde Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasında belirtilen güvencelere aykırı olmakla birlikte bunun olağanüstü dönemlerde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında meşru olup olmadığının da incelenmesi gerekir.

Bu bağlamda özellikle başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik olarak tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması suretiyle gerçekleştirilen müdahalenin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında “durumun gerektirdiği ölçüde” olup olmadığının tespiti gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi daha önceki bir kararında darbe teşebbüsü kapsamında suçlanan başvurucuların tutukluluk incelemelerinin 8 ay 18 gün boyunca duruşmasız olarak yapılmasını “durumun gerektirdiği ölçüde” bir tedbir olarak karara bağlamıştır. Mahkeme söz konusu kararında, darbe

teşebbüsü sonrasında FETÖ/PDY ile bağlantılı olduğu değerlendirilen çok sayıda kişi hakkında yürütülen soruşturmaların diğer ceza soruşturmalarına göre çok daha zor ve karmaşık olması, yargı makamlarının öngörülemez şekilde ağır bir iş yükünü yönetmek zorunda kalmaları, çok sayıda yargı mensubunun FETÖ/PDY ile ilgisi nedeniyle görevden el çektilirilmesi, tutuklu kişilerin bir yargı merciine başvurma haklarının ve mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna başvurabilme imkânlarının -olağanüstü hâl döneminde de- korunmuş olması gibi pek çok nedene dayanmıştır.

Somut olayda başvurucunun tutukluluk incelemeleri kapsamında hâkim/mahkeme önüne çıkarılmadığı süre (21 ay) söz konusu kararda incelenen sürenin iki katından fazladır.

Olağanüstü hâl sürecinde hâkim ve savcı sayısının artırılmasına yönelik alınan tedbirler sonucunda darbe teşebbüsü sonrası süreçte yaklaşık altı bin hâkim ve savcı göreve başlamış, böylelikle hâkim ve savcı sayısında önemli bir artış sağlanmak suretiyle olağanüstü hâl döneminde hâkim ve savcılarının meslekten çıkarılmasından kaynaklanan açık kapatılmıştır.

Ayrıca darbe teşebbüsüne ilişkin soruşturmaların tamamına yakını sonuçlandırılmış ve şüpheliler hakkında kovuşturma evresine geçilmiştir. Öte yandan -doğrudan teşebbüsle bağlantılı olmamakla birlikte- FETÖ/PDY ile bağlantılı soruşturmalar kapsamında haklarında tutuklama tedbirine başvuru alan kişiler yönünden de soruşturmaların önemli bir bölümünün sonuçlandırıldığı bilinmektedir. Yine özellikle FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlardan tutuklanan şüphelilerin bir kısmının tahliye edildiği veya haklarında mahkûmiyet hükmü verilerek suç isnadına bağlı tutulma hâllerinin sona erdiği görülmektedir. Dolayısıyla darbe teşebbüsü veya FETÖ/PDY ile bağlantılı soruşturma veya davalarda önemli bir merhale katedildiği söylenebilir.

Bu durumda başvurucunun tutukluluk incelemelerinin yaklaşık 21 ay boyunca hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılmasının “durumun gerektirdiği ölçüde” bir tedbir olup olmadığı değerlendirilirken hâkim/mahkeme önüne çıkarılmama süresiyle birlikte olağanüstü dönemin süreç içinde değişen bu koşullarının da dikkate alınması gerekmektedir.

Söz konusu koşullar dikkate alındığında, FETÖ/PDY veya terörle ilgili olarak yürütülen soruşturma veya kovuşturma süreçlerinde tutukluluk

incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılmasının ve tutukluluğun dosya üzerinden verilen kararlarla devam ettirilmesinin 18 aya kadar *durumun gerektirdiği ölçüde* bir tedbir olarak kabul edilebileceği değerlendirilmiştir.

Ancak bu değerlendirmenin olağanüstü hâlin başlangıcından bugüne kadarki koşulların ve bu koşullardaki değişikliklerin dikkate alınması sonucu yapıldığı gözardı edilmemelidir. Dolayısıyla bu değerlendirme, soruşturma ve kovuşturma mercilerinin bundan sonra her zaman tutukluluk incelemelerini 18 ay boyunca dosya üzerinden yapmalarına imkân sağlayan açık bir ruhsat olarak görülmemelidir.

Bununla birlikte mevcut durumda olağanüstü hâlin devam ettiği ve darbe teşebbüsü veya FETÖ/PDY ile bağlantılı davaların büyük bir bölümünün derdest olduğu dikkate alındığında tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılabileceği sürelerin olağan döneme göre daha uzun olmasının da otomatik olarak *durumun gerektirdiği ölçüde* bir tedbir mahiyetinde olmadığı söylenemez. Anayasa Mahkemesi her bir başvuruda somut olayın koşullarını, tutukluluk incelemelerinin duruşmasız olarak yapıldığı süreyi ve olağanüstü hâl döneminde bu süre içindeki yaşanan gelişmeleri dikkate alarak bir değerlendirme yapacaktır.

Sonuç olarak, silahlı terör örgütü (FETÖ/PDY) üyesi olma suçundan tutuklu bulunan başvurunun, tutukluluk incelemeleri kapsamında 18 ayı aşkın bir süre boyunca hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaması *durumun gerektirdiği ölçüde* bir tedbir olarak değerlendirilmemiştir.

Bu itibarla Anayasa'nın 15. maddesinin, başvurunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik olarak tutukluluğun 21 ay boyunca hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın dosya üzerinden yapılan incelemeler sonrasında verilen kararlarla sürdürülmesi şeklinde yapılan ve Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrasında belirtilen güvencelere aykırı olan bu müdahaleyi meşru kılmadığı değerlendirilmiştir.

Açıklanan nedenlerle Anayasa Mahkemesi, tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

4. Diğer İddialar Yönünden

Anayasa Mahkemesi, başvurucunun masumiyet karinesinin ihlal edildiğine, tutuklamaya karşı itiraz hakkının etkin olarak kullanılamaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının *açıkça dayanaktan yoksun olması*; adil yargılanma ile özel hayata saygı ve konut dokunulmazlığı haklarının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının ise *başvuru yollarının tüketilmemiş olması* nedenleriyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

7. Görevli Olmayan Polisler Tarafından Polis Merkezinde Tutulma Nedeniyle Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edilmesi (Mehmet Baydan [GK], B. No: 2014/16308, 12/4/2018)

Olaylar

Başvurucu telefonla aranarak polis merkezine davet edilmiştir.

Başvurucu davet üzerine gittiği polis merkezinde haksız olarak uzun süre tutulduğunu ileri sürmüştür.

Polis memurları ise bir kadının taciz ve tehdit yönündeki ihbarı üzerine başvurucuyu polis merkezine davet ettiklerini belirtmişlerdir. Polis memurları, söz konusu kadını resmî başvuruda bulunması için davet ettiklerini ancak o gün gelemeyeceğini söylediğini kaydetmişlerdir.

Daha sonra başvuru polis merkezindeki görevlilerden şikâyetçi olmuştur. Savcılık anılan görevliler hakkında kovuşturmayla yer olmadığına karar vermiş, buna yapılan itiraz ağır ceza mahkemesince reddedilmiştir.

İddialar

Başvurucu, hakkında geçerli bir suç isnadı veya kovuşturma olmaksızın çağrıldığı polis merkezinde haksız şekilde tutulmak suretiyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyetine yönelik bir müdahalenin bulunduğu söylenebilmesi için kişinin hareket serbestisinin maddi olarak sınırlandırılmış olması gerekir. Kişi hürriyeti

ve güvenliğı hakkına yönelik bir müdahale için kişi, rızası olmaksızın en azından rahatsızlık verecek uzunlukta bir süre boyunca belirli bir yerde fiziki olarak tutulmalıdır.

Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlanabileceğı hükme bağlanmıştır.

Somut olayda başvuru davete uyarak polis merkezine gitmiş, burada kaldığı süre kapsamında üç sivil polis memuruyla da kamera kaydının yapılamadığı bir ortamda baş başa kalmıştır.

Görev listesine göre söz konusu polis memurları, belirtilen gün ve saatte anılan merkezde görev yapan personel arasında bulunmamaktadır. Başka bir amirliğe bağlı olan polis memurlarının yetkili makamlarca yapılmış usulüne uygun görevlendirmeleri olmadan somut olayın soruşturulmasında görev ifa etmeleri mümkün değildir.

Öte yandan polis memurlarınca olayın soruşturma makamlarına bildirildiğine dair herhangi bir olgu tespit edilememiştir. Başvurucunun polis merkezinde tutulduğu süre içinde adli bir işlemin gerçekleştirilmesi de söz konusu değildir. Olayda polis memurlarının derhâl harekete geçmesini gerektiren suçüstü hâli, gecikmesinde sakınca bulunan hâl veya benzeri bir durum bulunmamaktadır.

Buna göre başvuru kişinin görevli olmayan polis memurlarınca herhangi bir işlem tesis edilmeden polis merkezinde bir süre tutulması söz konusudur. Başvurucunun şikâyeteye konu tutulma hâlinin Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında kişi hürriyeti ve güvenliğı hakkına müdahale edilmesine imkân tanınan durumların hiçbirine girmediğı anlaşılmaktadır.

Açıklanan gerekçelerle Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasında güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliğı hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

8. Tutuklama Kararı Nedeniyle Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkı ile Milletvekilliği Görevi Yerine Getirilemediği İçin Seçilme Hakkının İhlal Edildiği İddialarının Kabul Edilemez Olduğu
(*Kadri Enis Berberoğlu*, B. No: 2017/27793, 18/7/2018)

Olaylar

Millî İstihbarat Teşkilatına ait malzemelerin bulunduğu tırların iki ilde durdurulması ve aranması olayıyla ilgili başlatılan soruşturma neticesinde bazı kolluk görevlileri ve yargı mensupları tutuklanmıştır.

Bir gazetede, iki farklı günde yayımlanan haberlerde tırlarda bulunduğu iddia edilen silah ve mühimmata ilişkin fotoğraflara ve bilgilere yer verilmiş, Cumhuriyet Başsavcılığı devletin güvenliğine ilişkin bilgileri temin etme, siyasi ve askerî casusluk, gizli kalması gereken bilgileri açıklama, terör örgütünün propagandasını yapma suçlarından soruşturma başlatmıştır.

Bu kapsamda soruşturma konusu haberlerden dolayı gazeteciler Erdem Gül ve Can Dündar hakkında kamu davası açılmıştır. Bu davanın devamı sürecindeki bazı gelişmeler üzerine başvuru hakkında da suça konu haberlerde yer alan görüntüleri Can Dündar'a veren kişi olduğu iddiasıyla soruşturma başlatılmıştır.

Cumhuriyet Başsavcılığının iddianamesi ile başvuruçunun devletin gizli kalması gereken bilgilerini siyasal veya askerî casusluk amacıyla temin etme ve silahlı terör örgütüne (FETÖ/PDY) bilerek ve isteyerek yardım etme suçlarını işlediğinden bahisle cezalandırılması istemiyle Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açılmıştır.

Ağır Ceza Mahkemesi, başvuruçunun cezalandırılmasına ve tutuklanmasına karar vermiş, karara karşı yapılan itiraz reddedilmiştir.

İddialar

Başvuruçucu; mahkûmiyet hükmüyle birlikte verilen tutuklama kararının hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, tutuklama dolayısıyla milletvekilliği görevinin yerine getirilememesi nedeniyle seçilme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

1. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiği İddiası Yönünden

Anayasa'nın 19. maddesinde, herkesin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak ortaya konulmuş ve kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır.

Anayasa'nın anılan maddesinin kişi hürriyetinin kısıtlanmasına imkân tanıdığı durumlardan biri de *mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi* olarak belirlenmiştir.

Somut olayda, başvurusunun bireysel başvuruya konu ettiği tutulma hâlinin bir suç isnadına bağlı tutma niteliğinde değil *mahkûmiyete bağlı tutma*, diğer bir ifadeyle *mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi* niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu nitelikte bağlantılı bir ihlal iddiası söz konusu olduğunda Anayasa Mahkemesinin görevi kişinin hürriyetten yoksun bırakılmasının kısmen ya da tamamen bu koşullarda gerçekleşip gerçekleşmediğini tespit etmekle sınırlıdır.

Anayasa Mahkemesi benzer nitelikteki çok sayıda başvuruda, hükümle birlikte verilen tutuklama veya tutuklamaya yönelik yakalama kararı uyarınca hürriyetinden yoksun bırakılan kişilerin kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiği iddialarını açıkça dayanaktan yoksun bulmuş ve kabul edilemezlik kararı vermiştir. Mahkeme ayrıca hükümle birlikte tutukluluk hâlinin devamına karar verilen başvuruçuların hüküm sonrasındaki tutulmalarına ilişkin benzer yöndeki iddialarını da aynı nedenle kabul edilemez bulmuştur.

Diğer taraftan başvuru hakkındaki soruşturma ve kovuşturma belgeleri incelendiğinde yasama dokunulmazlığının kaldırılması istemine ilişkin fezleke, iddianamede, ilk derece mahkemesinin ve Bölge Adliye Mahkemesi Ceza Dairesinin mahkûmiyet kararlarında yer alan suçlama konusu fiilin aynı olduğu, bu eylemin hukuki niteliğine ilişkin farklı değerlendirmelerde bulunulduğu görülmektedir. Bu itibarla milletvekili olan başvuru yönünden suçlamaya ve dolayısıyla -ilk derece mahkemesince mahkûmiyet hükmüyle birlikte verilen- tutuklamaya konu eylemin yasama dokunulmazlığına Anayasa değişikliği ile getirilen istisnanın dışında olduğunun kabulü de mümkün görülmemiştir.

Öte yandan başvuru, bireysel başvurudan sonra yapılan genel seçimde milletvekili olarak seçilmiştir. Başvurucunun yeniden milletvekili seçilmesine ilişkin olgunun hükümle birlikte uygulanan tutukluluğunun devamına engel teşkil edip etmediğinin öncelikle olağan başvuru yollarında derece mahkemelerince incelenmesi, bireysel başvurunun ikincilik niteliğinin bir gereğidir.

Başvurucunun yeniden milletvekili seçilmesi olgusuna bağlı olarak tahliye talebiyle olağan başvuru yollarını tükettikten sonra bireysel başvuruda bulunduğuna ilişkin herhangi bir bilgi ve belge başvuru dosyasında bulunmamaktadır. Bu nedenle başvurucunun yeniden milletvekili seçilmesinin hükümle birlikte uygulanan tutukluluğunun devamına engel oluşturup oluşturmadığının bu aşamada incelenmesi mümkün değildir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

2. Seçilme Hakkının İhlal Edildiği İddiası Yönünden

Anayasa Mahkemesi yakın dönemde verdiği birçok kararda milletvekili olan başvuru sahiplerinin tutuklama dolayısıyla siyasi faaliyette bulunma ve seçilme haklarının ihlal edildiği iddialarını kişi hürriyeti ve güvenliği hakkıyla bağlantılı olarak incelemiştir.

Bu incelemede tutuklamanın hukuki olduğu sonucuna varıldığında tutuklama tedbirlerinin siyasi faaliyette bulunma ve seçilme haklarını ihlal ettiği yönünde dile getirilen iddialar açıkça dayanaktan yoksun görülerek kabul edilemezlik kararı verilmiştir.

Somut olayda başvuru sahiplerinin tutuklama kararının hukukî olmadığı iddiası, tutmanın Anayasa'da belirtilen *mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi* kapsamında olması nedeniyle açıkça dayanaktan yoksun görülerek kabul edilemez bulunmuştur. Bu kapsamda yapılan değerlendirmeler dikkate alındığında başvuru sahiplerinin hükümle birlikte verilen tutuklama kararının seçilme hakkını da ihlal ettiği iddiası yönünden farklı bir sonuca varılmasını gerekli kılan bir durum bulunmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının da açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

9. Tutuklamanın Hukuki Olmaması ve Soruşturma Dosyasına Erişimin Kısıtlanması Nedeniyle Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlali İddiasının Kabul Edilemez Olduğu
(*Ali Şeker*, B. No: 2016/68962, 20/9/2018)

Olaylar

Öğretmen olan başvuru 672 sayılı Olağanüstü Hâl Kapsamında Kamu Personeline İlişkin Alınan Tedbirlere Dair KHK ile kamu görevinden çıkarılmıştır.

Başvuru, Fetullahçı Terör Örgütü ve/veya Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olma suçundan soruşturma kapsamında Sulh Ceza Hâkimliğine tutuklanma talebiyle sevk edilmiştir. Başvuru hakkında silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklama tedbiri uygulanmıştır. Sulh Ceza Hâkimliğinin tutukluluk hâlinin devamı kararına itirazı reddedilen başvuru bireysel başvuruda bulunmuştur.

Bireysel başvurudan sonraki süreçte Cumhuriyet Başsavcılığının iddianamesi ile Ağır Ceza Mahkemesinde dava açılmıştır. Ağır Ceza Mahkemesi başvurunun silahlı terör örgütü içindeki hiyerarşik yapıya dâhil olmamakla birlikte, örgüte bilerek ve isteyerek yardım etme suçundan cezalandırılmasına, 6415 sayılı Kanun'a muhalefet suçundan ise beraatına karar vermiştir. Başvuru hakkında verilen mahkûmiyet kararına karşı yapılan istinaf süreci devam etmektedir.

İddialar

Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması ve soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

1. Tutuklamanın Hukuki Olmadığı İddiası Yönünden

Başvuru konusu olayda, soruşturma mercilerince dayanılan olguların başvurunun FETÖ/PDY ile bağlantılı bir suç işlediğine dair kuvvetli bir belirti olarak kabul edilip edilemeyeceği tartışılmalıdır. Bu bakımdan iki olgu özellikle önemlidir. Bunlar başvurunun Aktif-Sen'de yönetici olması ve Sendikanın talimatıyla yapılan bir protesto eylemine katılmasıdır.

FETÖ/PDY'nin özellikleri, eğitime verdiği önem, 15 Temmuz darbe teşebbüsü sonrası kapatılan Aktif-Sen'in bu yapılanmayla olan bağlantısı, başvurunun bu kurumda yöneticilik yaptığı dönemde örgütle ilgili ülke genelinde yaşanan olaylar birlikte değerlendirildiğinde, tüm bunların başvurunun suç işlediğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesi temelsiz değildir.

Diğer yandan başvurunun FETÖ/PDY ile bağlantılı olduğu bilinen yayın organlarına yönelik bazı soruşturma işlemlerini protesto amacıyla yapılan gösterilere katılması, İl Millî Eğitim Müdürlüğünce bu örgütle ilişkisi nedeniyle görevden uzaklaştırılması, örgüte yakınlığıyla bilinen finans kuruluşundaki hesabı, örgütle bağlantılı yayın organlarına aboneliği, örgütle bağlantılı bir derneğe üyeliği, evinde yapılan aramada Fetullah Gülen'le ilgili CD'lerin ele geçirilmesi, başvuru ile FETÖ/PDY arasında örgütsel bir ilişki bulunduğu yönünde kuvvetli delil kabul edilmiştir.

Olayla ilgili tüm olgular dikkate alındığında, başvuru hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve kanundaki ilkelerin uygulandığı, adli kontrol uygulamasının yetersiz kalacağı değerlendirmesinin temelsiz olmadığı sonucuna varılmıştır.

2. Soruşturma Dosyasına Erişimin Kısıtlandığı İddiası Yönünden

Somut olayda Sulh Ceza Hâkimliğince yapılan sorgu sırasında başvuru ve avukatına, soruşturma belgesinin okunduğu anlaşılmıştır. Hâkimlikçe başvurucuya isnat edilen eylemlerle ilgili açıklama da yapılmıştır. Başvuru suçlamalar ve dayanaklarına ilişkin bilgi ve belgelerden haberdar olduktan sonra avukatıyla hâkim önünde savunmasını sözlü dile getirmiş; suçlamaları kabul etmemiştir.

Ayrıca başvurunun diğer belgelere erişiminin kısıtlandığı yönünde bir şikâyeti olmamıştır. Dolayısıyla başvurunun ve avukatının isnat edilen suçlamalara ve diğer bilgilere erişimlerinin olduğu değerlendirilmiştir. Suçlamalara dayanak olan temel unsurlar ve tutmanın hukukiliğinin değerlendirilmesi için esas olan bilgiler başvuru ve avukatına bildirilmiş, başvurucuya bunlara karşı savunmasını ileri sürme imkânı verilmiştir. Bu unsurlar dikkate alındığında birkaç ay süren soruşturma aşamasında uygulanmış olan kısıtlılık kararı nedeniyle başvurunun tutukluluğa karşı etkili bir şekilde itirazda bulunamadığının kabulü mümkün görülmemiştir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması ve soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması nedenleriyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

10. Tutukluluk İncelemelerinin Hâkim Önüne Çıkarılmaksızın Yapılması Nedeniyle Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlali İddiasının Kabul Edilemez Olduğu
(*Salih Sönmez*, B. No: 2016/25431, 28/11/2018)

Olaylar

Başvurucu 2011 yılında Hâkimler ve Savcılar Kurulunca (HSK) Yargıtay üyeliğine seçilmiş, 15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başlatılan soruşturma kapsamında 21/7/2016 tarihinde gözaltına alınmıştır.

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı başvurucuyu tutuklanması istemiyle 22/7/2016 tarihinde, Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir. Sulh Ceza Hâkimliği sorgulama sonucunda başvurucunun tutuklanmasına karar vermiştir. Başvurucunun tutukluluğa itiraz talebi üzerine Mahkeme tutukluluğun devamına hükmetmiştir. Başvurucu, bu karara itirazı da reddedilmesi üzerine 9/11/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

Dava, bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla -ilk derece mahkemesi sıfatıyla- Yargıtay'da derdesttir ve başvurucunun tutukluluk durumu devam etmektedir.

İddialar

Başvurucu, tutukluluğa itiraz ile tutukluluk hâlinin gözden geçirilmesine ilişkin incelemelerin dosya üzerinden değerlendirildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa Mahkemesi tutukluluğun azami veya makul süreyi aşmasıyla ilgili yapılan başvurularda verdiği kararlarda 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda öngörülen tazminat davası açma imkânının etkili bir hukuk

yolu olduğu sonucuna varmıştır. Dolayısıyla somut olayda olduğu gibi benzer hak ihlallerinde öncelikle tazminat imkânını sağlayan başvuru yollarının tüketilmesi ve bunlardan sonuç alınamaması hâlinde bireysel başvuruda bulunulması gerekir.

Somut olayda başvurusunun 22/7/2016 tarihinden 5/4/2018 tarihine kadar 21 ay tutukluluk incelemelerinin duruşmasız, dosya üzerinden gerçekleştirildiği, bu süre içinde hâkim/mahkeme önüne çıkarılmadığı görülmektedir. Başvurucunun yargılaması ancak 5/4/2018 tarihinde yapılan ilk duruşmadan itibaren makul aralıklara Yargıtay'da tutuklu olarak sürdürülmektedir.

Anayasa Mahkemesi yakın zamanda verdiği kararda darbe teşebbüsünden sonraki süreçte Fetullahçı Terör Örgütü ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) veya terörle bağlantılı suçlardan tutuklanan kişilerin tutukluluk incelemelerinin 18 ayı aşan bir sürede hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılmasının olağanüstü hâl döneminde de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ihlal ettiği sonucuna varmıştır.

Başvurucu hâlihazırda hâkim/mahkeme önüne çıkarılmış olması dolayısıyla Anayasa Mahkemesince verilecek bir ihlal kararı başvurusunun yeniden hâkim önüne çıkarılmasını sağlamayacak ve serbest kalması sonucunu doğurmayacaktır. Bu durumda yalnızca kişinin hâkim/mahkeme önüne yirmi bir ay boyunca çıkarılmamasıyla ilgili bir hak ihlalinin tespiti ve gerekiyorsa belli bir miktar tazminata hükmedilmesiyle yetinilecektir. Bu iddialarla açılacak davada bir hukuka aykırılık tespit edildiğinde görevli mahkemece lehine tazminata da hükmedilebilecektir.

Buna göre 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde belirtilen dava yolunun başvurusunun durumuna uygun etkili bir hukuk yolu olduğu ve bu olağan başvuru yolu tüketilmeden yapılan bireysel başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincillik niteliği ile bağdaşmadığı sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle, tutukluluk incelemelerinin hâkim/mahkeme önüne çıkarılmaksızın yapılması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

E. ÖZEL VE AİLE HAYATINA SAYGI HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

1. Kanalizasyonun Arıtılmadan Akarsuya Bağlanması Nedeniyle Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin Karar

(*Binali Özkaradeniz ve Diğerleri* [GK], B. No: 2014/4686, 1/2/2018)

Olaylar

Başvurucular, Kars'ın Susuz ilçesinin, yakınında akarsu bulunan bir köyünde ikamet etmektedir.

Kars Valiliği, İlçe Belediyesinin kanalizasyon sisteminde denetleme yapmış ve arıtım yapılmaksızın kanalizasyonun akarsuya bağlandığını tespit etmiştir.

Bunun üzerine İlçe Belediyesi ilgili mevzuatı dikkate alarak su arıtma tesisine ilişkin “iş termin planı” hazırlayıp Valiliğe sunmuştur. Ancak bir süre sonra Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğünce düzenlenen “Çevre Durum Raporu”nda atık su arıtma tesisinin yapılmadığı belirtilmiştir.

Başvurucular, bu durumdan zarar gördükleri iddiasıyla Belediye aleyhine birden fazla tam yargı davası açmışlar ancak idare mahkemesi, davaların reddine karar vermiştir. Başvurucuların temyiz talepleri ise Danıştay tarafından reddedilmiştir.

İddialar

Başvurucular, köylerinin yakınında bulunan akarsuya Belediye tarafından -arıtım yapılmaksızın- kanalizasyonun bağlanması nedeniyle anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa Mahkemesi bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı çerçevesinde, sağlıklı olumsuz etkileyecek şekilde kanalizasyonun arıtılmadan akarsuya bağlanmaması hususunda kamu makamlarının yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu kapsamda hangi tedbirlerin

alınacağı hususu kamu makamlarının takdirinde olmakla birlikte hakkın ihlaline yol açılmaması için söz konusu tedbirlerin süratle, makul ve uygun bir yöntemle uygulanması zorunludur.

Başvurucuların köylerinin yakınında bulunan akarsuya Belediye tarafından -arıtım yapılmaksızın- kanalizasyonun bağlanması su kirliliğine yol açtığı ve bunun önlenmesi için bazı tedbirlerin alınması gerektiği Valilik ve derece mahkemelerince tespit edilmiştir. Tespit edilen bu durum başvurucuların özel hayata ve aile hayatına saygı hakkına bir müdahale teşkil etmektedir.

İlçe Belediyesi ilgili mevzuatı dikkate alarak su arıtma tesisine ilişkin “iş termin planı” hazırlayıp Valiliğe sunmuştur. İdarece düzenlenen “Çevre Durum Raporu”na göre aradan geçen süreye rağmen tesisin faaliyete geçirilmediği anlaşılmaktadır.

Derece mahkemelerinin davanın reddine ilişkin karar gerekçeleri -esas itibarıyla- bir arıtma tesisinin inşası yönünde girişimlerde bulunulduğu olgusuna dayanmaktadır. Tam yargı davası süreci devam ederken iş termin planında öngörülen süre dolmasına rağmen çevresel rahatsızlığın giderilmediği dikkate alındığında salt arıtma tesisinin ileride yapılacak olması, anayasal hakları ihlal edilen başvurucuların meydana gelmiş ve devam eden manevi zararlarının giderilmesi bakımından yeterli görülemez. Buna göre derece mahkemelerinin kararlarının ilgili ve yeterli olduğu kabul edilemez.

Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir.

2. Ceza İnfaz Kurumunda Telefonla Haberleşmenin Sınırlandırılması Nedeniyle Haberleşme Hürriyetinin ve Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiği İddialarının Kabul Edilemez Olduğu

(Bayram Sivri, B. No: 2017/34955, 3/7/2018)

Olaylar

Başvurucu, 15 Temmuz 2016 tarihli darbe teşebbüsü sonrasında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu gerekçesiyle tutuklanarak ceza infaz kurumuna konulmuştur.

Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığı, 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname doğrultusunda belirtilen suçlardan tutuklu olanlar ve ilk defa tutuklanarak ceza infaz kurumuna gelen tutukluların olağanüstü hâlin (OHAL) devamı süresince on beş günde bir telefonla haberleşme hakkından faydalandırılmasına karar vermiştir.

Başvurucunun, anılan karara karşı İnfaz Hâkimliğine yaptığı şikâyet ve Ağır Ceza Mahkemesine yaptığı itiraz reddedilmiştir.

İddialar

Başvurucu, telefonla haberleşme hakkının sınırlandırılması nedeniyle haberleşme hürriyeti ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın 22. maddesinde, herkesin haberleşme özgürlüğüne sahip olduğu ve haberleşmenin gizliliğinin esas olduğu hüküm altına alınmıştır. Aile hayatına saygı hakkı da Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınmıştır.

Öte yandan Anayasa'nın 13. maddesine göre temel hak ve hürriyetler, yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

Somut olayda aile fertleri ve yakınlarıyla haberleşmesinin bütünüyle engellendiğine ilişkin olarak başvurunun herhangi bir iddiası bulunmamaktadır. Başvurucunun şikâyeti, telefonla haberleşme hakkının on beş günde bir ve on dakika ile sınırlandırılmasıdır.

Başvuru, sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut olaya uygun düşen, *kanun tarafından öngörülmeye, meşru amaç taşıma, demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama* koşulları yönünden incelenmiştir.

Başvurucunun telefonla haberleşme hakkı kanun hükmü çerçevesinde sınırlandırılmıştır. Terörle Mücadele Kanunu kapsamındaki bir suçtan tutuklama dikkate alındığında, isnat edilen suçların ağırlığına göre tutuklu ve hükümlülere tanınan hak ve imkânların farklılaşması doğaldır.

Suçların ağırlığı ve OHAL süreci koşulları dikkate alındığında kamu düzenini, infaz kurumu güvenliğini ve disiplinini sağlama amacıyla bir kısım suçtan tutuklu olanlar için telefonla haberleşme hakkının sınırlandırılması meşru amaç taşıma koşulunu karşılamaktadır.

15 Temmuz darbe teşebbüsü sonrasında FETÖ/PDY ile bağlantılı olduğu değerlendirilen çok sayıda kamu görevlisi ve sivil kişi mahkeme kararıyla tutuklanmış, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de bu darbe teşebbüsünün ulusun varlığını tehdit eden kamusal bir tehlikenin varlığını ortaya koyduğunu kabul etmiştir.

Darbe teşebbüsünün ulusal varlığı tehdit eden boyutu ve teşebbüs sonrasında terör suçları kapsamında çok sayıda kişinin mahkûm olduğu dikkate alındığında başvuruya konu müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olmadığı söylenemez.

Öte yandan anılan kısıtlama sadece OHAL'in devamı süresiyle sınırlı kalmıştır. Başvurucunun görüşme süresi kısaltılmamış ayrıca başvuru, telefonla haberleşme hakkını kullanamadığına dair bir iddia da ileri sürmemiştir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle aile hayatına saygı hakkı ve haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

3. Fuhşun Özel Hayata Saygı Hakkı Kapsamında Korunması Gereken Bir Unsur Olmadığı Gerekçesiyle Başvurunun Konu Bakımından Yetkisizlik Nedeniyle Kabul Edilemez Olduğu (S.K.(B), B. No: 2014/18275, 4/7/2018)

Olaylar

Fuhuş yaparak geçimini sağlayan başvuru, bir genelevde çalışmak için başvuruda bulunmuştur. İlgili komisyon genelevin fiziki koşullarının can ve mal güvenliğinin sağlanmasına imkân vermemesi gerekçesiyle başvurunun talebini reddetmiştir.

Başvuru idare mahkemesinde iptal davası açmış, mahkeme, komisyonun verdiği kararı hukuka uygun bularak davayı reddetmiştir.

Benzer tescil talebinde bulunup reddedilenlerin komisyon kararı aleyhine açtıkları davalar farklı idare mahkemelerinde kabul edilmiş ve Danıştayın temyiz incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

Dava konusu mahkeme kararı temyiz incelemesinde Danıştay tarafından bozulmuş, mahkemenin direnme kararı vermesi üzerine Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunca hüküm onanmıştır.

Bunun üzerine başvuru Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

İddialar

Başvurucu, fuhuş yapmayı kendine meslek edindiğini ve genel kadın olarak çalışmak için mevzuatta belirtilen tüm şartları taşımasına rağmen çalışma izni verilmesi istemiyle yaptığı başvurunun reddedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Özel hayat kavramı oldukça geniş yorumlanmakta ve bu kavrama ilişkin tüketici bir tanım yapılmasından özellikle kaçınılmaktadır. Bu kapsamda korunan hukuki değer esasen kişisel bağımsızlıktır. Özellikle mahremiyet alanında cinsellikle ilgili eylem ve davranışlar bu alana dâhildir. Ancak yetişkin bireylerin her türlü cinsel eylem ve davranışlarının özel hayata saygı hakkının kapsamında korunduğu söylenemez.

Birleşmiş Milletler İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Yasaklanması Sözleşmesi'nin başlangıç kısmı fuhuş ve fuhuş ticaretinin insan onuruyla bağdaşmadığını ve toplumun refahını tehlikeye attığını vurgulamaktadır.

Rızaya dayalı olup olmamasına bakılmaksızın fuhuş, insan onuru ve değeri ile bağdaşmamaktadır. Geline aşamada fuhuş yapma olgusunun kişisel özerklik çerçevesinde korunması imkân dâhilinde bulunmamaktadır.

Herkesin özgür olarak kişiliğini oluşturmasını ve geliştirmesini sağlayan bir alan içermekle birlikte, özel hayat kavramını, bireyin kişisel hayatını istediği gibi yaşayabileceği bir "iç alan"la sınırlandırmak ve dış dünyayı bu alandan tamamen hariç tutmak aşırı sınırlayıcı bir yaklaşımdır. Bu nedenle özel hayat kavramı, diğer insanlarla ve dış dünya ile sosyal ilişki geliştirme hakkını da kapsamaktadır.

Fuhuş, sadece davranışta bulunan kişileri değil toplumdaki diğer bireyleri sağlık, ahlâk ve kişi hakları gibi birçok yönden derinden etkilemektedir. Fuhşun bir eğitim veya yetenek unsuruna bağlanması suretiyle meslek sayılması insan haysiyetiyle bağdaşmaz niteliktedir.

Fuhşun mesleki faaliyet çerçevesinde değerlendirilmesi insan bedeninin (özellikle kadın bedeninin) ekonomik pazar haline getirilmesine yol açacaktır ki bu durum insan hakları açısından gerileme niteliğinde sayılmaktadır. Ayrıca Türkiye’de olduğu gibi bazı ülkelerde fuhşun yasaklanmayıp düzenlenmesi yoluyla kontrol altına alınmasının zorunlu sonucu olarak ortaya çıkan fuhuştan elde edilen gelirin vergilendirilmesi veya profesyonel olarak fuhuş yapan kişilerin sosyal güvenlik kayıtlarının bulunması fuhşun mesleki faaliyet olarak sınıflandırılması için yeterli kıstas kabul edilemez.

Fuhşu talep edenlerin eylemlerinin mahremiyet hakkı kapsamında korunan cinsel yaşam sınırları içinde kalabileceği düşünülse de para kazanma aracı olarak kullanan bireyler bakımından ekonomik faaliyet kavramı içinde kalması nedeniyle durum farklılaşmaktadır. Başvurucunun fuhşu meslek edindiğini ileri sürerek bu alana yönelik cinsel davranışlarının, mahremiyeti kapsamında kaldığına yönelik bir iddiada bulunmadığı da dikkate alındığında eylemlerinin mahremiyet hakkı kapsamında korunması mümkün görünmemektedir.

Anayasa Mahkemesi, açıklanan gerekçelerle fuhşun özel hayata saygı hakkı kapsamında korunması gereken bir unsur olmadığı sonucuna vardığından başvurunun konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

4. Başka Bir Yerde Görevlendirme Nedeniyle Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edilmesi

(Nurbani Fikri, B. No: 2014/2502, 11/10/2018)

Olaylar

Başvurucu, devlet memuru statüsünde bir kamu kurumunun bölge müdürlüğünde çalışırken aynı müdürlüğe bağlı liman başkanlığında geçici olarak görevlendirilmiştir. Başvurucu, annesinin sağlık sorunlarını öne

sürerek üç kez görev yerine dönmeyi talep etmiştir. Liman başkanlığında belli bir süre çalışan başvurucunun geçici görevlendirilmesi bu başvurulardan sonra iptal edilmiştir.

Görev yerine dönen başvuru amiriyle aralarında yaşanan bir olay nedeniyle ikaz almıştır. Bu olaydan bir gün sonra başvuru yeniden aynı liman başkanlığında görevlendirilmiştir. Başvurucunun, görevlendirmenin iptali için açtığı dava yerel mahkemede kabul edilmiş ve işlem iptal edilmiştir. Yargılama devam ederken başvurucunun annesi vefat etmiştir. İdarenin temyizi üzerine Danıştay hükmün bozulmasına karar vermiştir. Mahkeme bozma kararına uymuş, karar düzeltme ve temyiz talebi de reddedilen başvuru bireysel başvuruda bulunmuştur.

Diğer taraftan başvuru, ikinci kez liman başkanlığında görevlendirilmesi üzerine İdare aleyhine tam yargı davası açmış ve lehine 1.000 TL tazminata hükmedilmiştir. İdarenin temyiz başvurusu reddedilerek karar kesinleşmiştir.

İddialar

Başvuru, görevlendirme işlemi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Kamu görevlilerinin atanması veya nakil işlemlerinde gözetilen kamusal yarar ile bireyin aile hayatına saygı hakkından yararlanmasındaki bireysel çıkar arasında makul bir dengenin kurulması gerekir. Söz konusu dengenin sağlanamaması durumunda aile hayatına saygı hakkının zedeleneceği gözden kaçırılmamalıdır.

Kamu görevlilerinin görev yerlerinin değiştirilmesinde takdir yetkisi kullanılırken Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının devlete yüklediği pozitif yükümlülükler de dikkate alınmalıdır.

Başvurucunun hasta ve bakıma muhtaç annesine bakabilmesinin kolaylaştırılması için hukuki ve fiili engellerin ortadan kaldırılması, aile hayatına saygı hakkının devlete yüklediği pozitif yükümlülüklerin bir gereğidir. Bu yükümlülük başvurucunun görev yerinin hiçbir koşulda değiştirilemeyeceği anlamına gelmemektedir.

Bu noktada idare tarafından ortaya konulan gerekçeler ve derece mahkemelerinin değerlendirmeleri önemlidir. Derece mahkemelerinin kararlarında bireye düşen fedakârlığın ağırlığının göz önünde bulundurulması ve kamu yararının gerekleri ile bireyin temel haklarının korunması arasında adil bir dengenin kurulup kurulmadığının belirlenmesi gerekir.

Başvurucunun görev yerinin değiştirilmesinin gerekçelerinden biri amirine karşı devlet memuruna yakışmayan tutum ve davranışlarda bulunduğu iddiasıdır. Görevlendirme işlemine karşı açılan iptal davası, derece mahkemesince reddedilmiştir. Başvurucunun annesinin sağlığıyla ilgili mazeretine rağmen başka bir yerde görevlendirilmesine ilişkin işlem, iptal davasında hukuka uygun kabul edilirken tam yargı davasında ise hukuka aykırı bulunmuştur. Ancak iptal davasına bakan derece mahkemesince başvurucunun annesinin sağlık mazeretine yönelik olarak hiçbir değerlendirme ve açıklamada bulunulmadığı, aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiaları hakkında yeterli gerekçe ortaya konulmadığı anlaşılmıştır.

Bunun yanında başvurucunun iptal davasına ilişkin yargılama sürecinde tam yargı davasının lehine sonuçlandığını bildirmesine rağmen derece mahkemesinin karar gerekçesinde bu hususa yönelik hiç bir değerlendirme yapılmamıştır.

Derece mahkemesi karar gerekçesinin, görevlendirme işlemiyle güdülen kamu yararı meşru amacı ile başvurucunun aile hayatına saygı hakkı arasında adil denge kurulmasına yönelik yeterli unsurlara sahip olmadığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla aile hayatına saygı hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerin kamu makamlarınca yerine getirilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Öte yandan başvurucuya ödenmiş olan tazminat miktarının, başvurucunun annesine olan bakım yükümlülüğünü yerine getirememesi nedeniyle duyduğu elem ve ıstırapı gidermede yeterli olmadığı kanaatine varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle, Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ve başvurucuya tazminat ödenmesine karar vermiştir.

F. DİN VE VİCDAN ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN KARARLAR

1. Başörtüsü Kullandığı İçin Devlet Memurluğundan Çıkarılma Nedeniyle Din Özgürlüğünün İhlal Edilmesi (B.S., B. No: 2015/8491, 18/7/2018)

Olaylar

Başvurucuya, memur olarak görev yaptığı kamu kurumunda (İdare), başörtüsü kullandığı gerekçesiyle disiplin cezaları ile olumsuz sicil notu verilmiştir. Başörtüsü kullanmaya devam eden başvuru devlet memurluğundan çıkarılmıştır.

Derece Mahkemesi başvurunun sözlü savunması alınmadığı gerekçesiyle iptal kararı vermiş bunun üzerine İdarenin yaptığı temyiz başvurusu Danıştay tarafından kabul edilmiştir. Derece Mahkemesi de bu karara uyarak davayı reddetmiştir. Başvurunun davanın reddi kararına yaptığı temyiz ve karar düzeltme başvuruları da kabul edilmemiştir.

Derece Mahkemesinin bahsi geçen iptal kararından sonra yargısal süreç devam ederken mahkemenin iptal kararında gösterilen usul eksiklikleri giderilerek başvurucuya tekrar devlet memurluğundan çıkarma cezası verilmiştir. Bu cezaya karşı açılan dava da İdare Mahkemesince reddedilmiştir

Temyiz üzerine anılan karar Danıştay tarafından onanmıştır. Başvurunun yaptığı karar düzeltme başvurusu inceleme aşamasındayken Danıştayın ret kararında atıf yaptığı *5525 sayılı Memurlar ile Diğer Kamu Görevlilerinin Bazı Disiplin Cezalarının Affı Hakkında Kanun* yürürlüğe girmiştir.

Başvurucu bu davalardan ayrı olarak 5525 sayılı Kanun'dan yararlanıp görevine tekrar atanma isteğiyle İdareye başvurmuş ancak “*açıktan personel alımı yapılmadığı*” gerekçesiyle talebi reddedilmiştir.

Anılan ret işlemine ve bu işlemin dayanağı olan “Disiplin Cezalarının Affı” konulu genelgeye karşı başvuru tarafından açılan dava Danıştay tarafından reddedilmiştir. Temyiz ve karar düzeltme başvurusu da reddedilen başvuru bireysel başvuruda bulunmuştur.

Başvurucu, bireysel başvuru yaptıktan sonra verdiği dilekçesinde 5525 sayılı Kanun'dan yararlanarak başka bir kamu kurumunda göreve başladığını ve buradan emekli olduğunu belirtmiştir.

İddialar

Başvurucu, dinî inancı gereği başörtüsü kullanması nedeniyle devlet memurluğundan çıkarılmasının din özgürlüğünü ihlal ettiğini öne sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın 24. maddesiyle anlam ve kapsamı belirlenen din ve vicdan özgürlüğü, herkesin “din veya inancını açığa vurma özgürlüğünü”, “din ve inancını değiştirme özgürlüğünü”, kişilerin diledikleri inanç ve kaniya sahip olmalarını, herhangi bir inanç ve kanaate sahip olmamalarını güvence altına almaktadır.

Anayasa'nın 24. maddesinin koruduğu hakkın vazgeçilmez olmasının nedeni, din özgürlüğünün hukukun üstünlüğüne dayanan, etkili ve anlamlı bir demokrasinin temellerinin kurulması ve sürdürülmesi için hayati öneme sahip olmasıdır.

Farklı dinî inançlara sahip olanlar ya da herhangi bir inanca sahip olmayanlar laik devletin koruması altındadır. Nitekim Anayasa'nın 2. maddesinin gerekçesinde yapılan tanıma göre *Hiçbir zaman dinsizlik anlamına gelmeyen lâiklik, her ferdin istediği inanca, mezhebe sahip olabilmesi, ibadetini yapabilmesi ve dinî inançlarından dolayı diğer vatandaşlardan farklı bir muameleye tâbi kılınmaması anlamına* gelir. Devlet, din ve vicdan özgürlüğünün gerçekleşebileceği ortamı hazırlamak için gerekli önlemleri almak zorundadır.

Bu anlamda laiklik, devlete negatif ve pozitif yükümlülükler yüklemektedir. Negatif yükümlülük, bireylerin din özgürlüğüne zorunlu nedenler olmadıkça müdahale edilmemesini gerektirmektedir. Pozitif yükümlülük ise devletin din özgürlüğünün önündeki engelleri kaldırması, kişilerin inandıkları gibi yaşayabileceği uygun ortamı ve imkânları sağlaması ödevini beraberinde getirmektedir.

Kamu görevlilerinin -yapmakta oldukları görevin kendine has koşulları gözetilmeksizin- inançları gereği başörtüsü kullanmalarına izin verilmesinin kategorik olarak kamu hizmetlerinde laiklik ilkesine aykırı olduğu

yönündeki argümanlar kabul edilemez. Kamu görevlilerinin başörtüsü gibi toplumsal çeşitliliği yansıtan bir dini açığa vurma vasıtasını kullanmasını toplumsal birliği tehdit eden unsur olarak görmek demokrasi ve çoğulcu laiklik anlayışı ile bağdaşmaz.

Başvurucu, dinî inancının gereği olarak başörtüsü kullanması nedeniyle devlet memurluğundan çıkarma yaptırımı ile cezalandırılmıştır. Bu ceza başvurunun dinini açığa vurma hakkına bir müdahale teşkil etmektedir.

Başvuru konusu olay bakımından yapılacak değerlendirmelerin temel eksenini, derece mahkemelerinin müdahaleye neden olan kararlarında dayandıkları gerekçelerin din özgürlüğünü kısıtlama bakımından demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olduğunu inandırıcı bir şekilde ortaya koyup koyamadığı olacaktır. Din özgürlüğüne Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılamayan bir gerekçe ile yapılan müdahaleler Anayasa'nın 24. maddesini ihlal edecektir.

Somut olayda idarenin ve derece mahkemelerinin bir kamu görevlisinin sırf başörtüsü kullanmış olmasının kamu düzenini bozduğu şeklinde kategorik bir varsayımdan hareket ettikleri anlaşılmaktadır. Olayda ne idarenin ne de derece mahkemelerinin kararlarında başvurunun başörtüsü kullanmasının saldırgan, başkalarının inançlarına müdahale eden nitelikte, baskıcı ve/veya tahrik edici olduğu ya da kendi inancını zorla dayatma amacı bulunduğu veya kurumsal işleyişi tahrip ettiği, birtakım karışıklıklara ve düzensizliklere neden olduğu gösterilmiştir. Kamu makamları sadece başvurunun başörtüsünü çıkarmamakta ısrarlı olduğu yönünde bir tespitte bulunmuş, ancak başvurunun bu ısrarının ne gibi olumsuzluklara yol açtığı/ açabileceği yönünde bir değerlendirmeye yer vermemiştir. Bu nedenle başvurunun dinini açığa vurma hakkına yapılan müdahalenin kamu düzeninin korunması için hangi zorunlu toplumsal ihtiyaca karşılık geldiği anlaşılamamaktadır.

Ayrıca başvuru konusu olay tarihinde yürürlükte bulunan ilgili mevzuattaki yaptırımı esasen kınama disiplin cezası olarak belirlenmiş olan başörtüsü kullanma şeklindeki hareketin idare ve derece mahkemelerince, nasıl devlet memurluğundan çıkarılmayı gerektiren fiiller kapsamında değerlendirildiği de anlaşılamamıştır.

Öte yandan başvurucuya başörtüsü kullanması nedeniyle verilen devlet memurluğundan çıkarma cezası en ağır disiplin yaptırımıdır. Başvurucuya

maddi ve manevi olarak çok ağır külfetler yükleyen bu cezanın orantılı olduğundan da söz edilemez.

Sonuç olarak başvuruya konu müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı ve kamu düzeninin korunmasına yönelik meşru amaçlar ile makul bir orantılılık ilişkisi içinde olduğu ilgili ve yeterli bir gerekçe ile gösterilebilmiş değildir. Bu nedenle başvuruya konu müdahale demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir müdahale değildir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 24. maddesinde güvence altına alınan din özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

2. Ayasofya Müzesi'nin Yılda Bir Gün İbadete Açılması Talebinin Reddi Nedeniyle Din Özgürlüğünün İhlal Edildiği İddiasının Kabul Edilemez Olduğu

(Sürekli Vakıflar Tarihi Eserlere ve Çevreye Hizmet Derneği, B. No: 2015/14747, 13/9/2018)

Olaylar

Başvurucu Derneğin Ayasofya Müzesi'nin namaz kılınması için yılda bir gün ibadete açılması yönündeki talebi ilgili idare tarafından reddedilmiştir.

Bu işleme karşı açılan iptal davası İdare Mahkemesi tarafından reddedilmiştir. Karara karşı yapılan temyiz başvurusu üzerine Danıştay, ilk derece mahkemesinin kararını onamıştır. Karar düzeltme başvurusunun aynı Daire tarafından reddedilmesi üzerine başvuru bireysel başvuruda bulunmuştur.

İddialar

Başvurucu, Ayasofya Müzesi'nin namaz kılınması için yılda bir gün ibadete açılması yönündeki talebin reddedilmesi nedeniyle din özgürlüğünün ihlal edildiğini öne sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da özel hukuk tüzel kişilerinin sadece tüzel kişiliğe ait haklarının ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilecekleri öngörülmüştür.

Başvurucu Dernek tarafından din özgürlüğünün ihlal edildiği ileri sürülmüş fakat ihlale neden olduğu belirtilen kamusal işlemde başvuru Dernek tüzel kişiliğinin etkilenmediği anlaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçeyle din özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

3. Başörtüsü Yasağından Dolayı Üniversiteyle İlişinin Kesilmesi ve Bursların İadesinin İstenmesi Nedeniyle Din Özgürlüğü ve Eğitim Hakkının İhlal Edilmesi

(Sara Akgül [GK], B. No: 2015/269, 22/11/2018)

Olaylar

Boğaziçi Üniversitesinde eğitim gören başvuru 2000 ilâ 2005 yılları arasında Millî Eğitim Bakanlığında (MEB) mecburi hizmet karşılığı burs almıştır.

Dördüncü sınıf öğrencisiyken Üniversitenin Eğitim Fakültesi Yönetim Kurulunun kararı ile başvurunun kaydını yenilemediği gerekçesiyle Üniversiteden ilişkisi kesilmiştir.

Başvuru, 2004 yılından önce okuluna devam ederken herhangi bir sorunla karşılaşmadığı hâlde 2004 yılından sonra Üniversite kapısında -Çevik Kuvvet polisleri ve polis panzerlerinin bulunduğu bir ortamda- kendisinden başını açmasının istendiğini belirtmiştir. Başvuru bu şartlarda başörtülü olarak derslere ve sınavlara girmesine izin verilmediğinden eğitimine devam edemediğini, devamsızlık sorunu oluştuğunu ve bu sebeple Üniversiteden atıldığını ifade etmiştir. Başvuru, iddialarıyla ilgili bazı belgeler de sunmuştur.

Başvuru daha sonra çıkarılan ve kamuoyunda Af Kanunu olarak bilinen 5806 sayılı Kanun çerçevesinde 2009 yılında üniversiteye tekrar kaydını yaptırarak 2012 yılında mezun olmuştur.

MEB tarafından, 2012 yılının sonunda başvurunun aldığı burs miktarının geri ödenmesi gerektiği yönünde işlem tesis edilmiştir. MEB tarafından itirazı reddedilen başvuru bursun geri istenmesi işlemine karşı iptal davası açmış, İdare Mahkemesi işlemi 2013 yılında iptal etmiştir.

İdarenin itirazı üzerine Bölge İdare Mahkemesi 2014 yılında, ilk derece mahkemesinin kararını bozmuş ve davayı reddetmiştir. Karar düzeltme talebi de kabul edilmeyen başvuru bireysel başvuruda bulunmuştur.

İddialar

Başvurucu, başörtüsü yasağından dolayı okula alınmaması ve bunun sonucunda üniversiteden ilişkisinin kesilmesi nedeniyle almış olduğu bursları iade etmek zorunda kalmasının din özgürlüğünü ve eğitim hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

1. Din Özgürlüğünün İhlal Edildiği İddiası Yönünden

Din özgürlüğü Anayasa'nın 2. maddesinde ifadesini bulan demokratik devletin vazgeçilmez unsurlarındandır. Anayasa'nın 24. maddesinde güvence altına alınan din özgürlüğü herkesin *"din veya inancını açığa vurma özgürlüğünü"* güvenceye alır. Laik bir siyasal sistemde, dinî konulardaki bireysel tercihler ve bunların şekillendirdiği yaşam tarzı devletin müdahalesi dışında, ancak koruması altındadır. Bu anlamda laiklik ilkesi din özgürlüğünün güvencesidir.

Laiklik, devlete negatif ve pozitif yükümlülükler yüklemektedir. Negatif yükümlülük, bireylerin din özgürlüğüne zorunlu nedenler olmadıkça müdahale edilmemesini gerektirmektedir. Pozitif yükümlülük ise devletin din özgürlüğünün önündeki engelleri kaldırması, kişilerin inandıkları gibi yaşayabileceği uygun bir ortamı ve bunun için gerekli imkânları sağlaması ödevini beraberinde getirmektedir.

Anayasa'nın 26. maddesi bağlamında, düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğüne içerik bakımından bir sınırlama getirilmemiştir. Başörtüsü kullanarak dinin açıklanmasının yasaklanabilmesi için başkalarının hak ve özgürlüklerden yararlanmalarının engellendiğini gösteren çok önemli gerekçelere dayanılması gerekir.

Dosya kapsamında incelenen belgelerden, başörtüsü yasağının 2000'li yılların başından itibaren Boğaziçi Üniversitesinde uygulanmaya başladığı görülmektedir. Anılan yasağın Üniversitede 2009 yılına kadar devam ettiğine ve birçok protesto gösterisine konu olduğuna dair ulusal basında çok sayıda habere rastlamak mümkündür.

Anayasa Mahkemesi tüm bu gelişmeleri, başvurunun derece mahkemelerindeki yargılamalar esnasındaki durumunu ve ilk derece mahkemesinin başvuru lehindeki değerlendirmelerini bir bütün olarak ele aldığına başörtüsü yasağının başvurucuya uygulandığı kanaatine ulaşmıştır.

Somut olayda başvurunun dinî inancı gereği taktığı başörtüsüne sınırlama getiren kamu gücü işlem ve eylemleri başvurunun dinini açığa vurma hakkına bir müdahale teşkil etmektedir.

Müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk kriterlerini sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

Anayasa'nın 24. maddesi kapsamında yapılan bir müdahalenin kanunilik şartını sağladığının kabul edilebilmesi için müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunması zorunludur.

Somut olay değerlendirildiğinde başvurunun din ve inanç özgürlüğünü sınırlandıran, Anayasa'nın 13. maddesinin aradığı anlamda kamu gücünü kullanan organların keyfi davranışlarının önüne geçen ve kişilerin hukuku bilmelerine yardımcı olacak, erişilebilir, öngörülebilir ve kesin nitelikte bir kanun hükmünün bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin üniversite eğitimlerini başları açık olarak sürdürmeleri gerektiğine dair kanuni bir sınırlama bulunmamaktadır. Gerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) Leyla Şahin kararı ve gerekse de AİHM'in dayandığı ve Türkiye'de öğrencilerin kılık ve kıyafetlerine ilişkin uygulamanın dayanağı hâline gelen Anayasa Mahkemesinin 1989 ve 1991 tarihli kararları, Anayasa'nın 13. maddesindeki temel hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceğine ilişkin hükümde yer alan kanunilik şartını taşıyan kurallar olarak kabul edilemez.

Somut olayda başvuru başörtüsü kullanması nedeniyle Üniversiteye devam etmesini engelleme şeklinde gerçekleşen din özgürlüğüne yönelik müdahalenin kanunilik şartını sağlamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 24. maddesinde güvence altına alınan din özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

2. Eğitim Hakkının İhlal Edildiği İddiası Yönünden

Anayasa'nın 42. maddesinde kimsenin eğitim ve öğretim hakkından yoksun bırakılamayacağı belirtilmiştir. Anayasa Mahkemesi önceki kararlarında eğitim hakkının ilk, orta ve yükseköğrenim seviyelerini kapsadığına, eğitim kurumlarına etkili bir biçimde erişimin sağlanmasını güvence altına aldığına ve kamu otoritelerine bireyin eğitim ve öğrenim almasını engellememe şeklinde negatif ödev yüklediğine karar vermiştir.

Eğitim kurumlarını düzenleyen kurallar, toplumun ihtiyaç ve kaynakları ile eğitimin farklı düzeylerine has özelliklere göre değişiklik gösterebilir. Bu nedenle devletin bu konuda yapacağı düzenleme ve uygulamalarda belli bir takdir alanına sahip olduğunun kabulü gerekir.

Bu kapsamda eğitim hakkı, esas itibarıyla kurallara uyulmasını sağlamak amacıyla bir eğitim kurumundan uzaklaştırma veya çıkarma da dâhil olmak üzere disiplin tedbirlerine başvurmayı engellemez. Şüphesiz disiplin cezaları, gerek öğrencilerin gelişimini gerekse bir okulun amaçlarına ulaşmasını sağlayacak araçların önemli bir parçasıdır. Ancak bu tip tedbirlere başvurunun demokratik toplum düzeninin gereklerinden olduğu açıkça ortaya konulmalı ve uygulama, Anayasa'da yer alan diğer haklarla ters düşmemelidir.

Eğitim hakkının belli bir zamanda mevcut olan eğitim kurumlarına erişimin sağlanmasını güvence altına aldığı gözetildiğinde, başvurunun başörtüsü yasağı nedeniyle Üniversiteye devam edememiş olması eğitim hakkına yönelik bir müdahaledir.

Eğitim hakkına yönelik müdahale konusunda, Anayasa'nın 24. maddesinde korunan din özgürlüğü bağlamındaki şikâyetler bakımından müdahalenin kanunilik koşulunun sağlanmaması nedeniyle hak ihlali sonucuna varıldığı dikkate alınarak, başvurunun Anayasa'nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkının da ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 42. maddesinde güvence altına alınan eğitim hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

G. İFADE VE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNE İLİŞKİN KARARLAR

1. Siyasetçiye Yönelik Eleştiri İçin Tazminata Hükmedilmesi Nedeniyle İfade Özgürlüğünün İhlal Edilmesi (Eyüp Hanoğlu, B. No: 2015/13431, 23/5/2018)

Olaylar

Kürtaj konusunun kamuoyunda tartışıldığı günlerde, dönemin Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı İbrahim Melih Gökçek, Twitter üzerinden bir kadına “*Sen çok mu kürtaj yaptırdın. Bu kadar bağırmanın nedeni bu mu?*” şeklinde doğrudan mesaj (DM) atmıştır. Söz konusu kadın, kendi Twitter hesabından anılan mesajı herkes tarafından görülecek şekilde paylaşmıştır.

Bu paylaşım üzerine Twitter’da “*EdepsizsinMelihGökçek*” ve “*TerbiyesizsinMelihGökçek*” isimli konu başlıkları (*hashtag*) açılmıştır. Başvurucu da Twitter hesabından “*#EdepsizsinMelihGokcek*” başlığıyla bir paylaşım yapmıştır.

Davacı olan Gökçek, başvurusunun paylaşımında “*edepsiz*” ifadesini kullandığını, çok sayıdaki takipçisi tarafından görülen bu ifade nedeniyle kişilik haklarının saldırıya uğradığını ileri sürerek manevi tazminat davası açmıştır.

Mahkeme hakaret eyleminin gerçekleştiği kanaatine varmış ve manevi tazminata hükmetmiştir. Başvurucunun temyiz talebi temyize konu olan tutarın ilgili Kanun’da öngörülen düzeye ulaşmadığı gerekçesiyle Yargıtayca reddedilmiştir.

İddialar

Başvurucu; bir siyasetçiye yönelik eleştiri mahiyetindeki paylaşımlarından dolayı aleyhine tazminata hükmedilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa Mahkemesi; siyasetçilerin, kamuoyunca tanınan kişilerin ve kamusal yetki kullanan görevlilerin gördükleri işlev nedeniyle daha fazla eleştiriye katlanmak durumunda olduklarını ve bunlara yönelik eleştirinin sınırlarının çok daha geniş olduğunu her zaman vurgulamıştır.

Başvuru konusu olaydaki paylaşım kamuoyu tarafından tanınan bir siyasetçiye yönelik olduğu için kabul edilebilir eleştiri sınırları, sıradan bir kimse ile karşılaştırıldığında daha geniştir. Bu sebeple eldeki başvuruya konu olayın taraflarından biri olan davacının kendisine yönelik eleştirilere sıradan insanlara göre daha fazla hoşgörü göstermesi gerekir.

Başvuru konusu olayın şartları ve arka planı dikkate alındığında başvuru tarafından yapılan paylaşım ve paylaşımda kullanılan ifadeler olgusal bir temele sahiptir. Başvurucu, paylaşımıyla davacının paylaşımına yönelik eleştirilerini ifade etmiştir.

İlk derece mahkemesi tarafından yapılan değerlendirmelerde başvurunun paylaşımı olayın koşulları gözetilmeksizin değerlendirme konusu yapılmıştır. Bu sebeple başvurunun tazminat ödemesi bakımından ileri sürülen gerekçeler, başvurunun ifade özgürlüğü hakkına yapılan müdahale için ilgili ve yeterli bir gerekçelendirme sayılamaz.

Açıklanan gerekçelerle Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

2. Gazetede Yayımlanan Bir Köşe Yazısı Nedeniyle Aleyhe Tazminata Hükmedilmesinin İfade ve Basın Özgürlüklerini İhlal Etmesi **(Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018)**

Olaylar

Kültür ve edebiyat alanında birçok eserin yazarı olan, bir dönem Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üyeliği de yapan başvuru, olay tarihinde ulusal ölçekte yayın yapan bir gazetede köşe yazarıdır.

Başvurucu, dönemin Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) Üyesi davacının “*Bazı davalara el attık*” şeklindeki sözlerinden hareketle 2010 yılındaki Anayasa değişikliği referandumunun hemen öncesinde HSYK tarafından yapılan tasarrufları eleştirmiştir.

Davacı, bahsi geçen köşe yazısında yer alan bazı ifadelerin hakaret niteliğinde olduğu iddiasıyla başvuru aleyhine manevi tazminat davası açmıştır.

Sulh Hukuk Mahkemesi, başvurunun manevi tazminat ödemesine hükmetmiş, karar Yargıtayca onanmıştır.

İddialar

Başvurucu, yazıda davacının isminin tek bir yerde geçtiğini, eleştirilerin HSYK'ya dönük olduğunu ve somut olgulara dayandığını iddia etmiş, tazminat ödemeye mahkûm edilmesi nedeniyle ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın 26. ve 28. maddeleri, ifade ve basın özgürlüklerini koruma altına almaktadır.

Demokratik bir toplumda basına, siyasetçileri ve kamu görevlilerini eleştirme ve onlar hakkında yorum yapma hakkı tanınmış olmakla birlikte bu eleştirilerin kişilerin itibarlarına zarar verir boyuta ulaşmaması gerekir.

Somut olaydaki başvuru konusu köşe yazısında, HSYK'nın halkoylaması öncesi yaptığı tasarruflar, ironik bir tarzda eleştiri konusu yapılmıştır. Başvurucunun, köşe yazısında ağır eleştirilere yer verdiği görülmekle birlikte söz konusu yazıda sarf edilen sözlerin genel yarar nitelikli bir tartışmaya katkı sunduğu kabul edilmelidir.

Anayasa Mahkemesi başvurunun söz konusu köşe yazısı nedeniyle mahkeme tarafından 3 bin 500 TL tazminat ödemesine karar verilmesinin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun düşmediği ve bu nedenle başvurunun ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır.

Bu durumda ifade ve basın özgürlüklerinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Buna göre yapılacak yeniden yargılama ise 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesine göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir.

Bu kapsamda derece mahkemelerince yapılması gereken iş, öncelikle ihlale yol açan mahkeme kararının ortadan kaldırılması ve nihayet ihlal sonucuna uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir.

Diğer taraftan somut olay bağlamında yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi ihlale yol açan yargılama sürecine muhatap olan başvurunun bu sürede uğradığı bütün zararları gidermemektedir. Üstelik ihlalin ve

sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasına karar verilmekle birlikte başvurucunun muhatap olduğu yargısal süreç devam etmektedir.

Dolayısıyla ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için ifade ve basın özgürlüklerinin ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle ve yeniden yargılama suretiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 3 bin TL manevi tazminat ödenmesi gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle, Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine ve başvurucuya net 3 bin TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

3. Siyasi Parti Liderinin Dile Getirdiği İddialardan Dolayı Tazminat Ödemeye Mahkûm Edilmesinin İfade Özgürlüğünü İhlali İddiasının Kabul Edilemez Olduğu

(Kemal Kılıçdaroğlu (2), B. No: 2015/2850, 18/7/2018)

Olaylar

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Genel Başkanı olan başvuru, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda, partisinin grup toplantılarında, bazı basın açıklamalarında ve televizyon programlarında Kayseri Büyükşehir Belediyesiyle ilgili bazı iddialarını kamuoyuyla paylaşmıştır.

Bu iddialara karşı, olayların yaşandığı tarihteki Belediye Başkanı tarafından açılan davada, Asliye Hukuk Mahkemesi başvuru aleyhine manevi tazminata hükmetmiştir. Bu karar Yargıtay tarafından onanmıştır. Başvurucunun onama kararına karşı yaptığı karar düzeltme başvurusu reddedilmiştir. Bunun üzerine başvuru bireysel başvuruda bulunmuştur.

İddialar

Başvuru, dile getirdiği bazı iddialardan dolayı tazminat ödemeye mahkûm edilmesinin ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini öne sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

6216 Sayılı Kanun'a ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'ne göre bireysel başvuruların, başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş

ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir.

Somut olayda başvurunun Yargıtayın karar düzeltme talebinin reddine ilişkin nihai kararının öğrenildiği 14/5/2014 tarihinden itibaren otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra 16/2/2015 tarihinde bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

4. Siyasi Parti Liderinin Dile Getirdiği İddialardan Dolayı Tazminat Ödemeye Mahkûm Edilmesinin İfade Özgürlüğünü İhlal Etmesi (Kemal Kılıçdaroğlu (3), B. No: 2015/1220, 18/7/2018)

Olaylar

Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Genel Başkanı olan başvuru, bazı belediye çalışanlarının rüşvet aldıklarına yönelik iddialarda bulunan bir şahsın ifadelerine dayanarak Kayseri Büyükşehir Belediyesiyle ilgili iddialarını kamuoyuyla paylaşmıştır.

Bu iddialara karşı, olayların yaşandığı tarihteki Belediye Başkanı da dâhil olmak üzere bazı kişiler tarafından manevi tazminat talebiyle kırk civarında dava açılmıştır.

Somut başvuruyu ilgilendiren -Belediye Basın Yayın Müşaviri, Ulaşım Daire Başkanı, iki genel sekreter yardımcısı, Özel Kalem görevlisi ve iki belediye çalışanınca açılan- yedi davada Asliye Hukuk Mahkemeleri, başvurunun belirtilen yedi farklı kişiye toplam 25 bin 500 TL tazminat ödemesine hükmetmiş, bu kararlar Yargıtayca onanmıştır.

İddialar

Başvuru, konuşmalarda davacıların ismini zikretmediğini ve davacıların şahsına saldırı teşkil edecek hiçbir beyanda bulunmadığını belirterek ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın 26. maddesi, ifade özgürlüğünü güvence altına almaktadır.

Çoğunluğa muhalif olanlar da dâhil olmak üzere düşüncelerin her türlü araçla açıklanması, açıklanan düşünceye paydaş sağlanması, düşünceyi gerçekleştirme ve bu konuda başkalarını ikna etme çabaları ve bu çabaların hoşgörülle karşılanması çoğulcu demokratik düzenin gereklerindendir.

İfade özgürlüğü üzerindeki sınırlamanın demokratik bir toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacına yönelik ve istisnai nitelikte olması gerekir.

Kamu görevlilerinin gördükleri işlev nedeniyle kendilerine yönelik eleştirilere diğer vatandaşlara göre daha fazla hoşgörü göstermeleri gerekir.

Somut olayda, başvurunun iddia ettiği konular kamusal çıkarlarla ilgilidir. Kamusal hizmetler sunan bir belediyenin görevlilerinin adının karıştığı soruşturmaların bir siyasi parti lideri olan başvurunun sıkı ve yakın denetimi altında olması tabiidir.

Derece mahkemeleri, başvurunun kullandığı sert sözlerin hedefinin davacılar olduğu sonucuna başvurunun konuşmalarını değil konuşmada sözü edilen soruşturma dosyasını esas alarak ulaşmıştır.

Başvurucu, konuşmalarında davacıların kimliklerini açıklamamıştır. Doğrudan hedef almadığı halde dolaylı bağlantılarla davacıların kimliklerinin ortaya çıktığı veya çıkma tehlikesinin bulunduğu kabul edilmesi aşırı bir yorum olarak değerlendirilmiştir. Aksinin kabulü kamusal konuşmaları imkânsız hale getirecektir.

Başvurunun konuşmalarında kullandığı bazı ifadelerin incitici ve rahatsız edici olduğu açıktır. Ancak siyaset adamlarının kullandıkları bazı sözler açıkça polemik çıkarmaya, şiddetli tepkiler yaratmaya ve taraftarlarını konsolide etmeye yönelik siyaset üsluplarının bir parçası olarak kabul edilebilir.

Derece mahkemeleri tarafından, olgusal bir temele sahip olmadığı takdirde aşırı olarak nitelendirilebilecek ifadeler, olayın koşulları gözetilmeksizin değerlendirme konusu yapılmıştır. Mahkemeler, başvuruya konu sözleri kaba olarak nitelendirmiştir. Buna karşılık mahkemeler, bu sözlerle konuşmadaki diğer açıklamalar arasındaki bağlantıları gözardı etmiş,

bunların başvurunun yorum ve değerlendirmelerinde kullanılmasının gerekli olup olmadığını tartışmamıştır.

Başvurucunun ifadelerinin negatif bir anlam içermesi temel olarak seçmenlerinin menfaatlerini savunduğu ve kamusal yararı yüksek bir meseleyi ele aldığı olgusunu ortadan kaldırmamaktadır. Bu sebeplerle başvurunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin toplumsal bir ihtiyacı karşıladığının ikna edici bir şekilde, ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya konulamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bilhassa siyasetçilerin ifade özgürlüğüne yönelik herhangi bir müdahalenin bu özgürlüğün kullanımı üzerinde caydırıcı etki oluşturabileceği gerçeği gözetildiğinde bazı davacılara önemsiz miktarlarda tazminata hükmedilmiş olması başvurunun ifade özgürlüğüne yönelik müdahaleyi haklı gösteremez.

Başvurucunun ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamadığı ve orantılı da olmadığı; bu sebeplerle de demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu durumda ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Derece mahkemelerince yapılması gereken iş, öncelikle ihlale yol açan mahkeme kararının ortadan kaldırılması ve nihayet ihlal sonucuna uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir.

İhlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için ihlal tespitiyle ve yeniden yargılama suretiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya manevi tazminat da ödenmesi gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ve başvurucuya net 20 bin TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

5. İnternetteki Habere Erişimin Engellenmesi Nedeniyle İfade ve Basın Özgürlüğünün İhlal Edilmesi

(Miyase İlknur ve Diğerleri, B. No: 2015/15242, 18/7/2018)

Olaylar

Başvurucu Oğuz Güven olayların meydana geldiği tarihte ulusal ölçekte yayın yapan bir gazetenin internet sitesinin yayın yönetmeni; başvuru gazeteci Miyase İlknur ise söz konusu internet sitesinde, içeriğine erişimin engellenmesi kararı verilen haberin yazarıdır.

Başvurucu Miyase İlknur tarafından hazırlanan haberde, bir büyükşehir belediyesine bağlı şirket tarafından inşaatı üstlenilen projede, bazı siyasetçiler ve bürokratların maliyeti fiyatına ev satın aldıkları öne sürülmüştür.

Haberde adı geçen vali, haberin gerçeği yansıtmadığı ve kişilik haklarına saldırı niteliğinde olduğu iddiasıyla internet içeriğine erişimin engellenmesi talebinde bulunmuştur. Sulh Ceza Hâkimliği haber içeriğine erişimin engellemesine karar vermiştir. Engelleme kararına itirazları reddedilen başvuru bireysel başvuruda bulunmuştur.

İddialar

Başvurucular, ulusal ölçekte yayın yapan bir gazetenin internet sitesinde yer alan bir habere erişimin engellenmesi kararı verilmesinin ifade ve basın özgürlüklerini ihlal ettiğini öne sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

İçeriğine erişimi engellenen haber, kentsel dönüşüm politikasının amacı dışında yapıldığı öne sürülen bir proje kapsamında satışa çıkarılan konutların bazı bürokratlar ile siyasetçilere maliyeti fiyatına satıldığı iddiası ile ilgilidir.

Haber içeriğinde bu konutlardan satın alan kişiler arasında o dönem bir ilin valisi olan müşteki de gösterilmiştir. Haberde; müştekinin mülkiye başmüfettişyken ilgili şirket hakkında soruşturma yapılmasına gerek olmadığı yönünde rapor hazırlamasıyla bu şirketin yaptığı konutlardan satın alması arasında bir bağ kurulmaya çalışılmıştır.

Söz konusu haberin kamu kaynaklarının kullanımı ile ilgili olduğu ve bilgilendirme değerinin yüksek olduğu tartışmasızdır. Haberde bir ilin valisi olan müşteki ile ilgili bazı iddiaların yayımlanmasının kamusal yararı yüksek bir tartışmaya katkı sunduğundan kuşku bulunmamaktadır.

Müşteki; haberin gerçeği yansıtmadığını, haber nedeniyle şeref ve itibarının zedelendiğini ileri sürerek 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesine göre internet içeriğine erişimin engellenmesi talebinde bulunmuştur. Talebi kabul eden Sulh Ceza Hâkimliği gerekçe olarak haberin masumiyet karinesi ve kişinin lekelenmeme hakkına aykırı olarak verilmiş olmasını göstermiştir. Kararda, kamuoyunun bilgilendirilmesi sınırının aşıldığı, haberin kişilerin şeref ve haysiyetini ihlal edici nitelikte olduğu belirtilmiştir.

Çelişmesiz bir dava sonucunda yayın içeriğine erişimin engellenmesi kararı ancak hukuka aykırılığın ve kişilik haklarına müdahalenin ilk bakışta anlaşılacak kadar belirgin olduğu ve zararın süratle giderilmesinin zaruri olduğu hâllerde mümkündür.

Somut olayda ilk derece mahkemesi, şeref ve itibara yapıldığı ileri sürülen saldırının çelişmeli bir yargılama yapılmadan, gecikmeksizin ve süratle bertaraf edilmesi ihtiyacını ortaya koyabilmiş değildir. Haber içeriklerinin incelenmesinden de ilgili kanuna göre içeriğe erişimin engellenmesi tedbirinin uygulanmasını gerektirecek ağırlıkta bir durumun bulunmadığı görülmüştür.

Başvuruya konu benzer uyuşmazlıklar açısından, koşullara göre diğer ceza veya hukuk yollarının daha yüksek başarı şansı sunabilecek, kullanılabilir ve etkili başvuru yolları olduğu göz ardı edilmemelidir. Müşteki açacağı çelişmeli bir hukuk davasında içeriğe erişimin engellenmesi talebini ileri sürme imkânına her zaman sahiptir.

Sonuç olarak, başvurunun bütün koşulları göz önünde tutulduğunda 5651 sayılı Kanun'un 9. maddesi uyarınca çelişmeli bir yargılama olmaksızın internete erişimin engellenmesi kararı verilmesi için gösterilen gerekçeler yeterli kabul edilemez.

Diğer taraftan somut olay bağlamında yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi ihlale yol açan yargılama sürecine muhatap olan başvuru sahiplerinin bu sürede uğradığı bütün zararları gidermemektedir. Üstelik ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasına karar

verilmekle birlikte başvuruçuların muhatap olduğu yargısal süreç devam etmektedir. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için ifade özgürlüğünün ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle ve yeniden yargılama suretiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruçulara tazminat ödenmesi gerekir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. ve 28. maddelerinde güvence altına alınan ifade ve basın özgürlüklerinin ihlal edildiğine, başvuruçulara manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

6. Ceza İnfaz Kurumunda Kargoyla Gelen Dokümanların Tutukluya Teslim Edilmemesinin İfade Özgürlüğünü İhlali İddiasının Kabul Edilemez Olduğu

(İbrahim Kaptan (2), B. No: 2017/30723, 12/9/2018)

Olaylar

Başvuruçucu, silahlı terör örgütüne üye olma suçundan Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu bulunmaktadır.

5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'da ceza infaz kurumlarında terör suçundan tutuklu ve hükümlü olarak bulunanlara -öğretimine devam edenlere gelen ders kitapları hariç olmak üzere- kargo yoluyla ya da yakınları aracılığıyla gelen dokümanların teslim edilmeyebileceği düzenlenmiştir.

Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu da (Kurul) ilgili Kanun ile Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünün yazısına dayanarak kurumda terör suçundan tutuklu ve hükümlü bulunanlara, kargo yoluyla ya da yakınları aracılığıyla gelen dokümanların teslim edilmemesine karar vermiştir.

Başvuruçucu bu karara itiraz etmiştir. İnfaz Hâkimliği kararın yasa ve yönetmeliklere uygun olarak verildiği gerekçesiyle itirazı reddetmiştir. Bu karara itirazı Ağır Ceza Mahkemesi tarafından da kabul edilmemesi üzerine başvuruçucu bireysel başvuruda bulunmuştur.

İddialar

Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu bulunan başvuruçucu, ders kitapları dışında kargo yoluyla ya da yakınları aracılığıyla gelen dokümanların kendisine

teslim edilmemesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini öne sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Somut olayda başvuru, hükümlü ve tutuklulara kargo yoluyla ya da ziyaretçileri aracılığıyla getirilen süreli ya da süresiz yayınların tümünün kategorik olarak kuruma kabul edilmemesini şikâyet etmiştir. Adalet Bakanlığı verilerine göre şikâyetin olduğu dönemde ceza infaz kurumlarında yaklaşık 245 bin hükümlü ve tutuklu bulunmaktadır.

Bu kişilerin tümüne gönderilen yayınların incelenerek mahpuslara verilmesini istemenin, ceza infaz kurumu idareleri üzerinde kurum düzeni ve güvenliği ile suç işlenmesinin önlenmesi görevlerini lâyıkıyla yerine getirmelerine engel olacak derecede yükümlülük oluşturulmasına yol açabileceği açıktır. Nitekim Kurul kararında da terör örgütü mensuplarının haberleşmeleri ile emir ve talimat gönderilmesinin önlenmesi amaçlarından bahsedilmektedir.

Başvurucunun, emanet hesabına ücretinin yatırılması hâlinde İnfaz Kurumu idaresi aracılığıyla süreli ve süresiz yayın talep etme hakkı olduğu gibi İnfaz Kurumu kütüphanesinden yararlanma hakkı da bulunmaktadır. Başvurucu; ücreti yatırılarak yayın talep etme sisteminin düzgün işletilmediğinden, İnfaz Kurumu kütüphanesinin yetersiz olduğundan ya da belirli bir haber veya düşünceye erişiminin sağlanması için devletin sahip olduğu pozitif yükümlülükleri yerine getirmediğinden şikâyetçi olmamıştır. Başvurucunun şikâyetinin somut bir yayına veya bilgiye erişememesine ilişkin olmadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Somut olayda Anayasa Mahkemesi, İnfaz Kurumunun kurum güvenliği ve suç işlenmesinin önlenmesi amacına yönelik şikâyet konusu uygulamanın zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı ve orantısız da olmadığı kanaatine ulaşmıştır.

Somut olayda, demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmadığı anlaşılan başvuru konusu uygulama nedeniyle başvurucunun ifade özgürlüğüne yönelik bir ihlal olmadığının açık olduğu anlaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

7. Sosyal Medyada İdare Hakkında Yapılan Olumsuz Yorum Üzerine Kınama Cezası Verilmesi Nedeniyle İfade Özgürlüğünün İhlal Edilmesi

(*Hulusi Özkan*, B. No: 2015/18638, 15/11/2018)

Olaylar

Olayların meydana geldiği tarihte polis memuru olan başvuru Facebook'ta bazı polis memurları tarafından oluşturulan bir sayfada yer alan "*Emniyet-Sen Başkanı'na Mobbing*" başlıklı konuya "...eyyyy rütbeli zevat Size de Ölüm Var Bize de... Bunun hesabını orada Allah zaten soracak burada da Emniyet-Sen ..." yorumunu yapmıştır.

Söz konusu yorumu nedeniyle hakkında disiplin soruşturması açılan başvurucuya, İdare tarafından kınama cezası verilmiştir.

Başvurucunun, idari işlemin iptali istemiyle açtığı dava İdare Mahkemesi tarafından reddedilmiştir. Bu karara yönelik itirazı değerlendiren Bölge İdare Mahkemesi kararı onamış, başvurucunun karar düzeltme talebi reddedilmiştir.

İddialar

Başvurucu; sosyal medyada hakaret veya suç unsuru içermeyen, bir defaya mahsus bir paylaşımda bulunduğunu belirterek, kınama cezası verilmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Silah ve benzeri araçlar kullanma yetkisi olan, idari işlerin yanında adli işlerle ilgili de hassas yetkileri bulunan Emniyet Teşkilatı içindeki hiyerarşik kuralların sivil devlet memurlarının tabi olduğu kurallara kıyasla daha katı olması doğaldır. Bununla birlikte bu husus teşkilatın veya hiyerarşik üstlerin eleştirilemeyeceği anlamına gelmez.

Sosyal medyada yorum yaptığı konunun başlığı ile kurduğu cümlelerden yola çıkarak başvurucunun Emniyet Teşkilatının yönetiminden duyduğu memnuniyetsizliği ve sitemini herhangi bir yöneticinin ismini zikretmeden dile getirdiği görülmüştür.

Başvurucunun kullandığı ifadelerin teşkilata yönelik bir sırrı ifşa eder niteliği olmadığı gibi teşkilata zarar verecek veya itibar kaybı oluşturacak ağırlığı olduğu da söylenemez.

İlk derece mahkemesi, başvurucunun ifade özgürlüğü ile mesleki hiyerarşi kurallarına uyma yükümlülükleri arasında denge kurma işlemi yapmamış, başvurucunun ifade özgürlüğü karşısında mesleki hiyerarşi kurallarına uyma yükümlülüklerinin yerine getirilmesindeki üstün yararı gösterememiştir. Mahkeme, bahse konu ifadelerin meslek etiği ile bağdaşmadığını belirtmekle yetinmiş; ifadelerin ne anlamı üzerinde durmuş ne de kullanıldığı bağlamı incelemiştir.

İlk derece mahkemesi başvuruya konu şikâyet olayın bütünselliği içinde bakmamış; olayın kendi şartlarının neler olduğunu, tartışılan konunun ne olduğunu, başvurucunun hangi amaçla düşüncesini açıkladığını, beyan tarzını, beyanın muhtemel sonuçlarını ve varsa kamu hizmetine veya kamu kurumunun disiplinine etkilerini göz önünde bulundurmamıştır.

Başvurucunun sözlerinin olayın bağlamından ve somut açıklamanın bütünlüğünden kopartılarak ele alınması suretiyle ortaya konan gerekçenin ilgili ve yeterli kabul edilmesi mümkün değildir. Ayrıca demokratik toplumda başvurucunun kullandığı ifadeler nedeniyle kınama cezası ile cezalandırılmasının gerekli olduğu da değerlendirilmemiştir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir.

Ğ. TOPLANTI VE GÖSTERİ YÜRÜYÜŞÜ DÜZENLEME HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

1. Kimliğini Saklayarak Terör Örgütü Propagandası Yapmak Suçundan Ceza Verilmesinin Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkını İhlal Etmediği

(*Ferhat Üstündağ*, B. No: 2014/15428, 17/7/2018)

Olaylar

Başvurucu, Demokratik Toplum Partisi (DTP) tarafından gerekli izinler alınarak düzenlenen açık hava toplantısına (miting) katılmıştır.

Kamera kayıtlarına ilişkin bilirkişi raporuna göre başvuru, miting alanında terör örgütlerini temsil eden bayraklar ile terör örgütü liderinin posterini açan ve örgüt lehine sloganlar atan grup içinde yer almış ve güvenlik güçlerinin kendisini tespit edememesi için yüzünü kapatmıştır. Cumhuriyet Başsavcılığınca başvuru hakkında terör örgütü propagandası yapmak suçundan iddianame düzenlenmiş, Ağır Ceza Mahkemesinde yapılan yargılama sonunda ise başvurucuya 1 yıl hapis cezası verilmiştir. Temyiz üzerine karar Yargıtay tarafından onanmış, başvuru bunun ardından bireysel başvuruda bulunmuştur.

İddialar

Başvurucu, bir siyasal partinin çağrısı üzerine yapılan toplantıya katılma sonucunda cezalandırılmasının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiğini öne sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa Mahkemesi, başvurunun terör örgütünün propagandasına dönüştürülen toplantıda, kimliğini gizlemek amacıyla yüzünü kapatmak suçundan 1 yıl hapis cezası almasının demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığını incelemiştir.

Anayasa'nın 34. maddesinin devlete yüklediği yükümlülüklerin gereği toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin barış içinde yapılabilmesini sağlamak için bir önlem olarak kanun koyucu, 3713 sayılı Kanun'un ilgili maddesiyle terör

örgütünün propagandasına dönüştürülen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde kimliklerini gizlemek amacıyla yüzünü tamamen veya kısmen kapatanlara ceza hükmü öngörmüştür. Dolayısıyla, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahalenin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

Başvurucunun cezalandırılmasının Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan sebeplerden kamu düzeninin korunması ve suç işlenmesinin önlenmesine yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı kabul edilmiştir.

Bu tespitlerden sonra ilk aşamada, başvurucunun katıldığı Parti mitinginin bir terör örgütünün propagandasına dönüştürülüp dönüştürülmediği incelenmiş, ikinci aşamada ise böyle bir toplantıya katılan başvurucunun kimliğini gizlemek için yüzünü kapatması nedeniyle cezalandırılmasının zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılayıp karşılamadığı ve orantılı olup olmadığı değerlendirilmiştir.

Anayasa'nın 34. maddesi toplantıya katılan kişilere bazı ödev ve sorumluluklar yüklemektedir. Dolayısıyla somut başvuruda şiddet hareketlerine başvurmamış olsalar bile yüzlerini gizleyerek başvuruya konu toplantıya katılan ve toplantıyı terör örgütünün propagandasına dönüştüren kişilerin hakkın gerektirdiği ödev ve sorumluluklara uygun davranmadıkları ve hakkı suistimal ettikleri kabul edilmiştir. Anayasa Mahkemesi; terör örgütünün propagandasına dönüştürülen toplantıda kimliklerini gizleyen kişiler yönünden toplantının barışçıl toplantı kavramı dışında mütalaa edilmesinin temel hakların meşru zeminde ve etkin şekilde kullanılmasına hizmet edeceği sonucuna ulaşmıştır.

Başvurucunun eylem ve sözlerinin bir terör örgütünün hedef veya talimatıyla örtüştüğü kanaatine varılmıştır. Dolayısıyla Anayasa'da koruma altında bulunan toplantı hakkını kötüye kullanan başvurucunun cezalandırılması acil bir toplumsal ihtiyacı karşılamaktadır.

Başvurucunun cezalandırılması ile PKK terör örgütünün yöntem olarak benimsediği şiddet eylemlerinin ortadan kaldırılması, demokratik yaşam için ciddi bir tehdit oluşturan şiddetin devamına ve artmasına destek olacak tarzda hareket eden kişilerin engellenmesi amaçlanmaktadır. Başvurucuya verilen bir yıl hapis cezasının, kamu gücünü kullanan

organların ve mahkemelerin farklı çıkarları dengelemek konusundaki takdir yetkileri de gözetildiğinde, orantılı olduğu sonucuna varılmıştır.

Sonuç olarak başvurunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yapılan müdahale demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı bir müdahale olarak değerlendirilemez.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

2. Gösteri Yürüyüşüne Katılanlar Hakkında Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılmasına Karar Verilmesi Nedeniyle Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edilmesi **(Ali Demirci ve Diğerleri, B. No: 2015/16311, 20/9/2018)**

Olaylar

Davaya konu olan gösteri yürüyüşünün Düzenleme Kurulu üyeleri olan başvuruçular, idareye gerekli bildirimleri yaparak “Siyanüre Hayır” konulu yürüyüş düzenlemiştir.

Yaklaşık 5 yüz kişilik grup, ellerinde pankartlarla bu yürüyüşe katılmıştır. Basın açıklamasının ardından uyarılara rağmen dağılmayan bu grup araçlara binerek başka bir yerleşim yerine hareket etmiştir.

Yürüyüşü belirlenen güzergah içerisinde sonlandırmadıkları ve 2911 sayılı Kanun gereğince kolluk amirine verilmesi gereken tutanağı teslim etmedikleri gerekçesiyle başvuruçular hakkında anılan Kanun'a muhalefet suçundan dava açılmıştır.

Asliye Ceza Mahkemesi başvuruçular hakkında 5 ay hapis cezasına hükmetmiş ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar vermiştir. Karara itirazları Ağır Ceza Mahkemesince reddedilen başvuruçular bireysel başvuruda bulunmuştur.

İddialar

Başvuruçular, gösteri yürüyüşüne katılmaları nedeniyle hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Başvurucuların, HAGB kararıyla beş yıl denetimli serbestlik tedbiri altına alınmaları toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik bir müdahale kabul edilmelidir. Yapılan bu müdahalenin kanuni dayanağının ve kamu düzeninin korunmasına yönelik meşru bir amacının bulunduğu kabul edilerek, demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

Anayasa Mahkemesi yalnızca usulüne uygun olarak düzenlenmemiş olan bir toplantıyı veya gösteri yürüyüşünü temel hak ve özgürlüklere müdahale için yeterli saymamıştır. Bazı özel nedenlerle bir toplantı veya gösteriye yapılacak müdahalenin kamu düzeninin sağlanması için gerekli olduğunun yetkili mercilerce (polis raporlarında, iddianamelerde veya derece mahkemelerinin gerekçelerinde) gösterilmesi gerekir.

Göstericilerin şiddete başvurmadıkları ve toplumsal kargaşaya yol açmadıkları durumlarda kamu makamlarının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına belirli bir ölçüye kadar müsamaha göstermesi gerekir. Barışçıl bir gösteri veya basın açıklaması ilke olarak cezai yaptırım tehdidine maruz bırakılmamalıdır.

Bu çerçevede somut olayda olduğu gibi gösteri yürüyüşünün belirlenen yerler dışına taşması veya Düzenleme Kurulu Başkan ve üyelerinin toplantı yerinde bulunduğu dair tutanağın verilmemesi/geç verilmesi gibi bazı usule ilişkin eksiklikler tek başına gösteriyi barışçıl olmaktan çıkarmayacaktır. Bu nedenle Mahkemece barışçıl niteliğini kaybetmemiş ve şiddet içermeyen toplantı ve gösteri yürüyüşünü düzenleyenler hakkında 5 ay hapis cezası ve HAGB kararı verilmesi müdahaleyi haklı kılmaz.

Somut olayda ayrıca ilk derece mahkemesi kararında; toplantı ve gösteri yürüyüşünün barışçıl olup olmadığı, eylem nedeniyle toplumsal hayatın etkilenip etkilenmediği ve kamu düzenin bozulup bozulmadığı değerlendirilmemiştir. Yine kararda göstericilerin kamusal yararı yüksek olan amaca yönelik bir araya geldikleri ve düşüncelerini barışçıl şekilde ortaya koydukları dikkate alınmamış, usule ilişkin eksiklikler gerekçe gösterilerek cezalandırma yoluna gidilmiştir.

Barışçıl bir gösteri nedeniyle cezai yaptırım tehdidi altında bulunma sonucunu doğuran söz konusu karar, kural olarak meşru amaçları

gerçekleştirmek için gerekli görülen önlemler ile barışçıl toplanma hakkı arasındaki dengeyi sağlamamıştır. Dolayısıyla HAGB kararının başvuru sahiplerinin ilerde toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenlemelerine ya da bu etkinliklere katılmalarına caydırıcı etkisi olacaktır.

Sonuç olarak mevcut başvuruda HAGB kararı verilerek başvuru sahiplerinin beş yıl denetimli serbestlik altına alınmasının Anayasa’da yer alan kamu düzeni meşru amacının sağlanması için gerekli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

3. Maden Kazasının Protesto Edilmesinin Engellenmesi Nedeniyle Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edilmesi (Sevinç Hocaogulları, B. No: 2015/271, 15/11/2018)

Olaylar

Başvurucunun da aralarında bulunduğu çeşitli demokratik kitle örgütlerinin katılımıyla oluşturulan dayanışma platformu üyeleri (on kişi) 301 madencinin yaşamını yitirdiği Soma maden kazasını protesto etmek ve bir gün önce yapılan gösterilerdeki polis müdahalesini kınamak amacıyla basın açıklaması yapmak istemiştir.

Dayanışma platformu üyeleri kolluk güçlerine basın açıklaması yapacakları bilgisini vermiş ve hemen akabinde Çevik Kuvvet polisleri gruba müdahale etmiştir. Başvurucu tarafından sunulan CD görüntülerinde Çevik Kuvvet polislerinin grubun etrafını sardığı ardından grupta yer alanları kollarından tutarak götürdüğü belirlenmiştir.

Başvurucu, kendisine müdahale eden polisler hakkında kasten yaralama, görevi kötüye kullanma ve zor kullanma yetkisinin sınırının aşılması suçlarından soruşturma başlatılması talebiyle Cumhuriyet Başsavcılığına (Savcılık) başvurmuştur. Savcılık kovuşturmayla yer olmadığına karar vermiştir.

Başvurucunun karara yaptığı itirazı Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) kesin olarak reddetmiştir. Hâkimlik dosya içinde başvuru sahiplerinin yaralandığına dair herhangi bir raporun da bulunmadığını ifade etmiştir. Dosyada

başvurucunun gözaltına alındığına dair bir bilgi de bulunmamaktadır. Başvurucu bu karar üzerine bireysel başvuruda bulunmuştur.

İddialar

Başvurucu, basın açıklaması yapmalarının kolluk güçlerince engellenmesinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa Mahkemesi, barışçıl bir şekilde basın açıklaması yapmak ya da basın açıklamasına katılmak için toplanan kişilere kolluk güçleri tarafından yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığını incelemiştir.

2911 sayılı Kanun'da toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin hangi hâllerde kanuna aykırı olacağı sayılmıştır. Bununla birlikte Kanun'da belirtilen usule uygun olarak düzenlenmemiş olması bir toplantı veya gösteri yürüyüşüne müdahale için yeterli kabul edilemez.

Barışçıl şekilde toplanan kişilere müdahale yapılabilmesi için kamu düzeninin korunmasının gerekli olduğu ya da katılımcıların hak, ödev ve sorumluluklarına uygun davranmadıklarının yetkili mercilerce gösterilmesi gerekir.

Somut başvuruda, maden kazasından iki gün sonra yapılan toplantının derhâl tepki verilmesi gereken hâllerden olduğu da gözetildiğinde idareye önceden bildirim yapılmaması tek başına toplantının dağıtılması için yeterli gerekçe kabul edilemez.

Söz konusu protesto gösterisinin bazı faaliyetlerin aksamasına neden olduğu, kamu düzenini bozduğu, güvenlik önlemlerini zaafa uğrattığı yönünde herhangi bir değerlendirme de mevcut değildir. Olayda anılan şartlar gerçekleşmediği hâlde başvuru ve arkadaşlarının maden kazasını barışçıl şekilde protesto etmeleri ve basın açıklaması yapmalarının kolluk güçlerince engellendiği tespit edilmiştir. Göstericilerin şiddet eylemlerine karışmadıkları durumlarda kamu makamlarının toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına belirli bir ölçüye kadar müsamaha göstermesi gerekir.

Öte yandan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına müdahalenin gerekli olduğu durumlarda göstericilerin ihtar edilmesi Yargıtay içtihatları uyarınca zorunludur. Bununla birlikte toplananlara müdahale etmeden önce yapılması gereken bu ihtarın uygun vasıtalarla yapılması ve ihtardan sonra makul bir süre verilmesi gerekir. Olayda polis, dağılmaları için göstericilere uyarıda bulunmuş ve neredeyse eş zamanlı olarak müdahale etmiştir. Bu nedenle usulüne uygun bir ihtar da yapılmamıştır.

Mevcut başvuruda müdahalenin, toplumsal bir ihtiyaç baskısına karşılık gelmediği ve kamu düzeni meşru amacının sağlanmasında demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

4. Basın Açıklamasına Katılımdan Dolayı Disiplin Cezası Verilmesi Nedeniyle Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edilmesi

(Yılmaz Güneş ve Yusuf Karadaş, B. No: 2015/10676, 26/12/2018)

Olaylar

Devlet okulunda öğretmen olarak görev yapan başvurucular, üyesi oldukları sendikanın “*Ana Dilde Eğitime Destek*” etkinliğine katıldıkları gerekçesiyle kınama disiplin cezası ile cezalandırılmıştır.

Başvurucuların idari makamlara yaptıkları itirazın reddedilmesi üzerine sendika tarafından başvurucuları temsilen, disiplin cezalarına karşı iptal davaları açılmıştır. Söz konusu davalar İdare Mahkemesince reddedilmiştir.

Davanın reddi kararlarına karşı yapılan itiraz ve karar düzeltme başvuruları Bölge İdare Mahkemesince kabul edilmemiştir.

İddialar

Başvurucular, demokratik haklarını kullanmak maksadıyla sendikanın çağrısı üzerine basın açıklamasına katıldıklarını belirterek disiplin cezası verilmesi nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Kolektif bir şekilde kullanılan ve düşüncelerini ifade etmek isteyen kişilere şiddeti dışlayan yöntemlerle düşüncelerini açıklama imkânı veren toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı, çoğulcu demokrasilerin gelişmesinde zorunlu olan farklı düşüncelerin ortaya çıkması, korunması ve yayılmasını güvence altına almıştır.

Somut olayda Anayasa Mahkemesi, toplantı özgürlüğüne yapılan müdahalenin gerçekten toplumsal bir ihtiyaca cevap verip vermediğini ve kısıtlamanın ulaşılmak istenen amaçla orantılı olup olmadığını incelemiştir.

Sendika tarafından organize edilen yürüyüş ve basın açıklaması sırasında bir terör örgütü liderini övücü mahiyette sloganlar atılmıştır. Ancak yürüyüş ve basın açıklaması esnasında şiddet hareketleri görüldüğüne, başvuruçuların bu şiddet hareketlerine katıldıklarına ya da yürüyüş ve basın açıklaması esnasında atılan sloganlara iştirak ettiklerine dair herhangi bir tespitle bulunulmamıştır.

Başvuruçular sırf anılan sloganların atıldığı bir etkinliğe katılmış olmaları sebebiyle disiplin cezalarına muhatap olmuştur.

Şiddet içermeyen bir etkinliğine katılan, terörü övücü mahiyetteki sloganlara iştirak etmeyen ve fikirlerini barışçıl bir şekilde ortaya koyan başvuruçuların kamu görevlisi olmaları durumunda dahi toplantı özgürlüklerinin korunması gerekir.

Barışçıl bir gösteride bazı kimselerin bu fırsatı kullanarak terör örgütü liderini övücü mahiyette slogan atmaları, bu toplantıya katılanların tümünün toplantı hakkına müdahale edilmesini haklı kılmaz.

Böyle durumlarda kamu makamlarının toptan bir cezalandırma yerine barışçıl toplantı yapanlarla terörü övücü mahiyette slogan atanları ayırıştırma ödevi vardır.

Yasaklanmış davranışlarda bulunmayan başvuruçuların herhangi bir kınanabilir olaya karışmadıkları da gözönüne alındığında küçük de olsa bir cezaya muhatap olmamaları gerekir.

Başvuruçuların cezalandırılmasının zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamadığı, haklarına yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir müdahale olmadığı değerlendirilmiştir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle, Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

H. MÜLKİYET HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

1. Şirkete Kayyım Atanması Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlal Edilmediği

(Hamdi Akın İpek, B. No: 2015/17763, 24/5/2018)

Olaylar

Başvurucu, Koza İpek Holding A.Ş.nin (Holding) kurucu ortaklarından.

Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) ve emniyet raporları üzerine başvuru ile Holdingin diğer yöneticileri hakkında başsavcılık tarafından terör örgütü yöneticiliği, terörizmin finansmanı, zimmet ve terör örgütü propagandası yapma suçlarından ceza soruşturması başlatılmıştır.

Holding bünyesindeki şirketlerdeki aramada el konulan evraklarda bilirkişi incelemesi yapılmış, çeşitli muhasebe sahtecilikleri ve hileler yapıldığı, kayıt dışı parasal girdilerin olduğu ve çok sayıda kara para aklama işlemi tespit edilmiş ayrıca şirketlerce yapılan bağış ve yardımların hayatın olağan akışına, ticari teknik ve icaplara uygun olmadığı değerlendirilmiştir.

Başsavcılığın talebini değerlendiren sulh ceza hâkimliği başvurusunun yöneticisi ve ortağı olduğu şirketlere kayyım atanmasına karar vermiş, bu karara karşı yapılan itiraz reddedilmiştir.

Başvuru tarihinden sonra yaşanan süreçte, Holdinge ait televizyon kapatılmış, kayyım idaresinde bulunan şirketler Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilmiş; başvuru hakkında terör örgütü yöneticiliği iddiasıyla kamu davası açılmıştır. Bunun yanında Başsavcılık tarafından düzenlenen iddianame ile başvurusunun terörizmin finansmanı, güveni kötüye kullanma, Vergi Usul Kanunu'na muhalefet, Sermaye Piyasası Kanunu'na muhalefet suçlarından cezalandırılması talep edilmiştir.

İddialar

Başvurucu, kanunda öngörülen koşullar gerçekleşmeden kayyım atanması suretiyle bütün mal varlığının yönetiminin elinden alınması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri uyarınca mülkiyet hakkı ancak kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilir. Mahkemenin değerlendirmesi

Terörizmin finansmanının önlenmesi günümüzde hem ulusal hem de uluslararası alanda, terör örgütleriyle mücadele bakımından, büyük önem taşımaktadır. Terörizme mali kaynak sağlayan kişi veya kurumların mal varlıklarının geçici olarak dondurulması veya somut olayda olduğu gibi şirketlerin yönetiminin tedbir amacıyla kamu gözetimi ya da denetimine alınması gibi tedbirler, terör örgütleri veya diğer organize suç örgütleriyle mücadele bakımından gerekli görülmektedir.

Başvurucunun şirketlerinin kayyım devredilmesinin temel gerekçesi olarak suçtan kaynaklanan mal varlığı değerlerinin aklanması, silahlı örgüt veya bu örgütlere silah sağlama suçlarının işlenmekte olduğuna ilişkin kuvvetli suç şüphesinin mevcut olduğu gösterilmektedir.

Yargısal makamların bu değerlendirmelerinin ise uzman bilirkişi raporu ve MASAK raporu doğrultusunda bazı somut olgulara dayandığı görülmektedir.

Başvurucunun ortağı ve yöneticisi olduğu şirketler grubunun kayyım devredilmesinin terörizmin finansmanının önlenmesi amacıyla ve suçtan elde edildiği gerekçe gösterilerek muhtemel bir müsaderecinin sonuçsuz kalmaması için gerekli görüldüğü anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu tedbirin uygulanmasının kamu yararına dayalı meşru bir amacı bulunmaktadır.

Örgütlü suçlarla mücadele gibi zor bir alanda hangi tedbirlerin gerekli olup olmadığının değerlendirilmesi öncelikli olarak ilgili kamu makamlarının yetkisindedir. Bu nedenle hangi tedbirin uygulanacağını belirlemesi hususunda idarelerin belli ölçüde takdir yetkisi bulunmaktadır.

Başvurucu, denetim kayyımı atanmak suretiyle de istenilen amacın gerçekleştirilebileceğini ileri sürmüş ancak birinci derece mahkeme söz konusu şirketlerin büyüklüğü, bu şirketler vasıtasıyla işlendiği iddia edilen suçların kapsamı, yoğunluğu ve etkinliği gerekçeleriyle yönetim organının kararlarını denetlemek üzere kayyım atanmasının yeterli görülmediği ifade etmiştir.

Belirtilen gerekçeler ve kamu makamlarının bu alandaki takdir yetkileri dikkate alındığında somut olayın koşulları altında müdahalenin gerekliliği hususunda yapılan değerlendirmenin aksi bir sonuca ulaşmayı gerektirecek nedeni bulunmamaktadır.

Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen iddianame ile terörizmin finansmanı yönünden dosyanın tefrikine karar verilmiş, ayrıca başvurunun tedbir aşamasında belirtilmeyen suçlardan da cezalandırılması istenmiş ve güveni kötüye kullanma suçundan başvuru hakkında müsadere talebinde bulunulmuştur.

Ceza soruşturması sırasında elde edilen bilgi, belge ve delillere göre suçun mahiyetinin değişebileceği gözetilmelidir. Kaldı ki başvuru hakkında kayyım atanmasına da yol açan terör örgütü yöneticiliği suçlamasıyla ceza davası açıldığı ve ayrıca terörizmin finansmanının önlenmesi çerçevesinde müsadere talep edildiği dikkate alınmalıdır. Sonuç olarak başvuruya konu tedbir kararının keyfi veya öngörülemez olduğu söylenemez.

Ayrıca ceza soruşturmasının mahiyeti ve başvurucuya isnat edilen suçların niteliği gözetildiğinde başvurunun kayyım atama sürecine dâhil olmadığı şikâyetinin de yersiz olduğu anlaşılmaktadır.

Öte yandan, suçtan elde edilen gelirlerin tespitine ilişkin sürecin belirli bir zaman alacağı dikkate alındığında ve ayrıca sonradan iddianamede gösterilen suçtan elde edildiği ileri sürülen gelir tutarlarıyla karşılaştırıldığında kayyım atama kararı açık bir orantısızlık da içermemektedir.

Anayasa Mahkemesi, açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

2. Ruhsatnamenin Hukuka Uygun Kullanılmaması Nedeniyle İptalinin Mülkiyet Hakkını İhlal Etmediği

(Ahmet Bal, B. No: 2015/19400, 11/6/2018)

Olaylar

Başvurucuya ait eczanenin ruhsatnamesi, yapılan denetimler sonucu il sağlık müdürlüğü tarafından iptal edilmiştir. Başvurucunun denetimlerde

eczanede bulunmaması ve eczaneyi kendisinin işletmemesi iptal kararının gerekçesinde belirtilmiştir.

Başvurucu bu işleme karşı idare mahkemesinde iptal davası açmıştır. Mahkeme, eczanenin muvazaalı olarak işletildiği ve aslında başvurucu tarafından işletilmediği gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir.

Temyiz edilen karar Danıştay tarafından onanmış, başvurucunun karar düzeltme istemi de reddedilmiştir.

İddialar

Başvurucu, ruhsatnamesinin iptal edilerek eczanenin kapatılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabilmesi öngörülmüştür. Ancak bu hakka müdahalede bulunurken Anayasa'nın 13. maddesinin göz önünde bulundurulması gerekir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir.

Eczanenin muvazaalı açıldığının tespiti durumunda ruhsatnamenin iptal edilmesinin kanuni dayanağının bulunduğu ve meşru bir amacının olduğu anlaşılmakta olup bu müdahalenin ölçülülüğünün değerlendirilmesi gerekir.

Somut olayda önceden belirli ve öngörülebilir nitelikte olduğu açık olan şikâyet konu müdahalenin uygulanmasına başvurucunun kendi kusurlu filleriyle yol açtığı anlaşılmaktadır. Bunun yanında başvuru tarafından, kamu makamlarının müdahalenin uygulanması sırasında özensiz tutum ve davranışlarda bulunduğu dair herhangi bir somut olgunun varlığı ileri sürülememiştir.

Başvurucunun, izin almadan eczanenin bulunduğu ilden ayrıldığını ve başka bir kişiye eczaneyi işletmek için vekâlet verdiğini kabul ettiği gözetildiğinde derece mahkemelerinin kararlarının keyfi olduğu söylenemez.

Eczacılık faaliyetinin ehil kişiler eliyle yapılmasının halk sağlığı bakımından taşıdığı önem göz önüne alındığında başvurucunun eczaneyi fiilen

işletmemesi nedeniyle ruhsatnamesinin iptal edilmesinin gerekli olmadığı söylenemez.

Müdahalenin sebep olduğu sonuçlara bakıldığında, başvurunun mesleğini yapmaktan bütünüyle yoksun bırakılmadığı, sadece beş yıl gibi belirli bir süre eczane açamayacağı, başvurunun fiilinin suç olarak düzenlenmediği ve başvurucuya adli veya idari bir yaptırım da uygulanmadığı anlaşılmaktadır.

Bu durumda müdahalenin taşıdığı kamu yararı amacı ile karşılaştırıldığında, başvurunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin başvurucuya aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklediği, kamu yararı ile başvurunun mülkiyet hakkı arasındaki adil dengenin bozulmadığı sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

3. İhaleyle Alınan Aracın Geç Tescili Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlal Edilmesi

(*Ali Rıza Akarsu*, B. No: 2015/6999, 12/9/2018)

Olaylar

Başvurucu, vergi dairesince düzenlenen açık artırmada aldığı aracın trafik siciline tescili için Emniyet Müdürlüğüne başvurmuştur.

Emniyet Müdürlüğü, Mahkeme kararı uyarınca aracın üzerinde ihtiyati tedbir şerhi bulunduğunu ve tescilinin mümkün olmadığını bildirmiştir. Başvurucunun bu işleme karşı İdare Mahkemesinde açtığı iptal davası kabul edilmiş ve araç başvuru adına trafik siciline tescil edilmiştir.

Başvurucu bu defa satın aldığı aracın yaklaşık bir yıl geç tescil edilmesi nedeniyle uğradığı zararların tazmini için idareden talepte bulunmuş, bu talebe bir cevap verilmemesi üzerine Valilik aleyhine İdare Mahkemesinde tam yargı davası açmıştır.

Mahkeme davayı reddetmiştir. Temyiz edilen karar Danıştay tarafından onanmış, başvurunun karar düzeltme istemi de ilgili Danıştay dairesince reddedilmiştir.

İddialar

Başvurucu, idarenin hukuka aykırı işlemi nedeniyle aracını bir yıl boyunca kullanamadığını belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı kişiye -başkasının hakkına zarar vermemek ve yasaların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla- sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma ve ondan tasarruf etme, onun ürünlerinden yararlanma olanağı verir.

Somut olayda, başvurunun idare tarafından yapılan ihalede mülkiyetini edindiği aracın trafik siciline tescil edilmemesi derece mahkemesince kanuna aykırı bulunmuştur.

Bu karar doğrultusunda aracın trafik siciline tescil edilmesi tek başına başvurunun mağdur sıfatını ortadan kaldırmamaktadır. Başvurunun mağdur sıfatının ortadan kalkması için ileri sürülen ihlalin hem zamanında giderilmesi hem de mağdurun bu hakkı kullanamadığı süre göz önüne alınarak telafi edilmesi gerekmektedir.

Başvurucu hukuka aykırı bulunan idari işlem yüzünden tescil talebinde bulunduğu tarihten tescil işleminin gerçekleştiği tarihe kadar geçen yaklaşık bir yıllık sürede aracını kullanamamıştır.

Mesleği şoförlük olan ve uluslararası taşımacılık yapan başvurunun idareye güvenerek satın aldığı aracın mesleki ve ticari faaliyeti açısından önem taşıdığı ve ekonomik bir değer ifade ettiği, idarenin hatası sebebiyle bundan yararlanamadığı ve kazancından yoksun kaldığı açıktır.

Zararın varlığı kabul edildiği hâlde miktarının ispatının katı koşullara bağlanması, idarenin hatasından doğan mağduriyetin giderilmemesine yol açmıştır.

Sonuç olarak başvurunun idarenin düzenlediği bir açık artırmada iyi niyetli olarak satın aldığı aracın yaklaşık bir yıl boyunca trafik siciline tescil edilmemesinin, başvurunun mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği, bu müdahale sebebiyle oluşan zararın ise giderilmediği tespit edilmiştir.

Bu durumda herhangi bir tazminatın da ödenmediği dikkate alındığında, somut olayda müdahale ile başvurucuya aşırı bir külfetin yüklendiği, kamu

yararı amacı ile mülkiyet hakkının korunması arasında olması gereken adil dengenin başvuru aleyhine bozulduğu ve müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

4. Tasfiyeye Tabi Alacağın Üçüncü Kişiye Olan Borçlara Karşılık Takas ve Mahsup Edilmesi İşleminin Geçersiz Sayılmasının Mülkiyet Hakkını İhlal Etmediği

(Türkiye İş Bankası A.Ş. (2), B. No: 2015/7179, 12/9/2019)

Olaylar

Başvuru Türkiye İş Bankası A.Ş. (İş Bankası) ve iştirakleri, sahibi oldukları Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş. (Dışbank) hisselerini bir holdinge satmış, peşinat olarak da 75 milyon dolar almıştır.

Bankalar yeminli murakıpları ve maliye müfettişlerince yapılan soruşturma sonucunda Dışbank'ın yeni yönetiminde zarara uğratıldığı tespit edilmiş ve bunun üzerine holding yönetimden uzaklaştırılmıştır.

İş Bankası, Dışbank hisselerinin satışına ilişkin olarak bakiye satış bedelinin ödenmeyeceği düşüncesiyle holding ile yaptığı satış sözleşmesini feshetmiş, sattığı hisselerin geri alınması konusunda holding ile yeni bir sözleşme imzalamıştır. Bu devir sonucu holding ödediği peşinat sebebiyle İş Bankası'ndan 75 milyon dolar alacaklı hâle gelmiş, banka bu tutarı holdinge ödememiştir.

Holding bünyesindeki bir şirketin iflası üzerine İflas İdaresi, İş Bankası'na ihtarname göndermiştir. İhtarname, söz konusu 75 milyon doların iflas eden şirket kaynaklarından aktarıldığının tespit edildiği ve dolayısıyla İş Bankası'nın iflas masasına 75 milyon dolar borçlu olduğu belirtilmiştir. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) de başvuru bankadan söz konusu tutarı faiziyle talep etmiştir.

Başvuru, hisse senetlerinin satışındaki değeri ile geri alınan değerinin aynı olmadığını, bu süreçte büyük değer kaybı oluştuğunu, söz konusu tutarın da kefalet borçları ile bu değer kaybına karşılık olarak takas ve

mahsup edildiğini ifade ederek, Danıştay'da dava açmıştır. Danıştay, TMSF kararını iptal etmiştir. Temyiz edilen bu karar Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu tarafından bozulmuştur. Başvurucunun karar düzeltme talebi reddedilmiş, ilgili Danıştay dairesi de bozma kararına uymuştur. Temyiz edilen kararı Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu onamıştır.

İddialar

Başvurucu, mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Başvurucu bankanın takas ve mahsuba konu ettiği paranın başvurucudan tahsil edilmesinin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği kuşkusuzdur.

Yapılan işlemin kanuni dayanağının bulunduğu ve bu işlemle kamu yararının amaçlandığı, ilgili kurumların kamu zararını karşılamak amacıyla hareket ettiği, bunun aksini gösteren somut bir bilgi ve belgenin bulunmadığı anlaşıldığından müdahalenin kamu yararına dayalı meşru bir amacının olduğu kabul edilmelidir.

Kamu makamlarınca başvurunun mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir.

Bankacılık sektörünün düzenlenmesi ve kontrolü çerçevesinde tasfiyeye tabi banka alacaklarının tahsili bakımından hangi tedbirlerin gerekli olup olmadığının değerlendirilmesi öncelikli olarak ilgili kamu makamlarının yetkisindedir.

Somut olayda tasfiyeye tabi banka alacağının tahsili bakımından müdahalenin gerekliliği hususunda kamu makamlarınca yapılan değerlendirmenin aksi bir sonuca ulaşmayı gerektirecek bir neden bulunmamaktadır.

Tasfiyeye tabi olan şirketin başvuru banka ve iştiraklerine borçlarının olduğu açıktır. Başvurucunun bu borçları tahsil edebilmesi de kuşkusuz mülkiyet hakkının korunmasının bir gereği olarak görülmelidir. Ancak başvuru, üçüncü kişi konumundaki holdinge olan borçlarına karşılık olarak takas ve mahsup işlemini gerçekleştirmiştir. İdarenin ve derece

mahkemelerinin yorumlarına göre ise bu işlem tasfiyeye konu banka kaynaklarının kullanılması anlamına gelmektedir.

Öte yandan bu işlemin yapılmasıyla başvuru bankanın alacaklarının kanuna aykırı olarak diğer masa alacaklarına göre öncelikle tahsili mümkün olmuştur. Başvurucunun, alacağının zaten öncelikli olduğu yönündeki iddiası ise kamu makamlarınca değerlendirilebilecek bir husustur. Başvurucunun bu yapılacak değerlendirmelere karşı dava açabilmesinin de mümkün olduğu görülmektedir.

Uyuşmazlığa konu paranın tasfiye edilen bankanın borçlarını ödemek için kullanılacağı ortadadır. Bunun iflas ve tasfiye aşamasında alacakların belirli bir sıra dâhilinde borçlunun mal varlığından ödenmesi yönündeki kamu yararına dayalı kanun hükümlerinin bir gereği olduğu ve bu bağlamda kamu makamlarının belirli bir takdir yetkisinin de bulunduğu kabul edilmelidir. Dolayısıyla başvuru bankasının alacağından yoksun bırakılması söz konusu olmadığı gibi bu alacağını tahsil edebilmesini sağlayabilmek için uygun hukuki mekanizmalar da mevcuttur. Bunun aksinin kabul edilmesi durumunda ise diğer masa alacaklılarının mülkiyet hakkı kapsamındaki menfaatlerinin zedelenmesi söz konusu olabilir.

Başvuru, somut olay bağlamında belirtilen hukuki mekanizmaların yeterli olmadığını veya kamu makamlarınca özensiz olarak işletildiğini gösterir herhangi bir somut olgu da ortaya koyamamıştır.

Bu durumda başvuru bankasının mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin başvurucuya aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklediği, müdahalenin taşıdığı kamu yararı amacı ile başvuru bankasının mülkiyet hakkının korunması arasında olması gereken adil dengenin bozulmadığı, müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir

5. Taşınmazın İmar Planında Kamu Hizmet Alanına Ayrılması Üzerine Açılan Davanın Kamulaştırma Kanununa Dayalı Olarak İncelenmemesi Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlal Edilmesi
(*Hüseyin Ünal*, B. No: 2017/24715, 20/9/2018)

Olaylar

Başvurucu, nazım imar planında yol olarak belirlenen taşınmazının kamulaştırılması istemiyle belediyeye başvurmuştur.

Belediye taşınmaza karşılık trampa yapılmasını önermiş ancak başvuru önerilen taşınmazların emsal nitelikte olmadığı gerekçesiyle bunu kabul etmemiş ve taşınmazın rayiç bedelinin ödenmesi istemiyle belediye aleyhine İdare Mahkemesinde dava açmıştır.

Mahkeme, 7/9/2016 tarihinde yürürlüğe giren 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun geçici 11. maddesiyle, uygulama imar planlarında umumi hizmetlere ve resmî kurumlara ayrılan taşınmazların kamulaştırılması için öngörülen beş yıllık sürenin bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren başlayacağını hüküm altına alındığını belirtmiş ve bu düzenleme uyarınca uyumsuzluğun esası hakkında bu aşamada karar verme olanağının bulunmadığı kanaatine varmıştır.

Başvurucu, istinaf yoluna başvurmuş, Bölge İdare Mahkemesi kararın usul ve hukuka uygun olduğu gerekçesiyle istinaf başvurusunun kesin olarak reddine karar vermiştir.

İddialar

Başvurucu; taşınmazın imar planında yol olarak ayrılması ve kamulaştırılmaması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini, dava açıldıktan sonra yürürlüğe giren yeni yasal düzenleme nedeniyle yeniden başlayacak beş yıllık süre boyunca tekrar mağdur edilmek istendiğini öne sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

İmar uygulamalarının ve bu bağlamda taşınmazın imar durumunun kamu hizmeti alanı olarak belirlenmesinin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği kuşkusuzdur ancak bu müdahalenin kanuni dayanağının bulunduğu ve meşru bir amacının olduğu kabul edilmiştir.

2942 sayılı Kanun'un geçici 11. maddesinde değişiklik yapılmadan önce imar planlarının onaylanmasından itibaren beş yıl geçmesine karşın ilgili idarelerce kamunun kullanımına ayrılan taşınmazların kamulaştırılmaması durumunda derece mahkemelerince, mülkiyet hakkının kullanımının belirsizliğe itildiği, dolayısıyla kamu yararının gerekleri ile mülkiyet hakkı arasında gözetilmesi gereken adil dengenin bozulduğu kabul edilerek değerlendirme yapılmaktaydı.

2942 sayılı Kanun'un geçici 11. maddesinde, ek 1. madde kapsamında kalan ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce tasarrufu hukuken kısıtlanan taşınmazlar bakımından söz konusu beş yıllık sürenin bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren başlayacağı öngörülmüştür.

Derece mahkemeleri, 2942 sayılı Kanun'a eklenen geçici 11. maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce tasarruf hakkı kısıtlanan taşınmazlar hakkında da idareye tanınan beş yıllık sürenin Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten itibaren başlayacağını belirterek davanın esası hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesi, uygulama imar planlarında umumi hizmetlere ve resmî kurumlara ayrılan taşınmazların kamulaştırılması için öngörülen beş yıllık sürenin yeni düzenlemenin yürürlüğe girdiği 7/9/2016 tarihinden itibaren başlatılmasını öngören 2942 sayılı Kanun'un geçici 11. maddesini 28/3/2018 tarihinde iptal etmiştir.

Somut olayda başvurucuya ait taşınmaz 5/2/2004 tarihinde tasdik edilen 1/1000 ölçekli revizyon uygulama imar planında yol olarak ayrılmasına rağmen bugüne kadar taşınmazın kamulaştırma işlemi yapılmamış, başvurucuya hiçbir tazminat ödenmemiştir.

Taşınmaz üzerinde imar kısıtlılığının devam ettiği bu süre zarfında başvurucunun mülkiyet hakkından dilediği gibi yararlanabilmesi, mülkiyetini kullanabilmesi veya ondan tasarruf edebilmesi mümkün olamamıştır.

Sonuç olarak uygulama imar planının onaylanmasından itibaren yaklaşık on dört yıl geçmesine rağmen imar planında yol olarak kamu hizmetine ayrılan taşınmazın kamulaştırılmaması başvurucuya şahsi aşırı bir külfet yüklemektedir.

Bu durumda başvurucunun mülkiyet hakkının korunması ile kamunun yararı arasında olması gereken adil dengenin başvuru aleyhine bozulduğu ve müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

6. Sermaye Piyasası Kurallarına Aykırılık Nedeniyle İdari Para Cezası Verilmesinin Mülkiyet Hakkını İhlal Etmediği

(Mars Sinema Turizm ve Sportif Tesisler İşletmeciliği A.Ş., B. No: 2017/23849, 10/10/2018)

Olaylar

Sinema salonu ile spor tesisleri işleten başvuru, bir şirketin çoğunluk hisselerini devralmış, bu şirket üzerinde kontrol uygulayan holding de başvuru üzerinde kontrol uygulayan şirketin yüzde 50 hissesini devralmıştır. Devir işlemi Rekabet Kurulunca onaylanmıştır.

Bu kapsamda İstanbul, Antalya ve İzmir'de bulunan üç adet sinema başka bir şirkete devredilmiş, bu şirket de belirli bir meblağı ödemeyi taahhüt etmiştir.

Rekabet Kurulu kararına karşı açılan davada Danıştay yürütmenin durdurulmasına karar vermiş, bu karara karşı yapılan itiraz Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Davacının feragati nedeniyle Danıştay davanın reddine karar vermiştir.

Üç adet sinemayı devralan şirket, söz konusu davayı gerekçe göstererek sözleşmenin aldatma nedeniyle iptal edilmesi ve borçlu olunmadığının tespiti istemiyle Asliye Ticaret Mahkemesinde dava açmıştır.

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) sinemaları devreden şirkete, şirketin sermaye yapısına ilişkin Rekabet Kurulu kararına karşı dava açılmasına, bu davada yürütmenin durdurulmasına karar verilmesine ve davacının davasından feragat etmesine ilişkin hususların kamuya duyurulmadığı, ayrıca aleyhlerine açılan dava ile ilgili olarak herhangi bir özel durum açıklaması yapılmadığı gerekçesiyle 269.500 TL idari para cezası vermiştir. Ceza alan söz konusu şirket, olağan genel kurul kararı ile başvuru şirket ile birleşmiştir.

Başvurucu şirket, para cezası işlemine karşı SPK aleyhine İdare Mahkemesinde iptal davası açmıştır. Mahkeme davayı reddetmiş, başvurunun temyiz ettiği karar Danıştay tarafından onanmıştır. Başvurucunun karar düzeltme istemi reddedilmiştir.

İddialar

Başvurucu, uygulanan idari para cezasının hukuka aykırı olduğunu ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir.

Somut olayda başvurucuya 6362 sayılı Kanun'da belirtilen yükümlülüğe uymadığı gerekçesiyle idari para cezası verilmiştir. Yükümlülüğün ve karşılığı idari yaptırımın ulaşılabilir, belirli ve öngörülebilir mahiyetteki söz konusu kanun hükümleriyle açık olarak düzenlendiği görülmektedir.

Sermaye piyasası araçlarının değerini, piyasa fiyatlarını veya yatırımcıların yatırım kararlarını etkileyebilecek nitelikteki tüm bilgi, olay ve gelişmelerin ilgili taraflarca kamuya açıklanacağı hükümde belirtilmiştir. Dolayısıyla sermaye piyasasının düzenlenmesi kapsamında kamunun aydınlatılmasına ilişkin anılan yükümlülüklerle uyulmamasının yaptırıma tabi tutulmasında kamu yararı amacının bulunduğu açıktır.

Öte yandan devletin idari para cezalarının düzenlenmesi ve uygulanması alanında geniş bir takdir yetkisinin olduğu da dikkate alınmalıdır. Kaldı ki olayda başvurucuya idari para cezasının dışında herhangi bir adli veya idari yaptırım uygulanmamış, müsadere veya mülkiyetin kamuya geçirilmesi ya da şirketin geçici süreyle veya tamamen faaliyetlerinin engellenmesi yahut kısıtlanması gibi bir tedbir yoluna da gidilmemiştir.

Ayrıca idari para cezası verilmesine yol açan fiilin başvurunun kusurundan kaynaklandığı, kamu makamlarının özensiz bir tutum veya davranışının ise söz konusu olmadığı görülmüştür.

Bu durumda başvurunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin, içerdiği kamu yararı amacı ile karşılaştırıldığında ve özellikle başvurunun kendi

kusuruyla kanuna aykırılığa yol açtığı gözetildiğinde başvurucuya aşırı bir külfet yüklediği değerlendirilmiştir.

Dolayısıyla başvurunun mülkiyet hakkı ile kamu yararı arasında olması gereken adil dengenin bozulmadığı ve müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

7. İhtiyati Haczin Uzun Süre Devam Etmesi Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlal Edilmesi

(Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/17196, 25/10/2018)

Olaylar

Alacaklı tarafından borçlular aleyhine icra takibi başlatılmıştır. Alacaklı, borçlunun keşide ettiği senet borcunu ödemediği gerekçesiyle davalılar ile başvuru aleyhine Asliye Hukuk Mahkemesinde tasarrufun iptali davası açmıştır.

Söz konusu dava, bir meskenin satışına ilişkindir. Davacı, borçlunun keşide tarihinden sonra değerinin çok altında bir fiyatla meskeni başvuru Hesna Funda Baltalı'nın eşine sattığını, onun da meskeni Hesna Funda Baltalı'ya hibe ettiğini, bu kişinin de taşınmazı eşiyile birlikte ortağı olduğu başvuru Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti.'ye sattığını ileri sürmüştür.

Davacı, bu hibe ve satış işlemlerinin alacağına kavuşmasını engellemek amacıyla kötü niyetle yapıldığını belirterek tasarrufun iptali ile taşınmazın icra yoluyla satışını talep etmiştir. Mahkeme, uyuşmazlığa konu taşınmaza yönelik tasarrufların iptaline ve davacıya söz konusu taşınmaz üzerinde cebri icra yetkisi tanınmasına karar vermiştir.

Davacı ayrıca taşınmazın tapu kaydına ihtiyati haciz konulmasını talep etmiş, mahkeme, taşınmaza ihtiyati haciz konulmasına hükmetmiştir. Başvurucular ihtiyati hacze itiraz etmiş, ihtiyati haczin teminat karşılığında kaldırılmasını talep etmiştir. Mahkeme bu talebi reddetmiştir.

Başvurucular ihtiyati haczin uzun süredir devam etmesi nedeniyle mağdur olduklarını belirterek yeniden ihtiyati haczin kaldırılmasına karar verilmesi talebinde bulunmuşlardır. Mahkeme, yargılamanın uzadığını kabul etmiş ancak bu durumun ihtiyati haczin kaldırılmasını gerektirmediğine karar vermiştir.

İddialar

Başvurucular, ihtiyati haciz kararının uzun süreden beri devam etmesi nedeniyle mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

İhtiyati haciz kararının uzun süredir devam etmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlali iddiaları başvuru Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. yönünden incelenmiştir.

Mülkiyet hakkına müdahale teşkil eden tedbirlerin söz konusu olduğu durumlarda tedbiri uygulayan kamu makamlarının ivedi olarak ve özenli bir biçimde davranma yükümlülükleri bulunmaktadır.

Somut olayda taşınmazın tapu kaydına mahkeme tarafından ihtiyati haciz şerhi konulmasıyla başvuru mülkünden yoksun bırakılmamıştır. Ancak bu tedbir şerhi nedeniyle başvuru taşınmazı ile ilgili ekonomik ve hukuki tasarruflarda bulunması önemli ölçüde sınırlandırılmıştır. Bu sınırlandırmanın taşınmazın değeri üzerinde olumsuz bir etkisinin bulunduğu da açıktır.

Başvuru konu davada, yalnızca dava konusu taşınmaz ile sınırlı olarak ve alacağın güvence altına alınmasını sağlamak amacıyla taşınmaz üzerindeki tasarruf yetkisini sınırlayacak şekilde ihtiyati haciz şerhi konulmasının kamu makamlarının takdir yetkisi kapsamında kaldığı değerlendirilmiştir. Ancak taşınmazın tapu kaydına konulan ihtiyati haciz şerhinin on yılı aşkın süredir devam ettiği görülmekte olup süreç bir bütün olarak dikkate alındığında bu sürenin makul olmadığı kuşkusuzdur.

Devletin, pozitif yükümlülükleri çerçevesinde taşınmaz üzerinde belirli bir süreyle hukuki tasarruflarda bulunulmasının sınırlandırılması bakımından geniş bir takdir yetkisi mevcut ise de bu tedbirlerin uygulanmasının mülk sahibine kaçınılmaz olandan aşırı bir külfet de yüklememesi ve ölçüsüz bir müdahaleye yol açmaması gerekmektedir.

Taşınmazı ile ilgili olarak uygulanan ihtiyati haczin on yılı aşkın bir süredir devam etmesinin mülkiyet hakkı sınırlandırılan başvurucuyu makul olandan daha fazla bir zarara uğrattığı anlaşılmıştır.

Buna karşın başvurucunun kamu makamlarının kusuruna dayalı olarak tedbirin uzun sürmesi nedeniyle uğradığı zararın giderimine ilişkin herhangi bir hukuk yolu mevcut değildir. Dolayısıyla uygulanan tedbirin başvurucuya aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklediği değerlendirilmiştir.

Bu durumda başvurucunun mülkiyet hakkının korunmasına ilişkin olarak somut olay bağlamında devletin pozitif yükümlülüklerinin tam ve etkin bir biçimde yerine getirilmediği sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

8. Kamulaştırmasız El Atma Suretiyle Taşınmazdan Enerji Nakil Hattı Geçirilmesi Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlal Edilmesi (Şevket Karataş [GK], B. No: 2015/12554, 25/10/2018)

Olaylar

Tapuda başvurucu adına kayıtlı olan taşınmazın bir bölümünden kamulaştırma yapılmadan enerji nakil hattı geçirilmiştir.

Başvurucu tarafından Asliye Hukuk Mahkemesinde kamulaştırmasız el atma gerekçesiyle tazminat davası açılmıştır.

Taşınmazın değeriyle ilgili bilirkişi raporu hazırlatan Mahkeme bu bilgiler doğrultusunda taşınmazın değerinin yüzde 5,5 oranında azaldığını da dikkate alarak 375.129,98 TL tazminata hükmetmiş, taşınmazın enerji nakil hattı koruma bandı altında kalan kısmı üzerinde idare adına daimi irtifak hakkı (yararlanma hakkı) tesis edilerek tapuya tescil edilmesine karar vermiştir.

Kararın temyizi üzerine Yargıtay, irtifak hakkı nedeniyle değer düşüklüğü oranının taşınmazın tüm değerinin yüzde 2,5'ini geçemeyeceği gerekçesiyle kararı bozmuştur. Anılan karara karşı başvurucu tarafından yapılan karar düzeltme istemi reddedilmiştir.

Bozma kararına uyularak yapılan yargılamada yeni bir bilirkişi raporu alınmış ve irtifak bedeli 171.034,92 TL olarak belirlenmiş, taşınmazın enerji nakil hattı koruma bandı altında kalan kısmı üzerinde idare adına daimi irtifak hakkı tesis edilerek tapuya tescil edilmesine karar verilmiştir.

Mahkeme kararı Yargıtay tarafından onanmış, karar düzeltme istemi de reddedilen başvurucu bireysel başvuruda bulunmuştur.

İddialar

Başvurucu, arsa niteliğindeki taşınmazının bir bölümü üzerinden kamulaştırma yapılmaksızın enerji nakil hattı geçirilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Kamulaştırmasız el atma, idareye taşınmazı kullanma ve kamulaştırma işlemi yapmadan taşınmazı elde etme imkânı sağlamakta fakat mülk sahibini anayasal güvencelerden yoksun bırakmaktadır.

Somut olayda idare, ilgili yargılama sürecinden de anlaşılacağı üzere başvurucunun taşınmazına kamulaştırmasız olarak el atmıştır. Anayasa'ya aykırı biçimde 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nda belirlenmiş usul takip edilmeden oluşturulan bu durum yargı kararıyla da sabittir.

Anayasa'nın 46. maddesinde kamulaştırma bedelinin taşınmazın gerçek karşılığı üzerinden peşin olarak ödeneceği hüküm altına alınmış olduğu hâlde kamulaştırmasız el atma yoluyla peşin ödeme şartı yerine getirilmemiş olmaktadır.

Kamulaştırma işleminin temel dayanağı Anayasa'ya göre kamu yararadır ve idarelerce yapılan kamulaştırma işlemi ile kamu yararı kararının yargı denetimine tabi olması gerektiği kuşkusuzdur. Nitekim 2942 sayılı Kanun'da mülk sahiplerince kamulaştırma işlemine karşı idari yargıda iptal davası açılabilmesi düzenlenmiştir. Kamulaştırmasız el atma usulünde ise mülk sahiplerinin kamulaştırma işlemine ve dayandığı kamu yararı kararına karşı idari dava açabilme imkânı ortadan kaldırılmaktadır.

Ayrıca kamu yararının gerektirdiği hâllerde idarelerce ivedi olarak taşınmaz ihtiyacının bulunduğu durumlar yönünden 2942 sayılı Kanun'da acele el koyma usulünün mevcut olduğu da gözetilmelidir. İdarenin kamu yararı

gereği taşınmaza ihtiyaç duyması hâlinde olağan kamulaştırma usulüne, acele durumlarda da anılan Kanun'da öngörülen kamulaştırma yöntemine başvurması mümkün iken kamulaştırmaz el atma yolunu tercih etmesi meşru görülemez.

Kamulaştırmaz el atma, idare tarafından Anayasa'ya ve kanuna aykırı olarak oluşturulmuş bir durumun hukuki olarak kabul edilmesine yol açmakta ve idareye kanuna aykırı davranışından fayda sağlama imkânı vermektedir. Dolayısıyla bu uygulama mülkiyet hakkının korunması yönünden öngörülemez ve keyfi durumlara yol açmaktadır. Anayasa'da öngörülen hukuki güvenceleri içermediği açık olan söz konusu uygulamanın kamulaştırma usulünün bir alternatifi olarak görülmemesi gerekmektedir.

Somut olayda başvurunun söz konusu taşınmazına yapılan kamulaştırmaz el atmanın Anayasa'ya ve 2942 sayılı Kanun'da belirtilen usule uymayan bir müdahale olduğu ve mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuna dayalı olmadığı sonucuna varılmıştır.

Öte yandan, derece mahkemeleri; bedel tespitini keşif yaparak, bilirkişi raporlarına müracaat ederek, başvurunun her aşamada itirazlarını sunmasına imkân vererek ve bu itirazları dikkate alarak sonuçlandırmıştır. Dolayısıyla Mahkemece hükmedilen tazminat miktarı başvurunun maddi zararlarını karşılamaya yeterli görülmüştür.

Başvurunun maddi zararları giderilmiş olsa dahi Anayasa'nın doğrudan sözüne aykırı olduğu ve kanuna dayalı olmadığı tespit edilen kamulaştırmaz el atma suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin yapısal bir sorun teşkil ettiği dikkate alınmalıdır.

Anayasa ile güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlaline yol açıldığının bilinerek idari anlamda gerekli tedbirlerin alınması ve benzeri nitelikte yeni ihlallere yol açılmaması için kararın bir örneğinin taşınmaza el atan sorumlu idareye gönderilmesi gerekir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

9. Üretilen Elektrik ve Kok Gazı Üzerinden Tüketim Vergisi Alınması Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlal Edilmesi

(İskenderun Demir ve Çelik A.Ş. [GK], B. No: 2015/941, 25/10/2018)

Olaylar

Ana uğraşı çelik üretimi yapmak olan başvuru şirketi, ihtiyaç duyduğu kok kömürü ve kok gazını kendi imkânlarıyla elde etmekte ve üretimde kullanmaktadır.

Başvurucunun bu şekilde elektrik ve havagazı tüketmiş olması nedeniyle ilgili belediye 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'na dayanarak şirketten elektrik ve havagazı tüketim vergisini ödemesini istemiştir.

Başvuru şirketi, bu talep üzerine elektrik ve kok gazı tüketiminin vergilendirilmesiyle ilgili olarak çeşitli tarihlerde belediyeye beyannameler vermiş ve bu beyannamelere istinaden Belediye tarafından farklı dönemlere ilişkin elektrik ve havagazı vergisi belirlenmiştir. Bu tutarların bir kısmı elektrik tüketimine, bir kısmı ise kok gazı tüketimine ilişkin olup başvuru tarafından farklı tarihlerde Belediyeye ödenmiştir.

Başvuru Vergi Mahkemesinde elektrik ve havagazı tüketim vergisi borçlarının silinmesi ve ödenen vergilerin iadesi istemiyle davalar açmıştır.

Mahkeme farklı tahakkuk dönemlerine ilişkin söz konusu davaların reddine karar vermiştir. Temyiz edilen kararlar, Danıştay tarafından onanmış, başvuru karar düzeltme talebinin de reddedilmesi üzerine bireysel başvuruda bulunmuştur.

İddialar

Başvuru, tükettiği elektrik ve kok gazının kendisi tarafından üretilmesine rağmen elektrik ve havagazı tüketim vergisi alınması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Elektrik ve havagazı tüketim vergisi ödeyen başvuru yönünden Anayasa'nın 35. maddesi anlamında korunmaya değer ekonomik bir menfaatin bulunduğu ve vergilendirme işleminin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği hususunda tereddüt bulunmamaktadır.

Vergilendirme yoluyla mülkiyet hakkına yapılan bir müdahalenin öncelikle belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir bir kanuni temelini bulunması gerekmektedir.

Vergi Usul Kanunu'na göre vergi koyulabilmesi (tarh), verginin üzerinden hesaplanacağı tutarın kanunen belli ve bilinebilir olmasına bağlıdır. Bu sayede vergi mükellefi mülkiyet hakkına ne ölçüde müdahale edileceğini öngörebilir. Bu nedenle verginin miktarını belirtmek için temel olarak alınan değer (matrah), verginin kanunla düzenlenmesi gereken ana unsurlarındandır.

2464 sayılı Kanun'da elektrik enerjisi ve havagazı satış bedeli verginin matrahı olarak belirlenmiş ve bu matraha uygulanacak oranlar açıklanmıştır. Kanun, verginin hesaplanması için bir satış bedelinin varlığını gerekli kılmaktadır. Somut olayda başvuru kendi ürettiği elektrik ve kok gazını tükettiği için vergi matrahının belirlenebileceği bir alım-satım ilişkisi ve satış bedeli bulunmamaktadır.

Danıştay kararında, kendi ürettiği elektrik enerjisini üretim yapmak amacıyla kullanan şirket yönünden vergi matrahının nasıl belirleneceğinin uyumsuzluğun konusu olduğu belirtilerek bu konuda kanunda bir düzenleme olmadığı açıkça kabul edilmiştir.

Olayda kendi ürettiğini tüketen yükümlüler yönünden vergi sorumlusu olarak nitelenebilecek bir tedarikçi ve dağıtıcı kuruluş da yoktur. Kanun, verginin tahsil yöntemini vergi sorumluluğu esasına dayandırmakla birlikte vergi sorumlusunun bulunmadığı durumlarda verginin nasıl tahsil edileceği belirsizdir. Tahsil yöntemine ilişkin bu belirsizlik, beyanname verilmemesi durumunda mükellefin idari yaptırımla karşılaşmasına sebep olabilecek niteliktedir.

Bir mali yükümlülük bu yönleriyle kanunla yeterince çerçevelenmemişse kişilerin mülkiyet hakkını etkileyecek idari ya da yargısal takdire dayanan uygulamalara yol açabilecektir. Somut olayda vergi matrahının ve verginin tahsil yönteminin belirsizliği ile bu konuda süregelen idari uygulama ve yargısal yorumlar, vergilerin kanuniliği ilkesinin ortaya çıkış amacına aykırı bir biçimde başvuru vergi mükelleflerine sağlanan anayasal teminatlardan yoksun bırakmaktadır.

Başvurucunun kendisinin ürettiği elektrik ve havagazı tüketim vergisinin esaslı unsurlarının kanunla belirli ve öngörülebilir bir biçimde düzenlenmemiş olması nedeniyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin Anayasa’da öngörülen kanunilik ilkesini ihlal ettiği sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

10.Mülkiyet Hakkının İhlali İddiasının, Sonradan Ortaya Çıkan Başvuru Yolu Bulunması Nedeniyle Kabul Edilemez Olduğu (Murat Emrah Emre, B. No: 2018/1275, 30/10/2018)

Olaylar

Başvuru konusu bağımsız bölümü de kapsayan imar planında Belediye Meclisinin kararıyla değişiklik yapılmış ve yapı ruhsatı ile yapı kullanım izin belgesi verilmiştir.

Bahsi geçen imar planı değişikliği İdare Mahkemesince iptal edilmiş, karar Danıştay tarafından onanmıştır. İmar planı değişikliği iptal edildiği için yapı ruhsatı ve yapı kullanma izin belgesi de iptal edilmiş ve başvuru konusu taşınmaz mühürlenmiştir.

Başvurucu, mühürleme işleminin iptali talebiyle İdare Mahkemesine başvurmuş, Mahkeme uyuşmazlık konusu idari işlemin iptaline karar vermiştir. İstinaf istemi üzerine Bölge İdare Mahkemesince ilk derece mahkemesinin iptal kararı kaldırılarak kesin olarak davanın reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde, daha önce verilen idari yargı kararları çerçevesinde dava konusu mühürleme işleminin yapıldığına işaret edilerek bu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı belirtilmiştir. Başvurucu, kararın kendisine tebliğ edilmesinin ardından bireysel başvuruda bulunmuştur.

İddialar

Başvurucu, yapı ruhsatı ve yapı kullanma izin belgesinin iptal edilerek yapının yıkımına ve mühürlenmesine karar verilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Somut olayda başvurucuya ait bağımsız bölümün yıkımına ve mühürlenmesine karar verilmesinin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği kuşkusuzdur.

Başvurunun incelenmesi sırasında yürürlüğe giren 3194 sayılı İmar Kanunu'nun geçici 16. maddesi ile afet risklerine hazırlık gerekçesiyle ruhsatsız veya ruhsat ve eklerine aykırı yapıların kayıt altına alınması ve imar barışının sağlanması amacıyla 31/12/2017 tarihinden önce yapılmış yapılar için Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile bu Bakanlığın yetkilendireceği kurum ve kuruluşlara başvuru yapılması üzerine Yapı Kayıt Belgesi verilmesi öngörülmüştür. Yine aynı maddede Yapı Kayıt Belgesi verilen yapılarla ilgili olarak bu Kanun uyarınca alınmış yıkım kararları ile tahsil edilemeyen idari para cezalarının iptal edileceği hüküm altına alınmıştır.

Bireysel başvuru yapıldıktan sonra yeni bir başvuru yolunun oluşturulması hâlinde Anayasa Mahkemesinin görevi, söz konusu başvuru yolunun düzenleniş şekli itibarıyla ulaşılabilir, makul bir başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesine sahip olup olmadığını değerlendirmektir.

Kişileri yüksek bir mali külfet altına sokmaması ve kişilere makul bir süre içinde başvuru imkânı tanıyarak başvuruda kolaylık sağlaması da dikkate alındığında sonradan oluşturulan bu başvuru yolunun ulaşılabilir olduğu görülmüştür.

3194 sayılı Kanun'un geçici 16. maddesinde öngörülen başvuru koşulları bir bütün olarak değerlendirildiğinde objektif ve makul olduğu, başvuru sahiplerine aşırı külfet yüklenmediği, yeterli giderim sağlama kapasitesine sahip olduğu kanaatine varılmıştır.

Bu nedenle, başvuru yolunun ihlal iddiaları dikkate alındığında ilk bakışta ulaşılabilir, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görünen bu başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin, bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

11. Patentin Hükümsüzlüğü Kararının Mülkiyet Hakkını İhlal Etmediği (Novartis AG, B. No: 2015/11867, 14/11/2018)

Olaylar

Başvurucu, ilaç sektöründe dünyada pek çok ülkede faaliyet gösteren bir şirkettir. Lösemi tedavisinde kullanılan bir ilaca yönelik Avrupa Patent Ofisinden patent almış ve bunu Avrupa Patent Bülteni'nde yayınlamıştır. Şirketin, Avrupa patentinin Türkiye'de geçerli olması için yaptığı talep Türk Patent ve Marka Kurumunca da kabul edilmiş ve tescil gerçekleştirilmiştir.

Aynı sektörde faaliyet gösteren başka bir firma patentin hükümsüzlüğü ve sicilden çıkarılması istemiyle Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesinde dava açmıştır. Firma başvurusunda patente konu maddenin önceki yıllarda duyurulan patentlerde açıklandığını öne sürmüştür.

Mahkeme, alanda uzman iki profesör ve bir kimya mühendisinden oluşan kuruldan konuyla ilgili bilirkişi raporu almıştır. Kurul, dava konusu patentin yenilik ve tekniğin bilinen durumunu aşma özelliklerine sahip olmadığı görüşünü bildirmiştir. Mahkeme, davaya konu patentin hükümsüzlüğüne ve sicilden silinmesine karar vermiştir.

Temyiz edilen karar Yargıtay tarafından onanmış, karar düzeltme talebi de reddedilen başvuru bireysel başvuruda bulunmuştur.

İddialar

Başvurucu, patentin hükümsüzlüğüne karar verilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Patent kavramı, bireylerin zihni çaba ile meydana getirdiği ürünleri veya usulleri içeren buluşların korunması ihtiyacı sonucu doğmuştur. 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nda teknolojinin her alanındaki buluşlara yeni olması, buluş basamağı içermesi ve sanayiye uygulanabilir olması şartıyla patent verilebileceği hüküm altına alınmıştır.

Aynı Kanun'da, coğrafi işaret ve geleneksel ürün adı dışındaki diğer sınai hakların devredilebileceği, miras yolu ile intikal edebileceği, lisans konusu olabileceği, rehin verilebileceği, teminat olarak gösterilebileceği, haczedilebileceği veya diğer hukuki işlemlere konu olabileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla patentin ekonomik bir mal varlığı değeri olduğu kuşkusuzdur.

Fikrî ve sınai mülkiyet hakları gayri maddi mallar kapsamında bulunmakla birlikte Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında mülkiyet hakkının konusunu teşkil etmektedir.

Başvuru konusu olayda başvurucunun mülkiyet hakkına yönelik olarak kamu makamlarınca doğrudan yapılan bir müdahale bulunmamaktadır. Dolayısıyla başvuruda, devletin mülkiyet hakkına ilişkin pozitif yükümlülükleri yönünden inceleme yapılması gerekmektedir.

Devletin pozitif yükümlülükleri, mülkiyet hakkına yapılan müdahalelere karşı usule ilişkin güvenceleri sunan yargısal yolları da içeren etkili hukuksal bir çerçeve oluşturma ve oluşturulan bu hukuksal çerçeve kapsamında yargısal ve idari makamların bireylerin özel kişilerle olan uyumsuzluklarında etkili ve adil bir karar vermesini temin etmek sorumluluklarını içermektedir.

Devlet mülkiyet hakkının korunmasının gereklilikleri çerçevesinde dünyadaki örneklerine uygun olarak buluşları patent koruması altına almıştır. Ancak buluşun patent koruması altına alınması belirli koşullara bağlanmıştır. Bu koşullar oluşmadığı hâllerde patent verilemeyeceğine göre verilen patentlerin sonradan bu koşulların oluşmadığının tespiti nedeniyle hükümsüz kılınabilmesi tabiidir.

Bu durumda patentin hükümsüzlüğüne ilişkin somut olay bağlamında mülkiyetin korunmasına yönelik belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir kanun hükümlerinin ve buna dayalı olarak mevcut olan yerleşik yargısal içtihadın bulunduğu tespit edilmiştir. Ayrıca mülkiyet hakkının korunması yükümlülüğü yönünden başvurucunun usule ilişkin güvencelerden etkin biçimde yararlanmasının sağlandığı, kararlarda yer verilen tespit ve gerekçelere göre yargısal makamların takdir yetkilerinin sınırının aşılmadığı kanaatine varılmıştır.

Son olarak ise hangi buluşların patent koruması altında sayılması gerektiği yönünde kamu makamlarının belirli bir takdir yetkisinin olduğu ve bu kapsamın belirlenmesinin üçüncü kişilerin hak ve menfaatlerini de önemli ölçüde etkilediği dikkate alındığında patentin kanunda öngörülen koşullarını sağlamadığı gerekçesiyle hükümsüz kılındığı somut olayda mülkiyet hakkına ilişkin devletin pozitif yükümlülüklerinin yerine getirildiği sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

12. Ceza Soruşturması Kapsamında İşyerinde Yapılan Aramanın Mülkiyet Hakkını İhlal Etmediği

(Elit Hancı Akaryakıt ve Petrol Ürünleri Gıda İnşaat Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2015/20, 15/11/2018)

Olaylar

Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından organize suç örgütü faaliyeti çerçevesinde petrol kaçakçılığı yapıldığı iddiasıyla bazı akaryakıt istasyonlarını işleten şüpheliler hakkında ceza soruşturmasına başlanmıştır.

Kolluk görevlilerince bir akaryakıt istasyonunda yapılan aramalarda gizli akaryakıt tankları tespit edilmiştir. Bu tankların içerisinden alınan numunelerin ulusal marker seviyesinin geçersiz olduğu ayrıca kaçak akaryakıt düzeneğinin ortaya çıkmasını önlemek amacıyla yazar kasa uyarı sistemindeki otomasyonun devre dışı bırakıldığı görülmüştür.

Başvurucu şirket söz konusu akaryakıt istasyonunu devralmış ve işletmeye başlamıştır. Bu akaryakıt istasyonunda kaçakçılık yapıldığı, hileli ve karışımli akaryakıt satıldığı şüphesiyle yapılan arama ve kazı çalışmalarında, daha önce adli işlem yapılan gizli yer altı tanklarına ait boruların bulunduğu ancak bunların pasif durumda olduğu ve kullanılmadığı tespit edilmiştir. Faturası ibraz edilemeyen 1300 litre mazota ise el konulmuştur.

Başvurucu şirket, arama işlemlerinin ölçüsüz olarak uygulanması neticesinde zarara uğradığını belirterek, Ağır Ceza Mahkemesinde tazminat davası açmıştır. Mahkeme davanın reddine karar vermiş, temyiz edilen karar Yargıtay tarafından onanmıştır.

Öte yandan, Cumhuriyet Başsavcılığınca hazırlanan iddianamede, karışımli ve gümrük kaçağı akaryakıt satışına yönelik bir suç örgütü teşekkül ettiği, başvuru şirketin de aralarında olduğu çok sayıda şirketin hisselerinin arama ve el koyma tarihlerinden hemen önce veya bu işlemler devam ederken üçüncü kişilere devredildiği kaydedilmiştir. Şüpheliler hakkındaki yargılama Asliye Ceza Mahkemesinde devam etmektedir.

İddialar

Başvurucu, arama işleminin ölçüsüz olması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir.

Somut olayda arama işlemleri Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine dayalı olarak sulh ceza mahkemesi kararları doğrultusunda yapılmıştır. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuna dayalı olduğu kuşkusuzdur.

Çıkar amaçlı suç örgütüne yönelik ceza soruşturması sırasında suç delillerinin toplanması ve suç işlenmesinin önlenmesi amaçlarıyla uygulanan arama tedbirinin kamu yararına dayalı meşru bir amaç doğrultusunda yapıldığı görülmüştür.

Başvurucu şirket, arama işleminde kazı yöntemi yerine dedektörle tarama yönteminin uygulanmasıyla da aynı sonuca varılabileceğini ileri sürmüştür ancak bu iddiasını destekleyen herhangi bir somut bilgi veya belge sunamamıştır. Dolayısıyla suçla mücadele alanında kamu makamlarının geniş bir takdir yetkisi mevcut olup mülkiyete müdahale yönünden arama tedbirinin gerekli olduğuna dair tespitlerin aksinin kanıtlanamadığı değerlendirilmiştir.

Daha önce kaçak akaryakıt tankı tespit edilen istasyonda faturası ibraz edilmemiş akaryakıt bulununca başka kaçak akaryakıt tankı olup olmadığını ve daha önce tespit edilen kaçak akaryakıt tankının aktif olarak kullanılıp kullanılmadığını belirlemek amacıyla kazı çalışmalarına ihtiyaç duyulduğu anlaşılmıştır.

Arama tedbirinin ölçüsüz uygulandığı iddia edilse de elverişli ve gerekli olduğunda kuşku bulunmayan söz konusu arama tedbirinin ticari kazanç kaybına yol açması kaçınılmaz olup derece mahkemelerinin de ilgili suç delillerinin ancak kazı yapılarak ortaya çıkarılabileceğini vurguladıkları görülmüştür.

Başvurucu şirket yapılan arama sırasında kaçınılmaz olandan daha fazla zarara yol açan ne gibi hatalı işlemler yapıldığını açıklayamamış, buna ilişkin herhangi bir somut bilgi veya belge de sunamamıştır.

Başvurucunun ceza davası sonucuna bağlı olarak tazminat davası açılabilme imkânının da bulunduğu derece mahkemesince vurgulanmıştır.

Bu durumda, mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin içerdiği kamu yararı amacı ile karşılaştırıldığında başvuru şirkete aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklediği kanaatine ulaşılmıştır.

Dolayısıyla başvuru şirketin mülkiyet hakkı ile kamu yararı arasında olması gereken adil dengenin bozulmadığı ve müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

13. Emekli İkramiyesinin Değer Kaybına Uğratılması Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlali İddiasının Kabul Edilemez Olduğu (Hikmet Kuleci, B. No: 2018/5145, 28/11/2018)

Olaylar

Türk Silahlı Kuvvetleri bünyesinde Emekli Sandığına tabi olarak 31 yıl görev yapan başvuru 1993 yılında emekliye ayrılmıştır.

Başvurucuya bu tarihte 5434 Sayılı Emekli Sandığı Kanunu'nda yer alan *“verilecek emekli ikramiyesinin hesabında 30 fiili hizmet yılından fazla süreler ... dikkate alınmaz”* hükmü uyarınca otuz yıl hizmet süresi üzerinden emekli ikramiyesi ödenmiştir.

Anayasa Mahkemesinin 2015 yılında bu hükmü iptal etmesi üzerine başvuru iptal kararını gerekçe göstererek otuz yılı aşan hizmet süresi yönünden de emekli ikramiyesi ödenmesi için Sosyal Güvenlik Kurumundan (SGK) talepte bulunmuştur.

Talebine cevap verilmemesi üzerine başvuru SGK aleyhine İdare Mahkemesinde iptal davası açmıştır. Mahkeme otuz hizmet yılından fazla olan hizmet süresine ilişkin emekli ikramiyesinin hesaplanarak başvuru tarihinden itibaren işletilecek yasal faiziyle birlikte başvurucuya ödenmesi gerektiği sonucuna varmıştır.

Başvurucunun istinaf isteminin reddine karar verilmiştir. Başvurucuya otuz yılın üzerindeki hizmet süreleri yönünden emekli olduğu tarihteki katsayılar

esas alınarak hesaplanan 50 TL tutarındaki emekli ikramiyesi, 6,55 TL yasal faizi ile birlikte SGK tarafından 2017 yılında ödenmiştir.

İddialar

Başvurucu, otuz yılı aşan hizmet süresi için ödenen emekli ikramiyesinin değer kaybına uğratılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Başvurucunun emekli ikramiyesi alacağının Anayasa'nın 35. maddesi kapsamında mülk teşkil ettiği kuşkusuzdur. Başvurucunun alacağının enflasyon karşısında değer kaybına uğratılarak ödenmesi, mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmektedir.

Başvurucu otuz yılın üzerindeki hizmet süresi yönünden Anayasa Mahkemesinin 2015 yılındaki iptal kararını gerekçe göstererek emekli ikramiyesi ödenmesi için iptal davası açmıştır. Ancak yargılama devam ederken 5434 sayılı Kanun'a eklenen geçici madde ile konu hakkında yeni bir düzenleme getirilmiştir. Bu kanuni düzenleme doğrultusunda 2017 yılı Ağustos ayında idare tarafından başvurucuya söz konusu emekli ikramiyesinin ödendiği anlaşılmıştır.

Somut olayda başvurucuya otuz yılın üzerindeki hizmet süresi için emekli ikramiyesi ödenmemesinin gerekçesi olarak emekli olduğu tarih itibarıyla yürürlükte olan 5434 sayılı Kanun'da yer alan ve Anayasa Mahkemesince 2015 yılında iptal edilen düzenleme gösterilmektedir. Ancak söz konusu hüküm iptal edilmiş olsa da iptal kararının ilgili Anayasa hükmü gereği geriye yürümeyeceği açıktır. Anayasa Mahkemesinin iptal kararı geriye yürümeyeceğinden bu alanda geriye dönük olarak bir düzenleme yapılıp yapılmaması kanun koyucunun takdirinde olup hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerinin bir gereği olarak -böyle bir düzenleme yapılmadıkça- idarenin de geriye dönük olarak bir ödeme yapmaması tabiidir.

Anayasa Mahkemesince iptal edilen bir kanun hükmü, iptal kararının yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla yürürlükten kalkacak ve bu kanun hükmüne göre tesis edilmiş işlemler geçerliliklerini sürdürecektir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin iptal kararlarının geriye yürümemesi sebebiyle idare tarafından iptal kararına dayalı olarak geriye dönük

herhangi bir ödeme yapılmaması mülkiyet hakkının ihlaline yol açmaz. Ancak yargı makamlarınca geriye dönük olarak böyle bir alacağın varlığının tespit edilerek ödenmesine karar verilmesi durumunda söz konusu alacağın yargı kararında belirtilen hak kazanma tarihine göre makul bir süre içinde değer kaybına uğratılmadan ödenmesi gerekir.

Kanun koyucu; 2017 yılında başvuru ve aynı durumda olan emekliler yönünden düzenleme yapmış ve otuz yılın üzerindeki süreler için emekli ikramiyesinin ödenmesini öngörmüştür. Bu kanuni düzenlemeye istinaden başvuru geride dönük olarak değil kanunun yürürlüğe girdiği 27/1/2017 itibarıyla bu ödemeye hak kazandığı anlaşılmıştır.

Somut olayda başvuru mülkiyet hakkı kapsamındaki alacağı hak kazanıldığı tarihe göre bir değer kaybına uğratılmadan ödenmiştir. Bu nedenle başvurucu aşırı ve olağan dışı bir zorluk yüklenmediğinden müdahalenin ölçülü olduğu kanaatine ulaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın, açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

14.Banka Yöneticisi Hakkındaki Ceza Soruşturmasında Eşinin Mal Varlığına Elkoyma Tedbiri Uygulanmasının Mülkiyet Hakkını İhlal Etmediği

(Semra Başaran, B. No: 2015/3309, 25/12/2018)

Olaylar

Başvurucunun eşinin (H.B.) yönetim kurulu üyesi ve genel müdürü olduğu özel banka, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna (TMSF) devredilmiştir. TMSF tarafından bankanın yönetiminde görev yapan kişiler yanında eşlerinin ve çocuklarının mal varlığına da elkoyma tedbirinin uygulanması talep edilmiştir. Sulh Ceza Mahkemesi talebi kabul ederek başvuru da aralarında olduğu bu kişilerin mal varlığı hakkında tedbir uygulanmasına karar vermiştir. Başvurucunun eşi H.B., yürütülen ceza soruşturması kapsamında adli para cezası ve hapis cezası almış, mahkûmiyet hükmü Yargıtay'da onanmıştır.

Fon Kurulunun 24/12/2003 tarihli kararı gereğince TMSF tarafından 27/1/2004 tarihinde başvurucu ödemeye çağrı mektubu gönderilmiştir. Başvuru

bu işlemlerin iptali istemiyle 27/9/2007 tarihinde TMSF aleyhine İdare Mahkemesinde dava açmıştır. Mahkeme davanın reddine karar vermiştir.

Temyiz edilen hüküm Fon Kurulu kararı yönünden onanmış, ödemeye çağrı mektubu yönünden ise bozulmuştur. İdare Mahkemesi ödemeye çağrı mektubuna ilişkin dava konusu işlemin iptaline karar vermiştir. TMSF tarafından temyiz edilen hüküm Danıştay tarafından onanmış, karar düzeltme istemi de reddedilmiştir.

TMSF 11/10/2013 tarihli yazıyla başvurucu hakkında Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre başlattığı takibin Fon Kurulunca 3/10/2013 tarihinde sona erdirilmesine ve bu takip kapsamındaki hacizlerin kaldırılmasına karar vermiştir.

Ağır Ceza Mahkemesinde devam eden diğer yargılamada ise başvurucu 12/9/2014 tarihinde tedbir kararının kaldırılmasını talep etmiştir. Mahkeme, 12/11/2014 tarihinde başvurucunun eşi hakkında verilen mahkûmiyet kararının kesinleştiği ve zararın ödenmediği gerekçesiyle talebin reddine karar vermiştir. Başvurucu bu karara karşı yaptığı itirazın reddedilmesi üzerine bireysel başvuruda bulunmuştur.

İddialar

Başvurucu, faaliyet izni kaldırılan bir bankanın yöneticisi olan eşiyle ilgili yürütülen ceza soruşturması sırasında kendisinin de mal varlığına elkoyma tedbiri uygulanması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Başvurucunun geçici bir süreyle de olsa fiilen el koyma suretiyle mülkünden yoksun bırakılmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği kuşkusuzdur.

Başvuruya konu olayda elkoyma tedbirinin uygulanmasının bankacılık sistemi kullanılarak işlenen suçlardan elde edilen gelirlerin ve mal varlığının muhtemel bir müsaderesinin (zor alım) güvence altına alınmasını sağlama amacını gerçekleştirmeye elverişli olduğu kuşkusuzdur.

Somut olayda taşınmazlara fiilen el konulmayıp yalnızca sicile şerh konulmakla en uygun aracın seçilmiş olduğu dikkate alındığında

müdahalenin gerekli olmadığı söylenemez. Dolayısıyla derece mahkemelerinin tedbire yönelik kararları keyfi veya öngörülemez değildir.

Öte yandan ekonomik hayatın devamı bakımından büyük önem taşıyan bankacılık sisteminde yolsuzlukların önlenmesi ve azaltılması çerçevesinde söz konusu tedbirlerin uygulanması bakımından kamu makamlarının belirli bir takdir yetkisinin mevcut olduğuna dikkat çekmek gerekir.

Başvurucunun, uygulanan tedbire karşı iddia ve savunmalarını etkin bir biçimde ortaya koyabilme olanağının kendisine tanınmadığı yönünde bir şikâyeti yoktur. Ayrıca başvurucunun söz konusu tedbirin makul bir süreyi aştığı veya kaçınılmaz olandan fazla bir zarara yol açacak şekilde uzun sürdüğü yönünde açık bir şikâyetinin de bulunmadığı görülmektedir. Bunun yanında derece mahkemelerince elkoyma tedbirinin suça konu maddi menfaat ile sınırlı olarak uygulandığı için açık bir orantısızlık da söz konusu değildir.

Son olarak Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinin başvurucuya tazminat imkânı sağladığının da göz ardı edilmemesi gerekir. Bu durumda söz konusu müdahalenin, mülkiyet hakkının öngördüğü güvencelerin sağlanması nedeniyle başvurucuya aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklediği değerlendirilmiştir.

Buna göre başvuruya konu müdahalenin kamu yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasında olması gereken adil dengeyi bozmadığı ve ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

15. Dilencilik Gerekçesiyle Üzerinden Çıkan Malvarlığının Mülkiyetinin Kamuya Geçirilmesinin Mülkiyet Hakkını İhlal Etmediği (Alişen Bağcaçi, B. No: 2015/18986, 25/12/2018)

Olaylar

Zabıta tarafından, balon sattığını iddia eden başvurucunun dilencilik yaptığına dair tutanak düzenlenmiş ve üzerinden çıkan ziynet eşyası ile nakit paraya el konulmuştur.

Belediye, dilencilik kabahatini işlediği gerekçesiyle başvurucuya idari para cezası verilmesine ve el konulan altın ile paranın mülkiyetinin kamuya geçirilmesine hükmetmiştir.

Başvurucunun bu işleme karşı Sulh Ceza Hâkimliği nezdinde yaptığı itiraz reddedilmiştir. Başvurucunun ret kararına itirazı da kabul edilmemiştir.

İddialar

Başvurucu, kamunun mülkiyetine geçirilen malvarlığını meşru yollardan elde ettiğini belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Dilencilik kabahatine ilişkin olarak 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun belirli, öngörülebilir ve ulaşılabilir olduğunda bir tereddüt bulunmadığından mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin kanuni bir dayanağı mevcuttur.

Kabahatle mücadelede caydırıcılığın sağlanması ve yeni kabahatlerin işlenmesinin önüne geçilmesi amacıyla gerçekleştirilen müdahalenin kamu yararına dayalı, meşru bir amacının olduğu kuşkusuzdur.

Kabahatlerle mücadele çerçevesinde hangi araçların seçileceği konusunda kamu makamlarına tanınan takdir yetkisi ve mülkiyetin kamuya geçirilmesi yaptırımının başvurunun üzerinden çıkan ziynet eşyası ve nakit para ile sınırlı kalması göz önünde bulundurulduğunda müdahalenin gerekliliği hususunda derece mahkemesince yapılan değerlendirmenin aksi bir sonuca ulaşmayı gerektirecek bir neden görülmemiştir.

Başvurucu, mülkiyetin kamuya geçirilmesi kararına karşı iki aşamalı olarak itiraz edebilmiş, savunma ve delillerini sunabilmiştir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yapılan müdahaleye karşı başvuru etkin bir biçimde itiraz edebilme olanağı bulmuştur.

Derece mahkemesi, başvurunun kendisini acındırarak para istemek suretiyle dilencilik yaptığının tespit edildiği kanaatine ulaşmıştır. İtiraz üzerine verilen kararın gerekçesinde de başvurunun üzerinde taşıdığı nakit para ve ziynet eşyasının dilencilikten elde edildiği kabul edilmiştir. Başvurucu, kendisine yeterli imkân tanındığı hâlde bu kanaatin aksini ispatlayan yeterli ve somut bir delil sunamamıştır. Dolayısıyla derece mahkemelerinin kararlarının keyfi olduğu veya bariz bir takdir hatası içerdiği söylenemez.

Başvurucu, dilencilikten elde ettiği gelirin üzerinde bir mülke el konulduğunu gösteren somut bir delil de sunamadığından müdahalenin açık bir orantısızlık içermediği kabul edilmiştir.

Başvurucunun işlediği kabul edilen kabahatin sonuçlarını öngörebilecek durumda olduğu ve şikâyet ettiği müdahaleye kendi ağır kusuruyla yol açtığı dikkate alınmıştır.

Dolayısıyla başvurucunun mülkiyet hakkı ile müdahalenin kamu yararı amacı arasında olması gereken adil dengenin bozulmadığı ve mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

I. ADİL YARGILANMA HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

1. Hukuka Aykırı Delillere Dayanılarak Mahkûmiyet Kararı Verilmesi Nedeniyle Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin Karar (Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018)

Olaylar

M.E. ve Ö.Ö., olayların geçtiği tarihlerde bir ilçe emniyet müdürlüğünün çocuk büro amirliğinde polis memurudur.

Anılan polis memurlarının iddiasına göre, kendisini Sertif Kılıç olarak tanıtan başvuru, kendilerine uyuşturucuya ihtiyaçları olup olmadığını sormuş; bunun üzerine daha fazla uyuşturucu madde ele geçirmek için başvuruçunun yaşadığı eve gidilmiş ve evde bulunan uyuşturucu maddeye el konulmuştur.

Anılan konutta ele geçirilen uyuşturucu maddeler muhafaza altına alındıktan on sekiz saat sonra durum Cumhuriyet savcısına bildirilmiş ve bu işlemle ilgili olarak tutanak düzenlenmiştir. Tutanakta, polislerin daha fazla uyuşturucuya ulaşmak düşüncesiyle başlangıçta alıcı gibi hareket ettikleri, evden hassas terazi, çok sayıda uyuşturucu hap, değişik miktarlarda kokain ve eroin maddesi ele geçirildiği ifade edilmiştir.

Cumhuriyet savcısının talimatı ile sonraki işlemler başka emniyet görevlileri tarafından sürdürülmüştür.

Açılan kamu davası üzerine başvuru uyuşturucu veya uyarıcı madde ticareti yapma suçundan mahkûm edilmiştir.

Öte yandan M.E. ve Ö.Ö. hakkında yasal işlem yapmama karşılığında başvuru ile anlaşma yaptıkları gerekçesiyle rüşvet suçundan soruşturma başlatılmış, açılan kamu davası üzerine yapılan yargılama sonucunda anılan polis memurlarının cezalandırılmasına hükmedilmiştir.

Ayrıca anılan polis memurları hakkında konut dokunulmazlığını ihlal ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçlarından da kamu davası açılmıştır. Yargılama sonunda atılı suçlardan hükmün açıklanmasının geri bırakılması yönünde karar verilmiştir.

İddialar

Başvurucu, hukuka aykırı olarak elde edilen delillere dayanılarak mahkûmiyet kararı verildiğini ve bu suretle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa Mahkemesi bu iddialar kapsamında özetle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır:

Ceza yargılamasında hukuka uygun yöntemlerle delil elde edilmesi, hukuk devletinin temel ilkelerinden sayılmaktadır. Bu kapsamda Anayasa'nın 38. maddesinin altıncı fıkrasında da kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulguların delil olarak kabul edilemeyeceği açıkça hükme bağlanmıştır.

Somut olayda konuttaki aramanın kanuna aykırı şekilde yapıldığı açıktır. Zira kolluk görevlilerinin konutta arama yapmaları için hâkim kararı veya Cumhuriyet savcısının yazılı emri bulunmamaktadır. Ayrıca arama uzun bir süre geçtikten sonra nöbetçi Cumhuriyet savcısına bildirilmiştir.

Mahkeme kararından anlaşıldığına göre mahkûmiyet hükmü, belirleyici olarak gerçekleştirilen hukuka aykırı arama sonucunda elde edilen delillere dayandırılmıştır. Mahkûmiyet hükmünün esaslı ve belirleyici delilleri, aramada ele geçirilen hassas terazi ve uyuşturucu maddelerdir. Dayanılan diğer deliller ise arama yapan ve rüşvet suçundan mahkûm olan polis memurlarının ifadeleri ile başvurunun uyuşturucu madde kullandığına dair beyanıdır. Hâlbuki mahkûmiyet kararı uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan verilmiştir. Kararda, başvurunun aramanın icra ediliş şekline yönelik iddia ve itirazları hakkında bir değerlendirme yapılmamıştır.

Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme yetkisi kural olarak yargılamayı yapan mahkemeye ait olmakla birlikte somut olayda, hukuka aykırı şekilde gerçekleştirilen arama sonucu elde edilen delillerin belirleyici delil olarak kullanılmasının bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği görülmektedir. Aramanın icrasındaki “kanuna aykırılığın” yargılamanın bütünü yönünden adil yargılanma hakkını ihlal eder nitelikte olduğu kanaatine varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi, açıklanan nedenlerle adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

2. Varsayıma Dayanarak İdari Para Cezası Kesilmesi Nedeniyle Masumiyet Karinesinin İhlal Edilmesi

(Ahmet Altuntaş ve Diğerleri [GK], 2015/19616, 17/5/2018)

Olaylar

Bir tarım arazisinin malikleri olan başvurulculara, arazilerinde anız yakıldığı gerekçesiyle idari para cezası uygulanmıştır.

Başvurulcuların, çok sayıda tarım arazisinin yan yana bulunduğunu, herhangi bir arazide başlayan yangının rüzgârın etkisiyle diğer arazilere sıçradığını, kendi arazilerindeki yangının da bu şekilde meydana gelmiş olabileceğini ileri sürerek söz konusu cezaya ilişkin işlemlerin iptal edilmesi talebiyle idare mahkemesinde açtıkları dava reddedilmiştir.

Başvurulcuların itirazını değerlendiren bölge idare mahkemesi hükmün onanmasına karar vermiş, karar düzeltme talebi de yine aynı bölge idare mahkemesince reddedilmiştir.

İddialar

Başvurulcular; anızı bizzat yakanların tespit edilemediğini, sadece mülk sahibi olduklarının tespit edilmesi üzerine ceza uygulandığını, anız yakmadıklarını ifade ederek Anayasa'nın 38. maddesinde güvence altına alınan ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Masumiyet karinesi, Anayasa'nın 38. maddesinde, “*Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz.*” şeklinde düzenlenmiştir. Anayasa'nın 36. maddesinde ise herkesin iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmektedir.

Sanık masumiyet karinesi gereği suçsuz sayıldığı için yargılama yapılmakta ve maddi gerçeğe ulaşılmaya çalışılmaktadır. Maddi gerçeğe ulaşmak için suç isnadı altında olan kişiden masum olduğunu ispat etmesi istenemez.

Bununla birlikte somut olayın özel koşullarında kabahat eylemleri nedeniyle uygulanan idari yaptırımlarda -adli suç ve cezalara nazaran- sorumluluk karinelerine ilişkin standartların daha esnek yorumlanması mümkündür.

Ancak bu durumda dahi ispat bakımından kullanılan karinelerin masumiyet karinesini ihlal eder boyuta ulaşmaması gerekir.

Mahkeme, başvurucuların anız yakılan tarım arazilerinin maliki olmalarını idari para cezası yaptırımı uygulanması için yeterli görmüştür. Diğer bir ifadeyle salt belli bir statüde (mülkiyet hakkı sahibi) olma, idari para cezası yaptırımı uygulanmasına gerekçe yapılmıştır.

Tarım arazilerinde yapılan incelemede, anızı yakan kişiye ait herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Mahkeme, anız yakıldığı tespit edilen arazilerin malikleri olan başvurucular tarafından taşınmazlarında anız yakıldığı yönünde herhangi bir ihbar veya suç duyurusunda bulunulmadığını dikkate alarak anız yakma eylemlerinin mülk sahiplerince gerçekleştirildiğine dair fiilî karineden yararlanmıştır. Diğer bir ifadeyle ispat yükü iddia edende kalmamış, başvurucuya devredilmiştir. Anılan karineyle suç isnadı altındaki başvurucular, otomatik olarak suçlu konumuna düşürülmüştür. Diğer yandan kabahatin işlendiğine ilişkin olarak Mahkemece yapılan varsayımın aksinin ispatı mümkün değildir.

Mahkemenin mevcut düzenlemenin kapsamını objektif sorumluluk esaslarına göre genişleterek (varsayımlardan hareket ederek) başvuruların reddine karar verdiği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle somut olgular yerine aksi ispat edilemeyecek fiilî karineden yararlanılarak eylemler ile başvurucular arasında bağ kurulmuş ve kabahatin işlendiğine karar verilmiştir.

Başvurucuların kendilerini savunma bakımından idare ile aralarında önemli bir dezavantaj olduğu ve böylelikle ispat bakımından kullanılan karinenin masumiyet karinesini ihlal eder boyuta ulaştığı anlaşılmıştır. Başvuruculara savunma imkânı tanınmış olması da masumiyet karinesinin ihlalini telafi etmemiştir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinin birinci ve 38. maddesinin dördüncü fıkralarında güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

3. Aynı Maddi Olaya Dayanılarak Açılan Davalarda Farklı Sonuca Ulaşılması Nedeniyle Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edilmesi

(*Hakan Altın*an [GK], B. No: 2016/13021, 17/5/2018)

Olaylar

Elektrik Üretim A.Ş. (EÜAŞ) bünyesinde bir termik santralde çalışmakta olan başvuru, hizmet kolunda faaliyette bulunan bir sendikaya üye olmuş ancak EÜAŞ, başvuru kişinin kendi personeli olmadığını belirterek üyelik başvuru belgelerini iade etmiştir.

Aralarında başvurusunun da bulunduğu aynı işyerinde ve benzer koşullarda çalışan çok sayıda işçi tarafından şirket ile imzalanan ve hâlen yürürlükte bulunan toplu iş sözleşmesine dayanarak ayrı ayrı alacak davası açılmıştır.

İş mahkemesi, Yargıtay denetiminden geçerek kesinleşen çok sayıda dosyayı emsal göstererek başvurucunun ve diğer işçilerin hizmet alım ihalesini alan alt işverenlerin değişmesine rağmen çalışmaya devam ettikleri, hizmet alımına konu işin asıl iş niteliğinde olduğu ve bu itibarla asıl işveren ile alt işveren arasındaki hizmet alımının muvazaalı olduğu gerekçesiyle davaların kabulüne karar vermiştir. Bu kararlar temyiz edilmiştir.

Temyiz incelemesini yapan ilgili Yargıtay dairesi ilk defa daha önceki içtihatlardan ayrılarak, ilgili kanun hükmü uyarınca davalıya karşı muvazaa iddiası ileri sürülemeyeceği gerekçesiyle bozma kararı vermiştir. Bunun üzerine davalar iki ayrı iş mahkemesine tevzi edilmiştir. Daha önce davaları kabul eden iş mahkemesi, Yargıtay ilgili dairesinin bozma kararıyla benimsemiş olduğu yaklaşımın önceki içtihatlara aykırı olduğu gerekçesiyle direnme kararı vermiştir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (HGK) direnme kararını yerinde görmüş ve davalar, davacı işçilerin lehine sonuçlanmıştır.

Diğer iş mahkemesi ise bozma kararına uyarak aralarında başvurusunun da bulunduğu çok sayıda dosyanın reddine karar vermiştir. Temyiz üzerine ilgili Yargıtay dairesi, ilk derece mahkemesince bozmaya uyulması nedeniyle HGK'nın önüne çıkmayan somut olayda davalı lehine usuli müktesep hak olduğundan hükmü onamıştır.

İddialar

Başvurucu, işçilik alacağı nedeniyle açtığı davanın aynı maddi olaya dayanılarak açılan diğer davalardan farklı olarak sonuçlandırılması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı, uyuşmazlıkların çözülmesinde hukuk devleti ilkesinin gözetilmesini gerektirmektedir. Zira Anayasa'nın 2. maddesinde Cumhuriyet'in nitelikleri arasında sayılan hukuk devleti, Anayasa'nın tüm maddelerinin yorumlanması ve uygulanmasında gözönünde bulundurulması zorunlu olan bir ilkedir.

Hukuk kurallarının ne şekilde yorumlanacağı veya birden fazla yorumunun mümkün olduğu durumlarda bu yorumlardan hangisinin benimseneceği derece mahkemelerinin yetkisinde olan bir husustur. Bununla birlikte aynı somut olay ve hukuksal durumdaki farklı kişilerce açılan davalarda birbiriyle çelişen sonuçlara ulaşılması hukuk devleti ilkesinin unsurlarından olan hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine ters düşebilir. Yargı mercilerinin, anılan ilkelerin bir sonucu olarak kamuoyu nezdinde yargıya olan güveni muhafaza etme bakımından kararlarında belli bir istikrar sağlaması beklenir.

Somut olayda ilgili Yargıtay dairesi, benzer uyuşmazlıkların çözümünde kullanılan yöntemden ayrılarak yeni bir yaklaşım benimsemiştir. Yargıtay dairesinin içtihat değişikliğine gitmiş olması tek başına adil yargılanma hakkının ihlali olarak kabul edilemez ise de anılan değişikliğin aynı uyuşmazlıkları çözüme bağlayan diğer daire ve HGK tarafından benimsenmediği, Yargıtayın kendi içinde tutarlı ve yeknesak bir uygulamanın bulunmadığı saptanmıştır.

Yargıtay içinde gelişen ve davaların içeriğinden kaynaklanmayan farklı uygulama nedeniyle benzer durumda bulunan kişilerin bir kısmı, talepleri doğrultusunda karar elde etmişken bir kısmının talebi ise aksi yönde sonuçlanmıştır. Söz konusu durum hukuki belirsizliğe yol açmıştır. Başvurucu için öngörülemez nitelikte olan bu uygulama nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin zedelendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Açıklanan gerekçelerle Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

4. Dava Konusu Taşınmaz Malikinin Yargılamaya Katılımının Sağlanmaması Nedeniyle Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edilmesi

(*Sema Calgav ve Oya Yamak*, B. No: 2015/13950, 24/5/2018)

Olaylar

Başvurucular, bir ilçede paylı mülkiyete konu taşınmazın maliklerindendir.

Söz konusu taşınmaz, yerleşim yerine ilişkin hazırlanan nazım ve uygulama imar planlarında *akaryakıt istasyonu alanı* olarak ayrılmıştır.

Başvurucular ve paydaşları imar mevzuatı yönünden gerekli ruhsat işlemlerini tamamladıktan sonra taşınmazı -akaryakıt istasyonu işletmek üzere- petrol ürünleri alım satım işi ile iştigal eden bir şirkete kiraya vermişlerdir.

Aynı muhitte akaryakıt istasyonu işletmekte olan başka bir şirket, imar planlarının taşınmazın akaryakıt istasyonu alanı olarak ayrılmasına dair kısımlarının iptali istemiyle ilgili belediyelere karşı idare mahkemesinde dava açmış, kiracı şirket bu davaya davalı idareler yanında müdahil sıfatıyla katılmıştır.

Mahkeme dava konusu imar planlarını iptal etmiştir. Davalı idarelerin ve müdahilin temyiz yoluna başvurusu üzerine ilgili Danıştay dairesi, kararı bozmuştur. Davacı şirket bozma kararına karşı karar düzeltme yoluna gitmiş ve ilgili Danıştay dairesi, bu istemi kabul ederek ilk derece mahkemesi kararını onamıştır.

Başvuruculardan biri ilgili büyükşehir belediyesine başvurmuş ve taşınmazına ilişkin imar planının iptali talebiyle herhangi bir dava açılıp açılmadığının, açıldıysa sonucunun tarafına bildirilmesini istemiştir.

İlgili belediye cevap yazısında; taşınmaza ilişkin imar planlarının yargı kararı ile iptal edildiğini, bu sebeple söz konusu parselin plansız hâle geldiğini ancak taşınmaza ilişkin yeniden planlama süreci başlatıldığını ve bu sürecin devam ettiğini söz konusu başvurucuya bildirmiştir.

İddialar

Başvurucular, taşınmaza ilişkin imar planının iptali istemiyle üçüncü kişi tarafından idareye karşı açılan davanın taşınmaz malikine ihbar edilmeyerek yargılamaya katılımının sağlanmaması nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

İdarenin işlem ve eylemlerinin hukuka uygunluk denetiminin yapıldığı idari yargıda görülmekte olan davalar yönünden uyuşmazlık konusu üzerinde hak iddia eden ya da davanın taraflarından birinin davayı kazanmasında hukuki yararı bulunan üçüncü kişilerin davaya sadece şeklen değil etkili bir şekilde katılımının sağlanması adil yargılanma hakkının güvencelerinin sağlanabilmesi için önemli bir müessesedir.

Somut olayda başvurucuların, davanın sonucundan doğrudan etkilenenleri, bu itibarla davaya katılmalarında hukuki yararlarının bulunduğu görülmektedir.

Derece mahkemelerinin davanın ihbarına ilişkin usul hükümlerini yerine getirmemesi nedeniyle mahkeme huzurunda argümanlarını öne sürme imkânından yoksun bırakılmalarının başvuruculara aşırı ve orantısız bir külfet yüklediği, bu sebeple başvurucuların mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

5. Varsayıma Dayalı Şekilde İdari Para Cezası Kesilmesi Nedeniyle Masumiyet Karinesinin İhlal Edilmesi

(*Taner Koyuncu*, B. No: 2015/11678, 24/5/2018)

Olaylar

Başvurucu, kendisine ait olan bir aracı kiralama şirketine kiralamıştır. Söz konusu araç daha sonra anılan şirket tarafından üçüncü bir kişiye kiraya verilmiştir.

Kiracı da bahse konu aracı, sürücü belgesi olmayan başka bir şahsın sürmesine izin vermiştir. Bunun üzerine aracın sürücü belgesiz kişilerce sürülmesine izin verildiği iddiasıyla araç sahibine de tescil plakası üzerinden idari para cezası kesilmiştir. Cezanın iptal edilmesi istemiyle hâkimliğe yapılan başvuru reddedilmiştir.

İddialar

Başvurucu, sadece malik olma sıfatı gözetilip diğer unsurlar dikkate alınmadan idari para cezası kesildiğini ve böylece Anayasa'nın 36. ve 38. maddelerinde güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Başvuruya konu olaydaki kabahatin oluşması için aracın sürücü belgesiz kişilerce sürülmesine izin verilmesi gerekir.

Araç sahibinin kastının bulunup bulunmadığı, aracın sürücü belgesiz kişilerce sürülmesine bilerek izin verilip verilmediği değerlendirilmemiş; bu konuda bir tespit yapılmamış; karineden yararlanılarak sonuca ulaşılmıştır.

Kabahatin işlendiğine ilişkin olarak Mahkemece yapılan varsayımın aksinin ispatı mümkün değildir. Başvurucunun yöneltile fiille ilgili savunma ve bunun aksini ispat bakımından yaptırımı uygulayan idare ile arasında önemli bir dezavantaj olduğu ve böylelikle kullanılan varsayımın masumiyet karinesini ihlal eder boyuta ulaştığı anlaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. ve 38. maddelerinde güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

6. Yargılamanın Yenilenmesi Taleplerinde Adil Yargılanma Hakkını İhlali İddiasının Konu Bakımından Yetkisizlik Nedeniyle Kabul Edilemez Olduğu

(Nihat Akbulak [GK], B. No: 2015/10131, 7/6/2018)

Olaylar

Cumhuriyet Başsavcılığı, cinsel saldırıda bulunduğu isnadıyla başvuru hakkında kamu davası açmış, Ağır Ceza Mahkemesi başvurucunun

mahkûmiyetine karar vermiştir. Karar Yargıtay tarafından onanmıştır. Başvurucu, kesinleşen mahkûmiyet kararından sonra ortaya yeni deliller çıktığı iddiasıyla yargılamanın yenilenmesi talebi yapmış, bu talebinin derece mahkemesince reddedilmesi üzerine bireysel başvuruda bulunmuştur.

İddialar

Başvurucu, mahkûmiyetten sonra ortaya çıkan yeni ve önemli bir delil bulunmasına karşın yargılamanın yenilenmesi talebinin somut durumla ilgisiz bir gerekçeyle reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Yargılama sonunda verilen kesin hükümde yanlışlık bulunduğu sonradan anlaşılması üzerine başvurulmuş yargılamanın yenilenmesi yolu, asıl ceza yargılaması sonucunda verilen hükmün kesinleşmesinden sonra kanunda belirtilen sebeplerin bulunması hâlinde kararı veren mahkemece yargılamanın tekrarlanarak yeniden karar verilmesini temin eden bir yoldur.

Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'a göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Türkiye'nin taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde de yer alması gerekir. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, cezası kesinleştikten sonra yargılamanın yenilenmesi için başvuran kişinin Sözleşme'nin 6. maddesi anlamında hakkında suç isnadı bulunan bir kimse olmaması sebebiyle anılan maddenin yargılamanın yenilenmesi için yapılan başvurular açısından uygulanmayacağını kabul etmektedir.

Sözleşme'nin 6. maddesinde, adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların ve bir suç isnadının esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğu belirtilerek hakkın kapsamı bu konularla sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla bahsedilen hâller dışında kalan adil yargılanma hakkının ihlali iddiasına dayanan başvurular,

Anayasa ve Sözleşme kapsamı dışında kalacağından bireysel başvuruya konu olamaz. Anayasa Mahkemesi ve AİHM'in ihlal kararlarının ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına dönük yeniden yargılama taleplerinin bu kapsamda olmadığı açıktır.

Somut olayda başvuru, suç isnadı altında olmadığı (hükümlü olduğu) bir aşamayla ilgili olarak şikâyetlerini dile getirmiştir. Diğer bir ifadeyle şikâyetin mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesinden sonra 5271 sayılı Kanun uyarınca gerçekleştirilen yargılamanın yenilenmesi talebinin incelenmesi aşamasına ilişkin olduğu, ihlal iddiasının başvurucağın suç isnadı altında olduğu bir aşamaya ilişkin olmadığı, dolayısıyla başvurunun adil yargılanma hakkı kapsamına girmediği anlaşılmaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle başvurunun konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

7. Kara Harp Okulundan Çıkarılma İşlemine Karşı Açılan Davada Aynı Hastaneden Rapor Alınması Nedeniyle Silahların Eşitliği İlkesinin İhlal Edilmesi

(Batuhan Yılmaz, B. No: 2015/6071, 28/6/2018)

Olaylar

Başvurucağın Kara Harp Okulu öğrencisi iken psikolojik rahatsızlık nedeniyle aynı yıl içinde farklı tarihlerde sağlık raporu ile toplam beş buçuk ay izin verilmiştir.

İzinler sonrasında Askerî Hastane tarafından başvurucağın organik olmayan psikoz, tanımlanmamış-kronik nitelik kazanmış psikotik bozukluk tanısı konulmuş askerî öğrenci olamayacağı yönünde rapor düzenlenmiştir.

Başvurucağın rapora itiraz etmesi üzerine sevk edildiği bir başka askerî hastane de aynı içeriğe sahip rapor tanzim etmiş ve başvurucağın Kara Harp Okulu ile ilişkisi kesilmiştir.

Diğer taraftan başvurucağın kendi imkânlarıyla üniversite hastanesinden aldığı sağlık raporunda “*Kişinin herhangi bir psikiyatrik yakınması yoktur*” ibaresine, yine kendi imkânlarıyla belediye hastanesinden aldığı belgede de “*Psikotik bozukluk tanısı muayene ve testlerde öngörülmedi*” ifadesine yer verilmiştir.

Başvurucu, ilişik kesme işleminin iptali için Askerî Yüksek İdare Mahkemesi (AYİM) nezdinde dava açmış, sağlığının yerinde olduğunu ve psikolojik durumunun tespiti için farklı bir sağlık kurumuna sevkî hâlinde bunun anlaşılacağını ileri sürmüştür.

AYİM, askerî hastanenin sağlık raporunu esas alarak davayı reddetmiş, başvurusunun karar düzeltme istemini de kabul etmemiştir.

İddialar

Başvurucu; sivil hastanelerden aldığı sağlık raporlarında herhangi bir psikolojik rahatsızlığının bulunmadığı yönünde tespitlere yer verildiğini, yargılama esnasında farklı sağlık kurumlarına sevkini istemesine karşın hakkında olumsuz rapor düzenleyen askerî hastaneye sevk edildiğini, bu nedenle savunma hakkı, hak arama hürriyeti, tarafsızlık ve silahların eşitliği ilkelerinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca herkes iddia, savunma ve adil yargılanma hakkına sahiptir. Anayasa Mahkemesi birçok kararında, AİHM içtihadıyla adil yargılanma hakkı kapsamına dâhil edilen silahların eşitliği ilkesine bu madde kapsamında yer vermiştir.

Genel anlamda hakkaniyete uygun bir yargılamanın yürütülebilmesi için silahların eşitliği ilkesi ışığında taraflara tanık delili de dâhil olmak üzere delillerini sunma, inceletme noktasında uygun imkânların tanınması ve yargılamaya etkin katılımlarının sağlanması gerekir.

Somut olayda bilirkişi heyetinin tarafsızlığı, kurumsal olarak askerî hastanenin tarafsız olup olmaması veya heyetin, aleyhine dava açılan idari teşkilata dâhil bulunup bulunmamasından ziyade ağırlıklı olarak ilişik kesme işlemine esas olan rahatsızlık hakkında kurumun hâlihazırda tıbbi bir kanaat sahibi olması ve işlemin tesis edilme sürecine dâhil olması durumu ile ilgilidir.

Askerî hastane, bilirkişi sıfatıyla tıbbi görüşünün alındığı konudaki kanaatini ilişik kesme işlemine esas olan raporla beyan etmiştir.

Başvurucunun başka sağlık kurumlarında muayene edilmesi gerektiği yönündeki itirazlarının AYİM kararlarında tartışılmadığı görülmektedir. Oysa

AYİM sadece askerî yapı içinde yer alan hastaneden değil, farklı sağlık kurumlarından da tıbbi görüş alma imkânına sahiptir.

Bilirkişi raporunun, tıbbi görüşünü işlemin tesis edilme sürecinde ortaya koyan askerî hastane bünyesinde bulunan kuruldan alınması psikolojik rahatsızlığı bulunmadığı yönünde iki farklı hastaneden rapor alan ve farklı sağlık kurumuna sevk edilmesi gerektiğini ileri süren başvuru aleyhine dezavantaj oluşturmaktadır.

Sonuç olarak yargılama safahatında başvurunun davalı idareye göre daha zayıf bir duruma düşürüldüğü ve bu durumun silahların eşitliği ilkesine yönelik ihlal oluşturduğu kanaatine varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında hakkaniyete uygun yargılanma hakkının güvencelerinden olan silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.

8. Suç İsnadının Sebep ve Niteliğinin Değiştiğinin Bildirilmemesi Nedeniyle Suçu Öğrenme Hakkının İhlal Edilmesi (Salih Öz, B. No: 2015/13327, 17/7/2018)

Olaylar

Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başvuru hakkında nitelikli yağma suçuna azmettirmekten Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 38. maddesinin (1) numaralı fıkrasının yollamasıyla 149. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c), (f) ve (g) bentleri uyarınca cezalandırılması talebiyle kamu davası açılmıştır.

Ağır Ceza Mahkemesi, başvurunun nitelikli yağma suçunu işlediği gerekçesiyle TCK'nın 149. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c), (d), (f) ve (g) bentleri gereğince alt sınırdan uzaklaşmak suretiyle cezalandırılmasına karar vermiştir.

Başvuru, iddianamede belirtilmediği ve kendisine ek savunma hakkı tanınmadığı hâlde eylemin işyerinde işlendiğinden bahisle TCK'nın 149. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi gereğince de cezalandırıldığını belirterek kararı temyiz etmiş, karar Yargıtay tarafından onanmıştır.

İddialar

Başvurucu, nitelikli yağmaya azmettirme suçundan cezalandırılması talebiyle hakkında dava açılmasına rağmen yargılama neticesinde nitelikli yağma suçundan ceza verildiğini, isnat edilen suç yönünden -vasıf ve sebep değişikliği yapıldığı hâlde- savunmasının alınmadığını belirterek adil yargılanma hakkı kapsamında savunma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın 36. maddesi uyarınca herkes savunma ve adil yargılanma hakkına sahiptir.

Suç isnadı altındaki kişiye savunma hakkının şeklen değil gerçek anlamda sağlanması gerekir. Bunun için suç isnadı altında bulunan kişiye, savunmasını hazırlayıp mahkeme önünde dile getirebilmesi ve böylece yargılamanın sonucunu etkileyebilmesi için isnadın bildirilmesi gerekmektedir.

Hakkındaki isnadı bilmeyen kimsenin savunma yapması mümkün değildir. Isnadın bildirilmediği bir yargılamanın adil olduğundan söz edilemez.

Somut olayda başvuru hakkında nitelikli yağmaya azmettirme suçundan kamu davası açılmıştır. Mahkeme başvurusunun nitelikli yağma suçunu işlediği gerekçesiyle mahkûmiyet kararı vermiştir.

Yargılama sırasında isnadın sebebinin ve niteliğinin değişmesine karşın başvuru bu değişiklikten haberdar edilmemiş, ek savunmasını hazırlaması için süre verilmemiş, iddianamede gösterilmeyen kanun maddesi uyarınca cezalandırılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki suçu öğrenme hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

9. AİHM'in İhlal Kararına Uyulmaması Nedeniyle Bağımsız ve Tarafsız Mahkemede Yargılanma Hakkının İhlal Edilmesi

(*Abdullah Altun*, B. No: 2014/2894, 17/7/2018)

Olaylar

Başvurucu, Devlet Güvenlik Mahkemesinin (DGM) kararıyla ömür boyu ağır hapis cezasına mahkûm edilmiştir. Bu karar, Yargıtay incelemesinden geçerek kesinleşmiştir.

Başvurucu, mahkûmiyetiyle sonuçlanan olaylara ilişkin olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) başvurmuştur. Başvurucu, DGM heyetinde askerî bir hâkimin de bulunması nedeniyle bağımsız ve tarafsız bir mahkemede yargılama yapılmadığından şikâyetçi olmuştur.

Başvurucunun bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkının ihlal edildiğine hükmeden AİHM, talep edilmesi hâlinde yeniden yargılama yapılmasının ihlalin giderimi için uygun bir yol olacağını belirtmiştir.

Başvurucu, AİHM'in ihlal kararına dayanarak yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuş fakat Ağır Ceza Mahkemesi öngörülen şartları taşınamaması sebebiyle yargılamanın yenilenmesi talebinin reddine karar vermiştir.

Başvurucu; AİHM'in kararıyla bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından yargılanma hakkının ihlal edildiğinin tespit edildiğini, dosyasının Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesince denetlenmekte olan kararlardan olduğunu belirterek karara itiraz etmiş fakat Mahkemenin, bu itirazı da reddetmesi üzerine bireysel başvuruda bulunmuştur.

İddialar

Başvurucu, AİHM'in ihlal kararına dayanılarak yapılan yargılamanın yenilenmesi talebinin reddedilmesi nedeniyle bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın 36. maddesinde mahkemelerin bağımsız ve tarafsızlığından açıkça bahsedilmemekle beraber Anayasa Mahkemesi içtihadı uyarınca bu hak adil yargılanma hakkının zımni bir unsurudur.

AIHM, DGM'lerin faaliyette olduğu dönemde bu mahkemelerde görev yapan askerî hâkimin statüsünü dikkate alarak bu mahkemelerin bağımsız ve tarafsız olmadığı sonucuna ulaşmıştır. AIHM, Türkiye'ye karşı bu mahkemelerde görev yapan askerî hâkimin statüsü ile ilgili iddialarla yapılan birçok başvuruda da bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. Anılan kararlar sonrasında DGM'de askerî hâkimlerin de bulunmasını öngören hüküm ve DGM'ler kaldırılmıştır.

Somut olayda AIHM'in başvuru hakkındaki kararda tespit ettiği ihlalin ve sonuçlarının derece mahkemelerince ortadan kaldırılıp kaldırılmadığı önem taşımaktadır. AIHM tarafından verilen ihlal kararı ancak içinde askerî hâkim bulunmayan bir mahkemede yargılama yapılmak suretiyle giderilebilecek iken Mahkeme, yargılamada askerî hâkimin bulunmasının usule ilişkin olduğu gerekçesiyle yeniden yargılama yapmayı reddetmiştir. Oysa AIHM kararında, yargılamada askerî hâkimin yer alması varılan sonuçtan bağımsız olarak bir ihlal nedeni olarak ifade edilmiştir. Gerekcede, talep edilmesi hâlinde yeniden yargılama yapılmasının ihlalin giderimi için uygun bir yol olacağı da belirtilmiştir.

İhlal kararı yeniden yargılama konusunda ciddi bir gerekçe oluşturduğu hâlde ilgili Kanun'un uygulanması ile ilgili yapılan yorumun AIHM kararıyla örtüşmediği, Anayasa'nın 36. maddesinin gerektirdiği ölçüde ve özende bir inceleme içermediği, AIHM tarafından verilen ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmediği, bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkına yönelik ihlalin giderilemediği anlaşılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan bağımsız ve tarafsız mahkemede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

10.Feri Müdahilin Temyiz İsteminin Reddi Nedeniyle Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddianın Açıkça Dayanaktan Yoksun Olması Nedeniyle Kabul Edilemez Olduğu (Akdeniz İnşaat ve Eğitim Hizmetleri A.Ş. [GK], B. No: 2015/2909, 19/7/2018)

Olaylar

İçinde mülkiyeti özel şahıslara ait bir kısım taşınmazın da yer aldığı alan Bakanlıkça özel proje alanı olarak ilan edilmiş, buna uygun şekilde söz

konusu yerleşim yerine ilişkin nazım ve uygulama imar planlarında da tadilat yapılmıştır.

Başvurucu şirket, bu saha içinde yer alan bazı taşınmazların malikleri ile arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesi imzalamış ve konut projesinin inşasına başlamıştır.

Belediye, imar planı tadilatının iptali istemiyle Bakanlığa karşı idari yargıda dava açmış, İdare Mahkemesi dava konusu işlemlerin yürütmesini durdurmuştur. Davalı idare, Bölge İdare Mahkemesine itiraz etmiştir. Bu süreçte yürütmenin durdurulması kararı gereğince başvuru şirketin konut projesi inşaatı mühürlenerek faaliyet durdurulmuştur.

İnşaat faaliyetinin durdurulmasıyla birlikte davadan haberdar olduğunu belirten başvuru şirket İdare Mahkemesine verdiği dilekçe ile davalı idare yanında davaya müdahil olma talebinde bulunmuş ayrıca Bölge İdare Mahkemesinden de davanın reddini talep etmiştir.

Bölge İdare Mahkemesi itirazı reddetmiş ve dosyayı İdare Mahkemesine iade etmiştir. İdare Mahkemesi şirketin müdahale istemini kabul etmiş, dava konusu işlemlerin de iptaline hükmetmiştir.

Davalı idare ve davacı belediye karara karşı temyiz yoluna gitmemiş buna karşılık başvuru şirket kararı temyiz etmiştir. Danıştay, başvuru şirketin yanında davaya katıldığı tarafın işlem ve açıklamalarına aykırı usul işlemlerini yapamayacağı ve davalı idarenin iradesine aykırı olarak müdahil sıfatıyla tek başına temyiz yoluna müracaat edemeyeceği gerekçesiyle temyiz istemini incelenmeksizin reddetmiştir.

Başvurucu şirket, karar düzeltme yoluna gitmiş, bu talebinin Danıştay incelemesi devam ederken bireysel başvuruda bulunmuştur.

İddialar

Başvurucu, müdahilin tek başına temyiz hakkı bulunmadığı yönündeki yaklaşım ve uygulamanın mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Bireylere menfaatlerini

etkileyen işlemlere karşı dava açabilmelerinin yanı sıra üçüncü şahıslarca açılmış ve doğrudan taraf olmadıkları ancak sonucu itibarıyla menfaatlerini etkileyen davaya katılma olanağının sağlanması da mahkemeye erişim hakkı kapsamında değerlendirilmesi gereken güvencelerden biridir.

Bununla birlikte adil yargılanma hakkının davanın doğrudan tarafı olmayan ferî müdahile asıl tarafa sağlanan tüm imkân ve hakların mutlak ve koşulsuz olarak tanınmasını zorunlu kılacak nitelikte bir güvenceyi bünyesinde barındırdığı söylenemez.

Somut olayda başvuru şirket, yürütmenin durdurulması kararına karşı davalı idare tarafından yapılan itirazın incelenmesi için dosyanın Bölge İdare Mahkemesinde bulunduğu sırada itiraz dilekçesini sunmuş ancak bu aşamada henüz müdahil sıfatına haiz olmadığından itirazı dikkate alınmamıştır.

Yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlar uyumsuzluğu nihai olarak çözüme bağlayan kararlar olmayıp, bu kararlardan sonra da yargılama süreci devam etmektedir. Dolayısıyla başvuru şirketin davaya etkin bir şekilde katılımı için gerekli zemin bu aşamada hâlen mevcuttur.

Başvuru şirketin sonucu itibarıyla hak ve menfaatlerini etkileyen davadan haberdar olduğu, uyumsuzlıkla irtibatsız kalmadığı, uyumsuzluğun esasına ilişkin hususlarda görüşlerini dile getirme fırsatını bulduğu, dolayısıyla davaya etkin bir şekilde katıldığı görülmektedir.

Yargılama süreci bütün olarak değerlendirildiğinde müdahillik müessesinin işlevsiz kılındığından söz edilemeyeceği sonucuna varılmıştır.

Öte yandan adil yargılanma hakkı, müdahilin yanında davaya katıldığı tarafın yargılamayı sürdürmeme yolundaki iradesine rağmen yargılamaya devam edebilmesini güvence altına almamaktadır. Bir başka ifadeyle müdahile, asıl tarafın iradesinden bağımsız olarak hükmü temyiz edebilme hakkı tanınması biçiminde bir anayasal zorunluluk bulunmamaktadır.

Dolayısıyla başvuru şirketin tek başına yaptığı temyiz isteminin incelenmeksizin reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkına ilişkin anayasal güvencelere müdahale teşkil eden bir yönü bulunmamaktadır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

11. Ceza Davasında Yargılamanın Sonucunu Değiştirme İhtimali Bulunan İddiaların Değerlendirilmemesi Nedeniyle Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiği
(Yılmaz Çelik [GK], B. No: 2014/13117, 19/7/2018)

Olaylar

Cumhuriyet Başsavcılığı, başvuru hakkında 2008 yılında silahlı terör örgütüne (Hizb-ut Tahrir) üye olma ve terör örgütü propagandası yapma suçlarından cezalandırılması istemiyle kamu davası açmıştır.

Başvurucu, savunmasında Hizb-ut Tahrir'in silahlı bir suç ya da terör örgütü olmadığını, amacının İslam coğrafyasında hilafetin tekrar tesisini sağlamak olduğunu belirtmiştir. Başvurucu, düşüncelerini şiddete başvurmadan ve bilhassa basın yolu ile yaymaya çalıştıklarını ifade etmiştir.

Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) başvuru hakkındaki terör örgütüne üye olma ve örgütün propagandasını yapma suçundan cezalandırılmasına karar vermiştir. Bu kararın temyizi üzerine Yargıtay, Mahkemenin kararını terör örgütüne üye olma suçundan onamış, terör örgütü propagandası yapma suçu yönünden ise bozmuştur. Bu karar üzerine başvuru bireysel başvuruda bulunmuştur.

Cumhuriyet Başsavcılığı 2009 yılında da başvuru hakkındaki silahlı terör örgütü kurma veya yönetme suçundan cezalandırılması istemiyle kamu davası açmıştır. Mahkeme başvuru hakkındaki terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılmasına karar vermiştir. Temyize gidilmesi üzerine Yargıtay kararı onamış, başvuru bireysel başvuruda bulunmuştur.

Başvuru hakkındaki iki bireysel başvuru konu bakımından aynı nitelikte olması nedeniyle birleştirilmiştir.

İddialar

Başvuru, Hizb-ut Tahrir'e üye olduğu gerekçesiyle cezalandırıldığını, anılan oluşumun şiddet yanlısı bir örgüt olmadığı için terör örgütü sayılmayacağını, ceza davasında esaslı talep ve görüşlerin değerlendirilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa Mahkemesinin görevi, başvurunun derece mahkemeleri nezdinde ileri sürdüğü ve davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikteki iddialarının mahkemelerce makul bir ölçüde değerlendirilip değerlendirilmediğini denetlemektir.

Terör örgütlerinin söz konusu olduğu durumlarda ilk olarak değerlendirilmesi gereken, örgütün fikirleri değil amaçlarına ulaşmak için şiddet yöntemlerine başvurup başvurmadığıdır. Anayasa Mahkemesi, derece mahkemelerinden terör örgütünün varlığını veya sanıkların örgütle olan ilişkilerini ikna edici biçimde değerlendirmelerini beklemektedir.

Hizb-ut Tahrir'in silahlı bir örgüt veya bir terör örgütü olup olmadığının mahkemelerde tartışılmamasından şikâyet eden başvuru herhangi bir şiddet eylemine karışmayan örgütün savunduğu görüşlerin suç oluşturmadığını ileri sürmüştür. Buna karşın mahkeme ve Yargıtay kararlarında Hizb-ut Tahrir'in bir terör örgütü olduğu kabul edilmekle yetinilmiş, başvurunun savunmaları hakkında bir değerlendirmede bulunulmamıştır.

Emniyet raporlarından örgüte yönelik ilk operasyonun yapıldığı 1967 yılından Anayasa Mahkemesine sunulan son raporun hazırlandığı 2016 yılına kadar geçen süre içinde örgütün silahlı eyleme karışmadığı anlaşılmıştır. Örgüte yönelik soruşturma ve kovuşturmaların tamamında yöneltilen isnatlar; örgüt propagandası yapmak, örgüte eleman kazandırmak için çalışmak, örgütsel dokümanları basmak ve dağıtmak, örgüt adına internet üzerinden yayın yapmak ve örgütsel toplantılar gerçekleştirmektir.

Derece mahkemelerinin kararlarında ise terör ve terörizm kavramlarının uluslararası belgelerde, mukayeseli hukukta, doktrinde ve Yargıtay kararlarında ortaya konulan -cebir ve/veya şiddet içeren bir politika-anlamları dikkate alındığında Hizb-ut Tahrir örgütünün hangi nedenlerle bir terör örgütü olarak kabul edildiği açıklanmamıştır.

Hizb-ut Tahrir örgütünün kuruluşu, yapısı, dünyadaki faaliyetleri gibi kapsamlı ve önemli bir literatür mahkemelere sunulmuştur. Ayrıca Emniyet Genel Müdürlüğünün dava dosyasında bulunan güncellenmiş Hizb-ut Tahrir bilgi notlarında, örgüte ait yayınların hiçbirinde zor ve şiddet kullanmaya

yönelik kışkırtıcı düşüncelere ve yasalara aykırı suç oluşturu bir davranışa rastlanmadığı ifade edilmiştir.

Buna rağmen mahkemeler bu hususları gözeterek Hizb-ut Tahrir'in 5237 sayılı Kanun anlamında bir örgüt olup olmadığını ve eylemlerinin başka bir suçu oluşturup oluşturmadığını değerlendirmemiştir. Ayrıca başvuru konusu yargı kararlarında 3713 sayılı Kanun'da yapılan değişiklikler üzerinde de durulmamıştır.

Gerekçeli karar hakkının bir gereği olarak başvuruunun derece mahkemelerinde ileri sürdüğü hukuksal değerlendirmelerin dikkate alınmasını istemesi adil yargılanma hakkının bir yönüdür.

Somut olayda başvuru tarafından ileri sürülen ve yargılamanın sonucunu değıştirme ihtimali bulunan iddiaların dikkate alınmadığı ve gereği gibi değerlendirilmediği görülmüştür. Bu nedenle başvuruunun gerekçeli karar hakkı ihlal edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

12. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlali İddiasının 6384 Sayılı Kanuna Göre Tazminat Komisyonunun Yetkili Olması Nedeniyle Kabul Edilemez Olduğu
(*Ferat Yüksel*, B. No: 2014/13828, 12/9/2018)

Olaylar

Başvuru, hakkındaki yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

Başvuru sonrasında, 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'a eklenen geçici maddeyle yargılamaların uzun sürmesi, yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi/edilmemesi şikayetiyle Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvuruların Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonu Başkanlığı (Komisyon) tarafından incelenmesi öngörülmüştür.

İddialar

Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ve tazminat talep etmiştir.

Mahkemenin Değerlendirmesi

6384 sayılı Kanun'a eklenen geçici 2. maddeye göre makul sürede yargılama yapılmaması ile mahkeme kararlarının icra edilmemesi iddialarıyla 31/7/2018 tarihinden önce Anayasa Mahkemesine yapılan ve münhasıran bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan bireysel başvuruların Komisyon tarafından incelenerek karara bağlanması öngörülmüştür.

Sonradan açılan bu başvuru yolunun; ulaşılabilirlik, başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi yönünden ayrı ayrı incelenmesi gerekir.

6384 sayılı Kanun, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde Komisyona başvurma imkânı tanımaktadır. Sonradan oluşturulan bu başvuru yolunun kişileri mali külfet altına sokmaması ve kişilere makul bir süre içinde doğrudan başvuru imkânı tanıyarak başvuruda kolaylık sağlaması nedenleriyle ulaşılabilir olduğu sonucuna varılmıştır.

Komisyonun yapısının Kanun ile önceden belirlenmiş olması, özellikle Komisyon kararlarına karşı yargı yolunun açık olması ve bu kapsamda adil yargılanma hakkına ilişkin güvencelerin yargılama sırasında sağlanması hususları bir bütün olarak değerlendirildiğinde söz konusu başvuru yolunun başarı şansı sunma kapasitesine sahip olduğu tartışmasızdır.

Komisyon tarafından ödenmesine hükmedilen tazminat, kararın kesinleşmesinden itibaren üç ay içinde ilgili Bakanlık tarafından ödenmek zorundadır. Komisyonun kararlarına karşı itiraz kanun yoluna müracaat imkânı da tanınmıştır.

Sonuç olarak söz konusu başvuru yolunun tazminat ödenmesine imkân tanınması ve bu mümkün olmadığında başka türlü telafi imkânları sunması nedeniyle potansiyel olarak yeterli giderim sağlama kapasitesine de sahip olduğu kanaatine ulaşılmıştır.

Başvurucunun ihlal iddiaları dikkate alındığında ilk bakışta ulaşılabilir ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görünen Komisyona başvuru yapması gerekmektedir. Bu başvuru yolu tüketilmeden Anayasa Mahkemesine yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi, açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

13. İhalenin Feshi Davası Sonunda Yüksek Miktarda Para Cezası Verilmesi Nedeniyle Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edilmesi (*Yıldız Eker* [GK], B. No: 2015/18872, 22/11/2018)

Olaylar

Başvurucu, 2017 yılında vefat eden A.E.E.'nin eşidir. A.E.E. 2009 yılında S.M. lehine 2011 yılı vadeli 200.000 TL bedelli bono düzenlemiştir. Alacaklı S.M. 2013 yılında başvurunun eşi hakkında toplam 277.908,33 TL'lik kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takip başlatmıştır. Takibin kesinleşmesi üzerine alacaklı S.M. başvurunun eşi A.E.E. adına kayıtlı mesken nitelikli bağımsız bölümü haczetmiştir.

Başvurucu, 2014 yılında, taşınmazın eşi ve çocukları ile birlikte yaşadıkları konut niteliğinde olup haczedilemeyeceği gerekçesiyle İcra Hukuk Mahkemesine başvurmuş ancak Mahkeme, başvurunun taraf sıfatı bulunmadığı gerekçesiyle şikâyetin reddine karar vermiştir.

Alacaklı S.M.'nin hacizli taşınmazın satışını talep etmesi üzerine İcra Müdürlüğü bilirkişi aracılığıyla taşınmazın değerini 3.500.000 TL olarak belirlemiş, açık artırma ile yapılan ihale sonucu taşınmaz 1.758.000 TL bedelle üçüncü şahsa satılmıştır.

Başvurucu; taşınmazın satışının hukuka aykırı olduğunu ileri sürerek ihalenin feshi (bozulması) talebinde bulunmuştur. İcra Hukuk Mahkemesi, yapılan ihalede bir usulsüzlük bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine ve ihale bedeli olan 1.758.000 TL'nin yüzde 10'u oranında para cezasının (175.800 TL) başvurucudan alınarak Hazineye gelir kaydedilmesine karar vermiştir.

Temyiz edilen hüküm Yargıtay tarafından onanmış, karar düzeltme isteğinin de reddedilmesi üzerine başvuru bireysel başvuruda bulunmuştur.

İddialar

Başvurucu, açmış olduğu ihalenin feshi davasının reddi ile birlikte ihale bedelinin yüzde 10'u oranında para cezasını Hazineye ödemekle yükümlü kılınmasının mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Somut olayda yargılamanın sonucunda maddi zorluk doğuracak şekilde para cezası uygulanmış olması nedeniyle mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalenin bulunduğu görülmektedir.

İhalenin feshi istemiyle açılan davanın reddi hâlinde ihale bedelinin yüzde 10'u oranında para cezasına hükmedilmesi, alacaklının mülkiyet hakkının korunması bakımından elverişli bir araçtır. Haklı bir temeli bulunmadan açılan ihalenin feshi davası, son safhalarına gelen cebri icra sürecinin sürüncemede kalmasına sebep olabilmektedir. Bu nedenle kanun koyucunun bunu caydırmaya yönelik çeşitli mekanizmalar geliştirmesi doğaldır. Ancak bu çerçevede yapılan müdahalenin orantılı olup olmadığının incelenmesi gerekir. Bu inceleme yapılırken alacaklının çıkarları ile ihalenin feshini talep eden başvurunun menfaati arasında makul bir dengenin gözetilip gözetilmediğine bakılır.

Bu kapsamda diğer hususların yanı sıra uygulanan para cezasının tutarı ve başvurunun bu tutarı ödeme gücü de göz önünde bulundurulmalıdır. Somut olayda başvurunun, ev hanımı olması nedeniyle herhangi bir gelirin bulunmadığını ileri sürdüğü, derece mahkemelerinin de bir tespit veya değerlendirme yapmadığının altı çizilmelidir. Üstelik borcun taşınmaza biçilen fiyat karşısında çok düşük kaldığı dikkate alındığında taşınmazın satışını engellemenin başvuru açısından büyük bir kişisel öneme sahip olduğu vurgulanmalıdır.

Başvurucunun, taşınmazın aile konutu olduğunu belirterek haczin durdurulması için yargıya müracaat etmesine karşın bu isteği taraf sıfatının bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Aile konutu, Anayasa'da

düzenlenen bir pozitif yükümlülük olan ailenin korunması ödevinin bir gereği olarak 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'yla özel bir koruma mekanizmasına tabi kılınmıştır. Başvurucunun açtığı ihalenin feshi davasını aynı zamanda bu aile konutuna yönelik güvencelere dayandırdığının da göz ardı edilmemesi gerekir.

Öte yandan 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nda öngörülen para cezası ihalenin feshi isteğinin esastan reddedilmesi hâlinde doğrudan uygulanmaktadır. Kanun'da herhangi bir üst sınır öngörülmediği gibi derece mahkemelerinin somut durumun özelliklerini göz önünde tutmasını temin edecek bir esnekliğin sağlanmadığı ve hâkime herhangi bir takdir yetkisi tanınmadığı görülmektedir. Bu durum somut olay bakımından aile konutu iddiasını daha önceki safhalarda dava konusu etme imkânı bulunmayan başvurucuya ülke şartlarına göre oldukça yüksek olan para cezası uygulanması sonucunu doğurmuştur.

Tüm bu hususlar göz önünde bulundurulduğunda alacaklının haklarının korunmasındaki yarar ile başvurucunun ihalenin feshini dava konusu edebilmesindeki menfaati arasında adil bir dengenin kurulamadığı, uygulanan para cezasının miktarının başvurucuya olağanın ötesinde bir zorluk yüklediği ve bu durumun başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz kıldığı kanaatine varılmıştır.

Diğer taraftan somut başvuruda yargılamanın yenilenmesi imkânı bulunmamaktadır. Bu itibarla başvurucunun maddi zararının giderilmesi amacıyla Mahkemece düzenlenen harç tahsil müzekkeresinin ilgili vergi dairesince yerine getirilmesini önleyecek şekilde iptali ve ilgili kurumdan geri çekilmesi için kararın Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

14. Yargıtay Daireleri Arasındaki Görüş Ayrılığı Giderilmeden Davanın Reddedilmesi Nedeniyle Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edilmesi
(Yasemin Bodur, B. No: 2017/29896, 25/12/2018)

Olaylar

Başvurucu, bir sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfında (Vakıf) hizmet akdine dayalı şekilde büro görevlisi olarak çalışmaktadır.

Çalıştığı yerin bir bakanlığın genel müdürlüğüne bağlı kamu kurumu niteliğinde olduğunu belirten başvurucu, 6772 sayılı Devlet ve Ona Bağlı Müesseselerde Çalışan İşçilere İlave Tediye Yapılması Hakkında Kanun uyarınca ilave tediye (kamu işçilerine ödenen ikramiye) alacağını ödenmesi amacıyla ilgili Vakıf'a başvuruda bulunmuştur.

Bu isteği reddedilmesi üzerine başvurucu, Vakıf aleyhine dava açmıştır. Asliye Hukuk Mahkemesi -iş mahkemesi sıfatıyla- yapmış olduğu yargılama sonunda başvurucuya bilirkişi tarafından belirlenen tutarın ödenmesine karar vermiştir. Davalı Vakıf'ın istinaf yoluna başvurması üzerine Bölge Adliye Mahkemesi (BAM) ilk derece mahkemesi kararını kaldırarak davanın reddine karar vermiştir.

İddialar

Başvurucu, ilave tediye (kamu işçilerine ödenen ikramiye) alacağını tahsili amacıyla açılan davanın Yargıtay daireleri arasında süregelen görüş ayrılığından kaynaklı olarak reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Hukuk kurallarının ne şekilde yorumlanacağı veya birden fazla yorumunun mümkün olduğu durumlarda bu yorumlardan hangisinin benimseneceği derece mahkemelerinin yetkisinde olan bir husustur. Anayasa Mahkemesinin kanunilik ilkesi bağlamındaki görevi, hukuk kurallarının birden fazla yorumunun varlığının hukuki belirlilik ve öngörülebilirliği etkileyip etkilemediğini tespit etmektir.

Yargısal kararlarda, uygulamadaki birlikteliği sağlaması beklenen yüksek mahkemeler içinde yer alan dairelerin farklı sonuçlara ulaşması, bir kararın

belirli bir daireye düştüğü takdirde onanacağı, başka bir daire tarafından ele alındığı takdirde bozulacağı gibi ihtimale dayalı ve birbirine zıt sonuçları ortaya çıkarır. Bu ise hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine ters düşer. Ayrıca böyle bir algının toplumda yerleşmesi hâlinde bireylerin yargı sistemine ve mahkeme kararlarına duymaları beklenen güven zarar görebilir.

Hukukun üstünlüğü ilkesi gereği yargı sistemine olan güveni sağlamak ve korumakla yükümlü olan devlet, aynı yargı koluna dâhil mahkemeler arasındaki derin ve süregelen içtihat farklılıklarını ortadan kaldıracabilecek nitelikte bir mekanizmayı kurmak ve bu mekanizmanın etkin bir şekilde işleyişini sağlayacak düzenlemeler yapmakla yükümlüdür.

Somut başvurunun konusu, benzer koşullarda çalışan işçiler tarafından açılan davaların Yargıtay Daireleri arasındaki görüş ayrılığı nedeniyle farklı sonuçlandırıldığı ve bu hususun hakkaniyete aykırı olduğu iddiasıdır.

Yargıtay Daireleri arasındaki derin ve süregelen içtihat farkının Bölge Adliye Mahkemelerinin daireleri arasında da sürdürüldüğü saptanmıştır. Öte yandan Yargıtay, işveren konumundaki vakıfların hukuki statüsünün belirlenmesi amacıyla içtihadı birleştirme yoluna gitmiş ve anılan kararda vakıfların özel hukuka tabi tüzel kişi olduğu tespiti yapılmışsa da çalışan personel hususunda bir değerlendirme yapılmamıştır.

Somut olayda derin ve süregelen farklılıkları ortadan kaldırmaya elverişli bir mekanizma niteliğindeki içtihadın birleştirilmesi yolunun işletilmemesi nedeniyle varılan sonucun başvuru için öngörülemez olduğu ve bu hususun hükümden bağımsız olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşılmıştır.

Kararın bir örneğinin de hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması yönünden içtihadı birleştirme kararına gerek bulunup bulunmadığı hususunda bilgi edinmesi ve takdiri için Yargıtay Birinci Başkanlığına gönderilmesine karar vermek gerekmiştir.

Açıklanan gerekçelerle Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

J. ETKİLİ BAŞVURU HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

1. Kamu Makamlarının Engelleyici Tutumundan Kaynaklanan Nedenlerle Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edilmesi

(Yusuf Ahmed Abdelazım Elsayad, B. No: 2016/5604, 24/5/2018)

Olaylar

Mısır Arap Cumhuriyeti vatandaşı olan ve yasal yollardan Türkiye'ye giriş yapan başvurucunun gittiği şehirdeki emniyet müdürlüğüne yabancı uyruklu bir grubun yasa dışı yollardan Suriye'ye geçirileceği yönünde ihbarda bulunulmuştur.

Emniyet tarafından belirtilen adreslerde aralarında başvurucunun da bulunduğu yabancı uyruklu kişiler yakalanmış, Cumhuriyet Başsavcılığı, şahısların il göç idaresine teslim edilmesine karar vermiş; göç idaresi ise başvurucu hakkında idari gözetim altına alınarak sınır dışı edilmesi kararı almıştır.

Başvurucu, ülkesine dönmesi hâlinde kötü muameleye maruz kalabileceğini belirtmiş ve uluslararası koruma talep etmiştir. Sınır dışı işlemi gerçekleşmemiş, bunun üzerine başvurucu geri gönderme merkezine (GGM) sevk edilmiştir. Avukatı, GGM'ye müracaat ederek başvurucuyla görüşme talebinde bulunmuş, talebine yanıt gelmeden başvurucu başka bir şehirdeki GGM'ye göndermiştir.

Avukatlarının, sevk edildiği GGM'de başvurucu ile görüşme talepleri reddedilmiştir. Bunun üzerine avukatlar, Cumhuriyet Başsavcılığına başvurarak ilgili GGM müdürü hakkında suç duyurusunda bulunmuş, sınır dışı etme kararına karşı 15 günlük sürede dava açılmasının engellenmesi amacıyla başvurucuyla görüşmelerine izin verilmediğini ileri sürmüşlerdir.

Bu arada başvurucu, üçüncü kez yer değiştirmiş ve başka bir GGM'ye sevk edilmiştir. Burada başvurucuyla görüşen avukatı, sınır dışı işleminin iptaline ilişkin dava açabilmek amacıyla başvurucunun dosyasını inceleme talebine karşılık, dosyayı daha sonra inceleyebileceği sözlü olarak bildirilmiştir.

Avukat vekâletname düzenlenebilmesi için notere başvurmuş ancak GGM yetkilileri başvurucunun kimliği ve pasaportunun bulunmadığını

belirtmişlerdir. Sonuç olarak başvuru tarafından avukatına vekâletname verilememiştir.

Sınır dışı etme kararının iptali istemiyle idare mahkemesinde dava açan başvuru; ülkesinde 2013 yılında askerî darbe gerçekleştiğini, siyasi geçmişi ve eşinin babasının darbe karşıtı muhalif bir gazeteci olmasından ötürü yeni yönetimin kendisini arananlar listesine aldığını, ülkesine geri gönderilmesi hâlinde yaşamının ve özgürlüğünün tehlikeye düşeceğini belirtmiştir. İdare Mahkemesi davayı, süresi içinde açılmadığı gerekçesiyle reddetmiştir.

İddialar

Başvuru, sınır dışı edilme kararına karşı yetkili makama başvurma imkânının kısıtlanması nedeniyle etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Anayasa'nın 40. maddesinde, anayasal hakları ihlal edilen herkesin yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkı (etkili başvuru hakkı) güvence altına alınmıştır.

Sınır dışı edilmesine karar verilen yabancıya, kötü muamele yasağına karşı koruma yükümlülüğü uyarınca etkili bir *karşı çıkma imkânı* tanınması gerekmektedir.

Başvuru idari gözetim altına alındıktan sonra kısa süre içinde coğrafi olarak birbirine oldukça uzak konumda olan üç ayrı GGM'ye sevk edilmiştir. Bununla birlikte başvurunun hangi merkeze sevk edildiğine dair bilginin de -yazılı olarak talep edilmesine rağmen- avukatıyla paylaşılmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca avukatın başvuruyla görüşme taleplerinin sürüncemede bırakıldığına ilişkin temelsiz olmayan iddialar söz konusudur. Bunlara ek olarak başvurunun, avukatına vekâlet vermesine ve sınır dışı dosyasının avukat tarafından incelenmesine izin verilmediği de ileri sürülmektedir.

Başvurunun ileri sürdüğü gerekçeler, bunları destekleyen olgularla birlikte değerlendirildiğinde, kamu makamlarının engelleyici tutumu nedeniyle süresi içinde idare mahkemesinde dava açılmadığı iddiasının temelsiz olmadığı görülmektedir.

Öte yandan başvuru, Cumhuriyet Başsavcılığına yapılan suç duyurusunda süre sorununa ilişkin endişelerini dile getirmiş ve avukatıyla ilk görüşmesinin ardından süresi içinde dava açmıştır. Bu nedenle başvurunun yasal süresinde dava açma konusunda özensiz davrandığını söyleyebilmek mümkün değildir.

İdare mahkemesinin dava açma süresine ilişkin şekli bir inceleme yaptığı ve başvurunun diğer iddialarını dikkate almadığı anlaşılmaktadır.

Devletin himayesi altında bulunması nedeniyle ihlal iddialarını kanıtlamak konusunda devlete göre dezavantajlı pozisyonda olan başvurunun maddi olgulara dayalı iddialarının idare mahkemesi tarafından dikkate alınmaması karşısında kötü muamele yasağının ihlaline ilişkin şikâyetlerle ilgili olarak etkili bir başvuru imkânı sağlandığını söyleyebilmek mümkün değildir. Ayrıca, ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılabilmesi için başvurunun yeniden yargılama sonuçlanıncaya kadar sınır dışı edilmemesi de gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesiyle bağlantılı olarak 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

K. EĞİTİM HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

1. Tutuklamanın Hukuki Olmadığı İddiası ile KHK'yla Hava Harp Okulundan İlişğın Kesilmesinin Eğitim Hakkını İhlali İddiasının Açıkça Dayanaktan Yoksun Olması Nedeniyle Kabul Edilemez Olduğu

(*Melih Sivas*, B. No: 2016/15634, 28/6/2018)

Olaylar

15 Temmuz darbe teşebbüsünden sonra başvuru hakkında Fetullahçı Terör Örgütü ve/veya Paralel Devlet Yapılanmasının (FETÖ/PDY) Hava Harp Okulu askerî öğrencileri içindeki örgütlenmesine yönelik ve ayrıca darbe teşebbüsüne silahlı olarak katılıp destek verdiği iddiası çerçevesinde Cumhuriyet Başsavcılığınca yürütölen bir soruşturma kapsamında Sulh Ceza Hâkimliğinin kararıyla tutuklama tedbiri uygulanmıştır.

Başvurucu, tutuklama kararına itirazı Hâkimlikçe reddedilmesi üzerine bireysel başvuruda bulunmuştur. Sonraki süreçte Başsavcılık tarafından tanzim edilen iddianamenin Ağır Ceza Mahkemesinde kabulöyle kamu davası açılmıştır.

Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruyu incelediğı süreçte Ağır Ceza Mahkemesinde görölen davada başvuru *cebir ve şiddet kullanarak Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın öngördüğü düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etmek* ve *kasten öldürme* suçlarından müebbet hapisle cezalandırılmıştır. Yargılama, istinaf incelemesi aşamasında olup henüz sonuçlanmamıştır.

Öte yandan OHAL KHK'sıyla harp okullarının idari teşkilatlanmasında değışikliğı gidilmesi ve bu düzenlemenin daha sonra kanunlaşmasıyla mevzuat değışikliğı kapsamında başvuruçunun Hava Harp Okuluyla ilişğı kesilmiştir.

İddialar

Başvurucu; tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliğı hakkının, KHK ile Hava Harp Okulundan ilişğının kesilmesi nedeniyle de eğitim hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

1. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiği İddiası Yönünden

Soruşturma belgeleri incelendiğinde Hava Harp Okulu öğrencisi olan başvurunun tutuklanması kararı alınırken darbe teşebbüsüne silahlı ve tam teçhizatlı olarak katılıp darbecilere destek vermesi, polis ve sivil halkla silahlı çatışmaya girmesi, çatışma sonucunda birçok sivil ve polis memurunun hayatını kaybetmesi ve yaralanması olgularına dayanıldığı görülmektedir. Bu olgular iddianamede kamera kayıtları, balistik raporları ve diğer maddi delillerle desteklenmiştir.

FETÖ/PDY ile bağlantılı suçlara ilişkin soruşturmalarda, delillerin sağlıklı bir şekilde toplanabilmesi ve soruşturmaların güvenlik içinde yürütülebilmesi için tutuklama dışındaki koruma tedbirlerinin yetersiz kalması söz konusu olabilir. Yine FETÖ/PDY ile bağlantılı kişilerin kaçma imkânı ve bu dönemde delillere etki edilmesi ihtimali normal zamanda işlenen suçlara göre çok daha fazladır.

Başvurucuya isnat edilen Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetini, anayasal düzeni, TBMM'yi ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme suçları Türk hukuk sistemi içinde en ağır cezai yaptırımlardan olup kaçma şüphesine işaret eden durumlardandır. Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama karar vermesi, başvurunun delileri yok etme, gizleme, değiştirme, kaçma ihtimali gibi makul nedenlere dayanmıştır.

Tutuklama kararının verildiği andaki genel şartlar ve olayın özel koşulları ile Sulh Ceza Hâkimliği kararının içeriği birlikte değerlendirildiğinde, başvuru yönünden dayanan tutuklama nedenlerinin olgusal temelleri oluşmuştur. Olayın yukarda da belirtilen tüm özellikleri dikkate alındığında tutuklama kararının ölçülü olduğu değerlendirilmiştir. Tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin bir ihlalin bulunmadığı açıktır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

2. Eğitim Hakkının İhlal Edildiği İddiası Yönünden

Başvurunun şikâyetlerinin temelinde OHAL KHK'sı ile yapılan işlemler bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesi, ilgili OHAL KHK'sının yasalaştığını göz

önünde bulundurarak bu konuda daha ileri bir inceleme yapmaya gerek görmemiştir.

Somut olayda, başvurucunun Hava Harp Okulundan ilişkisinin kesilmesi nedeniyle buradaki eğitime devam edememesi ile ilgili şikâyeti eğitim hakkı kapsamında incelenmiştir.

Harp okulları Türk Silahlı Kuvvetlerinin idari yönetiminde eğitim faaliyeti yürütüyorken 15 Temmuz darbe girişiminden sonra yapılan yasal değişiklikle yeni kurulan Millî Savunma Üniversitesine bağlanmıştır. Söz konusu yasal düzenlemeyle sadece harp okullarının idari yapılanmasında bir yeniliğe gidildiği ancak personel kaynağı seçimini kökten ve yapısal olarak farklılaştıran bir sistem değişikliğine gidilmediği görülmüştür.

Yasal değişikliğin tamamına bakıldığında kanun koyucunun harp okullarını sivil otoritelerin denetimine alarak darbe teşebbüsü sonrası bozulan eğitim faaliyetlerinin yeniden düzenlenmesini sağlamaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Bu yönüyle söz konusu değişikliğin darbe girişimi sonrası kamu düzeninin sağlanması meşru amacına dayandığı anlaşılmıştır.

Başvurucunun daha önce yürürlükte bulunan mevzuata güvenerek Hava Harp Okulunu tercih etmesinde buradan mezun olduğunda subay olarak atanma beklentisi içinde olması makul bir durumdur. Ancak kanun koyucunun yasal değişikliğe gitmesine dayanak gösterilen 15 Temmuz darbe girişimi sürecindeki harp okullarının üstlendiği rolün doğrudan millî güvenliği ve demokratik toplum nizamını etkilediği iddiası da yadsınamayacaktır.

Söz konusu iddia harp okulu öğrencilerinden azımsanamayacak sayıda bir grubun 15 Temmuz darbe girişimine aktif olarak katıldığı, bazı görevlerin bu öğrencilere verildiği isnatlarına dayanmıştır. Darbe teşebbüsü sonrası ülke çapında açılan birçok soruşturma kapsamında harp okulu öğrencileri hakkında adli veya idari işlem yapılmış olması ve yapılan yargılamalarda mahkûmiyet kararları verilmesi isnatların temelsiz olmadığını göstermiştir. Nitekim başvuru hakkında da mahkûmiyet kararı verilmiştir. Ayrıca harp okullarına öğrenci seçilmesinin devletin kamu güvenliği ile doğrudan ilişkili olması nedeniyle bu konuda daha fazla hassasiyet gösterilmesi anlaşılabilir bir yaklaşım tarzıdır. Bu doğrultuda başvurucunun eğitim hakkına yapılan müdahalenin devlet için gerekli olmadığı söylenemez.

Yükseköğretim programına kayıt yaptırabilmesi imkânı da sunan yasal değişiklikle başvurucunun eğitim hakkı tümüyle elinden alınmamıştır. Başvurucunun sahip olduğu güvence ve olanaklar da dikkate alındığında müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna varılmıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

L. SENDİKA HAKKINA İLİŞKİN KARARLAR

1. Sendika Temsilcisi Öğretmenin Yöneticilik Görevinden Alınarak Başka Bir Yere Atanmasının Sendika Hakkını İhlal Etmediği (İbrahim Çiçek, B. No: 2015/19462, 26/12/2018)

Olaylar

Başvurucu, basın açıklaması ve gösteri yürüyüşü yapıldığı sırada bir ilçedeki ortaokulda müdür yardımcısı olup aynı zamanda bir eğitim sendikasının da ilçe temsilcisidir. Başvurucu hakkında izinsiz ve kanunsuz olarak yapılan gösteri, yürüyüş ve basın açıklamasına katılma eylemleri nedeniyle disiplin soruşturması açılmış, başvurucu il milli eğitim müdürlüğünün işlemi ile başka bir ilçedeki ilköğretim okuluna öğretmen olarak atanmıştır.

Başvurucu İdare Mahkemesine atama işleminin iptali talebiyle dava açmıştır. Mahkeme davayı reddetmiştir. Bu karara itirazı inceleyen Bölge İdare Mahkemesi, itirazı reddederek kararı onamıştır. Karar düzeltme talebi de kabul edilmeyen başvurucu bireysel başvuruda bulunmuştur.

İddialar

Başvurucu, üyesi olduğu sendikanın kararı doğrultusunda katıldığı etkinliklerden dolayı çalıştığı okuldaki yöneticilik görevinden alınarak başka bir yere atanması nedeniyle sendika hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

Mahkemenin Değerlendirmesi

Sendika temsilcisi olan başvurucunun görev yaptığı ilde yapılan bazı faaliyetlere katılması nedeniyle görev yerinin değiştirilmesi ve yöneticilik görevinden alınmasının sendika hakkına yönelik bir müdahale olduğu kabul edilmelidir.

Anayasa Mahkemesi önündeki mesele; bir okulda müdür yardımcısı olan başvurucunun değişik tarihlerde sağlık ocağına sevk alarak, izinli veya mazeretsiz şekilde görevine gitmeyip katıldığı ve katılması yönünde sendika kararı olduğunu belirttiği faaliyetlerden dolayı açılan soruşturma nedeniyle yöneticilik görevinden alınarak başka bir okula öğretmen olarak atanması şeklindeki müdahalenin demokratik bir toplumun gereklerine uygun olup olmadığıdır.

Okul idarecileri okullarda eğitimin aksamadan yürütülmesini, öğretmenlerin derslere zamanında girip mevzuata uygun şekilde eğitim hizmetlerinin yerine getirilmesini gözetmekle görevli ve sorumludur. İdareciler kanunların tanıdığı imkânların kullanımının suistimalini öncelikle kendileri engellemekle yükümlüdür.

Başvurucu hakkındaki soruşturma raporunda, başvurunun devlet memuruna yakışmayan tavır ve davranışlar sergilediği, çalıştığı okulda tedirginlik yarattığı, bundan özellikle öğretmenler ve öğrencilerin rahatsızlık duyduğu ifade edilmiştir. Bu nedenle başvurunun yöneticilik görevinden alınması önerilmiştir.

Yine raporda başvurunun faaliyetlerinin 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda yer alan siyaset yasağı ve bir siyasi parti yararına faaliyette bulunmamaya ilişkin hükümlere aykırı olduğu ifade edilmiştir.

Sendika hakkı, sendika üyesinin gerek sendikaya üye olması gerekse mensubu olduğu sendikanın faaliyetlerine katılması nedeniyle yaptırıma uğramaması teminatını da içermektedir. Ancak sendika üyeliğinin, kamu görevlilerinin anayasal haklarını kullanırken uymaları gereken ödev ve sorumluluklara aykırı davranmalarına yol açmaması gerekir.

İdari görevlerde idarenin diğer atamalara göre takdir alanının daha geniş olduğu kabul edilmelidir. Somut olayda başvurunun katıldığı eylemler ve nitelikleri, yaptığı görevin gerekleri, bunların okul ortamındaki yansımaları derece mahkemeleri tarafından bir bütün olarak değerlendirilmiş ve görev değişikliğine ilişkin karar hukuka uygun bulunmuştur. Ayrıca, yöneticilik görevinden alınan öğretmenin o okuldaki branşlara göre ihtiyaç durumu göz önüne alınarak başka bir okulda görevlendirilmesi ihtiyacı ortaya çıkabilir. Kişinin daha önce yöneticisi olduğu okulda bu görevinden alındıktan sonra öğretmen olarak çalışması hâlinde olumsuz etkilerin ortaya çıkması da muhtemeldir.

Sonuç olarak, idarenin tespitleri ve derece mahkemelerinin gerekçeleri doğrultusunda mevzuata uygun biçimde idari görevden alınması ve başka bir göreve atanması başvurunun sendika hakkına orantısız bir müdahale oluşturmamıştır. Dolayısıyla eğitim hizmetlerinin en iyi şekilde yürütülmesi için gerekli görülen önlemler ile başvurunun sendika hakkı arasında kurulması gereken denge başvuru aleyhine bozulmamıştır.

Anayasa Mahkemesi açıklanan gerekçelerle, Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

ALTINCI BÖLÜM

İSTATİSTİKLER

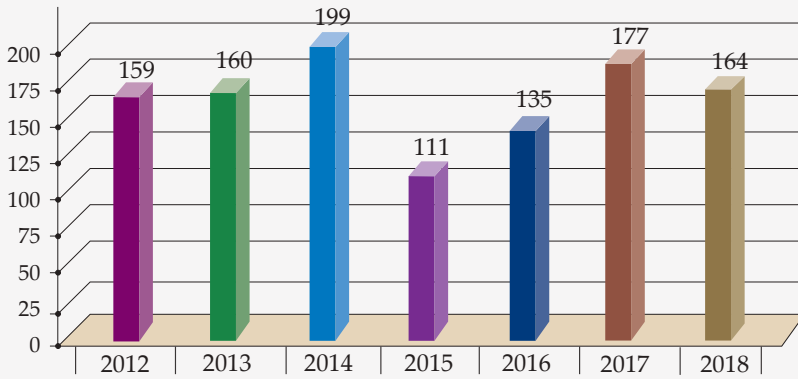
I. NORM DENETİMİNE İLİŞKİN İSTATİSTİKLER

2017 yılından 2018 yılına 40 dosya devretmiştir.

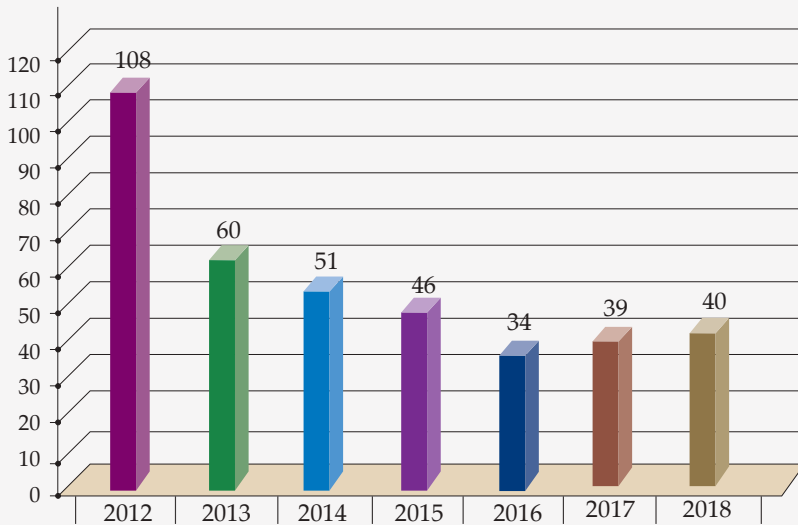
2018 yılında 164 iptal ve itiraz başvurusu yapılmıştır.

Toplam 204 başvurudan 2018 yılında 119'u karara bağlanmış, 85'i 2019 yılına devretmiştir.

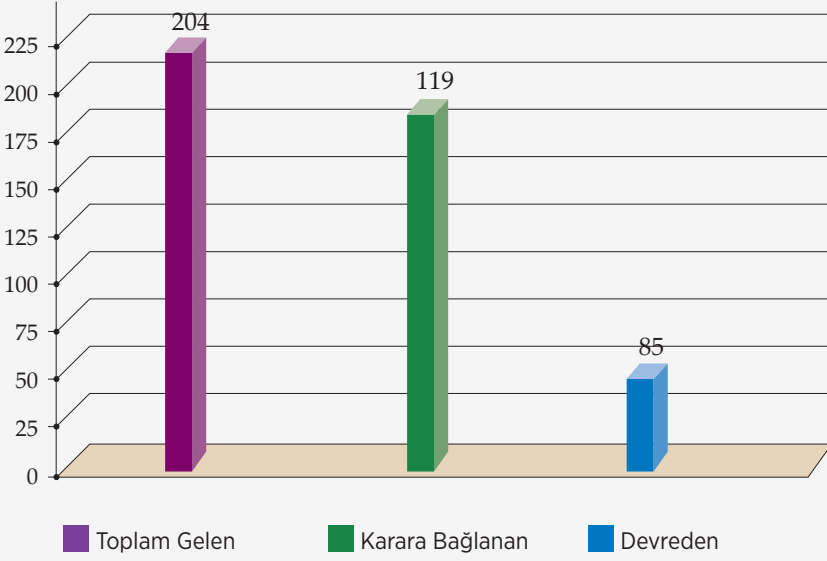
1- YILLARA GÖRE GELEN İPTAL - İTİRAZ BAŞVURU SAYISI

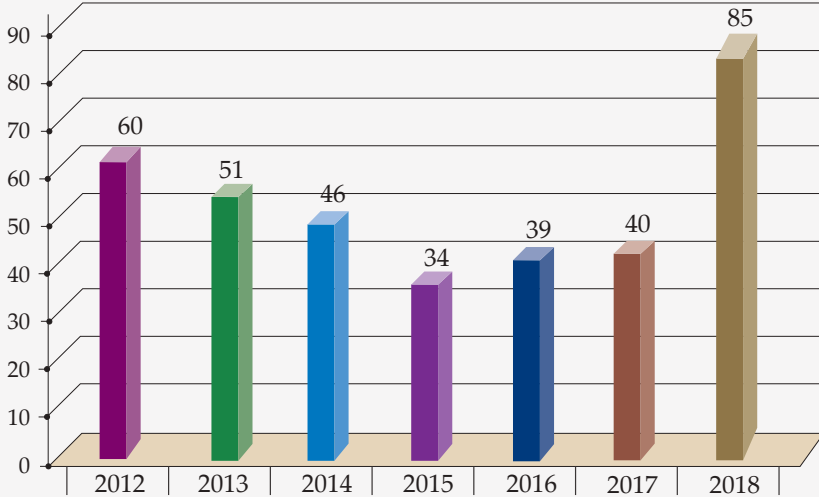
2- ÖNCEKİ YILLARDAN DEVREDEN İPTAL - İTİRAZ BAŞVURU SAYISI

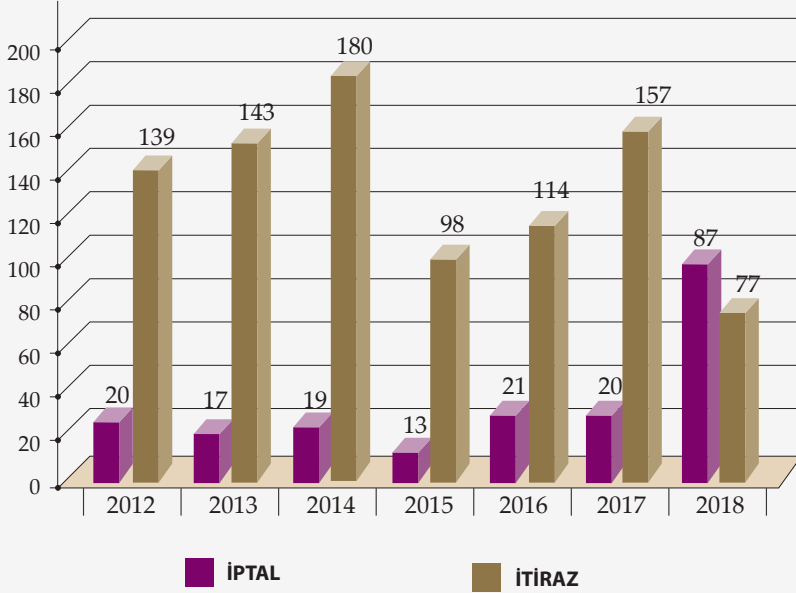
3- 2018 YILI TOPLAM İPTAL VE İTİRAZ BAŞVURUSU İLE KARARA BAĞLANAN BAŞVURU SAYISI

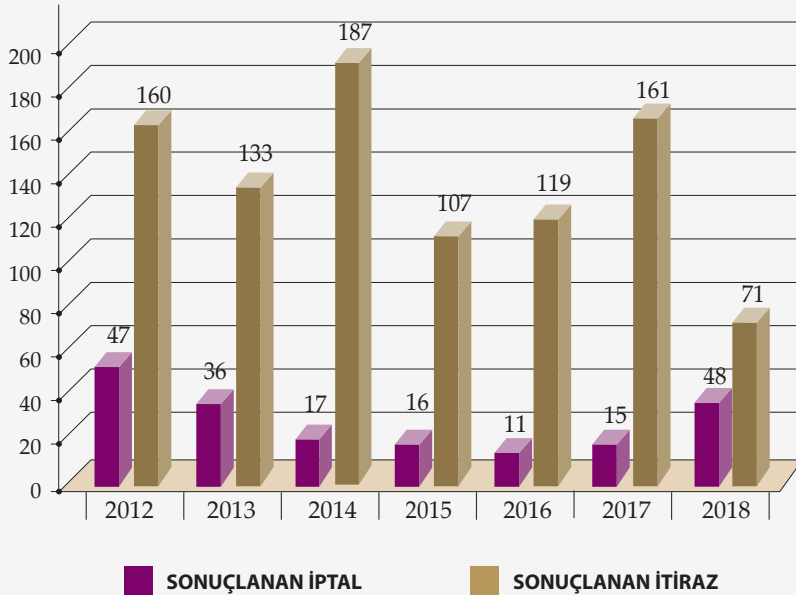
4- YILLARA GÖRE SONRAKİ YILA DEVREDEN İPTAL-İTİRAZ BAŞVURU SAYISI

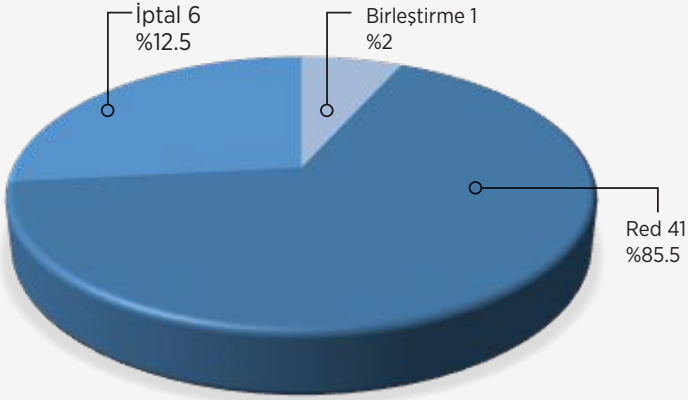
5- YILLARA GÖRE GELEN BAŞVURULARIN İPTAL - İTİRAZ DAĞILIMI

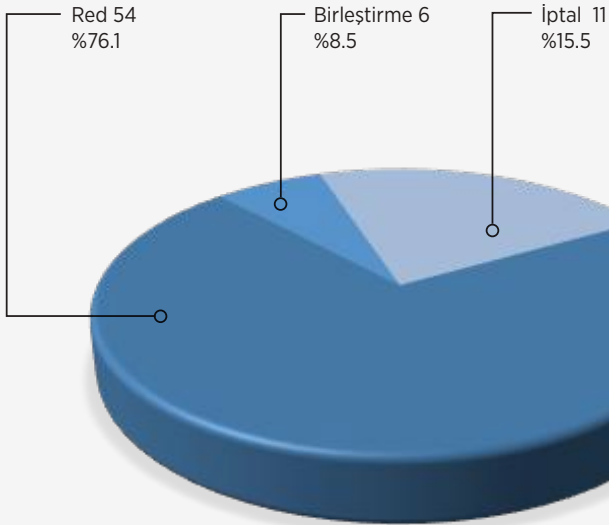
6- YILLARA GÖRE SONUÇLANDIRILAN BAŞVURULARIN İPTAL - İTİRAZ DAĞILIMI

7- 2018 YILI İÇİNDE SONUÇLANDIRILAN İPTAL DAVALARINDA VERİLEN KARARLAR

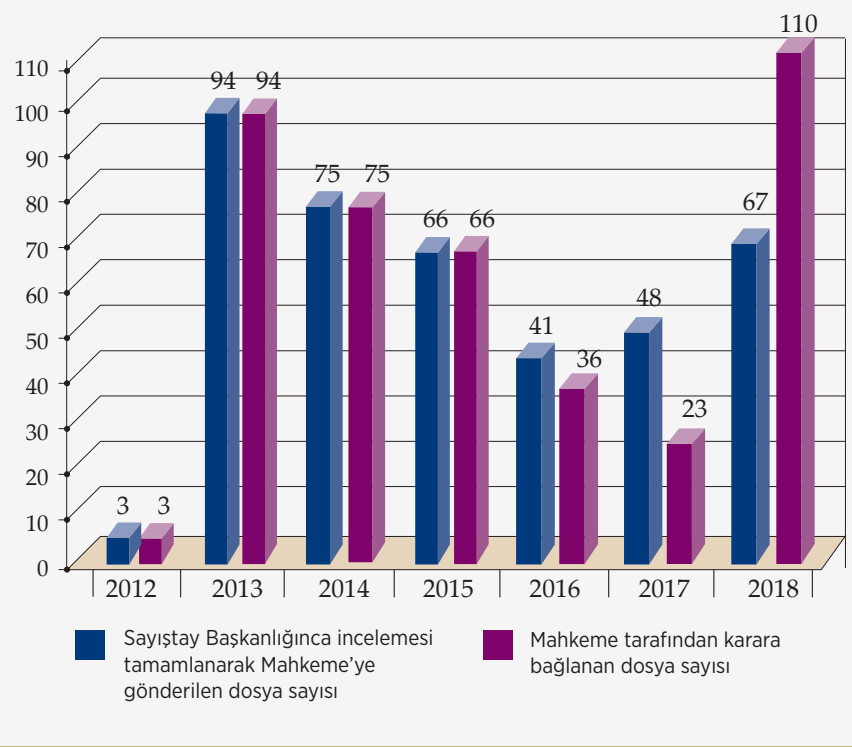
8- 2018 YILI İÇİNDE SONUÇLANDIRILAN İTİRAZ BAŞVURULARINDA VERİLEN KARARLAR

II. SİYASİ PARTİLERİN MALİ DENETİMİNE İLİŞKİN İSTATİSTİKLER

2018 yılında Sayıştay Başkanlığı tarafından incelemesi tamamlanarak gönderilen 67 hesap inceleme raporundan 110'u görüşülerek karara bağlanmıştır.

1- YILLARA GÖRE MAHKEMEMİZE GÖNDERİLEN VE KARARA BAĞLANAN HESAP İNCELEME SAYISI

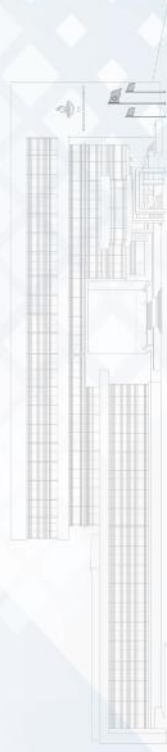

T.C.
ANAYASA MAHKEMESİ BAŞKANLIĞI

BİREYSEL BAŞVURU İSTATİSTİKLERİ

(23/9/2012 - 31/12/2018)

Tablo 1: Yıllara Göre Yapılan ve Sonuçlandırılan Bireysel Başvuru Sayıları

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Toplam
Yapılan Başvuru	1.342 % 1	9.897 % 5	20.578 % 10	20.376 % 10	80.756 % 38	40.530 % 19	38.186 % 18	211.665
Sonuçlandırılan Başvuru	4 % 0	4.924 % 3	10.926 % 6	15.378 % 9	16.100 % 9	89.653 % 52	35.395 % 21	172.380
Yapılan Başvuruları Karşılama Oranı	% 0	% 50	% 53	% 75	% 20	% 221	% 93	% 81,4

Tablo 2: Derdest Bireysel Başvuru Sayıları*

2013	2014	2015	2016	2017	2018
9	148	797	2.665	7.191	28.475
% 0	% 0,4	% 2	% 6,8	% 18,3	% 72,5

* 31.12.2018 tarihi itibarıyla her bir yıldan derdest olan başvuru sayılarını göstermektedir.

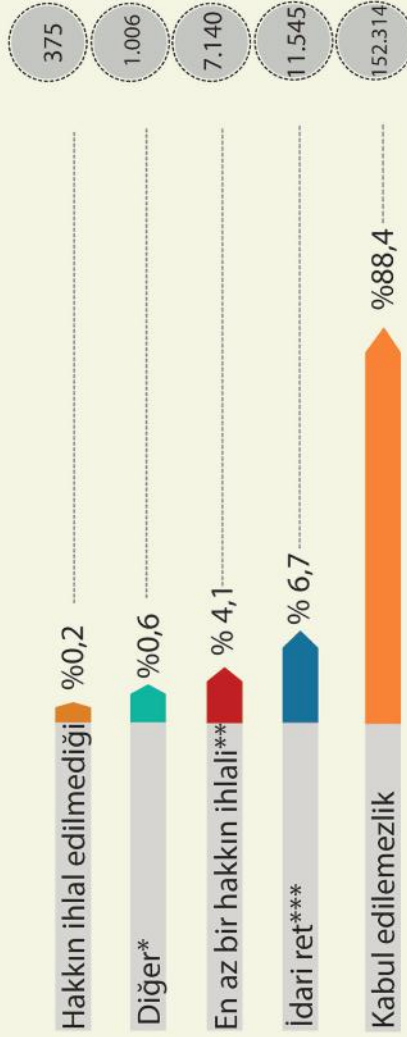
Toplam Derdest Başvuru : 39.285

Toplam Başvuru : 211.665

Derdest Başvuru / Toplam Başvuru: %18,6

Tablo 3 : Karara Bağlanan Başvuruların Karar Türüne Göre Dağılımı

* Düşme, dosya kapatma, başvurunun reddi.

** Birleşen dosyalar dahil ihlal kararı verilen dosya sayısı dikkate alınmıştır.

*** İdari ret kararı verildiğinde dosya kapatıldığı ve idari redde itiraz kabul edildiğinde tekrar açıldığı için karara bağlanan dosya sayılarında önceki istatistiklere göre bir miktar azalma olabilmektedir.

Tablo 4: İhlal Kararlarının Oransal Durumu**Toplam Sonuçlanan Dosyalar Bazında**

OHAL Kapsamında Başvuru
Yollarının Tüketilmemesi
Kararı Verilen Dosyalar** Dahil

4,1%

Sonuçlandırılan: 7.140
Toplam: 172.380

2,8%

Sonuçlandırılan: 4.801
Toplam: 170.041

İhlal Kararı Verilen
Dosya Sayısı
(Makul sürede
yargılanma hakkı dahil)*

İhlal Kararı Verilen
Dosya Sayısı
(Makul sürede
yargılanma hakkı hariç)

7,1%

Sonuçlandırılan: 7.140
Toplam: 100.246

İhlal Kararı Verilen Dosya Sayısı
(Makul sürede yargılanma hakkı dahil)*

Sonuçlandırılan: 4.801
Toplam: 97.907

İhlal Kararı Verilen
Dosya Sayısı
(Makul sürede
yargılanma hakkı hariç)*

4,9%

OHAL Kapsamında Başvuru
Yollarının Tüketilmemesi
Kararı Verilen Dosyalar** Hariç

95%

İhlal Kararı Verilen : 7.140
Esastan İncelenen : 7.515

İhlal Kararı Verilen Dosya Sayısı
(Makul sürede yargılanma hakkı dahil)*

İhlal Kararı Verilen Dosya Sayısı
(Makul sürede yargılanma hakkı hariç)*

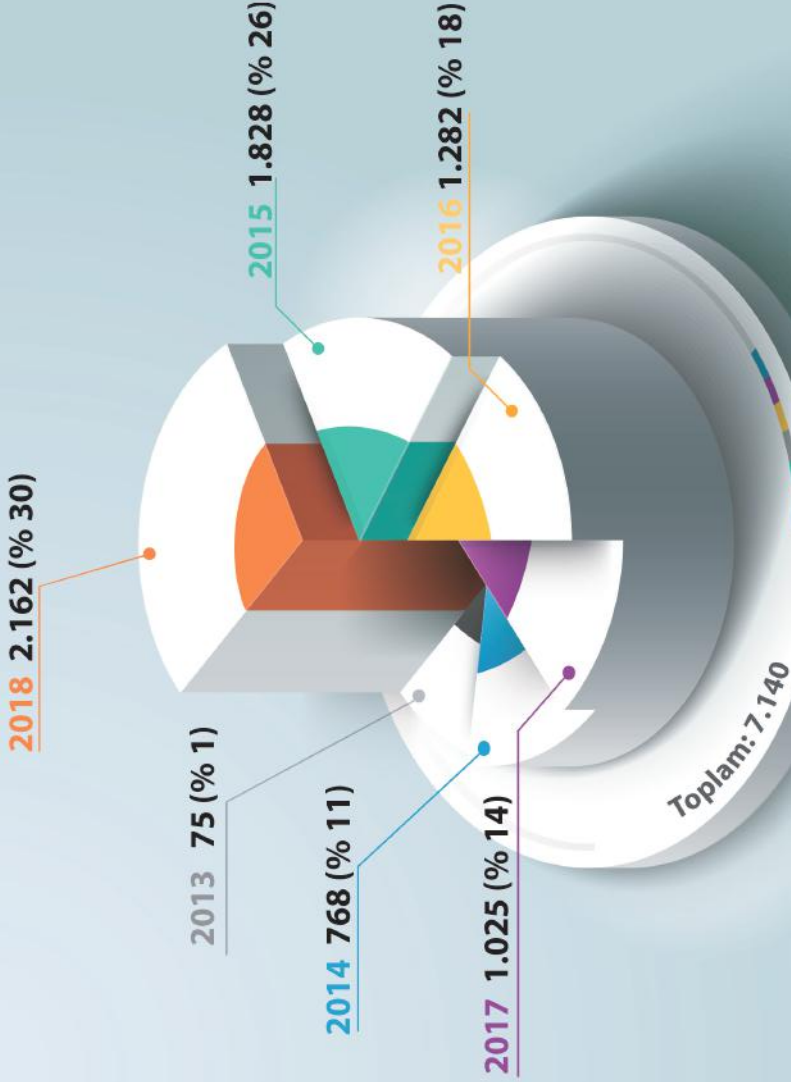
92,8%

İhlal Kararı Verilen: 4.801
İhlal Kararı Verilen: 5.176

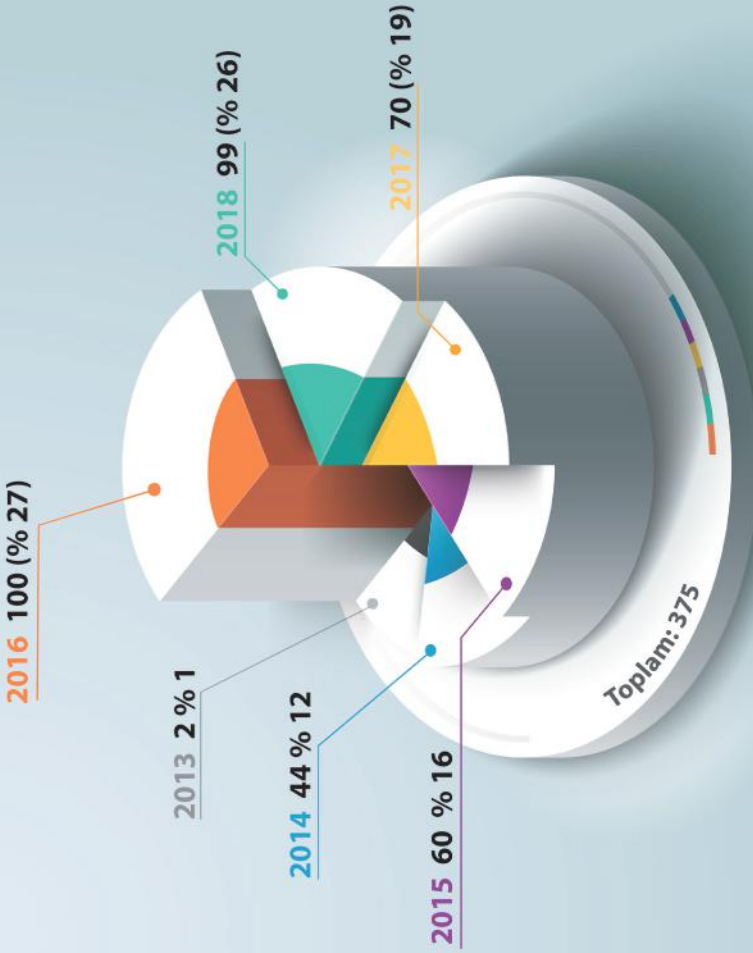
Esastan İncelenen Dosyalar Bazında

* Makul sürede yargılanma hakkı hariç hesaplamalarda sadece makul sürede yargılanma hakkından ihlal kararı verilen dosyaların sayısı (2.339) toplam sonuçlandırılan dosya sayısından çıkartılmaktadır.
** OHAL İnceleme Komisyonu kurulması üzerine başvuru yollarının tüketilmemiş olduğu gerekçesiyle kabul edilemezlik kararıyla sonuçlandırılan 72.134 dosya.

**Tablo 5: En Az Bir Hakkın İhlal Edildiğine Karar Verilen Bireysel Başvuru Sayı
(Makul Sürede Yargılanma Hakkı ve Birleşen Dosyalar Dahil)**

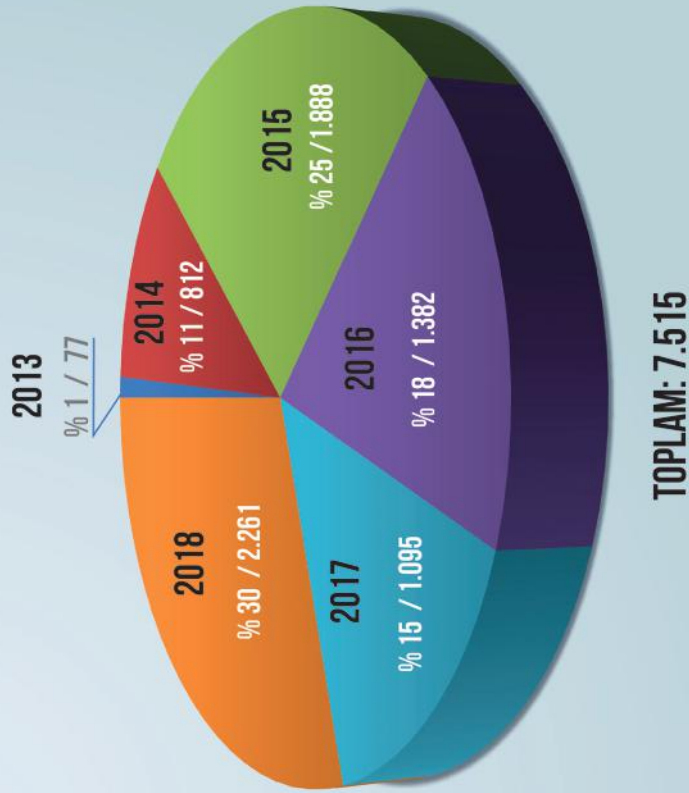
**Tablo 6: Hakkın İhlal Edilmediğine* Karar Verilen Bireysel Başvuru Sayıları
(Makul Sürede Yargılanma Hakkı ve Birleşen Dosyalar Dahil)**

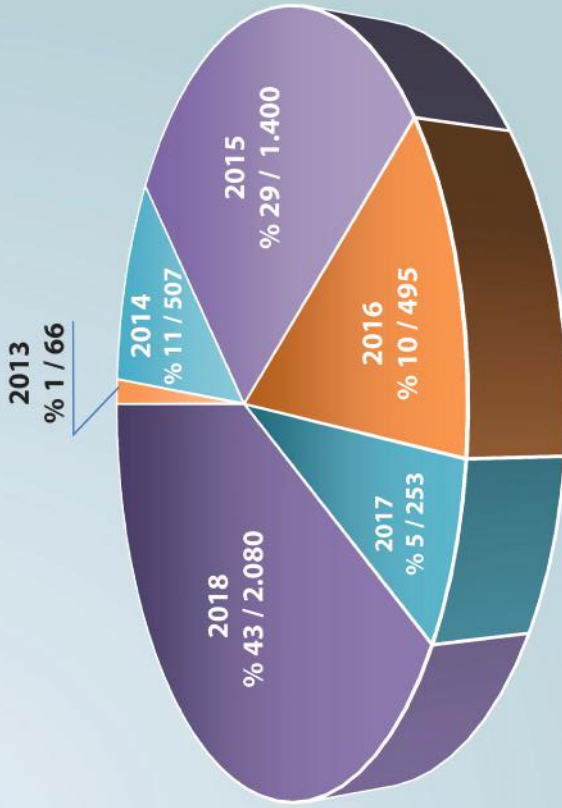
*Kabul edilebilirlik kararı verilmiş, esas inceleme aşamasında ihlal bulunmamış dosyalar.

**Tablo 7: Erişilen İncelenen Bireysel Başvuru Sayıları
(Makul Sürede Yargılanma Hakkı ve Birleşen Dosyalar Dahil)**

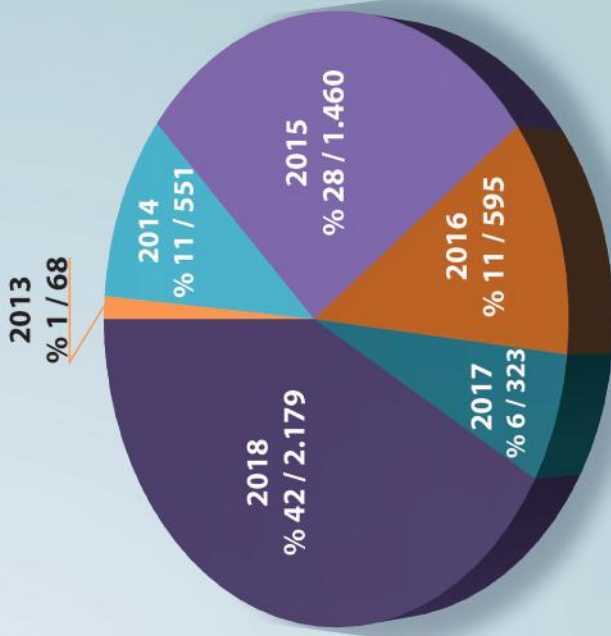

**Tablo 8: En Az Bir Hakkın İhlal Edildiğine Karar Verilen Bireysel Başvuru Sayıları
(Makul Sürede Yargılanma Hakkı Hariç, Birleşen Dosyalar Dahil)**

TOPLAM : 4.801

Tablo 9: Esastan İncelenen Bireysel Başvuru Sayıları
(Makul Sürede Yargılanma Hakkı Hariç, Birleşen Dosyalar Dahil)

**Tablo 10: İhlal Kararlarının Hak ve Özgürlüklere Göre Dağılımı
(Makul Sürede Yargılanma Hakkı ve Birleşen Dosyalar Dahil)***

Toplam: 7.333

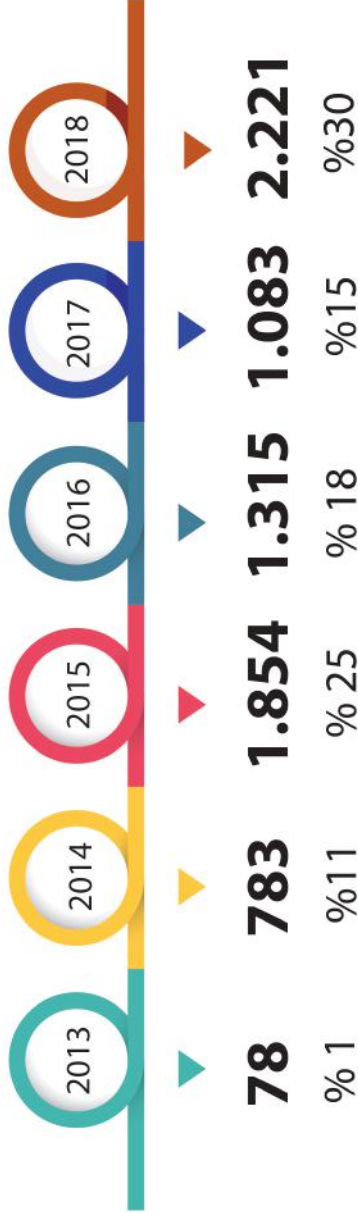

*Bir başvuruda birden fazla hak veya özgürlüğün ihlal edildiğine karar verilebilmektedir.

Tablo 11: İhlal Kararlarının Yıllara Göre Dağılımı
(Hak ve Özgürlük Bazında)
(Makul Sürede Yargılanma Hakkı ve Birleşen Dosyalar Dahil)*

Toplam: 7.333

*Bir başvuruda birden fazla hak veya özgürlüğün ihlal edildiğine karar verilebilmektedir.

**Tablo 12: İhlal Kararlarının Hak ve Özgürlüklere Göre Dağılımı
(Makul Sürede Yargılanma Hakkı Hariç, Birleşen Dosyalar Dahil)***

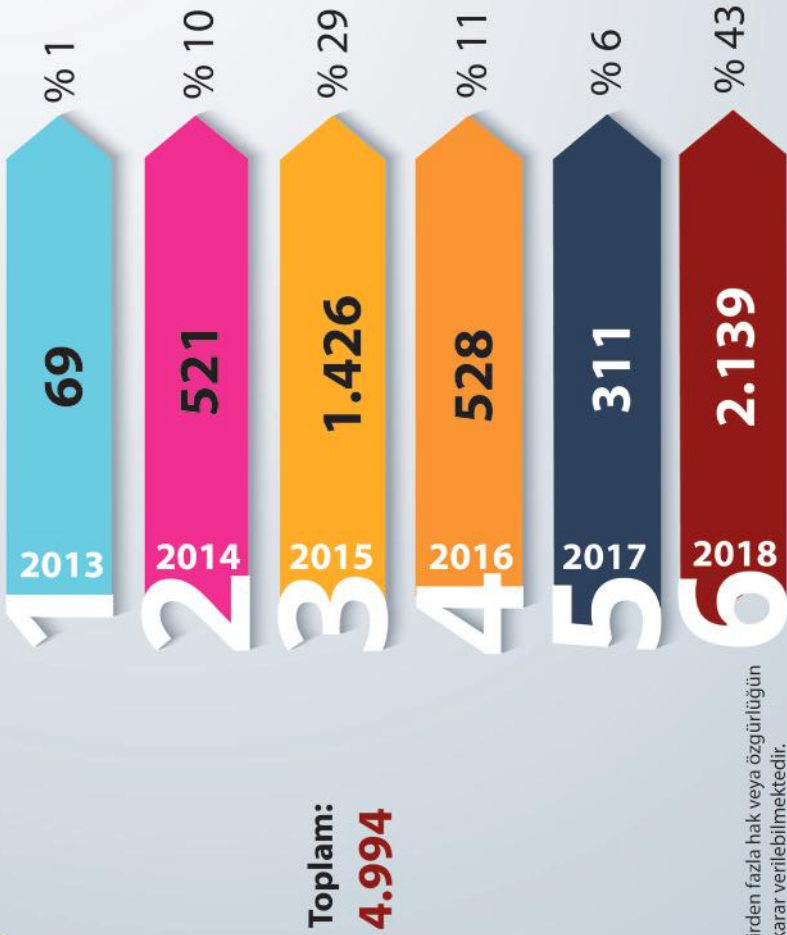
Toplam: 4.994

*Bir başvuruda birden fazla hak veya özgürlüğün ihlal edildiğine karar verilebilmektedir.

**Tablo 13: İhlal Kararlarının Yıllara Göre Dağılımı (Hak ve Özgürlük Bazında)
(Makul Sürede Yargılanma Hakkı Hariç, Birleşen Dosyalar Dahil)***

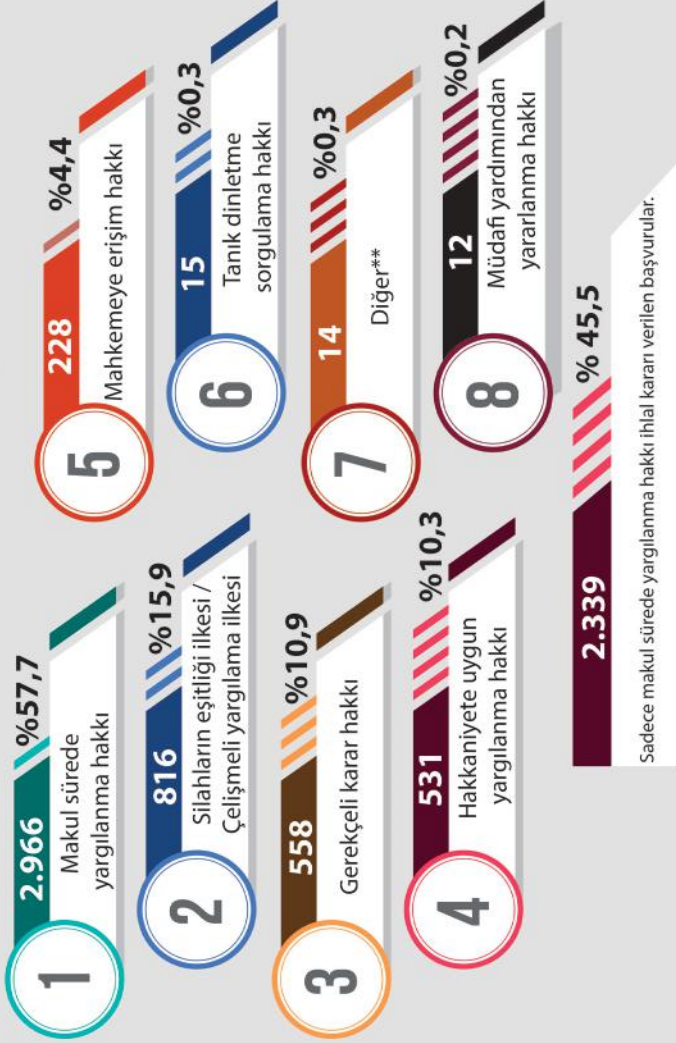

*Bir başvuruda birden fazla hak veya özgürlüğün ihlal edildiğine karar verilebilmektedir.

**Tablo 14: Adil Yargılanma Hakkı İhlallerinin Güvencelere Göre Dağılımı
(Makul Sürede Yargılanma Hakkı ve Birleşen Dosyalar Dahil)***

Toplam: 5.140

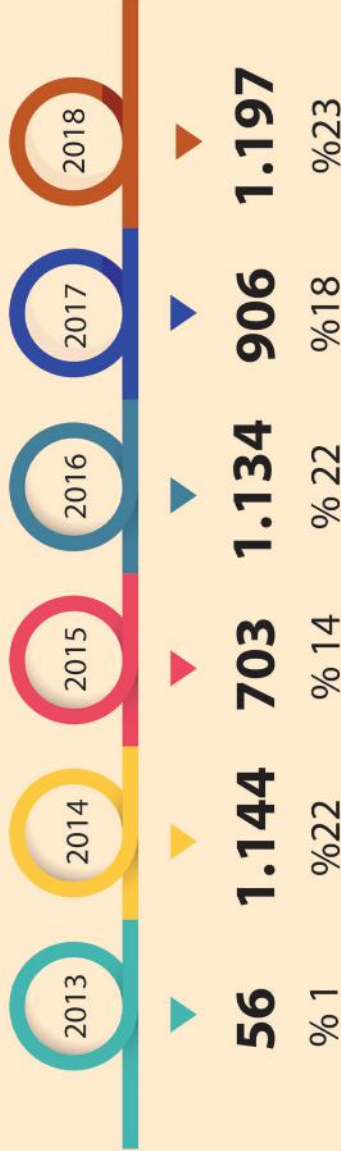
*Bir başvuruda adil yargılanma hakkının birden fazla güvencesinin ihlal edildiğine karar verilebilmektedir.

** Diğer: Savunma hakkı, yargılamaya etkin katılım hakkı, bariz takdir hatası vd.

**Tablo 15: Adil Yargılanma Hakkı İhlallerinin Yıllara Göre Dağılımı
(Güvence Bazında) (Makul Sürede Yargılanma Hakkı Dahil, Birleşen Dosyalar Dahil)***

Toplam: 5.140

*Bir başvuruda adil yargılanma hakkının birden fazla güvencesinin ihlal edildiğine karar verilebilmektedir.

**Tablo 16: İhlal Kararlarının Haklara Göre Dağılımı
(Makul Sürede Yargılanma Hakkı Dahil, Birleşen Dosyalar Hariç)***

Toplam: 3.163

Bir başvuruda birden fazla hak veya özgürlüğün ihlal edildiğine karar verilebilmektedir. Sadece üzerinden karar verilen dosyalara göre hesaplanmış, birleşen dosyalar dikkate alınmamıştır.

